

T. C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

DİN PSİKOLOJİSİ BİLİM DALI

**DAİŞ'İN MÜSLÜMAN GRUPLARA YÖNELİK
EYLEMLERİNİ MEŞRULAŞTIRMA STRATEJİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BEYZA OKUMUŞ

BURSA 2017

T. C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

DİN PSİKOLOJİSİ BİLİM DALI

**DAİŞ'İN MÜSLÜMAN GRUPLARA YÖNELİK
EYLEMLERİNİ MEŞRULAŞTIRMA STRATEJİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Beyza OKUMUŞ

Danışman:

Prof. Dr. Hayati HÖKELEKLİ

BURSA 2017

TEZ ONAY SAYFASI

T. C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Psikolojisi Bilim Dalı'nda, 701421001 numaralı Beyza OKUMUŞ'un hazırladığı "DAİŞ'in Müslüman Gruplara Yönelik Eylemlerini Meşrulaştırma Stratejisi" konulu Yüksek Lisans çalışması ile ilgili tez savunma sınavı, 25/08/2017 günü ^{16:30 - 17:00} saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin başarılı olduğuna (oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu
Başkanı

Prof. Dr. Hayati HÖKELEKLİ
Uludağ Üniversitesi

Üye

Doç. Dr. Mustafa KOÇ
Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. İbrahim GÜRSES
Uludağ Üniversitesi

25/08/2017

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans olarak sunduğum “DAİŞ’in Müslümanlara Yönelik Eylemlerini Meşrulaştırma Stratejisi” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntılarının kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

08/08/2017

Adı Soyadı:	Beyza OKUMUŞ
Öğrenci No:	701421001
Anabilim Dalı:	Felsefe ve Din Bilimleri
Programı:	Din Psikolojisi Yüksek Lisans
Statüsü:	☒ Y.Lisans ☐ Doktora

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 08/08/2017

Tez Başlığı / Konusu: "DAİŞ'in Müslüman Gruplara Yönelik Eylemlerini Meşrulaştırma Stratejisi"

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 134 sayfalık kısmına ilişkin, 08/08/2017 tarihinde şahsım tarafından *Turnitin* adlı intihal tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 4'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

08/08/2017

Adı Soyadı: Beyza OKUMUŞ
Öğrenci No: 701421001
Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri
Programı: Din Psikolojisi Yüksek Lisans
Statüsü: Y.Lisans Doktora

Danışman

08/08/2017

Prof. Dr. Hayati HÖKELEKLİ

ÖZET

Yazar	: Beyza OKUMUŞ
Üniversite	: Uludağ Üniversitesi
Enstitü	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	: Felsefe ve Din Bilimleri
Bilim Dalı	: Din Psikolojisi
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans
Sayfa Sayısı	: xii+144
Mezuniyet Tarihi	: 25/08/2017
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Hayati HÖKELEKLİ

DAİŞ'İN MÜSLÜMAN GRUPLARA YÖNELİK EYLEMLERİNİ MEŞRULAŞTIRMA STRATEJİSİ

Siyasi, askeri, ekonomik, sosyal veya dinî taleplerle ortaya çıkıp taleplerinin gerçekleşmesi için şiddet eylemlerine başvuran, hükümetlere boyun eğdirebilmek için halkı yıkıcı eylemlerle korkutmayı hedefleyen gruplar terör grupları kapsamında incelenir. Terör grupları yıkıcı eylemlerini haklı, gerekli ve kabul edilebilir göstermek için çeşitli bilişsel mekanizmalar kullanırlar. Bu mekanizmalar yoluyla eylemci, eylemi uygulamada tereddüt etmesine sebep olabilecek ahlaki sınırlamalardan sıyrılabilir.

29 Haziran 2014'te halifelik ilan eden ve tüm Müslümanları topraklarına hicret etmeye davet eden Irak Şam İslam Devleti de hedefleri ve yöntemleri itibariyle terör grupları başlığında ele alınır. Bu çalışmada DAİŞ'in yayınladığı Dabiq, Konstantiniyye, Rumiya ve Rumiya English dergilerindeki ifadelerinde örgütün İslam anlayışı, öteki algısı, Müslüman öteki grupları ve bu gruplara yönelik eylemlerini meşrulaştırması ele alınmıştır.

Seçilen kaynaklardan toplanan veriler karşılaştırmalı olarak betimsel analize tabi tutulmuştur. Elde edilen bulgular sosyal kimlik, bilişsel çelişki ve ahlaki geri çekilme teorilerinden yararlanılarak analiz edilmiştir.

DAİŞ'in eylemlerini, adil dünya anlayışı, sosyal destek, sorumluluğun dağıtılması, ahlaki geri çekilme, örtmeceli dil kullanımı, avantajlı mukayese, sonuçların önemsizleştirilmesi, insanlıktan çıkarma ve suç yükleme mekanizmalarını kullanarak meşrulaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fundamentalizm, din motivasyonlu terör grupları, ahlaki geri çekilme, bilişsel çelişki.

ABSTRACT

Name /Surname : Beyza OKUMUŞ
University : Uludağ University
Institution : Institute of Social Sciences
Master of Science : Sciences of Philosophy and Religion
Science Fellow : Psychology of Religion
Degree Awarded : Master
Page Number : xii+144
Degree Date : 25/08 /2017
Supervisor : Prof. Hayati HÖKELEKLİ

DAESH'S LEGITIMATION STRATEGY FOR ITS ACTIONS TOWARDS MUSLIM GROUPS

Groups that emerge with, political, military, economic, social, or religious claims, appeal violent actions to realize their demands, and aim to frighten the public in order to subjugate governments are examined within the scope of terrorist groups. Terrorist groups use a variety of cognitive mechanisms to justify their destructive actions necessary and acceptable. Through these mechanisms, the activist can elude the moral limitations that may cause him to hesitate in applying such action.

The Islamic State of Iraq and Sham, which declared caliphate on June 29, 2014 and invited all Muslims to immigrate to its lands, is also approached within the scope of terrorist groups in terms of their aims and methods. In this work, the group's understanding of Islam, perception of the other, Muslim other groups, and legitimation of its actions towards such groups are discussed based on the expressions in its magazines Dabiq, Konstantiniyye, Rumiya and Rumiya English.

The collected data from the selected sources were subjected to comparative descriptive analysis. The findings were analyzed using social identity, cognitive dissonance, and moral disengagement theories.

It is concluded that DAESH legitimizes its destructive actions towards Muslim groups through using just world phenomenon, social support, diffusion of responsibility, moral disengagement, euphemistic language, advantageous comparison, disregard or distortion of consequences, dehumanization and attribution of blame mechanisms.

Key Words: Fundamentalism, religiously motivated violence groups, moral disengagement, cognitive dissonance.

ÖNSÖZ

Tarih boyunca, ana akım Ortodoks inanca mensup gruplar merkezde düşünülürken daha esnek ve modernist olanlardan daha sıkı ve gelenekçi olanlara kadar onlarca dinî grup ortaya çıkmıştır ve çıkmaya da devam etmektedir. Aynı kaynaklardan yola çıkan insanlar bireysel farklılıklarına göre bu gruplardan birine yönelmektedirler. Kültler, yeniçağ akımları, mezhepler, tarikatlar, cemaatler ve diğer gruplar bunların bazı türleridir. Dinî gruplar son yıllarda yalnızca, birey ve gruplarla ilgilenen sosyoloji-psikoloji alanlarında değil Uluslararası İlişkiler, Siyaset, Antropoloji, Dinler Tarihi, Mezhepler Tarihi alanlarında da çokça çalışılan popüler konulardandır. Farklı disiplinlerden araştırmacılar bireylerin gruplara katılma motivasyonlarını, grupların eylemlerinde ne kadar ileri gidebileceklerini belirleyen ilkelerini, grupların ortaya çıkış sebeplerini anlamaya çalışmaktadır. Hatta güncel haberler bile dinî gruplara dair pek çok yayım içermektedir.

Türkiye son yıllarda şiddet eylemleriyle ülkenin güvenliğini tehdit eden ve görünürde dinî kimlikleri olan, söylemlerini dinî argümanlar üzerine inşa eden iki terör örgütü ile mücadele etmektedir. Bunlardan birincisi FETÖ ikincisi ise DAİŞ terör örgütüdür. Birincisi daha çok iç politikanın bir sorunu iken ikincisi jeopolitik konumundan dolayı muhatap olmasının kaçınılmaz olduğu uluslararası bir örgüttür. Her ikisi de nispeten yakın tarihlidir ve her ikisi üzerine de yapılan akademik çalışmalar henüz çok yetersizdir.

Bu çalışmada Suriye ve Irak bölgesindeki otorite boşluğunda ortaya çıkıp toprak kazanarak bir İslam Devleti kurduğunu ilan eden DAİŞ'in Müslüman gruplara yönelik eylem ve söylemleri analiz edilmiştir. Literatürde Sosyal Psikoloji teorilerinden faydalanan ve grubun genel ötekisine değil Müslüman ötekisine odaklanan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda yapılan tez çalışmasının alana ufak da olsa katkısının olacağı düşünülmektedir.

Çalışma konusunun belirlenmesinde ve çalışmanın her aşamasında bilgi ve tecrübelerini, çalışma sürecinde ortaya çıkan olumsuzluklarda ise hoşgörüsünü, sabrını ve değerli zamanını benden esirgemeyen, her fırsatta yardımcı olan kıymetli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Hayati Hökelekli'ye sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Hem

lisans sürecinde Din Psikolojisi alanında kendimi geliştirebilmem için elinden geleni yapan hem de yüksek lisans sürecinde katkılarını sunmaya devam eden değerli hocam Dr. Akif Hayta'ya teşekkürü bir borç bilirim. Bilgi ve tecrübeleriyle çalışmama katkıda bulunan, akademik çalışmalara yönelik sevgisiyle de beni bu yolda teşvik eden değerli hocam Prof. Dr. Ejder Okumuş'a da şükranlarımı sunuyorum.

Bu çalışmaya zaman ayırabilmemi, hiçbir maddi kaygı duymadan kaynak edinebilmemi sağlayan ve kendimi geliştirebilmem için imkân sunan TÜBİTAK'a verdikleri burstan ötürü en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak, eğitim öğretim hayatımın her anında maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, her daim daha fazlası için beni teşvik eden sevgili aileme ve tez yazım sürecinin bütün stresini benimle birlikte yüklenen kıymetli eşime çok teşekkür ediyorum.

Beyza OKUMUŞ

2017/Bursa

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
YEMİN METNİ	iii
YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1
a) Araştırmanın Konusu ve Amacı	1
b) Araştırmanın Soruları.....	5
c) Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
d) Araştırmanın Kaynakları	6
e) Araştırmanın Yöntemi	7

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. DİN KAYNAKLI ŞİDDETİN KAVRAMSALLAŞTIRILMASI.....	8
1.1.1. Terörizm.....	8
1.1.2. Fundamentalizm.....	15
1.1.3. Radikalizm.....	24
1.1.4. Fanatizm.....	26
1.1.5. Cihad.....	27
1.2. GRUP SÜRECİ VE GRUP DİNAMİKLERİ	32
1.2.1. Grup Oluşumunu Etkileyen Faktörler.....	32

1.2.2. Grup Gelişiminin Aşamaları.....	33
1.2.3. Grubun Amaçları ve Görevleri	35
1.3. GRUP - BİREY - TUTUM İLİŞKİSİ KURAMLARI	36
1.3.1. Sosyal Kimlik Teorisi	36
1.3.2. Bilişsel Çelişki Teorisi.....	41
1.3.3. Ahlakî Geri Çekilme Teorisi.....	45
1.3.4. Engellenme - Saldırganlık Teorisi	50
1.3.5. Dogmatik Kişilik Teorisi	52
1.4. GRUPLAR VE DİN	54
1.4.1. Dinî Grupların Temel Nitelikleri	54
1.4.2. Dinî Gruplar ve Kimlik	56
1.4.3. Radikal Dinî Grupların Özellikleri	57

İKİNCİ BÖLÜM

DAİŞ'İN MÜSLÜMAN GRUPLARA YÖNELİK EYLEMLERİNİ MEŞRULAŞTIRMA STRATEJİSİ

2.1. DAİŞ'İN KURULUŞU VE GENEL ÖZELLİKLERİ	63
2.2. DİNİ MEŞRULAŞTIRIM VE DAİŞ	71
2.2.1. Dini Meşrulaştırım	71
2.2.2. DAİŞ'te Dini Meşrulaştırımın Boyutları.....	73
2.3. DAİŞ'İN MÜSLÜMANLARA YÖNELİK EYLEMLERİ	74
2.3.1. Tanımlama: Tekfir/Dışlama/Ötekileştirme	74
2.3.2. Öldürme, Saldırma ve Çatışma	77
2.3.3. İntihar Eylemleri	78
2.3.4. Esir Alma.....	79
2.3.5. İşgal ve “Fetih”	80
2.4. DAİŞ VE KİMLİKLER.....	81
2.4.1. DAİŞ ve İslam Algısı	93
2.4.2. DAİŞ'in Tebliğ Aracı Olarak Şiddet Kullanımı.....	96
2.4.3. DAİŞ'in Kendisini Algılama Biçimi.....	97
2.4.4. DAİŞ ve Ötekiler	100

2.5. DAİŞ'İN DİĞER MÜSLÜMAN KİŞİ VE GRUPLARLA İLGİLİ ALGI VE TUTUMLARI	102
2.5.1. Müslüman Ülkelere ve Gruplara Karşı Tutumları	102
2.5.2. Düşman Müslüman Gruplar ve Nitelikleri.....	109
2.5.2.1. Rafizîler.....	110
2.5.2.2. Sufiler.....	112
2.5.2.3. Nurcular.....	113
2.5.2.4. Müslüman Kardeşler	114
2.5.2.5. Mürcîler.....	114
2.5.2.6. El Kaide ve Taliban.....	115
2.5.2.7. Bazı Müslüman Şahsiyetler.....	116
2.5.3. DAİŞ'in Düşman Müslüman Gruplara Yönelik Eylemlerini Meşrulaştırma Stratejisi	119
2.6. DEĞERLENDİRME	127
SONUÇ.....	132
KAYNAKLAR	135
EKLER.....	148
EK. 1	148
EK. 2.....	149
EK. 3.....	150
EK.4.....	151
EK. 5.....	153

KISALTMALAR

Kısaltma	Bibliyografik Bilgi
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
b.	Bin, ibn (Arapça'da oğlu manasında)
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
çev.	Çeviren
ed.	Editör
s.	Sayfa
ss.	Sayfadan sayfaya
vb.	Ve benzeri
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
DAİŞ	Irak Şam İslam Devleti

GİRİŞ

a) Araştırmanın Konusu ve Amacı

20 Kasım 1979 günü hicri 1400 yılının da ilk günüydü. Sabah namazının ardından tekbir ve silah seslerinin duyulması, sonrasında bir grubun Kâbe'nin mikrofonlarını ele geçirmesi, aralarından birinin Mehdi olduğunu iddia etmesi ve Mehdi ile ilgili hadis rivayetlerini sıralaması hem cemaat hem de Suud hükümetinin hiç beklemediği bir durumdu. Hadisleri tek tek okuduktan sonra mikrofondaki kişi grubun, Batılı devletlerle ilişkilerin kesilmesini, Suudi saltanatının yıkılıp ailenin yargılanması ve mallarına el konulmasını, Allah'ın kanunları dışında kanunlarla devleti yöneten, zenginlikleri yabancılara yediren kralın kâfir ilan edilmesini, ABD'ye petrol ihracatının durmasını ve Arap yarımadasındaki tüm yabancı askeri üslerin kapatılmasını talep ettiğini bildirdi. Grup, sabah namazında toplanmış olan cemaati rehin olarak içeride tutmuş ve 15 gün boyunca hükümetin tüm çabalarına rağmen Mescid-i Haram'ı işgal etmeyi başarmıştı. Ancak Suud hükümetinin Fransız anti-terör timinden yardım istemesi ile işgal kanlı bir biçimde bastırıldı, sağ ele geçirilenler de Suudi Arabistan'ın çeşitli şehirlerinde idam edildi.¹ Cuheyman el-Uteybi ve taraftarları tarafından gerçekleştirilen bu eylemin pek çok detayı hala tam olarak bilinmemektedir. Ancak bilinenler siyasi amaçlar ve dinî kaygıların birlikte eylemin amacını oluşturduğunu göstermektedir. Mehdilik iddiasında bulunmaları, seslerini duyurabilmek için Müslümanların ve Harem bölgesinin zarar görme ihtimalini göze almaları, kendilerini Selefilige nispet eden silahlı bir grup olmaları ve eylem sürecinde sayıları az da olsa doğru yolda oldukları için Allah'ın mucizevi bir biçimde kendilerine yardım edeceğine inanmaları Cuheyman ve taraftarlarının öne çıkan özellikleridir. Bu özellikler bugün bütün dünyanın gündemini meşgul eden DAİŞ grubunun, türünün tek örneği olmadığını göstermektedir.

Tarih boyunca dinî ve siyasi taleplerini yaymak için şiddet eylemlerine başvuran pek çok grup olmuştur ve gelecekte de bu grupların olacağını öngörmek zor değildir.

¹ Mehmet Ali Büyükkara, *İhvan'dan Cüheyman'a Suudi Arabistan ve Vehhabilik*, İstanbul, Rağbet Yayınları, 2013, s. 217-223.

Zira özellikle grup kimliğinin zarar görmesi ile ortaya çıkan gerileme durumlarında grupların şiddetin kullanımını onayladığı bilinmektedir. Kriz dönemlerinde grup kimliği zarar görebilmekte ve bu da bireylerin grup kimliğini daha çok sahiplenmelerine ve daha savunmacı olmalarına sebep olabilmektedir. Eric Hoffer bütün kitle hareketlerinin ilk taraftarlarının “hayal kırıklığına uğramış kişiler” olduğunu belirtmiştir.² Bir insanın kendi kimliğine olan inancı ne kadar zayıfsa grubunun kimliğinin mükemmelliğine olan inancı da o kadar güçlüdür. Şiddet eylemlerini yöntem olarak kullanan dinî grubun ilk üyelerinin hayal kırıklığına uğramış kişiler olduğu kabul edilse de sonradan katılımların ve gruptan ayrılmaların sebepleri değişken olabilir. Bireyler toplumsal, tarihi, ideolojik, iktisadi, siyasi sebeplerden ötürü veya bireysel taassup ve aşırılıklarından, topluma yabancılaşmış olmalarından ötürü gruba katılabilirler.³

Bireyin grupla ilişkisi kadar grubun bireyle ilişkisi de önemlidir. Bireyler, grubun oluşturucu unsuru olmaları dolayısıyla grubu etkiledikleri gibi grubun parçası olmaları itibariyle de grup kimliğinden etkilenirler. Bireyler grup kimlikleri ile özdeşleşirler ve diğer grupları kendi gruplarını merkeze alarak sınıflandırır. Grubun düşmanları bireyin de düşmanları haline gelir. Bu bağlamda grubun eylemlerine yönelik tutumları da değişir. Grubun eylemleri ne kadar gayri ahlaki olursa olsun çeşitli mekanizmalar kullanılarak meşrulaştırılabilir.

İki bölümden oluşan bu çalışmada öncelikle araştırmanın kavramsal çerçevesi ortaya konmuştur. DAİŞ’in İslam anlayışı incelenirken lazım olabileceği düşünülen kavramlardan fundamentalizm, fanatizm, radikalizm, cihad ve terör kavramları ele alınmıştır. Akabinde grupların oluşumu ve gelişim aşamalarına değinilmiştir. Grubun bireyle ilişkisini izah eden ve terör gruplarının eylemlerini meşrulaştırma süreçlerini anlamaya yardımcı olan teorilerden Sosyal Kimlik, Bilişsel Çelişki, Ahlaki Geri Çekilme, Engellenme-Saldırganlık ve Dogmatik Kişilik Teorileri izah edilmiştir. Sonrasında ise radikal dinî grup tanımlarına ve özelliklerine yer verilerek teorik kısım tamamlanmıştır. Tezin asıl kısmı olan 2. Bölümde öncelikle DAİŞ grubu hakkında kısa bir tarihçe verilmiştir. Daha sonra eylemlerinin meşrulaştırılması işleneceğinden kısaca dinî meşrulaştırım tanımlanmıştır. DAİŞ’in eylemleri tekfir/dışlama/ötekileştirme,

² Eric Hoffer, *Kesin İnançlılar*, 7. b., İstanbul, İm Yayıncılık, 1998, s. 16.

³ Hayati Hökekleli, “İnanç Farklılıklarının Psikolojik ve Kültürel Temelleri”, *İslam Psikolojisi Yazıları*, İstanbul, DEM Yayınları, 2009, s. 208-214.

çatışma/saldırma/öldürme, intihar eylemleri, esir alma ve işgal/fetih olarak sınıflandırılmıştır. Bir sonraki bölüm DAİŞ ve Kimlikler olarak adlandırılmış ve grubun ideolojisinin özelliklerinin fundamentalist olarak tanımlanmaya uygun olup olmadığına bakılmıştır. Sonrasında grubun İslam'ı, kendilerini ve ötekini nasıl algıladıklarına değinilmiştir. DAİŞ'in genel olarak öteki algısı bir sonraki kısımda özel olarak Müslümanlara yönelik algısını incelemede geçiş konusu olarak düşünülmüştür. Son olarak yukarıda bahsi geçen teoriler aracılığıyla öteki olarak inşa ettikleri Müslüman grup kimliklerine yönelik saldırılarını nasıl meşrulaştırdıkları incelenmiştir.

Şiddet eylemlerinde bulunan dinî gruplar konusu yeni bir çalışma alanı değildir. Özellikle 11 Eylül sonrasında İslam'ın kaynaklarını eylemlerine meşruiyet zemini olarak kullanan terör gruplarını inceleyen pek çok çalışma yapılmıştır. Ancak DAİŞ grubunun nispeten yeni tarihli bir grup olmasından ötürü literatürde bu konuda bir çalışmaya rastlanmamıştır. Fundamentalizm üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde din bilimleri alanlarında yapılmış az sayıda çalışmaya rastlanmıştır.

Hafize Şule Albayrak tarafından yapılmış “Hristiyan Fundamentalizmi” (2006) başlıklı çalışma kuramsal olarak Hristiyanlıkta fundamentalist yorumun ortaya çıkışının tarihsel sürecine, fundamentalist gruplara ve günümüzde fundamentalist olarak kabul edilen hareketlere değinmiştir.

Politik psikoloji alanında yapılmış bir çalışma olan “Psikopolitik Yönden İslamcı Fundamentalizmin İncelenmesi: İslamcı Köktendincilerin Motivasyonları” (2007) başlıklı çalışmasında Özgür Kellecioğlu 11 Eylül sonrasında yükselişe geçen İslam ve terör ilişkilendirmesine değinmiş ve terör gruplarına katılan Müslümanların motivasyonlarını incelemiştir. “Gerileme”nin yanı sıra, “bölünme”, “mağduriyet”, “ait olma ve hayatta kalma”, “yansıtımlı özdeşim”, “yaralanmış narsizm” gibi kişisel motivasyon kaynaklarının, ekonomik, sosyal-kültürel faktörler ile yanlış uygulanmış politikaların etkilerinin Müslümanları köktendinciliğe yönlendiren motivasyon kaynaklarından olduğu sonucuna varmıştır.

“Üniversite Öğrencileri Örneğinde İman Gelişimi Ve Dinsel Fundamentalizm Arasındaki İlişkiler Üzerine Bir Çalışma” (2008) başlıklı doktora çalışmasında Abdulvahid Sezen, üniversite öğrencileri örneğinde iman gelişimi ile dinsel fundamentalizm arasında ilişki olup olmadığını incelemiştir. Veri araçları olarak

İman Gelişimi Ölçeği ile Dinsel Fundamentalizm Ölçeğinden yararlanmıştır. Araştırma 411 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda dinsel fundamentalizm ve iman gelişimi arasında çeşitli ilişkiler bulunmuştur.

Halil Aydınalp “İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör İlişkisi” (2008) başlıklı çalışmada din ve terör ilişkisini sosyal şiddet türü olarak terörizm, dini istismar eden terör hareketlerinin entelektüel tabanı olarak köktencilik teorileri ve teoriden pratiğe intihar eylemleri boyutlarında incelemiştir. İntihar eylemleri temel alınarak bir dinî terör tanımına ulaşılmıştır.

“Yüksek Din Öğretimi ve Dinî Köktencilik” (2011) başlıklı bir diğer çalışmada Halil Aydınalp, köktencilik kavramını tanımlamış, İslam’da nasıl karşılık bulabileceğine değinmiş ortaya koyduğu kuramsal çerçeveyi yüksek din öğretimi alan lisans ve lisansüstü öğrencileri üzerinde test etmiştir. Araştırmanın sonunda, bir yapı değil farklı determinantların etkisi altında şekillenen bir Müslüman köktenciliği modeli ortaya koymuştur.

Din Psikolojisi alanında Cüneyd Aydın tarafından yapılan “Dinsel Fundamentalizm İle Yeni Çağ İnançlarına Yönelik Tutumlar Arasındaki İlişkiler” (2008) başlıklı çalışmada ise 178 üniversite öğrencisine Dinsel Fundamentalizm ve Yeni Çağ İnançları Anketi uygulanmış, aralarında anlamlı bir ilişki olup olmadığına bakılmıştır.

Ayşe Çelik Sağır tarafından yapılan “Türkiye’de Günümüz Dini Köktenciliğinin İdeolojisi Tevhid Dersleri Ve Selefiyye Siteleri Örneği” (2013) başlıklı çalışmada iki internet sitesi üzerine uygulanan dokümantasyon yöntemi ile sitelerde işlenen temalar ortaya konulmuş, Türkiye’de köktenci grupların İslam algısı tasvir edilmeye çalışılmıştır.

DAİŞ üzerine ise oldukça az çalışma yapılmış ve grup genellikle Orta Doğu’da uluslararası devlet dışı aktör olması itibariyle incelenmiş, uluslararası politikaya olan etkilerine değinilmiştir.⁴ Esmâ Keskinaya ise “Irak ve Şam İslam Devletinin Yeni

⁴ Bkz. Mert Altuğ, Orta Doğu Coğrafyasının Yeni Aktörleri ve IŞİD Gerçeği, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2016. Halil İbrahim Karataş, Eylemleri ve Söylemleriyle IŞİD: Dinî, Siyasî ve Stratejik Yapısı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2016. Sina Eivazi Ziaei, IŞİD Uluslararası

Medya Kullanımı” başlıklı çalışmasında IŞİD’in dijital yayımları, sosyal medya paylaşımları ve videoları üzerine niteliksel içerik analizi yöntemini kullanmıştır.

Konu ile ilgili Türkiye’de yapılmış tek saha araştırması ise Ufuk Ulutaş’a ait “The State of Savagery: ISIS in Syria” (Vahşet Devleti: Suriye’de IŞİD) isimli çalışmadır. Amaçlı örnekleme ve kartopu örnekleme teknikleri ile geçmişte veya hala DAİŞ ile ilişkileri olan kişilerden ve Suriye’de cihat tecrübeleri olan çeşitli muhalif grupların üyelerinden örneklem oluşturulmuştur. Bu örneklem grubuyla yüz yüze derinlemesine mülakat yöntemi ile veriler elde edilmiştir. Elde edilen verilerden DAİŞ’in Westfalyan anlamda devlet statüsüne değil şiddet kullanan devlet dışı aktör kategorisine daha yakın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. DAİŞ’in diğer selefi cihadi gruplardan farklı olarak tekfir yönetimini aşırı kullandığı ve söylemlerindeki mesihçi tonun çok yoğun olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Araştırmada ayrıca grubun militan profili, genel motivasyonları ve dini bilgi seviyeleri de ele alınmıştır. DAİŞ’in Esed karşıtı bir grup olarak konumlandırılmasının yanlışlığı üzerinde durulmuştur. Topraklarının çoğunu Esed muhaliflerinden elde ettiği, düşman olarak rejim, Sünni muhalifler ve YPG arasında herhangi bir fark gözetmediği sonucuna ulaşılmıştır.⁵

Görüldüğü gibi henüz DAİŞ grubunun İslam anlayışı, ötekine yönelik tutumları, Müslüman ötekine yönelik algıları ve Müslümanlara yönelik eylemlerini meşrulaştırmaları üzerine yapılmış bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda yapılan çalışmanın alandaki bu boşluğu doldurmada katkısının olacağına inanılmaktadır.

b) Araştırmanın Soruları

Bu çalışmada aşağıdaki soruların cevapları aranmıştır:

1. DAİŞ’in din anlayışı fundamentalist din anlayışının özelliklerini taşımakta mıdır?
2. DAİŞ’in hedef seçiminde dinî gayrı meşrulaştırmanın etkisi var mıdır?

Devletler Topluluğu Tarafından Neden Bir Tehdit Olarak Görülüyor, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2016.

⁵ Ufuk Ulutaş, *The State of Savagery: ISIS in Syria*, Ankara, SETA Yayınları, 2016, s. 17-23.

3. DAİŞ, dinî hükümlere aykırı olarak Müslümanlara yönelik eylemler düzenlemesinin ortaya çıkaracağı bilişsel çelişkiyi hangi mekanizmaları kullanarak çözümlenmektedir?

4. DAİŞ, Müslümanlara yönelik eylemlerini meşrulaştırırken hangi yöntemleri kullanmaktadır?

c) Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmada kullanılan kaynaklar terör propagandası içerdikleri gerekçesi ile sık sık yayından kaldırılmaktadır. Bu nedenle kaynakların ulaşılabilir olduğu zamanlarda pdf formatında indirilmiş versiyonları üzerine çalışılmıştır.

Yapılan çalışma sahada gruba üye olan bireyler üzerine değil grubun yayınladığı metinler üzerine olduğundan yalnızca grubun değindiği konular üzerinde bütün çerçeveye ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu anlamda bulgularda hata olma ihtimali vardır.

DAİŞ'in kapalı bir grup olmasından ve çeşitli güvenlik problemlerinden ötürü grubun söylemlerinin gerçekte olanları ne kadar yansıttığının test edilebilmesi oldukça güçtür. Bu açıdan bulgularda grubun lehine yanlılık oluşması mümkündür. Ancak metin içinde yer yer son dönemde gruptan ayrılanların söylemlerine değinilerek bu karşılaştırma gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Son olarak grubun ortaya çıkışından bugüne kadar aktif silahlı çatışma içinde olması sebebiyle sınırlarının ve içinde bulunduğu şartların hızla değişmesi de tezdeki bazı bilgilerin değişmesi ihtimalini doğurmaktadır.

d) Araştırmanın Kaynakları

Bu çalışmada veriler DAİŞ'in medya organı olan al-Hayat Medya tarafından yayınlanan Konstantiniyye dergisinin 7 sayısı (414 sf.), DABIQ dergisinin 12 sayısı (675 sf.), Rumiyyah dergisinin 11 sayısından (584 sf.) elde edilmiştir. DABIQ dergisinin 4. Sayısı temin edilememiştir. Rumiyyah English dergisinin ise 10. ve 6. sayıları eksik olup kalan 9 sayısı (394 sf.) karşılaştırma amacıyla kaynaklara dâhil edilmiştir. Toplamda 2067 sayfa metinden yararlanılmıştır.

Konstantiniyye dergisi Haziran 2015 - Ağustos 2016 tarihleri, DABIQ dergisi Haziran 2014 – Ocak 2016 tarihleri arasında yayınlanmıştır. Rumiyyah dergisi Eylül 2016'da 8 dilde yayına başlayıp Temmuz 2017'ye kadar eş zamanlı olarak ondan fazla

dilde yayınlanmıştır. Bunlardan Türkçe ve İngilizce olanlar araştırmada kaynak olarak kullanılmıştır.

e) Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden “incelenen konuyla ilgili olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı belgelerin analiz edilmesiyle veri sağlanması”⁶ anlamına gelen doküman inceleme yöntemi ile veriler elde edilmiştir. Bu veriler, “elde edilen verilerin önceden belirlenen temalara göre sınıflandırılması, özetlenmesi ve yorumlanması”⁷ olarak tanımlanan betimsel analize tabi tutularak bulgulara ulaşılmıştır.

Nitel analiz yöntemi araştırma sorularının cevaplanmasına en uygun yöntem olduğu için seçilmiştir. DAİŞ kendi görüşlerini yazılı ve görsel olarak medyada paylaştığı için doküman inceleme yöntemi, verilerin sınıflandırılmasını ve ilişkilendirilmesini kolaylaştıracağı düşünüldüğü için ise betimsel analiz yöntemi tercih edilmiştir.

Bu bağlamda öncelikle birinci bölümde kavramsal çerçeve oluşturulmuş, Konstantiniyye, DABIQ, Rumiya ve Rumiya English dergilerinden elde edilen veriler bu çerçeveye göre düzenlenmiştir. Sonrasında doğrudan ve dolaylı alıntılarla veriler tanımlanmıştır. Değerlendirme bölümünde ise tanımlanan bulguların açıklaması, ilişkilendirilmesi ve anlamlandırılması yapılmıştır.

⁶ Zeki Karataş, “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri”, *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, C. 1, S. 1, 2015, s. 72.

⁷ Karataş, a.g.m., s. 73.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın bu bölümü, teorik çerçeveyi oluşturmak amacıyla hazırlanmıştır. Öncelikle bulguların analizinde kullanılabileceği düşünülen terörizm, fundamentalizm, radikalizm, fanatizm ve cihad kavramları açıklanmıştır. Sonra grupların oluşum ve gelişim aşamalarına değinilmiştir. Grubun bireyle ilişkisini açıklamaya yarayan teorilere yer verilmiştir. Son olarak dinî gruplar, dinî gruplar ve kimlik ve radikal dinî gruplar konuları işlenmiştir.

1.1. DİN KAYNAKLI ŞİDDETİN KAVRAMSALLAŞTIRILMASI

Şiddet hareketleri, eylemlerinin amaçlarını ekonomik, siyasi, sosyal, askeri pek çok neden üzerine inşa edebilecekleri gibi bu amaçlarını bütünüyle veya kısmen din üzerine de inşa edebilirler. Veya siyasi amaçlarının yanında dinî inançlarının gereklerini yaşayabilme, inançlarının baskı altında tutulmasına itiraz etme, inançlarının asimile edilmesine karşı çıkma gibi kaynağını dinden alan yan amaçlar da taşıyabilirler.

Dini inançları ile ilgili engellenme yaşayan hareketlerin şiddet kullanımını gerekli görmeye başladıkları sınırlar ve kullandıkları şiddetin boyutları farklı farklı olabilir. Her biri karşılaştığı engellenmenin boyutları ve hedefe yönelik motivasyonlarının yoğunluğu ile orantılı olarak şiddet eylemlerini onaylayabilecek duruma gelir. Bir dinî inanç etrafında bir araya gelmiş insanlar ile şiddet eylemlerinde bulunun hareketleri ortak bir noktada buluşturan etkenlere geçmeden önce konuyu daha anlaşılır kılacak bazı kavramların üzerinde durulacaktır.

1.1.1. Terörizm

Terör ve terörizm kavramlarını tanımlamanın bir takım zorlukları vardır; zira üzerinde ittifak edilmiş tanımları yoktur. Terörün tanımı, tanımlayana, eylemin

yapıldığı araçlara ve amaçlara, sonucunda oluşturduğu etki ile bunun boyutlarına bağlı olarak tanımlayanın bakış açısına ve benimsediği teoriye göre farklılaşmaktadır. Yapılan eylemin bazıları için terör bazıları içinse kahramanlık olarak görülebilmesi, yani kavramın araştıran kişiye göre değişebilir olması da tanımlanmasını zorlaştırmaktadır. Terörün anlamı zaman zaman yerleşik sistem veya hükümete karşı olan bütün muhalif grup ve ideolojileri içine alacak şekilde genişletilmiş ve hatta etnik temizliğin önü açılmıştır. Bundan dolayı terör kavramı tek bir yaklaşımla değil tarihsel, ekonomik, kültürel, siyasi, teknolojik, sosyal ve psikolojik boyutları da düşünülerek ele alınmalıdır.⁸ Tanımlara geçmeden önce terör ve terörizmin farklı kavramlar olarak ele alındığına da değinmek gerekir. Trafik, kültür veya futbol teröründen bahsedilebilir veya linç olayı terör olarak tanımlanabilir. Ancak terörizmden bahsedebilmek için siyasi motivasyona sahip, örgütlü, planlı, sistemli ve sürekli olarak şiddetin kullanılması gerekir. Terörizm, terörün kurumsallaşmış halidir.⁹

Terör, köken olarak Latince olup ürpertmek anlamına gelen *terrere/terreo* kökünden gelmektedir.¹⁰ İngilizceye *terror*, Fransızcaya *terreur* olarak geçmiş olup günümüz Türkçesinde Fransızca okunuşuyla "terör" olarak kullanılmaktadır. *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*'te "yıldırımak veya korkutmak maksadıyla yasalara karşı gelerek sistemli bir şekilde şiddet hareketlerine ve cinayetlere başvurma hareketi, tedhiş" olarak tanımlanmıştır.¹¹ Kelimenin eski Türkçedeki karşılığı, dehşete düşürmek, şaşırtmak, ürkütme anlamına gelen *tedhiş*dir.¹² Arapça'da ise korkutmak, içine korku salmak anlamlarına gelen *irhâb* kullanılmaktadır.¹³

Şen, terörün bir kavram olarak ilk defa Fransızlar tarafından kullanıldığını aktarmıştır. *Dictionnaire de l'Academia Française*'in 1789'da yayınlanan ekinde, "terör sistemi, rejimi" ifadesiyle yer almıştır.¹⁴ Fransız İhtilali'nden sonraki Maxmillian

⁸ Halil Aydınalp, *İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör*, Ankara, Birleşik Yayınevi, 2011, s. 40.

⁹ Aydınalp, *İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör*, a.g.e., s. 41; Abdülkadir Baharçipek, "Radikalleşmenin Önlenmesi ve Terörle Mücadele Üzerinde Demokratikleşmenin Rolü", Murat Sever - Hüseyin Cinoğlu, Oğuzhan Başbüyük (ed.), *Terörün Sosyal Psikolojisi*, Ankara, Polis Akademisi Yayınları, 2010, s.28.

¹⁰ Charlton T. Lewis, *An Elementary Latin Dictionary*, Oxford University Press, London, 1999, s. 855. Mark Juergensmeyer, *Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence*, University of California Press, London, 2000, s. 5.

¹¹ İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük* - 3. Cilt, İstanbul, Kubbealtı Neşriyat, 2005, s. 3130.

¹² Şemsettin Sami, *Kâmus-ı Türkî*, 5. b., İstanbul, Kapı Yayınları, 2011, s. 391.

¹³ Ahmet Özel, *İslam ve Terör: Fıkhî Bir Yaklaşım*, 2. b., İstanbul, Küre Yayınları, 2014, s. 24.

¹⁴ Osman Şen, *Din, Terörizm ve el-Kaide*, Ankara, Sarkaç Yayınları, 2011, s. 12.

Robespierre iktidarının uygulamaları "terör" kavramını kullanmayı gerektirmiştir.¹⁵ Terör, "dehşet, aşırı korku-dehşet saçma ve bu amaçla yaralama, yıkma ve öldürme davranışları" olarak da tanımlanmıştır. Terörde korkuyu kısa aralıklarla yayarak kişi ve kitlelerde acil bir ölüm kalım duygusu yaratılmak suretiyle belirlenen hedefe yöneltme amacının olduğu belirtilmiştir.¹⁶ Terörün 109 ayrı tanımını tespit eden Alex P. Schmid, en sık sözü edilen veya en çok öne çıkan beş özelliği şu şekilde sıralanmıştır; 1. Terörde şiddet ve zor kullanımı vardır. 2. Siyasi bir amaç güdülür. 3. Dehşet ve korku yaratılır. 4. Tehdit içerir. 5. Üçüncü kişilerde korku uyandırarak toplumda reaksiyon uyandırma beklentisi mevcuttur.¹⁷ Terörün uygulayıcısı, çeşitli ideolojilere sahip devlet dışı aktörler olabileceği gibi doğrudan veya dolaylı olarak devletler de olabilir.¹⁸

Terörizm ise terörün tasarlanarak organize bir biçimde kullanılmasıdır. Doğu Ergil terörizmin, "saldırılan veya korkutulan sivil ve masum kurbanlar aracılığı ile hedeflenenden daha büyük bir kitleyi yıldırıp, korkutarak yasadışı stratejik ve siyasi amaçlarını gerçekleştirmek için bir grubun veya devletin, bilinçli ve planlı bir biçimde şiddet kullanması veya şiddet kullanma tehdidinde bulunması" olduğunu belirtir.¹⁹ Terörizmin pek çok farklı tanımında olmazsa olmaz olan bileşenler; şiddet eylemi, izleyici, masum kurbanlar, korkulu bir ruh hali yaratma, siyasi amaç ve hedeflerdir.²⁰

Türkiye Cumhuriyeti hukuku açısından terör kavramı, 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 1. maddesinde şu şekilde tanımlanmıştır; "Terör; cebir ve şiddet kullanarak baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik ekonomik düzeni değiştirmek, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemdir."

¹⁵ Aydınalp, *İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör*, a.g.e., s. 46.

¹⁶ Yavuz Erten – Cahit Ardalı, "Saldırganlık Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları", *Cogito*, S. 6-7, ss. 143 – 163.

¹⁷ Bkz. Aydınalp, *İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör*, a.g.e., s. 43.

¹⁸ Bryan S. Turner (ed.), *The Cambridge Dictionary of Sociology*, New York, Cambridge University Press, 2006, s. 625.

¹⁹ Doğu Ergil, "Terörizmin Mantığı ve Hedefi", *A.Ü.S.B.F. D.*, C. 46, S. 1-2, 1991, s. 171.

²⁰ Şen, a.g.e., s. 19.

Yukarıdaki tanıma göre terörü oluşturan üç unsur vardır;

İdeoloji Unsuru: Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak yahut ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amaçlanmalıdır.

Örgüt Unsuru: Bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından gerçekleştirilmelidir.

Şiddet (Eylem) Unsuru: Cebir ve şiddet kullanarak baskı, korkutma, yıldırma sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle gerçekleştirilmelidir.²¹

Tanımlarda da görülebildiği gibi günümüzde terörizm, politik düzene yönelik öfke ifade eden, düzeni değiştirmeye yönelik aşağıdan yukarıya uygulanan şiddet için kullanılmaktadır. Ancak yukarıdan gelen, örneğin bir süredir Suriye'de olduğu gibi, devletin uyguladığı terör -fişleme, tutuklama, masum vatandaşları kaçırma ve canlarına kıyma, muhalif grupları susturmak üzere ölüm mangaları oluşturma- bu kavramın kapsamında değerlendirilmemektedir.²² Terörizm kavramı hem bu sınırlılığından dolayı hem de tanımlayana göre zaman zaman göreceli bir hal almasından dolayı eleştirilmiştir.

Tarihsel süreç içerisinde çeşitli şekillerde terör olayları görülmüş olmasına rağmen özellikle yirminci yüzyılda terör küresel bir problem haline gelmiştir. Bu sebeple terörün artmasında ve küresel bir tehdide dönüşmesinde etkili olan faktörlerin belirlenmesi elzem hale gelmiştir. Celal Çayır, terörün ortaya çıkmasında etkili olan faktörleri genel bir tasnifle şu şekilde sıralamıştır:

1. Sömürgecilik sonrası dönemde görevlendirilen yerel yöneticilerin adil davranmaması ve yerel halkın terörü hak arama yolu olarak benimsemesi,²³

²¹ Süleyman Erdem, *Cihatçılar: El-Kaide ve IŞİD'e Katılanların Hikayesi*, İstanbul, Yakın Plan Yayınları, 2016, s. 27-28.

²² Vamık D. Volkan, *Divandaki Düşmanlar: Bir Türk Psikanalistin Politik Psikoloji Serüveni*, (çev. Serap Erdoğan Taycan), İstanbul, Alfa Basın Yayın Dağıtım, 2013, s. 420.

²³ Mahmood Hamdani, *İyi Müslüman, Kötü Müslüman*, (çev. Sevinç Altınçekiç), İstanbul, 1001 Kitap Yayınları, 2005, s. 17.

2. Soğuk savaş yıllarında taraf olan devletlerin kendi ideolojileri doğrultusundaki terör gruplarına para ve silahla destek olması,²⁴
3. Dinî, ideolojik, etnik ve sosyo-ekonomik açıdan ayrımcılığa maruz kaldığını düşünen grupların terörü hak elde etmek ve seslerini duyurmak amacıyla kullanmaları,
4. Kontrolsüz şehirleşme ve göçlerle nüfusun yoğun olarak artması ve bunun sebep olduğu işsizlik, eğitimsizlik, yoksulluk ve yabancılığa karşı önlem alınmaması durumunda bireylerin terör/şiddet gruplarına itilmeleri,²⁵
5. Dinî ve ideolojik olarak marjinalleşen grupların kendilerini tek doğru kabul edip kendilerinden olmayana şiddet uygulamayı meşru görmeleri,
6. Siyasi otorite boşluğunun olduğu ve çeşitli grupların ötekilere keyfi muamele yaptığı durumlarda insanların kendi güvenliklerini sağlamak için şiddet kullanmayı meşru görmeleri,²⁶
7. Uygun şartlar oluştuğunda geniş grup kimliğinin geçmişten getirdiği kolektif travmaların öcünü almak için teröre başvurulması.²⁷

Terörün başlamasında yukarıdaki sebeplerden biri veya birkaçı etkili olabilir. Bu yüzden şiddet ve terör eylemlerinin oluş biçimleri veya görünen sebeplerinin yanı sıra ortaya çıktığı ortamın sosyo-politik şartlarının da göz önüne alınması gerekir.

Albert Bandura'ya göre terörizmi, diğer şiddet eylemlerinden ayıran dört özellik vardır: Birincisi kurbanlar, eylemcileri tanımadıkları için, ne zaman veya nerede bir terör eylemiyle karşılaşacaklarını tahmin edemezler. Tanıdıkları biri tarafından tehdit edilmeye kıyaslandığında, bireyler terör eylemlerine karşı daha korunmasızdırlar. Bu yüzden daha çok korkarlar.²⁸ İkinci özelliği ağır sonuçlar içermesidir. Terör eylemlerinin sonucunda bireyler ya sakatlanırlar ya da öldürülürler. Her ne kadar aile içi şiddetin sebep olduğu ölüm ve sakatlanmalar terör eyleminin sebep olduklarından kat kat fazla olsa da, terör eylemi kestirilemez olduğu için daha riskli algılanır. Bu da bizi

²⁴ Hamdani, a.g.e., s.136.

²⁵ B. Dilara Şeker - Aynur İlhan Tunç - Erdal Şahin, "Van İli Örneğinde Terör Suçlarına Karışan Kişilerin İç Göç, Sosyal Psikoloji ve Eğitim Açılarında Değerlendirilmesi, *Terörün Sosyal Psikolojisi*, (ed.) Murat Sever - Hüseyin Cinoğlu - Oğuzhan Başbüyük, Ankara, Polis Akademisi Yayınları, 2010, s. 238.

²⁶ Süleyman Özeren - M. Alper Sözer - Süleyman Demirci, "Terör Örgütlerinde Militan Kimlik Profili: Türkiye'de Hizbullah Örneği", *Terörün Sosyal Psikolojisi*, (ed.) Murat Sever - Hüseyin Cinoğlu - Oğuzhan Başbüyük, Ankara, Polis Akademisi Yayınları, 2010, s. 159.

²⁷ Celal Çayır, *Din Şiddet İlişkisi: Şiddetin Meşrulaştırılmasına Yönelik Tutumlar Üzerine Bir Araştırma*, İstanbul, Seda Özalit, 2014, s. 46-47.

²⁸ Albert Bandura, "Mechanisms of Moral Disengagement", *Origins of Terrorism: Psychologies, Theologies, States of Mind*, (ed.) W. Reich, Cambridge, Cambridge University Press, s. 165.

üçüncü özelliğe getirir: Terör eylemi kontrol edilemezlik hissi verir. İnsanlar kurban olup olmayacaklarını bilemezler. Bu durum öz yetersizlik hissine sebep olur ve korkuyu harekete geçirir. Dördüncü özellik, modern hayatta hizmetlerin birbirine çok fazla bağlı olması ve yönetimlerin merkezileşmesinden dolayı terör eylemlerinin etkisinin de geniş çaplı olmasıdır. Şehirlerde kalabalıkların iyiliği, fonksiyonel iletişim, ulaşım, enerji ağlarına ve güvenli su ve yemek temin edilmesine bağlıdır. Oysa bir terörist herhangi bir araç veya detaylı hazırlanmış bir planı olmaksızın bu sistemlere erişebilir ve çok sayıda insanı yaralayabilir veya öldürebilir.²⁹

Terörizmin esas hedefi kurbanlar değil, izleyicilerdir. Bu yüzden terör eylemlerinde seyircinin olması gerekir. Terör eylemi gerçekleştiğinde, seyircide oluşturulacak etki ile onun terörize edilmesi hedeflenir.³⁰ Teknik olarak pek çok insanın ölümüne neden olsalar da teröristlerin amacı kitle katliamı yapmak değil; seyredilmek, dikkat çekmek ve talepleri doğrultusunda insanları manipüle etmektir. Bu yüzden eylemleri rastgele değil bilinçli ve planlıdır.³¹ Bu bağlamda Ergil, terörü, bir davaya dikkat çekmek için yapılan radikal bir duyuru yöntemi olarak betimlemiştir.³² Teröristlerin amacı barışın sağlanması değildir, taleplerinin karşılanmasıdır. Hatta teröristler, taraflar arasında barış sağlanmasının mümkün olduğu durumlarda daha şiddetli eylemler gerçekleştirerek bu barışı baltalarlar.³³

Terörün ortaya çıkışında veya haklılaştırılmasında kullanılan pek çok yöntemden biri de kutsal metinlerdir. Bu yolla ölme ve öldürme eylemine aşkın bir anlam atfedilir. Halil Aydınalp dinî terörün tanımını "dinî inancın onayladığı, emrettiği, ya da ilahi emirle gelmiş bir amacı yerine getirmek maksadıyla gerçekleştirilen şiddet" olarak aktarmıştır. Çağdaş terör tartışmalarının büyük kısmının bir kutsala, bir dine veya külte dayandığını ve bunun seküler terörden çok daha tehlikeli olduğuna dikkat çekmiştir. Çünkü kutsal bir amacı olan terör, teröristin önündeki ahlaki, siyasi ve pratik sınırları yok eder ve kullanılan yönteme ilahi bir vasıf yükler. Bu durumda terör uygulanabilir olmanın ötesinde zaruri hale gelir.³⁴ Din doğruluk iddiası ve sınırsız vaatleriyle,

²⁹ Bandura, *Mechanisms of Moral Disengagement*, a.g.m, s. 166.

³⁰ Şen, a.g.e., s. 15.

³¹ Necmettin Özerkmen, "Terör, Terörizm ve Radikal İslamcı Terör", *DTCF Dergisi*, C. 44, S. 2, 2004, s. 253.

³² Ergil, a.g.m., s. 172.

³³ Volkan, a.g.e., s. 424.

³⁴ Aydınalp, *İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör*, a.g.e., s. 67.

insanların sahip olduklarını feda etmelerini sağlayabilecek mükemmel bir araçtır.³⁵ Dinlerin, ölümden sonra hayat olduğunu hatta asıl hayatın ölümden sonra başladığını vurgulamaları bu dünya hayatını değersizleştirmekte ve dinî grupların terör eylemlerini meşrulaştırmasını kolaylaştırmaktadır.³⁶ Dini istismar eden terör hareketlerinin üyelerine göre terör eylemi her şeyden önce doğrudan teolojik bir emir veya talebe cevap olarak yerine getirilen kutsal bir eylem ve ilahi bir görevdir.³⁷ Grupların kendileri için kullandıkları isimler de bu anlayışlarını yansıtır; Hizbullah (Allah'ın Yolu), Cünd el-Hak (Allah'ın Askerleri), Aum Shinrikyo (En Yüksek Hakikat) bunlardan bazılarıdır.³⁸ Dini istismar eden terör grupları kendilerini toplumun dışında kabul ederler. Toplumdan öğrenirler ve onu reddederler. Bu yabancılaşma duygusu, onların seküler teröristlerden daha kanlı ve daha yıkıcı eylem yapabilmelerine imkân verir.³⁹

Esasında dinin şiddet eylemlerinde meşrulaştırıcı bir güç olarak kullanılması tarihte görülmemiş bir durum değildir. İngilizce'de teröristleri ve onların eylemlerini tanımlamak için kullanılan "zealot", "assassin" ve "thug" kelimeleri yüzlerce yıl önce şiddet kullanan dinî gruplara ait kelimelerdir.⁴⁰ Milattan sonra 66-73 yılları arasında yaşayan Yahudiliğin şiddet içerikli bir yorumunu benimseyen Zealot tarikatına bağlı Sicariler, 12. Yüzyıla kadar uzandığı düşünülen Tanrıça Kali'nin avatari Bhavanîye tapan Hindu bir tarikat olan Thug'lar ve yine 11.-14. yüzyıllar arasında yaşayan İslam'ın İsmailiyye mezhebine bağlı Haşhaşiler dinî terör gruplarının bilinen ilk örnekleridir.⁴¹ Günümüzde de Yahudi Gush Emunim ve Kach, Hristiyan Army of God, Christian Identity, Budist ve Hindu gelenekten gelen Aum Shinrikyo gibi çok farklı geleneklerden olup, dinî öğretileri terör eylemleri için meşrulaştırıcı olarak kullanan gruplar vardır. Ancak son yıllarda dinî terör konusundaki araştırmalar eylemlerinin daha görünür olması sebebiyle özellikle Müslüman kökenli, el-Kaide, Boko Haram gibi, gruplar üzerine yoğunlaşmaktadır.

³⁵ James K. Wellman – Kyoto Tokuno, "Dinsel Şiddet Kaçınılmaz Mıdır?", çev. İhsan Çapcıoğlu, *Dinî Araştırmalar*, C. 7, S. 20, s. 366.

³⁶ Çayır, a.g.e., s. 49.

³⁷ Bruce Hoffman, "Holy Terror: An Act of Divine Duty", *The World Today*, C. 52, S. 3, 1996, s. 79.

³⁸ Ingmar Karlsson, *Din, Terör ve Hoşgörü*, çev. Turhan Kayaoğlu, İstanbul, Homer Kitabevi, 2005, s. 180.

³⁹ Bruce Hoffman, a.g.m., s. 79-81.

⁴⁰ Hoffman, a.g.m., s. 79.

⁴¹ Şen, a.g.e., s. 25-27.

Hamdani'ye göre Müslüman terör gruplarının ortaya çıkışı ideolojik, siyasi ve örgütsel unsurların birleşiminden oluşan bir gelişmedir. İdeolojik unsur, değişim yanlısı İslamcı entelektüellerle sosyalist ideallerin karşılaşmasının ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Örgütsel unsur, Afganistan'da Sovyetlere karşı olan savaşı bir haçlı savaşı olarak örgütleyen Amerika'nın desteğinin doğrudan sonucudur. Siyasi unsur ise soğuk savaştan sonra ortaya çıkıp 11 Eylül'den sonra çok hızlı bir şekilde yayılan İslam'ın canavarlaştırılması ve terörle eşitlendirilmesi politikalarının bir neticesidir. Bu üç unsur, bugün İslamcı terör olarak da adlandırılan Müslüman terörist grupların ortaya çıkışının sacayaklarını oluşturmaktadır.⁴²

Geçmiştekinin aksine çağdaş terör mahalli sınırların ötesine geçmiş ve çok geniş kitleleri etkileyebilme gücüne kavuşmuştur. Korku ve belirsizliği azami derecede tutan çağdaş terör mümkün olan bütün araç ve yöntemleri kullanarak aniden ve şok etkisiyle insanların gündemine girmektedir.⁴³ Kullanılan silahların etki alanı, medyanın etkin biçimde kullanılması ve manipüle edilebilmesi, anlık iletişimin çok daha hızlı ve gizli olarak gerçekleştirilebilmesi terörün etki alanının önceden kestirilebilmesini de güçleştirmiştir.

1.1.2. Fundamentalizm

Fundamentalizm kavramının Türkçede kullanılan karşılıklarına ve operasyonel tanımına geçmeden önce sözlük anlamına değinmek gerekir. Kavram Latince *temel, esas, kök* anlamlarına gelen *fundo/ fundus/ fundamentum* kelimesinden türetilmiştir.⁴⁴ İngilizcede *fundamentalism* olarak kullanılan kavram Türkçede *köktencilik*⁴⁵, *kökten dincilik*⁴⁶, *kökencilik*⁴⁷, *dinsel fundamentalizm*⁴⁸ veya orijinal şekliyle *fundamentalizm*⁴⁹ olarak kullanılmaktadır. Arapçada ise benzer anlama gelen *usuliyye* kelimesi kullanılır.⁵⁰

⁴² Hamdani, *a.g.e.*, s. 178.

⁴³ Aydınalp, *Yüksek Din Öğretimi ve Dinî Köktencilik*, İstanbul, Çamlıca Yayınları, 2011, s. 65.

⁴⁴ Lewis, *a.g.e.*, s. 344.

⁴⁵ Ayverdi, *a.g.e.*, s. 1762.

⁴⁶ Türkkaya Ataöv, *Amerika'da Hristiyan Köktendinciliği*, İstanbul, İleri Yayınları, 2010.

⁴⁷ M. Hayri Kırbasoğlu, "Maziden Âtiye Selefî Düşüncenin Anatomisi", *İslâmiyât "Köktencilik"*, C. 10, S. 1, 2007, s. 141.

⁴⁸ Abdulvahid Sezen, "İman Gelişimi - Dinsel Fundamentalizm İlişkisi: Üniversite Öğrencileri Örneği", *D.E.Ü.İ.F.D.*, S. 28, 2008, ss. 203-232.

⁴⁹ Şule, Akbulut Albayrak, *Hristiyan Fundamentalizmi*, İstanbul, Etkileşim Yayınları, 2007.

⁵⁰ Aydınalp, *Yüksek Din Öğretimi ve Dinî Köktencilik*, *a.g.e.*, s. 43.

Kavramın teolojik bir terim olarak ortaya çıkıp, dinle ilgisi olmayan pek çok ideolojiyi de kapsayacak şekilde genişlemesi tanımlama problemini de beraberinde getirmiştir. Oxford İngilizce sözlüğünde kavramın kelime anlamı "herhangi bir konu veya disiplinin temel prensiplerine sıkı sıkıya bağlılık" olarak verilmiştir.⁵¹ American Heritage Dictionary ise fundamentalizmin kelime anlamını "temel prensiplere geri dönüş ve bu prensiplere sıkı sıkıya bağlılık ile karakterize edilen ve çoğunlukla öteki görüşlere ve sekülerizme karşı çıkmayı savunan –genellikle- dinî bir hareket veya bir bakış açısı" olarak tanımlamıştır.⁵² TDK köktenciliği "ele aldığı konunun son nedenlerine, köklerine dek inen düşünme biçimi", "yaşama biçimlerini, yaşama ilişkilerini eleştirip kökten değiştirme eğiliminde sonuna dek giden görüş", "bir gerçeği ya da bir düşünceyi, hiç bir ödün vermeden, yalnızca belli bir ilkeye bağlı kalarak sonuna dek sürdürme tutumu", "bir görüş ya da kanının en köklü ve aşırı biçimiyle benimsenmesi ya da belli bir konunun kökenine inilmesi" gibi farklı şekillerde tanımlamıştır. Ancak köktenciliğin İngilizce karşılığını "radicalism" olarak vermiştir.⁵³ Yani Türkçede kullanılan köktenci kavramı esasında radikalizme karşılık olarak üretilmiştir.

Tek bir tanımını yapmak mümkün olmamakla beraber günümüzde genellikle "temel alınan mukaddes kitabın yalnızca metin anlamını göz önünde tutarak ilmî, felsefî ya da tarihî hiçbir yorumu kabul etmeyen görüş" anlamında kullanılmaktadır.⁵⁴ Summers psikolojik bakış açısıyla ve dinlerden bağımsız olarak fundamentalizmi, "benliğin bir bölümünü atmak pahasına, kendi benliğini çok katı kuralları olan bir grupla tanımlamak yoluyla hayattaki belirsizliğe karşı kendini savunmak" olarak tanımlanmıştır.⁵⁵ Summers'ın aksine, kavramı orijinalinden koparmaksızın din psikolojisi açısından ele alan Altemeyer ve Hunsberger'e göre ise fundamentalizm "insanlık ve Tanrı hakkında temel, asıl, zorunlu, içsel, yanılmaz hakikatleri ihtiva eden bir grup dinî öğretinin varlığına inanmak"tır. Kendisiyle güçlü bir şekilde savaşılmaması gereken şeytanın güçleri bu hakikatlere mutlak olarak karşıdırlar. Bugün de bu

⁵¹ <https://en.oxforddictionaries.com/definition/fundamentalism>, (14.04.2017).

⁵² <https://ahdictionary.com/word/search.html?q=fundamentalism>, (14.04.2017).

⁵³ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58f0a7d89dcef7.16447014, (14.04.2017).

⁵⁴ Ayverdi, a.g.e., s. 981.

⁵⁵ Bkz. Murat Beyazyüz - F. Sevinç Göral Alkan – Erol Göka, "Fundamentalizmin Psikolojisi", *Avrasya Dosyası*, C. 13, S. 3, s. 368.

hakikatlere, geçmişin değişmez ilkesel uygulamalarıyla uyulmalıdır. Bu temel hakikatlere inanan ve onları takip edenlerin Tanrı ile özel bir ilişkisi olur."⁵⁶

Sezen'e göre ise fundamentalizm, araştırmacılar tarafından iki farklı şekilde; 1) Özel teolojik bir hareket 2) Psikolojik bir zihniyet (mindset) olarak ele alınmaktadır.⁵⁷ Kavramın tarihsel anlamına atıf yapmak onu birinci kategoride ele almak anlamına gelir. 19. yüzyılın sonunda Kuzey Amerika'da Hristiyanlığın temel ilkelerini korumayı amaçlayan Protestan gruplar tarafından çeşitli enstitüler kurulmuş ve yayımlar yapılmıştır. Bunların en dikkat çekenini de 1910-1915 yılları arasında "The Fundamentals: Testimony to the Truth" (Temel Prensipler: Gerçeğe Tanıklık) adıyla yayınlanan 12 kitapçıktan oluşan seri olmuştur.⁵⁸ Fundamentalizm kavramını doğrudan kullanan bu kitapçıklar Hristiyan cemaatlerin içerisindeki modernleşmeye tepkili, zengin Hristiyanlar tarafından finanse edilmiştir. Kitapçıklarda Kitab-ı Mukaddes'in yanılmazlığı ve lafziliği, bireysel hidayetin mutlak olarak gerekli olduğu, dünyadaki günahkârlığın artışı nedeniyle İsa Mesih'in gelişinin yakın oluşu gibi temel prensipler vurgulanmış ve bunların eleştirilemezliği savunulmuştur.⁵⁹ 1919'da fundamentalist Protestanlar bir dernek kurmak için Philedelphia'da bir araya geldiler ve Dünya Hristiyan İlkeleri Birliği'ni (WCFA – World's Christian Fundamentals Association) kurdular. Ancak bu organizasyon beklenen başarıyı gösteremedi.⁶⁰ 1925'e gelindiğinde Maymun davası olarak da bilinen Scopes Davası'nda fundamentalist Protestanlar ile modernliği kabul eden Hristiyanlar ve liberaller arasındaki çekişme kesin bir şekilde liberal ve modernistler lehine sonuçlandı.⁶¹ Fundamentalistlerin çabalarıyla derslerde Evrim Teorisi'nin anlatılması yasalarla yasaklanmıştı. Buna rağmen Tennessee'de bir biyoloji öğretmeni olan John Thomas Scopes derste evrimi anlattı. Scopes'a karşı açılan dava fundamentalist argümanlarla bilimin savunularının çatışma arenasına dönüştü. Davanın sonucunda Scopes suçlu bulunmasına rağmen hem kamuda hem de medyadaki izlenim, bilimin davadan zaferle çıktığı ve fundamentalistlerin rezil olduğu

⁵⁶ Bob Altemeyer – Bruce Hunsberger, "Authoritarianism, Religious Fundamentalism, Quest, and Prejudice", *The International Journal for the Psychology of Religion*, C. 2., S. 2., s. 118.

⁵⁷ Abdulvahid Sezen, "Üniversite Öğrencileri Örneğinde İman Gelişimi ve Dinsel Fundamentalizm", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir, 2008, s. 75.

⁵⁸ Nancy T. Ammerman, "North American Protestant Fundamentalism", *Fundamentalism Observed*, ed. Martin E. Marty - R. Scott Appleby, Chicago, University of Chicago Press, 1994, s. 2.

⁵⁹ Ali Rafet Özkan, *Fundamentalist Hristiyanlık: Yedinci Gün Adventizmi*, Ankara, Alperen Yayınları, 2002, s. 10.

⁶⁰ Ammerman, a.g.m., s. 24.

⁶¹ Albayrak, a.g.e., s. 89.

yönündeydi.⁶² Halkın medya yoluyla yakından takip ettiği bu dava sonucunda fundamentalistler kendi kabuklarına çekilmekle beraber daha da radikalleştiler.⁶³ Bu tarihten itibaren kilise ve enstitülerde örgütlenmeyi seçen fundamentalistler ayrılıkçı bir yol benimsediler.

Bu bağlamda İkinci Dünya Savaşından sonra fundamentalistler arasında oluşan bir ayrılmaya da dikkat çekmek gerekir. Fundamentalistlerin arasından bir grup, Ortodoks olmayan bir dünyada yaşadıklarını kabul edip, onlara benzemeseler de en azından saygı görebilmek için onların yöntemlerinin öğrenilmesi gerektiğini savunurken diğer bir grup ise, liberalizm, sekülerizm ve komünizm ile taviz vermeden aktif mücadeleye devam etmek gerektiğini düşünüyordu. Birinci görüşü savunanlar "evanjelikler" olarak anılırken, ikinci gruptakiler "fundamentalistler" olarak bilinmeye devam ettiler.⁶⁴ 1960'larda siyahilerin, feministlerin ve savaş karşıtlarının başlattığı sosyal hareketlilikler kürtajin serbestleşmesi, kadın erkek rollerindeki değişim gibi liberal uygulamaları beraberinde getirmişti. Bu değişimin içinde ne yapacağını bilemeyen, kaosta taraf tutabilmek için tavsiye arayanlar için fundamentalist hareketler Tanrı'nın mesajını iletip güvenli cevaplarını sunabilmek için aradıkları ortama kavuştular.⁶⁵ 1970'lerde tüm dünyada ayaklanmaların ve kitle hareketlerinin ortaya çıkmasının da etkisiyle sosyal fundamentalistler görünürlüklerini yeniden kazanmak için harekete geçtiler. Hem çeşitli sivil topluluklar kurdular, hem de siyasetin içinde yer aldılar.⁶⁶

Kapitalist endüstrileşme, kentleşme, bilimsel gelişmeler ve özellikle evrim teorisi, Kitab-ı Mukaddes'in eleştirel metotlarla incelenmeye tabi tutulması, insan ve evren anlayışında vahyî modeli reddeden düşünceler ve günlük hayatta sekülerleşme, fundamentalizmin bir dava olarak savunulmasına sebep olmuş ve kavram literatüre bu şekilde girmiştir.⁶⁷ Abdurrahman Kurt'a göre yirminci yüzyılın başında Kuzey Amerika'da böyle bir hareketin ortaya çıkmasında iki temel sosyal sebep vardır. Birincisi, modernleşme ve sekülerleşmenin hızla yayılmasıyla ahlaki değerlerde ve toplumsal yapılarda oluşan çözülmeye duyulan endişedir. Bu endişe, Hristiyan

⁶² Ammerman, a.g.m., s. 26.

⁶³ Albayrak, a.g.e., s. 89.

⁶⁴ Ammerman, a.g.m., s. 4.

⁶⁵ Ammerman, a.g.m., s. 39.

⁶⁶ Albayrak, a.g.e., s.105 - 111.

⁶⁷ Özkan, a.g.e., s. 10.

kimliğinin yeniden ihya edilmesi ve korunmasının gerekliliği düşüncesini doğurmuştur. İkincisi ise toplumun manevi değerleri hakkında oluşan şüphedir. Kentleşmenin hızla artmasıyla kentlere yerleşenlerin ve kolejlere okumaya giden gençlerin kırsaldaki cemaatleriyle bağlarını koparmaları neticesinde özellikle cinsel özgürlüğün artması, cinsiyet rollerinin değişmesi ve dinler arası evlilik oranlarındaki artış toplumun manevi değerlerinin önemsizleştiği şüphesini doğurdu.⁶⁸ Kentleşmeyle beraber dinî gelenek ve devamlılık hissi kesintiye uğramış; din sosyal, ekonomik ve siyasi hayatın dışına taşınmıştır. Bu bağlamda fundamentalist hareketler özellikle Boston, Chicago, New York, Toronto gibi büyük şehirlerde yayılmıştır.⁶⁹

Williams'a göre, Protestan olmayanların on dokuzuncu yüzyıl ve yirminci yüzyıl başlarındaki yoğun göçleri sonucunda Kuzey Amerika'da kentler etnik ve dini olarak çeşitlenmiş fakat bu çeşitlilik doğal süreçte çoğulculuğun oluşumu ile sonuçlanmamıştır. Katolik göçmenlerin -Papa gibi- Amerika dışındaki bir otoriteye de bağlı olmaları onların şeytanlaştırılmalarına sebep olmuştur. Keza Yahudiler de uluslararası bir dinin parçası olmaları itibariyle şüpheyile karşılandılar. Yeni gelenlere karşı ayrımcılık, tecrit ve kültürel şüphecilikle yaklaşıldı. Bu da onları sosyal ve ekonomik olarak daha alt pozisyonlarda tutmuş; dinî ön yargı meşrulaşmış ve kentler tehlike ve yabancılaşma mekânları haline gelmiştir. Bunların sonucunda toplumsal olarak "öteki" olanla karşılaşmalar geri çekilme, güvensizlik ve daha yüksek toplumsal sınırlar yaratmıştır. İnsanlar kendileri ile ötekiler arasındaki farklılıklara odaklanarak kendilerine benzeyenle daha yoğun cemaat hissi yaşamıştır. Ancak bu aynı zamanda aradaki farklılıkları sertleştirmiş ve insanları kutuplaştırmıştır.⁷⁰

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında artan anti-kolonyal hareketler ve dine dönüş hareketleriyle beraber sosyal bilimlerdeki fundamentalizm çalışmaları da hızla artmıştır. Alanda yapılmış en kapsamlı ve bilinen çalışma 100'den fazla araştırmacının katkılarıyla 1988-1993 arası yapılan konferansların, Martin Marty ve Scott Appleby editörlüğünde bir araya getirilmesiyle oluşturulan *The Fundamentalism Project* (Fundamentalizm Projesi) isimli beş ciltlik dev çalışmadır. Bu projede Yahudilikten

⁶⁸ Abdurrahman Kurt, *Din Sosyolojisi*, 3.b., İstanbul, Sentez Yayıncılık, 2012, s. 216.

⁶⁹ Ammerman, a.g.m., s. 17.

⁷⁰ Rhys H. Williams, "Amerikan Ulusal Kimliği, Modern Kentin Yükselişi ve Radikal Protestanlığın Doğuşu", *Fundamentalist Kentin Olabilirliği: Dindarlık ve Kentsel Mekânın Yeniden Üretimi*, ed. Nezar AlSayyad, Mejgan Massoumi, çev. Şevket Emek Ataman, İstanbul, Litera Yayıncılık, 2015, s. 141 – 145.

Budizm'e İslam'dan Hinduizm'e her dinden fundamentalizm örneklerine yer verilmiştir. Eserde fundamentalizm, modernliğin üç kavramına karşıt olarak ele alınmıştır: Seküler bir akılcılık, bireyselliğe imtiyaz verilmesi ve dinî tolerans ve görecelik.⁷¹

Yukarıda bahsi geçen Fundamentalizm Projesinde yer alan *Fundamentalizmler: Sınıf ve Türleri* makalesinde beşi ideolojik dördü örgütsel olmak üzere fundamentalist grupların dokuz ortak özelliği ortaya konmuştur.⁷²

Tablo 1	Fundamentalist Grupların Dokuz Karakteristiği⁷³
İdeolojik	<p>Dinin Ötekileştirilmesine Karşı Tepkisellik: Fundamentalizm her şeyden önce modernleşme ve sekülerleşme süreçlerinin aşındırdığı veya saldırdığı düşünülen dini geleneği savunma hareketidir. Bu özellik olmadan herhangi bir grubun fundamentalist olarak kabul edilmesi çok uygun değildir.</p> <p>Seçicilik: Fundamentalizm seçicidir. Geleneğin tamamının savunulması yerine özellikle geleneğin fundamentalistleri, karşıtlarından ayıran kısımlarını seçer ve yeniden şekillendirir. Dahası bu tür gruplar modernliğin bazı kısımlarını da alır ve kullanırlar. Özellikle bazı bilimsel gelişmeleri ve iletişimde teknolojik gelişmeleri kullanmaları buna örnektir. Modernliğin bazı görünümleri seçilir ve özellikle onlara karşı çıkmaya odaklanılır. (Amerikalı Hristiyan fundamentalistlerin kürtaja karşı çıkmaları gibi)</p> <p>İkili Dünya Görüşü: Gerçeklik çok açık bir şekilde iyi ve kötü, doğru ve yanlış, aydınlık ve karanlık olarak ikiye bölünmüş kabul edilir.</p> <p>Mutlakçılık ve yanılmazlık: Grubun kutsal kabul ettiği metinler (İncil, Kuran veya Tevrat gibi), ilahi kaynaklı, mutlak otorite ve her açıdan hatasız olarak görülür. Tek bir kutsal kitabı olmayan dinlerdeki fundamentalistler ise – Hinduizm gibi - bazı metinleri diğerlerine üstün kabul ederler.</p> <p>Milenyalistlik ve Mesihçilik: Tarihin mucizevi ve kutsal bir sonu vardır. Zamanın sonunda, önce gelmesi beklenen kişi dönecek (mesih, kayıp imam vs.), acılar bitecek, kötülük yok olacak ve zafer inananların olacaktır. İbrahimî dinler çok kesin teminatlar sunarlar, İbrahimî olmayan dinler ise daha az teminatları olmasına rağmen İbrahimî</p>

⁷¹ Nezar AlSayyad, "Radikal Dinciliğin Kenti?", *Fundamentalist Kentin Olabilirliği: Dindarlık ve Kentsel Mekânın Yeniden Üretimi*, ed. Nezar AlSayyad, Mejgan Massoumi, çev. Şevket Emek Ataman, İstanbul, Litera Yayıncılık, 2015, s. 28.

⁷² Gabriel A. Almod - Emmanuel Sivan - R. Scott. Appleby, "Fundamentalisms: Genus and Species", *Fundamentalism Comprehended*, ed. Martin E. Marty – R. Scott Appleby, Chicago, University of Chicago Press, 1991, s. 406.

⁷³ Michael O. Emerson – David Hartman, "The Rise of Religious Fundamentalism", *Annual Review of Sociology*, S. 32, 2006, s. 134.

	olanların kesinliğini alma eğilimindedirler.
Örgütsel	<p>Seçilmiş üyelik: Fundamentalist hareketlerin içinde yer alanlar kendilerinin seçilmiş, ayrılmış, dinî geleneği savunmak için görevlendirilmiş kabul ederler.</p> <p>Keskin sınırlar: İnsanlar ya fundamentalist hareketin içindedirler ya da değildirler. Sınırlar keskindir, belirsizliğe yer yoktur. Bir kişi ya kurtarılmıştır, doğru yoldadır, Allah'ın kulu, inancın savunucusudur ya da değildir.</p> <p>Otoriter teşkilat: Fundamentalist hareketler tipik olarak karizmatik bir liderin etrafında takipçisi olarak örgütlenirler. Lider (veya liderler) müridlere göre Tanrı tarafından özel olarak seçilmiştir. Olağanüstü özelliklere yakındır veya Tanrı ile özel bir irtibatı olabilir. Erdemlidir. Müridler için örnektir. Genellikle özel eğitim almıştır ve kutsal metinleri kavrayışı güçlüdür.</p> <p>Davranışsal talepler: İkili dünya görüşü ve keskin sınırlar oluşturmaya ek olarak davranışsal talepler de hem detaylı hem de özgüdür. Uygun konuşma, kıyafet, cinsellik, içme, yeme, aile oluşturma, çocuklar, eğlence ve diğer davranışlar ile ilgili kurallar vardır.</p>

Yukarıdaki tabloya benzer şekilde Steve Bruce da *Fundamentalism* kitabında çeşitli fundamentalist grupların paylaştığı en az beş özellik olduğunu söylemiştir. Bunlar; dinî metinler ve benzeri kaynakların hatasız ve yanılmaz olduğu inancı, geçmişte ideal olanın yaşandığı bir zaman dilimi olduğunu iddia etmesi, fundamentalist ideallerin geçmişe dayalı olduğu halde günümüze de uygun olarak gözden geçirildiğinin savunulması, radikal gruplardan destek bulması ve birçok farklı fundamentalist grup türünün teknolojiyi kullanması⁷⁴ olarak sıralanabilir.

Kavramla ilgili en büyük handikap hem fundamentalist ideolojiye sahip olup hem de bu ideolojisini yaymak için şiddet kullanmayı olumlayan hareketlerin bulunmasıdır. Bu hareketler üzerine yapılan çalışmalardan ötürü kavramın anlam içeriği şiddetin kullanımını da içine alacak şekilde genişlemiştir. Jurgensmeyer'e göre ise şiddet içeren farklı hareketlerin ortak özellikleri şunlardır; ilki hareketin veya dini cemaatin saldırı altında olduğu ve kendilerinin kullandığı şiddetin verilmesi mümkün olan tek cevap olduğudur. İkinci ortak özellik, savaşlara ve çatışmalara ait imgelerle dünyevi çelişki ve mücadeleleri yorumlamalarıdır. Üçüncü özellik ise hareketlerin karşıtlarını

⁷⁴ Inger Furseth, "Neden Kentte?", *Fundamentalist Kentin Olabilirliği: Dindarlık ve Kentsel Mekânın Yeniden Üretimi*, ed. Nezar AlSayyad, Mejgan Massoumi, çev. Şevket Emek Ataman, İstanbul, Litera Yayıncılık, 2015, s. 58.

şeytanlaştırmalarıdır. Son özellik ise kendi gruplarının şiddet eylemleri yoluyla güçlendiği düşüncesidir.⁷⁵

Farklı araştırmacıların tespit ettiği bu ortak özelliklere rağmen fundamentalizm kavramının, günümüzde pek çok farklı dine mensup grupları kapsayacak şemsiye bir kavram olarak kullanılmasına yönelik çeşitli eleştiriler de yöneltmiştir. Bunlardan birincisi kavramın kullanımında, muhafazakâr dinî hareketler ile sömürgecilik sonrası milliyetçi dinî hareketlerin birleştirilmesine yöneliktir. Ancak araştırmacılar eleştiriye cevaben, bu iki tür hareketin birbirlerinden çok farklı ve uzlaşmaz olmadığını savunmuşlardır. İkinci eleştiri kavramın tarihsel bağlamından ve ortaya çıktığı gelenekten bağımsız olarak tüm dinlere teşmil edilmesinin uygun olmadığı yönündedir. Bu tartışmada hala bir uzlaşmaya varılamamıştır ve eleştirilere rağmen kavram halen pek çok din ve geleneğe genellenerek kullanılmaktadır. Üçüncü eleştiri ise kavramın genellikle terörizm, fanatizm, yobazlık, bağnazlık gibi kavramlarla iç içe kullanılması sonucunda negatif anlamlar yüklenmiş olmasına yöneliktir. Bu eleştiri yapanlar negatif çağrışımlar dolayısıyla fundamentalizm kavramının geniş tabanlı dinî aktivizm hareketlerini açıklamaya uygun olmadığını savunurlar.⁷⁶

Inger Furseth'e göre hareketler katılımcı ile genelde dört kanaldan iletişim kurmaktadır: yüz yüze iletişim, kitle iletişim araçları yoluyla iletişim, kapı kapı dolaşarak davet ve en fazla katılımı sağlayan yol olarak önceden katılmış kişilerin yakın çevreleri yoluyla yabancılara ulaşmak.⁷⁷

Fundamentalizmi psikolojik bir zihniyet olarak inceleyen araştırmacılar, onu otoriteriyenlik, sağ kanat otoriteriyenliği, doktrinel ortodoksi, Hristiyan olmayan ve fundamentalist bakış açısını paylaşmayan Hristiyanlara karşı yargısal bir tutum, siyahlara, kadınlara, eşcinsellere yönelik ayrımcı tutumlar, kendi temel varsayımlarına aykırı olabilecek yeni fikirleri reddetme önyargısı ve yeni tecrübelerle karşı önyargılı olmak tutumlarıyla ilişkilendirmiştir.⁷⁸

Fundamentalizm kavramının günümüzde başta İbrahimî dinler olmak üzere pek çok dinî öğretisi ve ideolojinin içinden çıkmış grupları da kapsayacak şekilde geniş bir

⁷⁵ Furseth, a.g.m., s. 75.

⁷⁶ AlSayyad, a.g.m., s. 30 – 31.

⁷⁷ Furseth, a.g.m., s. 72.

⁷⁸ Sezen, a.g.e., s. 77.

kavram olarak kullanıldığına yukarıda değinmiştik. Müslümanlara yönelik çalışmalara bakıldığında 1979 İran İslam Devrimi'nin, Müslüman Kardeşler grubunun, Hamas'ın Batı Şeria ve Gazze'deki çalışmalarının, 11 Eylül saldırılarının ve Filistin, Çeçenistan, Irak, Afganistan ve Pakistan'daki intihar eylemlerinin bu bağlamda çalışıldığını görürüz.⁷⁹ Son zamanlarda bu listeye el-Kaidenin yanında DAİŞ ve Boko Haram gibi çeşitli terör grupları üzerine yapılan çalışmalar da eklenmiştir. Ancak bunların her biri farklı sosyo-ekonomik şartlar altında ortaya çıkan, ideolojik ortaklıkları sınırlı olan ve tek bir Müslüman köktenciliği olarak incelenmesi mümkün olmayan olay ve gruplardır. Örneğin yukarıdaki gruplardan Müslüman Kardeşler veya Şii militan bir grup olan Hizbullah demokrasiye karşı çıkmazken DAİŞ çok daha katı bir biçimde demokrasi karşıtıdır.

Bunların yanında yapılan çalışmalarda en çok İslam'ın ilk dönemlerindeki katıksız İslam'a dönülmesi gerektiğini savunan Selefi veya Vahhabi grupların Müslüman fundamentalistler olarak değerlendirildiğini görürüz.⁸⁰ İslam'ın yabancı kültürlerle karşılaştığı erken dönemlerden itibaren, yaşanması muhtemel problemler karşısında asli özellikleri savunmak isteyenler de olmuştur. Bugün Seleflerin kendilerini dayandırdıkları Ahmed b. Hanbel önderliğindeki Ehl-i Hadis, böyle bir ortamda reye karşı selefin yani İslam'ın ilk müntesiplerinin bıraktığı kaynakların korunması kaygısıyla ortaya çıkmıştır. Bu tutum ister istemez bir metinselciliğe ve literalizme dönüşmüştür. Yine Selefi hareket içinde çok önemli bir yeri olan İbn Teymiyye de, Müslüman olmuş ancak tam olarak İslam'ı yaşamayan Moğolların saldırısı altında olan bir Müslüman coğrafyada yaşamıştır. Bu kriz dönemi Müslümanların kurtuluş için temel kaynaklara dönmeleri gerektiği savını güçlendirmiştir.⁸¹ Yukarıda işaret ettiğimiz, son yüzyılda İslamî fundamentalizm çalışmalarına konu olan olaylara bakıldığında bunların yine kriz dönemi olayları olduğunu görülür. Sömürgecilik faaliyetleri ve Müslümanların Batı karşısında mağlup olarak görülmesi Müslümanların kendi kültür ve din anlayışlarını sorgulamasına sebep olmuş ve Kuran ve sünnetten oluşan "gerçek İslam"ı yaşamadıkça bu sorunların

⁷⁹ Aydınalp, *Yüksek Din Öğretimi ve Dinî Köktencilik*, a.g.e., s. 48.

⁸⁰ Kurt, a.g.e., s. 219.

⁸¹ Mehmet Paçacı - İlhami Güler - Sönmez Kutlu, "Soruşturma", *İslâmiyât "Köktencilik"*, C. 10, S. 1, 2007, s. 162.

çözülemediği kanısı oluşmuştur.⁸² Bu bağlamda İbn Teymiyye'nin kriz döneminde verdiği fetvalar da bugün kendilerini Selefi olarak kabul eden ancak literatürde Cihadi selefiler olarak da adlandırılan grupların kendi eylemlerini haklı göstermek için öne çıkardığı fetvalar haline gelmiştir.

Görüldüğü gibi İslami Fundamentalizm kavramının kastı konusunda ciddi kafa karışıklıkları bulunmaktadır. İhvan-ı Müslimin, Hizbu't Tahrir, Nahda Hareketi gibi siyasal ıslahatçı grupların, Hamas gibi direniş örgütlerinin, Suudi Arabistan'ın birbirini tekfir edecek ölçüde ayrıışan Suud Selefiligi ile Cihadî Selefiliginin de aynı başlık altında tek kategoride ele alınması ciddi anlamda problemlidir. Bu bağlamda Müslüman grupların Batılı kavramların sınırlarına zorla sığdırılmaya çalışılması hem iyi niyetli olmayan hem de yanlış sonuçlar ortaya çıkarabilecek bir çaba olarak görünmektedir. Bu tasniflerle Müslüman grupları sınıflandırmaya çalışan araştırmacılar ortaya çıkan her radikal grupta esas radikalın bu olduğu, bundan öncekilerin ılımlı olduğunu söylemek zorunda kalıp komik duruma düşmektedirler. Bu yüzden sosyal bilimlerde kabul görmüş bir kavram olması itibariyle kullanılması gerekse de grupların özel şartları da dikkate alınmalı, hepsinin şiddet yanlısı, ayrılıkçı ve aşırılıkçı olduğu anlamına gelebilecek yorumlardan kaçınılmalıdır.

1.1.3. Radikalizm

Radikalizm, Latince kök, köken, orijin, kaynak temel gibi anlamlara gelen *radix*⁸³ kelimesinden türeyen, İngilizce *radicalism*in doğrudan çevirisidir. *Oxford İngilizce Sözlüğü*'ne göre "bireylerin, politik veya sosyal reformları tamamlamak yahut savunmak için kullandıkları inançlar veya yaptıkları eylemler" anlamına gelir.⁸⁴ *American Heritage Dictionary*'ye göre ise "1. Radikallerin doktrin veya eylemleri, 2. Radikal olma niteliği" olarak tanımlanabilir.⁸⁵ Fundamentalizm başlığında, Türk Dil Kurumunun radikalizmi kökenci olarak çevirdiğine ve iki kavramın da bazı özelliklerini içerecek şekilde tanımladığına değinmiştik. *Sosyal Bilimler Sözlüğü*'nde ise köktencilik, radikalizme karşılık olarak verilmiş ve şöyle tanımlanmıştır: "1. Değişimi aşamalı, yanlışlıkları eleyerek, reformcu bir biçimde değil, var olanı tamamen ortadan kaldırıp, yerine yenisini koymak şeklinde gerçekleştirmeyi amaçlayan düşünüş veya eylem tarzı.

⁸² Paçacı - Güler - Kutlu, a.g.m., s. 176-177.

⁸³ Lewis, a.g.e., s. 697.

⁸⁴ <https://en.oxforddictionaries.com/definition/radicalism>, (30.04.2017).

⁸⁵ <https://ahdictionary.com/word/search.html?q=radicalism>, (30.04.2017).

2. İslahatçı-iyileştirmeci yöntemleri reddederek karşı çıkılan yapı veya sistemin kökten yıkılması ve her şeyin yeni baştan kurulması gerektiğine inanma."⁸⁶

Beyazyüz ve diğerleri, fundamentalizm ve radikalizm kavramları arasındaki en temel farkın, radikalizm arzu edilen değişiklik gerçekleşince yahut iktidar elde edilip arzu edilen sistem kurulunca varlığı ortadan kalkan bir tavır veya durumken, fundamentalizmin her zaman bir değişiklik arzusu olmaması değişiklik istese bile sonrasında da varlığını sürdürmesi olduğunu tespit etmişlerdir.⁸⁷

Radikalleşme ise bireyin siyasi aşırılık yanlısı olma sürecidir. Bu aşırılık bilişsel veya yöntemsel olabilir. Ancak suç olan aşırı fikirlere sahip olmak değil, bu aşırı fikirleri gerçekleştirmek uğruna şiddet içeren aşırı yöntemlere başvurmadır.⁸⁸ Kruglanski ve arkadaşları, normal bir bireyi radikalleştiren çeşitli motivasyonların tümünün özünde "anamlılık, önem arayışı" (quest for signicance) olduğunu savunmuşlardır. Spesifik olarak radikalleşmenin görünen sebebi lidere bağlılık, intikam hatta feminizm gibi görünse de bunlar birey veya grupların anlamlılık arayışının türevleridir. Aşağılanma, hor görülme gibi anlamlılık hissini kaybedilmesi, anlamlılığın kaybedilmesi riskinin ortaya çıkması veya anlamlılığın kazanılması ihtimali doğduğunda birey anlamlılık arayışı doğrultusunda motive olur. Örneğin Afganistan veya Filistin gibi çatışma bölgelerinde sevdiklerini kaybeden, aşağılanan insanlar anlamlılık duygularını kaybedebilir ve canlı bomba olarak hayatlarının bir anlam ifade edeceği düşüncesine yaklaşırlar.⁸⁹

Son yıllarda yapılan çeşitli araştırmalar, raporlar ve tanıkların ifadeleri radikalleşmenin büyük ölçüde internet üzerinden gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. İnsanlar internet ağları üzerinden terör örgütlerinin ideolojisi hakkında bilgi sahibi olmakta ve sanal bir topluluğun parçası olarak yavaş yavaş örgütün gerçek anlamda üyesi olma yoluna girmektedirler.⁹⁰

⁸⁶ Ömer Demir – Mustafa Acar, Sosyal Bilimler Sözlüğü, 2. b., Ankara, Vadi Yayınları, 1997, s. 140.

⁸⁷ Beyazyüz ve diğerleri, a.g.m., s. 365-366.

⁸⁸ Peter Neumann, "Countering Online Radicalization in America", *Homeland Security Project Report*, Bipartisan Policy Center, 2012, s. 13.

⁸⁹ Arie W. Kruglanski *et al.*, "The Psychology of Radicalization and Deradicalization: How Significance Quest Impacts Violent Extremism" *Advances in Political Psychology*, S.35, 2014, ss. 69-93.

⁹⁰ Peter Neumann, a.g.m., s. 7-8; Olivier Roy, *Küreselleşen İslam*, (çev. Haldun Bayrı), 2. b., İstanbul, Metis Yayınları, 2013, s. 159.

1.1.4. Fanatizm

Fanatizm kelimesinin kökü Latince *fanum*dur ve tapınak veya kutsal yer anlamına gelmektedir. *Fanaticus* kavramı ise kendini tam anlamıyla mabede adanmış kişiler için kullanılmaktaydı.⁹¹ *Fanatic* kavramı İngilizcede "özellikle dinî veya politik bir hedef için aşırı ve tek boyutlu istekle dolu olan kimse" veya "belirli bir etkinliğe karşı takıntılı bir ilgi ve merak duyan kimse" anlamına gelmektedir.⁹² Türkçeye okunduğu gibi "fanatik" şeklinde çevrilen kavram, "bir dine, bir ideolojiye, bir fikir veya düşünceye karşı tarafa hak tanımayacak ölçüde bağlı olan kimse, mutassıp" anlamında kullanılmaktadır.⁹³ *Sosyal Bilimler Sözlüğü*'nde, kavram en geniş haliyle "Bir felsefi, siyasal, ideolojik görüşe veya bilimsel iddiaya karşı sorgu ve eleştirisiz tam teslimiyet; bir görüş veya tavrın şiddete bile başvuracak ölçüde savunuculuğunu yapmak. Benimsenen bir görüş, düşünce veya tavrın tartışmaya açılmadan, bütün eleştirilerin dışında tutularak savunulması. Ateşli taraftarlık, körü körüne bağlılık." olarak tanımlanmıştır.⁹⁴ Bu tanımlamalara baktığımızda fanatizmin, daha önce değindiğimiz fundamentalizm kavramıyla hemen hemen aynı anlamda kullanıldığını görürüz. Kavramların anlam alanının birbirine çok yaklaştığına dikkat çeken Erol Göka, her iki kavramla da anlatılmak istenen aşırılık, dışlayıcılık, karşıtlık ve dogmatizm niteliklerini Türkçede en iyi karşılayan kelimenin "bağnazlık" olduğunu ifade eder.⁹⁵

Fanatizm psikolojik yaklaşımla ele alındığında bir bağlanma türüdür ancak onu diğer bağlanmalardan ayıran özelliği sıkı, aşırı ve sorgusuz sualsiz olmasıdır. Yani önemli olan bağlanılan nesne değil, bağlanmanın nasıllığıdır.⁹⁶ Bu yüzden bir spor takımının fanatikleri olabileceği gibi, bir ideolojinin, dinin, düşüncenin şahısların da fanatiklerinden söz edebiliriz. Fanatikçe bağlanmak, bireyin kendisini tamamen söz konusu nesneye -kişi, fikir, ideoloji olabilir- adanması durumudur ve bilinçli değil bilinçdışı gerçekleşir. Bu yüzden fanatiğin mantıklı açıklamalarla ikna edilebilmesi mümkün değildir.⁹⁷ Bu bağlamda fanatizmin en önemli özelliği "müsamahasızlık"tır.

⁹¹ Lewis, a.g.e., s. 316.

⁹² Paul Procter, *Longman Dictionary of Contemporary English*, Essex, Longman House, 1992, s. 367.

⁹³ Ayverdi, a.g.e., s. 918.

⁹⁴ Demir ve Acar, a.g.e., s. 86.

⁹⁵ Erol Göka, "Fanatizmin Psikolojisi ve Türklerin Psikolojisinde Fanatizm", *Cogito: Fanatizm*, S. 53, 2007, s. 38.

⁹⁶ Erol Göka - Sema Göka, "Fanatizmin Psikodinamiği", *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, S. 10, 2009, s. 326.

⁹⁷ Göka ve Göka, a.g.m., s. 327.

Fanatik kişi kendi bağlanma nesnesi hakkında müsamahasız ve tutkulu onun dışındaki her şeye karşı duyarsız ve yıkıcıdır.⁹⁸

Fanatizmin bir dini, bir ideolojiyi (mesela bir milletin diğerlerine üstünlüğü) ya da bir düşünceyi körü körüne savunma durumu olduğunu göz önüne aldığımızda özellikle fanatizmle ilişkilendirilebilecek bir diğer kavramın da milliyetçilik olduğu görülür. Bu bağlamda fanatizm, milli duygunun aşırılığını kaçması ve patolojiye dönüşmüş hali olarak tanımlanabilir. Çağla'nın aktardığına göre milliyetçiliğe içkin olarak kabul ettiği fanatizmin üzerinde duran Kant bu hali, "akıl çıldırması, hezeyana gelmesi", "derinden gelen tutkunun hastalığa dönüşmesi" ve "arızî bir durum" gibi ifadelerle tanımlar.⁹⁹

Fanatizmi iç güvensizlikten kaynaklanan bir savunma tepkisi olarak kabul etmek de mümkündür. Sosyal ve bireysel çeşitli faktörler bu savunma tepkisini ortaya çıkarmış olabilir. Kişisel büyük bir travma yaşanmış olması, kapalı bir grubun üyesi olma, basit entelektüel yapı, kişinin bireysel veya sosyal kimliğinin saldırı altında olduğunu hissetmesi, savunma tepkisini güçlendiren durumlardır.¹⁰⁰

1.1.5. Cihad

Cihad kavramı, hem son yıllarda kendisine yüklenen olumsuz anlamlardan bağımsız olarak ele alınmasının gerekliliğinden ötürü hem de DAİŞ'in kendisine belirlediği temel yöntem olmasından dolayı üzerinde durulması gereken bir kavramdır.

Cihad kelimesi Arapça "güç ve gayret sarf etmek, bir işi başarmak için elinden gelen bütün imkânları kullanmak" anlamına gelen *c-h-d* kökünden türemiştir. İslami literatürde "dinî emirleri öğrenip ona göre yaşamak ve başkalarına aktarmak, İslam'ı tebliğ etmek, kötülükten sakındırıp iyiliği emretmek ve kendi içinden gelen kötü niyetlere ve düşmanlara karşı savaşmak" anlamında kullanılmıştır. Kavram Kuran'da isim olarak dört, fiil olarak yirmi dört ve cihad eden anlamında mücahit şeklinde iki kere geçmiştir.¹⁰¹ Bu minvalde kavramın İngilizce karşılığı bilinçli olarak, Tanrı adına kutsal adına savaşmak anlamına gelen *holy war* olarak kullanılsa da esasında tam karşılığı *struggledir*. Arapçada yalnızca savaşmak anlamına gelen *harb*, *qital*, *muqatele*

⁹⁸ Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisi*, Ankara, TDV Yayınları, 2008, s. 193.

⁹⁹ Cengiz Çağla, "Fanatizm ve Sivil Toplum Üzerine Sorular", *Cogito: Fanatizm*, S. 53, 2007, s. 21.

¹⁰⁰ Hökelekli, a.g.e., s. 195.

¹⁰¹ Özel, a.g.e., s. 67.

gibi başka kelimeler varken, cihad kavramının kullanılmasıyla farklı ve özel bir anlamın kastedildiğini kabul etmek gerekir.¹⁰² Başka bir ifadeyle cihad, yeryüzünde Allah'ın kelamını yaymak ve üstün kılmak için gayret göstermektir. Bu bağlamda cihad illa savaş anlamına gelmemektedir. Zira bu hedef doğrultusunda barışçıl araçlarla -örneğin ikna ve propaganda- da gayret etmek mümkündür. Nitekim İslam hukukçuları, cihadın dört yolla yapılabileceğini söylemişlerdir: Kalp, dil, el ve kılıç ile. Birincisi, bireyin kendi içsel dünyasında şeytani dürtüleriyle mücadele etmesidir. Hz. Muhammed (s.a.v) bunu büyük cihad olarak tanımlamıştır. İkinci ve üçüncü yöntem, adaletli davranmak ve yanlış düzeltmek ile ilgilidir. Son olan kılıçla cihad ise düşmanla savaş anlamına gelmektedir.¹⁰³ Ancak kılıç ile savaş keyfi durumlara bırakılmayıp öncesi, süreci ve sonrası pek çok hukuki düzenleme ile belirlenmiştir.

İslam Hukuku'nda istila, sömürü ve tecavüz için savaşmak meşru değildir.¹⁰⁴ Müslümanların can ve mal güvenliğinin tehlikede olduğu, İslam'a ve Müslümanlara yönelik saldırı durumunda savaşmak meşru sayılmıştır (Hac Suresi 22/39). Ayrıca savaşın öncesi, süreci ve sonrası ile ilgili pek çok konuda ayrıntılı ilkeler tespit edilmiştir. Toplumun mal, can, ırz, akıl ve dininin korunması söz konusu olduğunda cihad yalnızca izin verilen bir durum değil olması gerekendir. Ancak sınırları ayetlerle tayin edilmiş ve "*haddi aşmayın*" buyurulmuştur (Bakara Suresi 2/190). Bunların yanında insanlara zorla İslam'ı dayatmak ve zor altında Müslüman olmak meşru sayılmamıştır.¹⁰⁵ Müslümanlara savaşma izni Mekke'de iken değil Medine'de iken ve müşrikler saldırı hazırlığı yaptığında verilmiştir. Ancak bu demek değildir ki yalnızca savunma savaşı yapmışlardır. Devam eden savaş durumu boyunca askeri olarak savunma veya saldırı durumunda olmanın kararı Müslümanlara bırakılmıştır.¹⁰⁶ Ancak bu izin din yüzünden Müslümanlara saldırmayanlara teşmil edilmemiştir, (Müntehine Suresi, 8-9).¹⁰⁷ İslam Hukuku'nda gerekli görüldüğünde meşru devlet reisi tarafından ilan edilmesi mümkün olan cihad, hukuki olarak farz-ı kifayedir. Yani toplumun bir

¹⁰² Karlsson, a.g.e., s. 165.

¹⁰³ Macid Hadduri, *İslam Hukukunda Savaş ve Barış*, çev. Fethi Gedikli, İstanbul, Yöneliş Yayınları, 1999, s. 66.

¹⁰⁴ Akın Karadeniz, "*Kuran'da Cihad-Kıtal Farkı ve IŞİD Terör Örgütü*", TESAM Akademi Dergisi, C. 3, S. 1, 2016, s. 163.

¹⁰⁵ Özel, a.g.e., s. 74; Bakara 2/256.

¹⁰⁶ İlhami Güler, "*Kuran'da Cihadın Teoloji-Politigi*", *İslamiyat*, S. 1, 2002, s. 80.

¹⁰⁷ Güler, a.g.m., s. 81.

kısının bu emre icabet etmesiyle sorumluluk diğerlerinin üzerinden kalkar.¹⁰⁸ Meşru müdafaa¹⁰⁹, barış antlaşmalarının bozulması¹¹⁰, elçilerin öldürülmesi, düşmanla işbirliği, farklı bir ülkede yaşayıp sırf inançlarından dolayı şiddete maruz kalan Müslümanların yardım talep etmeleri¹¹¹ cihadı gerektiren durumlardır.¹¹²

Bugün cihad ile ilgili tartışmalara baktığımızda tarafları ikiye ayırmak mümkündür: modernistler ve fundamentalistler. Modernist yorumcular, Müslüman olan ve olmayan devletlerarası ilişkinin temelde barışçıl karakterde olduğunu savunurlar. İlk Müslümanlar zamanında iletişim eksikliği olması dolayısıyla fetihler İslam'ı yaymanın tek yolu idi. Ancak şu an pek çok yöntem ile yaymak mümkündür. Bu sebeple kılıç ile cihad yalnızca Müslüman toplumu savunmak için yapılmalıdır.¹¹³ Fundamentalistler ise bu yorumların Müslümanların mücadele isteğini azaltmak ve onları gerçek cihad yolundan ayırmak için yapıldığını söylerler. Kuran'dan deliller getirerek, Müslüman olmayanlarla uzlaşmanın mümkün olmadığını, yeryüzünde şeriatı yani Allah'ın kurallarını hâkim kılan dek savaşılması gerektiğini savunurlar. Her iki taraf da görüşlerini -zaman zaman metinsel ve tarihsel bağlamından kopararak- Kuran'dan ayetlerle delillendirirler.¹¹⁴

DAİŞ, farklı ekollerden İslam bilginleri tarafından Harici olmakla itham edilmiştir.¹¹⁵ Bundan ötürü Haricîlerin cihad anlayışından da kısaca bahsetmek gerekir. Harici doktrine göre cihad imanın altıncı şartıdır ve terk edilmesi mümkün değildir. Tek tek bütün müminleri ve bir bütün olarak cemaati bağlar. Müminlerin ömürlerinin çoğunu, Hz. Muhammed (s.a.v) gibi savaşta geçirmelerinin gerektiğini savunurlar. Müslüman olmayanlar ya inanmaya zorlanmalı ya da kılıçtan geçirilmelidir. Ehl-i Kitap

¹⁰⁸ Hadduri, a.g.e., s. 69.

¹⁰⁹ Mümtahine 60/8-9.

¹¹⁰ Enfal 8/56-58; Enfal 8/71-72; Tevbe 9/1, 2, 4, 7, 10, 13.

¹¹¹ Enfal 8/72; Nisa 4/75.

¹¹² Saffet Köse, "Cihad Şiddete Referans Olabilir Mi?", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 9, 2007, s. 59-65.

¹¹³ Karlsson, a.g.e., s. 82-83.

¹¹⁴ Karlsson, a.g.e., s. 174.

¹¹⁵ Cihadî Selefler tarafından otorite kabul edilen Ebu Katade el-Filistinî ve Suriye'deki muhalif gruplar arasında itibar gören Tahrir Şam Heyeti'nin kadılarından Abdullah el-Muhaysinî açıkça grubun Haricî olduğunu beyan etmişlerdir. Suudî Arabistan müftüsü Abdulaziz Âlu's-Şeyh de DAİŞ'in Harici olduğu fetvasını vermiştir. T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı ise hazırladığı raporda açıkça ifade etmese de grubun Haricilik özelliklerini taşıdığına dikkat çekmiştir. Yine Türkiye'den Ahmet Mahmut Ünlü, Mustafa İslamoğlu, Metin Karabaşoğlu ve Abdullah Yolcu da bu görüşü savunanlardandır.

ise bir de vergi ödeme veya sürgün seçenekleri vardır.¹¹⁶ Haricilerin bir kolu olan Ezarika'ya göre muhaliflerin kadın ve çocuklarını öldürmek caizdir.¹¹⁷ İslam Tarihi'nde Hariciler görüşlerinde lafızcı ve kapalı fikirli olmaları kadar takva ve ihlasları, savaşlardaki cesaretleri, inançları uğruna hiç düşünmeden ölmeye hazır olmaları cesaret ve metanet göstermeleri ve sıkıntılara katlanmalarıyla öne çıkmışlardır.¹¹⁸ Hariciler “emr-i bi'l-maruf nehy-i ani'l-münker” kaidesine dayanarak İslam adına şiddet ve terörü meşrulaştırırlar.¹¹⁹ Haricilik mezhep olarak günümüze ulaşmamıştır. Ancak ideolojilerinin yansıması, günümüzde din motivasyonlu şiddet hareketlerinin söylemlerinde görülebilmektedir.

Cihad kavramı ile ilgili olarak değinilmesi gereken bir diğer husus, bugün kavramın meşhur kullanım şekli olan "küresel cihat" ifadesidir. Pakistan'da Filistin asıllı bir akademisyen olan Abdullah Azzam (1941-1989), Afganistan'ın Sovyetlerle savaşı sırasında Afganistan'a gelen gönüllü savaşçılara kalacak yer, maddi yardım ve silahlı eğitim için aracılık yapmış ve Araplara yaptığı çağrılarla onları sıcak savaşla tanıştıran kişi olarak ünlenmiştir. Azzam'ın vefatının ardından çoğunluğu Arap olan ve sayıları 35 bini bulan mücahitlerin sorumluluğunu Usame b. Ladin (1957-2011) devralmıştır. Afgan cihadının bitişiyle bir kısmı Bosna, Çeçenistan gibi diğer savaş bölgelerine kaymış bir kısmı ülkelerine dönmüş ancak çoğunluğu ülkelerinde aranıyor olmaları sebebiyle dönememiş ve el-Kaide yapılanmasının zeminini oluşturmuşlardır. Afganistan'da iç savaş çıkınca el-Kaide, Taliban'la işbirliği yapmış, Taliban'ın 1996'da Afganistan İslam Emirliği'ni kurmasından sonra ise "küresel cihat" fikrine yönelmiştir. Bu fikre göre Amerikalılar ve Yahudiler buldukları her yerde hedeftirler ve şeriati tatbik etmeyen ve batılılarla müttefik olan Müslüman ülkeler de cihadın hedefindedirler.¹²⁰ Ancak bu noktada Usame b. Ladin ile kurucu lider Azzam'ın ideolojisinde bir ayrışma ortaya çıkmıştır. Azzam, "yakın düşman"la savaşmayı önceliyordu. Yani önce Afganistan Sovyetlerin etkisinden kurtarılmalı ve İspanya, Filipinler, Filistin, Buhara, Taşkent, Kafkaslar gibi bir zamanlar Müslümanların elinde

¹¹⁶ Hadduri, a.g.e., s. 77.

¹¹⁷ Halil İbrahim Bulut, *İslam Mezhepleri Tarihi*, Ankara, DİB Yayınları, 2006, s. 160.

¹¹⁸ Azmi M. es-Salihi, Mustafa Öz, "Hariciler - Kültür ve Edebiyat", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 1-44, C. 16, İstanbul, TDV Yayınları, 1997, s. 178.

¹¹⁹ Halil İbrahim Bulut, "Dini Şiddetin Fikri Arka Planı Olarak Haricilik ve Günümüze Yansımaları", *Usûl*, S. 11, 2009, s. 48.

¹²⁰ Mehmet Ali Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 2. b., İstanbul, Klasik Yayınları, 2016, s. 71-73.

bulunan yerlerin tekrar fethedilmesi için mücadele edilmeliydi.¹²¹ Ancak Usame b. Ladin'e göre asıl hedef "Batı" ülkeleriydi ve Müslüman ülkelerdeki kâfir yönetimlerin devrilmesi ikinci sıradaydı.¹²² el-Kaide'nin bugün eski gücü kalmamış olsa da Afrika, Ortadoğu ve Uzak Doğu'da ortaya çıkan pek çok irili ufaklı cihat gruplarıyla irtibatı olmuş; bu grupların ideolojilerini etkilemiştir. Bununla beraber, Selefilik, siyasal İslam'la harmanlanması sonucu ortaya çıkan, gelenekselci Suudi selefilerinden ayrılan ve "Hayat, iman ve cihattır" sloganını benimseyen Sahve (Uyanış) âlimleri bile aşırılığa savrulan el-Kaideyi üç noktada tenkit etmişlerdir. Birincisi, el-Kaide Müslüman yöneticileri ve âlimleri geçerli kanıtlara dayanmadan tekfir etmektedir. İkincisi el-Kaide'nin gerçekleştirdiği eylemler yüzünden Müslüman ülkeler savaş meydanlarına dönüşmüştür. Üçüncüsü ise el-Kaide İslam savaş hukukuna aykırı olarak masum sivilleri de öldürmektedir.¹²³

Araştırmamızın konusu olan DAİŞ de genel olarak Küresel Cihat anlayışını devam ettirmiştir. Ancak ileride tekrar ele alacağımız gibi cihadın kime karşı olması gerektiği konusunda Usame b. Ladin'in bıraktığı çizgiden farklı bir noktaya kaymışlardır.

¹²¹ Şen, a.g.e., s. 65.

¹²² Erdem, a.g.e., s. 42.

¹²³ Mehmet Ali Büyükkara, "Günümüzde Selefilik ve İslamî Akımlara Etkisi", *Tarihte ve Günümüzde Selefilik*, İstanbul, Ensar Neşriyat, 2014, s. 503.

1.2. GRUP SÜRECİ VE GRUP DİNAMİKLERİ

Aralarında etkileşim olan ikiden fazla kişinin oluşturduğu topluluklar grup olarak isimlendirilirler. Grup süreci, farklı kişiliklerin bir arada ve etkileşim içinde buldukları bir arenadır. Grup liderinin de etkisiyle her üyenin belirgin kişilik özellikleri ve davranışları grubun oluşumunda, gelişiminde ve değişiminde rol oynar.¹²⁴

1.2.1. Grup Oluşumunu Etkileyen Faktörler

Gruplar tıpkı canlı organizmalar gibidir. Oluşum süreci bir anda olup bitmez, devamlılığı olan bir süreçtir. Ancak üyeler arasında başlangıçtaki ilk ilişkiler grubun oluşum süreci ilerledikçe önce daha hızlı sonra yavaşlayarak değişir, zamanla durgunlaşır ve grubun oluşum süreci tamamlanmış olur. Oluşum tamamlansa da değişim devam eder ancak fark edilmesi güç hale gelir. Grubun varlığı ve devamlılığı gerektikçe değişebilmesine bağlıdır.¹²⁵

Grup oluşumu ve gelişimini etkileyen faktörleri aşağıdaki gibi maddelemek mümkündür:

a. İnsanlar gruplara bazı bireysel ihtiyaçlarını karşılamak için katılırlar. Bu ihtiyaçlar para, saygınlık, statü sağlamak gibi fiziksel ve sosyal düzeyde olabileceği gibi insanlara bağlanma, onlarla birlikte olma gibi psikolojik düzeyde de olabilir.¹²⁶

b. Yakınlık, temas ve etkileşim yoluyla bireyler diğer üyelere bağlanarak elde edebilecekleri ihtiyaçlarını karşılarlar.¹²⁷

c. Grup üyeleri arasında beğeni olması da grubun bir arada kalma olasılığını artırır. Grup üyelerinin birbirini beğenmesi fiziksel yakınlığa, fiziksel özelliklere, tutum düşünce, değer, ekonomik düzey ve ihtiyaçlardaki benzerliklere bağlıdır.

d. Bireyler yetenekleri kendisinininkiyle aynı ya da daha fazla olan insanlarla bağlanmak ve yakın olmak arzusundadırlar. Bu istek de gruba katılmayı sağlayan etmenlerden biridir.

e. Grubun faaliyetlerinden hoşlanmak dışarıdaki birey için gruba katılımı teşvik edici olabilir.¹²⁸

¹²⁴ Mavili Aktaş, a.g.e., s. 150-151.

¹²⁵ Aliye Mavili Aktaş, *Küçük Gruplar, Dinamikler Ve Grup Süreci*, Ankara, Mustafa Kitabevi, 2001, s. 24-25.

¹²⁶ Mavili Aktaş, a.g.e., s. 25.

¹²⁷ Mavili Aktaş, a.g.e., s. 64.

¹²⁸ Mavili Aktaş, a.g.e., s. 64.

f. Bireyin, grubun amaç ve değerlerini önemli ya da değerli bulması gruba katılmasını etkiler.¹²⁹

g. Bireylerin bağlanma ihtiyacının olması gruplara üye olmalarında ve bu üyelikleri sürdürmelerindeki önemli etkenlerden biridir.¹³⁰

h. Bireyin, gruba üye olmasının, kendisine dışarıdaki sosyal çevresinde de çeşitli kazanımlar -statü, şöhret, makam... vb.- getireceğine inanması gruba üye olmasını sağlayabilir.¹³¹

1.2.2. Grup Gelişiminin Aşamaları

Grubun gelişim aşamalarını beş temel süreç içerisinde değerlendirmek mümkündür. Bunlar başlangıçta güven aşaması, özerklik, yakınlık, karşılıklı bağlılık ve bütünleşme ile sonlanma aşamalarıdır.

Güven Aşaması: Grubun başlangıçtaki en temel sorunu grup üyelerinin birbirlerine güven geliştirebilmeleridir. Bu aşamada liderin kolaylaştırıcı, güç verici, açıklayıcı, yardım edici davranışlarla grupta güven ortamını oluşturması gerekir. Grubun başlangıcında üyeler şimdiki yaşantılarına yönelik duygusal paylaşımlardan kaçınırlar. Ancak geçmiş yaşantılarla ilgili paylaşımlar grup üyelerinin birbirlerine güvenmelerini kolaylaştırır. Üyelerin gruba ve lidere güvenebilmeleri için özellikle lider tarafından anlaşıldıklarını hissetmeleri gerekir.¹³²

Özerklik Aşaması: Grup sürecinde bireysel özerklik kendine has olma anlamında değil, diğer grup üyeleriyle karşılıklı sorumluluk ve bağlılık duygusu ile beraber kullanılır. Bireylerin ben merkezli ve başkalarını kontrol etmeye yönelik hareket etmeleri grup içerisinde istenmeyen bir durumdur. Bu yüzden bireyler hem kendi özerkliklerinin hem de grup içindeki diğer bireylere karşı sorumluluklarının bilincinde olarak hareket etmelidirler. Bu dönemde grup içinde herkes hem yakınlık, kendini ifade edebilme, anlaşılma, bağımsızlık kazanma beklentisi içindedir, hem de korkmaktadır. Bu özellikler hem istenen hem de korkulan özelliklerdir. Bu aşamada lider bu dönemi iyi yönetemezse üyeler arasında sinirlilik, karşılıklı bağımlılık, olumsuz özerklik, rekabet, kıskançlık, hayal kırıklığı, güç mücadelesi, direnç, otoriteye bağlılık,

¹²⁹ Mavili Aktaş, a.g.e., s. 64.

¹³⁰ Mavili Aktaş, a.g.e., s. 64.

¹³¹ Mavili Aktaş, a.g.e., s. 29.

¹³² Mavili Aktaş, a.g.e., s. 155-157.

öfke ve tatminsizlik ve isyan duyguları oluşabilir. Ancak liderin yardımıyla bu aşamada çatışmalar çözülebilir ve grup içi sağlıklı bir iletişim sağlanabilirse grup içinde huzur, güven, anlayış ve bütünleşme sağlanır. Grup lideri her bir grup üyesi için adil ve eşit bir ortam oluşturmalıdır. Grup üyelerinin lidere yönelik öfke duygularını ifade edebilmelerine imkân sağlanmalıdır. Sağlanmazsa lidere yönelik öfke ve karışık duygular diğer üyelere yansıtılır ve grup süreci olumsuz yönde etkilenir.¹³³

Yakınlık Aşaması: Bu aşamada grup üyeleri birbirlerini daha fazla dikkate almaya başlarlar. Birbirlerini tanımak üyelerin birbirlerine yakınlaşmalarını sağlar. Diğerleri tarafından kabul edilmek ve diğerlerini anlamaya çalışmak bu yakınlaşmayı artırır. Bu aşamada bireyler kendilerini rahatlıkla ifade edebilirler ve diğerlerine geri bildirim vermekten çekinmezler. Bu aşamaya kadar otorite ve güce dayalı olarak gelişen iletişim süreci yerini karşılıklı yardım ve ilgiye dayalı ilişkilere bırakır. Yakınlık sayesinde şüphe ve güvensizlik yok olur. Grubun yakınlaşması aynı zamanda grubun bütünleşmesi anlamına gelir. Grup üyeleri grubun bütünlüğünü tehlikeye sokmamak için daha çok aralarındaki benzerlikler üzerinde durmaya çalışırlar. Grup üyelerinin grubun amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik çabaları artar. Grup değerleri sağlamlaşır. Gruba yönelik duygusal yatırım artar. İlk aşamada grubun amacına ve değerlerine duyulan güven bu aşamada grup üyelerine güveni de kapsayacak şekilde genişler.¹³⁴

Bağlılık ve Bütünleşme Aşaması: Grup yakınlaşma aşamasındaki güvenden karşılıklı yardımlaşmaya geçer. Gruptaki güven ve bağlılık, farklılıkların ortaya çıkmasını teşvik eder. Grup farklılıkların ne kadar önemli olduğunu anlayıp kabul ettiğinde grupta karşılıklı yardımlaşma sistemi ve ağı kurulmuş demektir. Grup üyeleri, grubun amaçları için fazladan neler yapabileceklerine odaklanırlar. Üyeler karşılıklı olarak birbirlerinin ihtiyaçlarının farkındadırlar ve yardım etmeye isteklidirler. Grubun bu aşamaya gelmiş olması aralarındaki iletişim kanallarının güçlü olduğunun da göstergesidir.¹³⁵

Gruplar bazen tüm bu aşamaları tamamlarlar ancak bazen ilk aşamalarda grup sonlanabilir. Sonlanma, üyeler arasındaki güvenin azalması, grubun gelecekte korkması ve geleceğe dair herhangi bir umut beslememesinden kaynaklanabilir. Böyle

¹³³ Mavili Aktaş, a.g.e., s. 166-172.

¹³⁴ Mavili Aktaş, a.g.e., s. 194-197.

¹³⁵ Mavili Aktaş, a.g.e., s. 210-212.

durumlarda grup üyelerinin birbirlerini reddettikleri, grupla ilgili beklentilerinin gerçekleşmemesinden birbirlerini sorumlu tuttukları görülmektedir. Bütünleşme aşamasından sonra sonlanan gruplarda ise ayrılığa dair çelişkili duygular görülmekle beraber grup üyeleri bireysel özerkliklerini kazanmış ve kendi hayatlarının sorumluluğunu alabilecek durumdadırlar. Yine de grup üyelerinde bitiş kabul edememekten kaynaklanan depresyon görülebilir. Grup üyeleri grubun bitişini kolay kolay kabullenemezler ve hala birbirlerine ihtiyaçları olduğunu düşünebilirler. Ancak grubun sonlanması acı verse de kaçınılmaz sonudur.¹³⁶

1.2.3. Grubun Amaçları ve Görevleri

Her grup belirli bir amaç için kurulur ve faaliyetlerini bu amaçlarını gerçekleştirebilecek şekilde düzenler. Grubun amacı, grup üyelerinin nihai olarak ulaşmayı istedikleri hedefdir. Grubun bir veya daha fazla amacı olabilir. Bu amaçları gerçekleştirebilmek için yapılması gerekenler de grubun görevi kavramıyla ifade edilir.¹³⁷ Grubun amaçları, üyeleri harekete geçiren teşvik edici temel unsurlardan biridir. Grup amaçlarının açık ve net olarak tanımlanmış olması hem grubun daha kolay bütünleşmesine hem de üyelerin grup sürecinden daha çok doyum sağlamalarına yardımcı olur.¹³⁸ Grubun bütün üyelerinin amaçları eşit düzeyde bildiği ve bu amaçlara bağlandığı durumlar nadirdir. Üyeler genellikle amaçları farklı düzeylerde algılar ve farklı biçimlerde gerçekleştirmeye çalışırlar. Bazen de üyelerin amaçları grubun amaçlarından farklıdır. Bu gibi durumlar da grup sürecini değişik biçimlerde etkiler. Örneğin grubun yapısının rekabete dayalı olması amaçlardaki bu çeşitliliği artırırken, işbirliğine dayanması genellikle amaçların daha homojen olmasını sağlar.¹³⁹

Grubun amaçlarının homojen olduğu durumlarda üyeler arası uyum ve çekim artar. Grup daha fazla bütünleşir, üyeler arasında yakınlık oluşur. Grubun verimliliği ve üyelerin performansı artar. Ancak yukarıda bahsedildiği gibi üyeler grubun amaçlarını farklı şekillerde anlıyorlarsa veya üyelerin gruptan farklı amaçları varsa grubun verimliliği ve performansı da bundan olumsuz olarak etkilenir.¹⁴⁰ Grup üyeleri, amaçlara ulaşabilmek için görevlerini yerine getirmeleri gerektiğinin farkındadırlar. Bu

¹³⁶ Mavili Aktaş, a.g.e., s. 220-223.

¹³⁷ Mavili Aktaş, a.g.e., s. 76.

¹³⁸ Mavili Aktaş, a.g.e., s. 79.

¹³⁹ Mavili Aktaş, a.g.e., s. 80.

¹⁴⁰ Mavili Aktaş, a.g.e., s. 81.

görevlerin ne zaman, nasıl, hangi üyeler tarafından yerine getirileceğinin grup üyelerinin ortak kararıyla belirlenmesi grubun başarılı olmasında etkilidir.¹⁴¹ Grubun önceki başarısızlıkları veya başarıları görevlerin belirlenmesinde etkili olur. Grup üyeleri geçmişte başarılı olunan zor işlerin görev olarak seçmek isterler. Görev ne kadar zor olarak algılanırsa grubun bütünleşmesi o oranda artar. Bunun yanında zor görevlerde grubun bir liderin yönlendirmesine olan ihtiyacı da artar.¹⁴² Grubun görevinin ilginç ve çekici olması üyelerin bu göreve daha bağlı olmasını sağlar.¹⁴³

1.3. GRUP - BİREY - TUTUM İLİŞKİSİ KURAMLARI

1.3.1. Sosyal Kimlik Teorisi

Sosyal psikoloji alanındaki pek çok çalışma gibi grup içi süreçler, gruplararası ilişkiler ve azınlıklar konusunda yapılan çalışmalarda da İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra oldukça hızlı bir artış gözlenmiştir. Bu çalışmalardan yola çıkarak 1970'lerin ortalarında Henri Tajfel ve John Turner tarafından geliştirilen Sosyal Kimlik Teorisi (Social Identity Theory), grup üyeliğini, grup süreçlerini ve gruplararası ilişkileri ele alan, farklı güç ve statülere sahip grupların birbirleriyle ilişkilerini inceleyen bir sosyal psikoloji teorisidir.¹⁴⁴ Sosyal kimlik teorisi, bireylerin tutumlarının ait oldukları grupların fikir ve davranışlarından nasıl etkilendiğini ve gruplarla özdeşleşmenin psikolojik önemini inceler.¹⁴⁵ Azınlık-çoğunluk gruplarının ve toplum içindeki farklı etnik grupların birbirleriyle ilişkilerini ve sorunlarını anlamada da bu teoriden faydalanılır.¹⁴⁶ Buna göre gruplar, kimliklerini içinde buldukları bağlama göre tanımlarlar ve kendilerini diğer gruplardan olabildiğince ayrı tutarlar.¹⁴⁷

Muzaffer Şerif, "Bir gruba ait bireyler, başka bir grup veya onun üyeleri ile bireysel veya grup olarak temasta bulunuyorlarsa gruplararası ilişkiler oluşur" ifadesiyle gruplararası ilişkileri tanımlamıştır.¹⁴⁸ Bu tanımdan yola çıkan Sosyal Kimlik Teorisi, bireylerin grup içinde kimliklerinin, yani duygu, düşünce ve algılarının nasıl değiştiği

¹⁴¹ Mavili Aktaş, a.g.e., s. 77.

¹⁴² Mavili Aktaş, a.g.e., s. 78.

¹⁴³ Mavili Aktaş, a.g.e., s. 79.

¹⁴⁴ H. Andaç Demirtaş, "Sosyal Kimlik Kuramı, Temel Kavram ve Varsayımlar", *İletişim: araştırmaları*, C. 1, S. 1, 2003, s. 123- 144.

¹⁴⁵ Çiğdem Kağıtçıbaşı, Zeynep Cemalcılar, *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş*, 16.b., İstanbul, Evrim Yayınevi, 2014, s. 263.

¹⁴⁶ Nuran Hortaçsu, *En Güzel Psikoloji Sosyal Psikoloji*, Ankara, İmge Kitabevi, 2012, s. 555.

¹⁴⁷ Hortaçsu, a.g.e., s. 559.

¹⁴⁸ Henri Tajfel, "Social Psychology of Intergroup Relations", *Annual Review of Psychology*, S. 33, 1982, ss. 1-39.

üzerinde durmuştur. Anlamli bir grup içinde bulunduğumuzda kişisel kimlik, sosyal kimlik ile yer değiştirir. Sosyal kimlik, belirli bir gruba üye olmaya yönelik duygularımızdan, bu üyeliğe yüklediğimiz anlamdan ve bu grup hakkındaki bilgimizden oluşur.¹⁴⁹

Sosyal Kimlik Teorisinin dört temel varsayımı vardır: Birincisi, bireyler kendilerini üyesi oldukları grubu dikkate alarak tanımlar ve sınıflandırır. Bu sınıflandırma sonunda kendilerini yerine koydukları grupla özdeşleşirler ve sosyal kimliklerini oluştururlar. İkinci varsayım, sosyal çevredeki diğer gruplara dayanarak ve kendi grubunu onlarla kıyaslayarak birey, kendi grubunun yerini ve değerini belirler. Üçüncü varsayım, insanlar olumlu bir sosyal kimlik edinmek ve benlik saygılarını yükseltmek için, grupları kıyaslarken kendi gruplarını abartma ve diğer grupları küçümseme yoluyla yanlı değerlendirme yaparlar. Bu sürece *iç-grup kayırmacılığı* adı verilir. Dördüncü temel varsayım, bireyin sosyal kimlik algısının olumlu olup olmaması grubun konumuna bağlıdır. Yukarıda sözü geçen süreçler yoluyla çoğu zaman grubun konumu olumlu algılanmasına rağmen, bazen grubun toplumsal konumu görmezden gelinemeyecek kadar düşük olabilir. Böyle durumlarda birey sosyal kimlik algısını yükseltmek için çeşitli stratejiler geliştirebilir.¹⁵⁰

Kuramın temel kavramları *sosyal kimlik, sosyal sınıflandırma, sosyal karşılaştırma, en küçük grup paradigması* ve *iç grup kayırmacılığı*dır.¹⁵¹ Bu kavramlar birbirinden bütünüyle farklı değil, iç içe girmiş kavramlardır.

Sosyal Kimlik, "bireyin benlik algısının, bir sosyal gruba ya da gruplara üyeliğine ilişkin bilgisinden ve bu üyeliğe yüklediği değerden ve duygusal anlamlılıktan kaynaklanan parçasıdır".¹⁵² Bireyin kendini sınıflandırmasında bir grubun üyesi olmak öne çıktığında, grubun bir-örnek oluşunun, kalıplaşmışlığın ve kuralların abartılmasına yol açar. Birey hem algısal hem de davranışsal olarak tipik bir grup üyesi olur ve kişiliksizleşir.¹⁵³ Başka bir deyişle sosyal kimlik belirginleşip, kişisel kimliği gölgede bırakır. Bireyler bir gruba girdiklerinde, kendilerini *kalıpyargılar* ve grubun geri kalan üyeleriyle aynı özellikleri taşıdıklarına inanırlar. Sosyal kimlik, grup üyeliğinin algısal

¹⁴⁹ Demirtaş, a.g.m., s. 129.

¹⁵⁰ Demirtaş, a.g.m., s. 129-130.

¹⁵¹ Demirtaş, a.g.m., s. 127.

¹⁵² Demirtaş, a.g.m., s. 130; Tajfel, a.g.m., s. 24.

¹⁵³ Demirtaş, a.g.m., s. 131.

ve bilişsel temelleri olduğunu savunur. Bireyler, kendilerine ve diğerlerine ilişkin algılarını gruplara göre belirler ve içselleştirir, yani kimliklerine katarlar.¹⁵⁴

Aynı zamanda iç grup üyeleri, diğer gruptakileri başka bir ifadeyle dış grubu tek tip olarak görme eğilimindedirler. Bunun son noktası özellikle gruplararası şiddetli gerilim durumlarında, iç grup üyelerinin dış grup üyelerini kişiliksizleştirilmesi insanlıktan çıkarması (dehumanization) yani grup dışındaki bireylerin bireyselliğini reddetmesidir.¹⁵⁵

Yukarıda bahsettiğimiz, dış grup üyelerinin arasındaki farklılıkları görmeme eğiliminin sebebinin, kendi grubumuzdakileri daha iyi tanıyıp farklılıklarını görebildiğimiz halde, grubun dışındakileri iyi tanımadığımız için çeşitliliğin daha az olduğunu düşünmemiz ve iç grubun aksine dış gruba sınırlı etkileşim kurmamız olabileceği belirtilmiştir.¹⁵⁶

Bireyin grup ile özdeşleşme düzeyi yükseldikçe, grup kimliğinin düşünce ve davranışlarını etkileme seviyesi de artar. Grup üyeleri arasındaki bireysel farklılıklar azalır. Özellikle gruba yönelik tehlike anlarında grup birbirine kenetlenir. Gruba yönelik tehditler grubun başarısızlığı veya geçmişteki başarısızlığın hatırlatılması, grubun konumunun sorgulanması, grubun sosyal konumunun düşme olasılığı gibi tehditler olabilir.¹⁵⁷

Sosyal sınıflandırma, bireyin çevresindeki iki veya daha fazla bireyi, her birini benzer şekilde algılayıp hepsine benzer tepkiler vermek için gruplamasıdır.¹⁵⁸ Sosyal sınıflandırma, insanlar kendi başlarına birer birey olarak değil de, bir grubun üyesi olarak algılandıklarında ortaya çıkar. Bireyin zihni, sınıflama yoluyla zihinsel karmaşadan kurtulur. Sınıflandırma çevremizi anlamamızı kolaylaştırır.¹⁵⁹ Sosyal sınıflandırma yoluyla insanları pek çok farklı gruba ayırırız ve bu gruplar hakkındaki bilgilerimizi, inançlarımızı ve beklentilerimizi her bir bireyin taşıdığını varsayarız. Grupların taşıdığını düşündüğümüz bu bilgilere *kalıpyargı* adı verilir. Bireyler diğer

¹⁵⁴ Demirtaş, a.g.m., s. 130-131.

¹⁵⁵ Tajfel, a.g.m., s. 21.

¹⁵⁶ Kağıtçıbaşı, Cemalcılar, a.g.e., s. 265.

¹⁵⁷ Hortaçsu, a.g.e., s. 562.

¹⁵⁸ Demirtaş, a.g.m., s. 133.

¹⁵⁹ Demirtaş, a.g.m., s. 134.

grupları kendi gruplarını merkeze alarak değerlendirirler (ethnocentrism).¹⁶⁰ Bu durum oldukça katı ve kalıcı olan kalıpyargıların oluşmasına yol açar.¹⁶¹

Dış gruplar hakkındaki düşünceler, sosyal ve tarihi bağlamda üretilir ve grubun tekil üyelerine aktarılırlar. Bu düşüncelerin en az üç işlevi göze çarpar: 1) Dış gruba karşı planlanan veya uygulanan eylemi meşrulaştırma, 2) Sosyal nedensellik algısı oluşturma, 3) İç grubu, ilgili dış grupla kıyaslayıp pozitif yönde kayırma.¹⁶²

Sosyal sınıflandırma sonucunda birey, kendi grubuyla arasındaki benzerlikleri ve kendi grubuyla diğer gruplar arasındaki farklılıkları olduğundan daha fazlaymış gibi algılar. Buna *abartma etkisi* adı verilir.¹⁶³

Sosyal sınıflandırmanın bir diğer sonucu da, bireylerin kendi gruplarını diğer gruplarla kıyasladıklarında yani *sosyal karşılaştırma* yaptıklarında kendi grupları lehine yanlı bir sonuca varmalarındır. Bireylerin olumlu bir sosyal kimlik edinme yönündeki güdüleri onların kendi gruplarını kayırmalarına yol açar. Bu durum *iç grup kayırmacılığı* olarak nitelendirilir.¹⁶⁴ Gruplararası açık ve yerleşik bir çatışmanın veya rekabetin olmadığı durumlarda bile grup üyeleri kendi gruplarını kayırma eğilimi gösterirler. Bu eğilim, olumlu grup ayırt ediciliği oluşturmaya veya korumaya yönelik ihtiyaçtan kaynaklanır. Nihayetinde olumlu grup ayırt ediciliği de grup üyelerinin olumlu sosyal benlik algısı oluşturmalarını, bu olumlu algıyı korumalarını ve onu arttırmalarını sağlar.¹⁶⁵

İç grup kayırmacılığının bir diğer sonucu da insanların iç gruplarında bulunanlarla dış gruplarında olanların olumlu veya olumsuz davranışlarına farklı nedenler atfetmeleridir. Kişiler, iç gruplarındakilerin olumlu davranışları ve dış gruplarındakilerin olumsuz davranışlarını içsel faktörlerle; iç gruplarındakilerin olumsuz davranışlarını ve dış gruplarındakilerin olumlu davranışlarını ise çevresel faktörlerle açıklamışlardır.¹⁶⁶ İç grup kayırmacılığı ile kendi grubunu diğerlerinden olumlu yönde farklı görme eğilimi, bireylerin kendilik değer algılarının artmasını ve

¹⁶⁰ Tajfel, a.g.m., s. 10.

¹⁶¹ Demirtaş, a.g.m., s. 136.

¹⁶² Tajfel, a.g.m., s. 22.

¹⁶³ Demirtaş, a.g.m., s. 134.

¹⁶⁴ Demirtaş, a.g.m., s. 135.

¹⁶⁵ Tajfel, a.g.m., s. 24.

¹⁶⁶ Kağıtçıbaşı, Cemalcılar, a.g.e., s. 267.

pozitif sosyal kimlik kazanmalarını sağlar.¹⁶⁷ Kendi grupları hakkında olumlu tutuma sahip avantajsız grup üyelerinin pozitif kimliğe sahip olmaları, kendi azınlık durumlarının farkında olup gruplarına bağlı olacaklarını gösterir. Bunun sonucunda da bu kişilerin kolektif hareketlere katılma olasılığı artar.¹⁶⁸

Yukarıda da kısaca değindiğimiz *sosyal karşılaştırma*, sosyal kimlik kuramının bir diğer temel kavramıdır. Bireyler olumlu bir sosyal kimlik geliştirebilmek için, gruplarını eşit düzeyde veya biraz daha üstün olduğuna inandıkları bir kıyaslama grubuyla, kendi gruplarını kayırarak kıyaslarlar.¹⁶⁹ Kendimizi bir iç grup üyesi olarak tanımlarsak, diğer bireylerin ait olduğu dış grubun farklılıklarına yönelik algımız artar. İç grubumuzla dış grubu kıyaslar ve iç grup lehine (olumlu ayırdedicilik) çıkarımlarda bulunuruz. Bu durumda olumlu sosyal benlik algısı geliştiririz.¹⁷⁰ Bireyin grubunu kıyaslama amacı, olumlu sosyal benlik algısını yükseltmek olduğunda grubunu, daha düşük konumdaki gruplarla kıyaslar. Ancak amaç hak aramak olduğunda aksine, daha yüksek konumdaki gruplarla kıyaslar. Gruplararası kıyaslama yapmak birliktelik duygusuna yol açar ve özdeşleşme düzeyini yükseltir.¹⁷¹

Bireyler sosyal kimlikleri vasıtasıyla benlik saygılarını yükseltirler. Birey başarısız olsa bile grubun başarısıyla kendisini başarılı hissedebilir. Ayrıca sosyal kimlikler, öteki hakkında genel bilgiler vererek bireyin belirsizliği azaltmasına yardımcı olur. Sosyal kimliğin bir diğer avantajı da, bireyin kendini kendisinden daha büyük bir oluşumun parçası olarak güvende hissetmesine yardımcı olmasıdır. Bireyin aidiyet ihtiyacı bu sayede karşılanmış olur.¹⁷²

Kuramın bir diğer temel kavramı *en küçük grup paradigması*dır. Bu kavram bireyin kendi grubunu kayırıp diğerini küçümsemesi için gerekli ve yeterli koşulların neler olduğuna dair araştırmaları içerir. Araştırmalarda denekler hiçbir ortak paylaşımları olmasa da iki gruba ayrıldıklarında kendi gruplarını kayırma eğilimi göstermişlerdir.¹⁷³ Örneğin Muzaffer Şerif, tatil kampına gelen öğrencileri iki gruba ayırmıştır. Başlangıçta hiçbir ortak geçmişleri ve bağları olmamasına rağmen iki gruba

¹⁶⁷ Nuray Sakallı, *Sosyal Etkiler: Kim Kimi Nasıl Etkiler?*, 4.b., Ankara, İmge Kitabevi, 2013, s. 180.

¹⁶⁸ Sakallı, a.g.e., s. 184.

¹⁶⁹ Demirtaş, a.g.m., s. 138.

¹⁷⁰ Demirtaş, a.g.m., s. 139.

¹⁷¹ Hortaçsu, a.g.e., s. 564.

¹⁷² Kağıtçıbaşı, Cemalcılar, a.g.e., s. 267.

¹⁷³ Demirtaş, a.g.m., s. 137.

ayrıldıkları andan itibaren aralarında rekabet başlamıştır. Hatta katılımcıların yalnızca mavi ve yeşil olarak ayrıldığı başka bir deneyde bile gruplar rekabet eğilimi göstermişlerdir.¹⁷⁴

1.3.2. Bilişsel Çelişki Teorisi

Bilişsel çelişki, "kişinin alışılmış (tipik olarak olumlu) benlik kavramına karşıt olan eylemlerinin neden olduğu rahatsızlık duygusu" olarak tanımlanmıştır. Başlangıçta bilişsel çelişkinin nedeni kişinin iki ya da daha fazla tutarsız bilişe (düşünce veya kanı) sahip olması olarak düşünülürken, sonraları kişinin olumlu benlik algısına aykırı şekilde davranmasıyla ortaya çıkan rahatsız edici bir duygu veya dürtü olduğuna kanaat getirilmiştir. Başka bir deyişle bilişsel çelişki, olduğumuzu zannettiğimiz kişi ile eylemlerimiz arasındaki farklılıkların ortaya çıkardığı rahatsızlık hissidir. Bu teori ilk olarak Leon Festinger tarafından 1957'de ortaya konmuştur.¹⁷⁵

Bilişsel çelişki her zaman bir rahatsızlık yaratır ve biz de çeşitli yöntemlerle bu rahatsızlığı gidermeye çalışırız. Bu yöntemler şunlardır;

- a. Davranışımızı çelişkili bilişle uyumlu hale gelecek şekilde değiştirmek,
- b. Çelişkili bilişlerden birini değiştirerek davranışımızı mazur göstermeye çalışmak,
- c. Yeni bilişler ekleyerek davranışımızı mazur göstermeye çalışmak.¹⁷⁶

Teoriye göre bir karar verdikten sonra, çelişkiyi azaltmak için tercih ettiğimiz ve geri çevirdiğimiz durumlar için olan duygularımızı kararımıza uyum sağlayacak şekilde değiştiririz. Tercih ettiğimiz ve geri çevirdiğimiz seçenekleri zihnimizde bilişsel olarak birbirinden ayırır ve bu şekilde tercihlerimiz konusunda kendimizi daha iyi hissederiz. Bir karar ne kadar kalıcı ve geri alınamaz olursa, çelişkiyi azaltma ihtiyacı da o denli büyük olur.¹⁷⁷

Maikovich anlam arayışında olan, siyasi ve sosyal olarak boşlukta hisseden binlerce insandan nasıl sadece bir kısmının terör eylemlerinde bulunduğunu açıklamada, Bilişsel Çelişki Teorisi'nden yararlanılabileceğini savunmuştur. Ona göre sıradan bir

¹⁷⁴ Tajfel, a.g.m., s. 23.

¹⁷⁵ Elliot Aronson, Timothy D. Wilson, Robin M. Akert, *Sosyal Psikoloji*, (çev.) Okhun Gündüz, 1.b., İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2012, s. 317.

¹⁷⁶ Aronson, Wilson, Akert, a.g.e., s. 319.

¹⁷⁷ Aronson, Wilson, Akert, a.g.e., s. 326-327.

bireyin terör eyleminde bulunması bir süreç gerektirir. Çünkü daha önce şiddeti çözüm olarak görmediği halde (birinci biliş) artık şiddet kullanmaya karar vermiş durumdadır (ikinci biliş) ve bu çelişkiyi gidermek için çabalaması gerekir. Bireyin şiddet kullanmaya karar vermesiyle bilişsel çelişkinin engelleyici gücü de azalmaya başlar.¹⁷⁸

Örgüte yeni katılanlar hiyerarşik yapıdan dolayı hemen suç işlemek zorunda kalmazlar. Kuryelik, muhasebe, yönetsel işler, lojistik destek işleri gibi ufak tefek işler yaparlar. Zaten başlangıçta pek çoğu örgütün nedenlerini haklı bulmalarına, üyeliğin sağladığı kimlik ve aidiyet duygularından hoşlanmalarına rağmen bizzat şiddet kullanacağını düşünmez. Fakat zamanla radikalleşir.¹⁷⁹

Teorisini temellendirmek için Maikovich, Moghaddam'ın¹⁸⁰ yeni üyelerin radikalleşmesi için gerekli olduğunu savunduğu önkoşulları, bilişsel çelişkinin azaltılması süreçleri açısından incelemiştir:

- 1) Dış dünyadan soyutlama (bilişsel çelişkiyi azaltma)
- 2) Dünyanın iyi-kötü olarak ayrıldığı vurgusu (bilişsel tutarlılığı artırma)
- 3) Toplumun gayrı meşru ve adaletsiz olduğu (bilişsel tutarlılığı artırma)
- 4) Radikal sosyal değişim ihtiyacı vurgusu (tutarlı öğelerin önemini artırma)
- 5) Değişimin yasal yollarla yapılamayacağı vurgusu (bilişsel tutarlılığı artırma)
- 6) İdeal topluma ulaşmada her yolun mübah olduğu inancı (çelişkinin önemini azaltma)
- 7) Terörist organizasyonun toplumsal değişim getireceği iddiası (tutarlılığı artırma)
- 8) Toplumsal değişimin organizasyonun duruşunu güçlendireceği iddiası (tutarlılığı artırma)¹⁸¹

¹⁷⁸ Andrea Kohn Maikovich, "A new understanding of terrorism using cognitive dissonance principles", *Journal for the Theory of Social Behaviour*, S. 35, C. 4, ss. 373 - 397.

¹⁷⁹ Maikovich, a.g.m., s. 378.

¹⁸⁰ Burada kısaca atıf yapılan model, Fathali M. Moghaddam tarafından, bireyin teröristleşme sürecini tasnif ettiği Daralan Merdiven Modeli'dir. Buna göre merdivenin her basamağı çeşitli eylem ve bilişsel durumları içerir. Birey bir basamaktaki süreçleri tamamlayınca ya bir üst basamağa çıkar ve en üst basamakta bütün özellikleriyle bir teröriste dönüşür yahut olduğu basamakta kalır ve daha fazla radikalleşmez. Ayrıntılı bilgi için; Fathali M. Moghaddam, "The Staircase To Terrorism", *American Psychologist*, C. 60, S. 2, 2005, ss. 161-169.

Teröristleri kişilikleri üzerine yapılan çalışmaların çok azında psikopati görülmekle beraber genellikle iki özellik ön plana çıkmıştır: Belirsizliğe katlanamama ve düşük öz saygı. Hallett çalışmasında teröristlerin belirsizliğe tahammül edememe özelliklerinin onları nasıl daha büyük ve aşırı ideolojileri kabule götürdüğünü incelemiştir. Bu ideolojileri kabul etmek belirsizliği minimuma indirir. Maikovich belirsizliğe tahammülü olmayan bu kimselerin, bilişsel çelişkiyi azaltmada daha istekli ve başarılı olduklarını savunmaktadır.¹⁸² İkinci özellik olan düşük öz saygıya, genellikle kabul edilmeye duyulan güçlü arzu eşlik eder. Gruba katılmak bu kişilere ihtiyaçları olan kimlik ve değer duygusunu sağlar. Düşük öz saygı aynı zamanda kişiyi bilişsel çelişkiyi azaltması yönünde de motive eder.¹⁸³

Teröristi, terör grubuna sempati duyan ve destekleyen ancak şiddet eylemlerine karışmayan kişiden ayıran nokta, bilişsel çelişkiyi azaltabilme kabiliyetidir. Maikovich'e göre, genellikle teröristlerin bilişsel çelişkiyi azaltmalarını sağlayan beş özellik gözlenmiştir: a) Adil dünya anlayışı, b) Sosyal Destek, c) Rüyalara, gerçekliğe tercih edilmesi, d) Sorumluluğun dağıtılması, e) Ahlaki geri çekilme.¹⁸⁴

Adil Dünya Anlayışı: Adil dünya inancına göre, bireyler adil ve hakça bir dünyada yaşadıklarına inanmak isterler. Bununla çelişecek durumların olması halinde diğerlerine ve geçmiş olaylara ilişkin algılarımızı değiştirmek için yeniden yorumlarız.¹⁸⁵ Bu düşünceye göre kader adildir ve insanlar başlarına gelen iyi ve kötü durumları hak etmişlerdir. Maikovich'e göre bilişsel çelişkiyi azaltmak için en çok başvurulan mekanizma adil dünya anlayışı mekanizmasıdır. Kurbanın durumunda bir değişme olmayacaksa veya kişiler kurbanın acısını azaltamayacaklarsa, insanlar kurbanlarını aşılamakta ve onların çektiği acının sebebi oldukları bilisini reddetmektedirler.¹⁸⁶ Terör örgütünün hedefinde olanlar da kendi yaptıkları veya hükümetlerinin yaptıklarından dolayı cezalandırılmayı hak etmişlerdir. Bu bakış açısıyla teröristler eylemlerinin yanlış olmadığına, hatta gerekli olduğuna kendilerini ikna

¹⁸¹ Maikovich, a.g.m., s. 379.

¹⁸² Maikovich, a.g.m., s. 380.

¹⁸³ Maikovich, a.g.m., s. 382.

¹⁸⁴ Maikovich, a.g.m., s. 383.

¹⁸⁵ Sibel Kılınç, Fuat Torun, "Adil Dünya İnancı", *Psikiyatri'de Güncel Yaklaşımlar*, C. 3, S. 1, 2011, s. 2.

¹⁸⁶ Kılınç, Torun, a.g.m., s. 5.

ederler. Dünya bir savaş yeriye şiddet eylemi de meşrudur ve masumlara değil düşmana uygulanmaktadır.¹⁸⁷

Terör örgütleri şiddet eylemlerinin dozunu adım adım arttırdığı için meşrulaştırmak da daha kolay olmaktadır. Örgüt üyeleri, daha önce denenmiş şiddet içermeyen eylemlerin sonuç vermediğini düşünerek bilişsel çelişkiyi çözer.¹⁸⁸

Sosyal Destek: Teröre katılan bireylerin belki en zorlandıkları konu, katılım aşamasında aile ve arkadaşlarından kendilerini uzak tutma sürecidir. Bu nedenden ötürü terör örgütleri yeni katılan bireyleri destekleyecek bir çevre sağlarlar. Teröristin yalnız hareket ettiği durumlar çok nadirdir. Bireyin terör eylemi öncesinde aldığı sosyal desteğin artması bilişsel çelişkilerini azaltmasına yardımcı olur. Birey özellikle aile ve arkadaşlarından destek alıyorsa bilişsel çelişki çok belirgin şekilde azalır.¹⁸⁹

Rüya Görmek: Maikovich'e göre şiddetin meşrulaştırılması sürecinde bilişsel çelişkiyi azaltmada kullanılan önemli mekanizmalardan biri de rüyaların veya rüya görmenin kullanılmasıdır. Teröristlerin kültürlerinde, geleneklerinde veya dinlerinde kökleri olan rüyalar, şiddeti meşrulaştırmak için kullanılır. Bu bağlamda kaydedilen rüyaların terör eylemiyle uyumlu, dış dünyanın gerçekliğiyle uyumsuz olduğu görülür. Örneğin Molla Ömer gördüğü bir rüyada Allah'ın kendisini vazifelendirdiğini ve Taliban'ı böyle kurduğunu ifade eder. Usame bin Ladin'in de eylemlerini meşrulaştırmak için gördüğü rüyaları kullandığı kaydedilmiştir. Rüyalar vasıtasıyla bireyler bilişsel çelişkiyi ve dış dünyayla talepleri arasındaki uyumsuzluğun önemini azaltıp kendi eylemlerinin meşruiyetini artırır.¹⁹⁰

Sorumluluğun Dağıtılması ve Ahlâkî Geri Çekilme: Bilişsel uyumsuzluğu azaltmada kullanılan bu son iki mekanizma daha çok terörist organizasyonun kendisi ile ilgilidir. Bireyin, sorumluluğu üstlenen meşru bir otorite olması durumunda daha çok şiddet uygulamaya meyilli olması pek çok araştırma ile kanıtlanmıştır. Sorumluluğun otoritede olması, bireyin kendi eyleminin ahlakiliği ve şiddet uyguladığı kişi hakkında daha az endişe duymasına sebep olmuştur.¹⁹¹ Terörist organizasyonlarda hiyerarşik bir

¹⁸⁷ Maikovich, a.g.m., s. 385.

¹⁸⁸ Maikovich, a.g.m., s. 386.

¹⁸⁹ Maikovich, a.g.m., s. 389.

¹⁹⁰ Maikovich, a.g.m., s. 391.

¹⁹¹ Maikovich, a.g.m., s. 391.

yapılanma vardır. Lidere olağanüstü meşruiyet, saygınlık ve güç atfedilir. Emirler, üsttekiler tarafından bazen en tepeden verilir. Sadece kararın değil sorumluluğun da bireyin kendisine ait olmaması, bilişsel uyumsuzluğun en hızlı şekilde çözülmesini sağlar. Bu durumda hiyerarşik olarak ortada yer alan kişiler ahlaki geri çekilmeyi en kolay kullananlardır. Çünkü ne emri veren ne de eylemi yapan konumdadırlar.¹⁹² Bu mekanizmaları özellikle bilinçli ve istekli olarak kullananlar da vardır. Örneğin silah tedarikçileri genellikle nihai eylem hakkında bilgi sahibi olmak istemezler. Kendilerinin yalnızca aracı konumunda olduğunu düşünerek bilişsel çelişkiyi en aza indirirler.

Sorumluluğun yer değiştirmesinde en belirgin örnek esir alma olaylarında görülür. Terör örgütleri esirlerin sıkıntılarının sorumlusunun, onları kurtarabilecekken kurtarmayan ülkelerinde olduğunu savunurlar. Bu durumda bilişsel çelişki, çelişkili bilişlerin ortadan kaldırılmasıyla (mevcut adam kaçırma eylemine odaklanmama) ve uyumlu bilişlerin eklenmesiyle (esirlerin hükümetlerinin onları kurtarma imkânının olmasına odaklanarak) giderilir.¹⁹³

1.3.3. Ahlakî Geri Çekilme Teorisi

Sıradan birey ve grupların, acımasız eylemleri çekinmeden gerçekleştiren kimselere dönüşmelerini açıklamaya çalışan teorilerden birisi de Ahlaki Geri Çekilme Teorisi'dir. Bandura'nın ortaya koyduğu bu teori, yukarıda izah ettiğimiz Festinger'in teorisi gibi, olguyu bilişsel açıdan ele alır.

Bireyler, sosyalleşme sürecinde toplumun ahlaki standartlarını içselleştirir ve kendi davranışları için rehber ve düzenleyici olarak kullanırlar. Bu standartlar doğrultusunda birey, kendi davranışlarını kontrol eder ve kendilik değerini artırıcı davranışlarda bulunmaya özen gösterir. Aksi yönde davrandığında da kendi kendisini kınar. İşte bu kendi kendisini kınama davranışını Bandura, *öz yaptırım (self-sanction)* olarak ifade eder. Bireylerin başkalarına zarar verici davranışlarda bulunmalarını önlemede öz-yaptırım (self-sanction) mekanizması hayati önem taşır.¹⁹⁴

Ancak ahlaki standartlar, davranışın sabit düzenleyicisi değildirler. Ahlaki süreçlerin, zarar verici davranıştan ayrı olarak ele alınabilmesini sağlayan bazı

¹⁹² Maikovich, a.g.m., s. 392.

¹⁹³ Maikovich, a.g.m., s. 393.

¹⁹⁴ Bandura, "Mechanisms of Moral Disengagement", a.g.m., s. 161.

psikolojik mekanizmalar vardır. Bu mekanizmalar yoluyla öz-yaptırım etkisizleştirilebilir ve aynı ahlakî standartlarda farklı davranışlarda bulunmak mümkün hale gelir. Buna *Ahlakî Geri Çekilme* adı verilir. Ahlaki geri çekilme yalnızca olağanüstü durumlarında ortaya çıkmaz. Bilakis genellikle günlük hayatta, sıradan saygın insanlar, saygınlıklarını zedeleyecek durumlar için ahlaki geri çekilme mekanizmalarını kullanırlar.¹⁹⁵

Bandura'nın Ahlaki Geri Çekilme Teorisi'ni, Festinger'in Bilişsel Çelişki teorisinden ayıran en önemli nokta, Bandura'nın teorisinde bireyin çelişkiyle karşılaşmadan önce çelişkiyi görmesini engelleyecek çeşitli mekanizmaların devreye girdiğini savunmasıdır. Yani öz-yaptırım henüz etkinleşmeden önce birey davranışını ahlaki standarttan ayırır ve bundan dolayı davranışını ahlaki ihlal olarak görmez. Ahlaki geri çekilme mekanizmaları yoluyla, ortamda ahlaki olanla çelişen bilişlerin ortaya çıkması engellenir.¹⁹⁶

Öz-yaptırımın etkisizleştirilmesi, davranışı ahlakiymiş gibi göstermek, bireyin iradesinin zarar verici eylemdeki rolünün gizlenmesi, bireyin davranışının zarar verici sonuçlarının değersizleştirilmesi veya yanlış yorumlanması, zarar verici eylemden etkilenen mağdurun suçlanması ve mağdurların insanlıktan çıkarılması yollarından biri ile yapılabilir.¹⁹⁷ Bu bağlamda, ahlaki geri çekilme mekanizmaları şu şekilde sıralanabilir: a) Ahlaki Meşrulaştırma, b) Örtmeceli Dil Kullanımı, c) Avantajlı Mukayese, d) Sorumluluğun Yer Değiştirmesi, e) Sorumluluğun Yayılması, f) Sonuçların Önemsizleştirilmesi veya Çarpıtılması, g) İnsanlıktan Çıkarma, h) Suç Yükleme.

Ahlaki Meşrulaştırma: Bireyler, davranışlarının ahlaki olduğuna dair kendilerini ikna etmedikçe genellikle ceza gerektiren davranışlarda bulunmazlar. Bilişsel inşa yoluyla ahlaki olmayan bir davranış yeniden kurgulanarak onurlu bir davranışmış gibi

¹⁹⁵ Bandura, "Mechanisms of Moral Disengagement", a.g.m., s. 161.

¹⁹⁶ Özgen Yalçın, *Ahlaki İhlallere Tanıklıkta Ahlaki Geri Çekilme: Ahlaki Temel ve İç Grup/Dış Grup Durumlarında Gözlenen Farklılıklar*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2014, s. 10.

¹⁹⁷ Bandura, "Mechanisms of Moral Disengagement", a.g.m., s. 161.

gösterilebilir. Bu şekilde kusurlu davranış, ahlaki amaçlara hizmet ediyor gibi yansıtılarak bireysel ve sosyal olarak kabul edilebilir hale getirilir.¹⁹⁸

Yıkıcı davranışların ciddi şekilde anlam değişikliğine uğrayıp kabul edilebilir hale gelmesini, en çok askeriyeyle ilgili durumlarda görürüz. Öldürmeyi ahlaki olarak kabul edilemez gören bir birey savaş durumunda öldürmekten çok az suçluluk hissedebilir. Hatta bununla gurur duyan bir savaşçıya bile dönüşebilir. Örneğin öldürmek zorunda olan bireyler, zalim yöneticilere karşı savaştıkları, üstün insanlık değerlerini ve yaşam tarzını korumak adına, dünya barışını sağlamak için veya ülkelerini uluslararası alanda onurlandırmak için öldürdüklerini düşünerek davranışlarını kabul edilebilir hale getirebilirler. Şiddet içermeyen davranışların faydasının görülmediği düşünülduğünde, şiddetin ahlaklaştırılması mümkün olur.¹⁹⁹

Örtmeceli Dil Kullanımı: Bandura, eylemlerin ifade ediliş şekillerine göre farklı anlama gelebileceğini savunmuştur. Zarar verici eylemleri, saygın bir şekilde ifade edebilmek için örtmeceli bir dil kullanılır. Aynı olay farklı kelimelerle betimlendiğinde, menfur davranış saygınmış gibi gösterilebilir. Hatta öldürmenin bile korkunçluğu kısmen gizlenebilir. Örneğin, sivillerin öldürülmesi "zayıat" ifadesiyle, savaşçıların öldürülmesi "infaz etmek", bombalı saldırı ise "nokta atışı yapmak" ifadesiyle örtülü hale getirilir. Terörist olarak kabul edilenlerin öldürülmesi ise "etkisiz hale getirmek" olarak ifade edilir.²⁰⁰

Avantajlı Mukayese: Peş peşe iki eylem söz konusu olduğunda birinci olan, ikinci eylemin nasıl algılanması gerektiğini belirler. Birinci eylem saldırı ise, ikinci eylemi gerçekleştirenler kendilerini savunduklarını iddia edebilirler. Bireyler ve gruplar kendi uyguladıkları şiddeti kabul edilebilir hale getirmek için kendilerine uygulanan şiddeti vurgularlar. Avantajlı mukayese, güncel şiddeti meşrulaştırabilmek için geçmişin kullanılmasında da görülür. Bu durumda bireyler kendi şiddetlerini haklı

¹⁹⁸ Bandura, "Mechanisms of Moral Disengagement", a.g.m., s. 163; Albert Bandura, "Selective Activation and Disengagement of Moral Control", *Journal of Social Issues*, C. 1., S. 46, 1990, s. 29.

¹⁹⁹ Bandura, "Mechanisms of Moral Disengagement", a.g.m., s. 163; Bandura, "Selective Activation and Disengagement of Moral Control", a.g.m., s. 29.

²⁰⁰ Bandura, "Mechanisms of Moral Disengagement", a.g.m., s. 167; Bandura, "Selective Activation and Disengagement of Moral Control", a.g.m., s. 31.

çıkarmak için tarihte kendi etnik veya dini gruplarına uygulanan baskı ve şiddeti öne sürebilirler.²⁰¹

Sorumluluğun Yer Değiştirmesi: Bireyin veya grubun davranışlarının sorumluluğunu üstlenen bir otorite olduğunda, birey veya grup normalde cesaret edebileceğinden çok daha zararlı eylemlerde bulunabilir. Kendilerini zarar verici olarak görmezler. Zararın kendilerine emir veren otoriteden kaynaklandığına inanırlar. Bu durumda fail, uygulayan değil emri veren olarak görüldüğü için öz-sakındırma mekanizmaları devreye girmez. Sorumluluğun bir otorite tarafından üstlenilmesinin bir diğer sonucu da kurbanlar için toplumsal kaygının oluşmamasıdır.²⁰²

Sorumluluğun Yayılması: Zarar verici eylemlerde, sorumluluk birden fazla kişiye ait olduğunda bireylerin tek tek öz-sakındırma mekanizmalarının caydırıcı gücü zayıflar. Çoğu örgütte pek çok kişinin hizmeti söz konusudur. Bu durumda herkes kendisini işin önemsiz bir parçasını yapıyor olarak görür ve kimse sonuçtan sorumlu olduğunu düşünmez. "Herkes sorumlu ise hiç kimse gerçekten sorumlu değildir."²⁰³

Bu durum *kimliksizleşme* veya *anonimlik etkisi* olarak da ifade edilir. Bir grubun veya kitlenin içinde olma gibi durumlarda yani kişilerin kimliklerinin belirlenemediği zamanlarda, kişinin davranışları üzerindeki kısıtlamaların kalkması durumudur. Kitle çalışmalarında sık sık dile getirilen bu düşünceye göre bireyler grup halindeyken, tek başlarına yapmayı hayal dahi edemeyecekleri vahşice eylemler yapabilirler. Bireyselliğin yok olması, grup içinde tanınmak ve suçlanmak zorlaştığı için suçluluk hissini azaltır ve grup normlarına uymayı artırır.²⁰⁴

Sonuçların Önemsizleştirilmesi veya Çarpıtılması: İnsanlar kişisel kazanç için veya toplumsal beklenti ile zarar verici davranışlarda buldukları zaman sonuçları ile yüzleşmekten kaçınırlar. Sebep oldukları zararı azımsama, çarpıtma veya önemsememe yoluyla öz-sakındırma mekanizmalarının devreye girmesini önlerler. Özellikle kurbanların acısının görünür olmadığı durumlarda bu çok daha kolaydır. Gelişen

²⁰¹ Bandura, "Mechanisms of Moral Disengagement", a.g.m., s. 168; Bandura, "Selective Activation and Disengagement of Moral Control", a.g.m., s. 33.

²⁰² Bandura, "Mechanisms of Moral Disengagement", a.g.m., s. 169; Bandura, "Selective Activation and Disengagement of Moral Control", a.g.m., s. 34-35.

²⁰³ Bandura, "Mechanisms of Moral Disengagement", a.g.m., s. 171; Bandura, "Selective Activation and Disengagement of Moral Control", a.g.m., s. 36-37.

²⁰⁴ Aronson, Wilson, Akert, a.g.e., s. 517-518.

teknolojiyle birlikte, failler kurbanları hiç görmeden, tamamen mekanik bir sürecin sonucunda sakatlayabilmekte veya öldürebilmektedir. Bu da zararın önemsizleştirilmesini kolaylaştırmaktadır. Öte yandan failler, kurbanlarının acısını bizzat görebildiklerinde gerginlik seviyeleri yükselmekte ve zararı aza indirmeye çalışmaktadırlar. Milgram'ın itaat deneyi de buna önemli bir örnektir.²⁰⁵ Örgütlerin çoğu hiyerarşik çalıştığı için eylemlerde emri verenler, emri uygulayanlar ve aradaki iletişim, lojistik gibi hizmetleri sağlayanlar farklı kişilerdir. Ne emir verici ne de uygulayıcı olmadıkları için ara hizmetleri yapan kişiler kurbanların acısını direkt olarak müşahede etmezler. Bundan dolayı emirleri en ateşli savunular ara hizmetleri sağlayanlardır.²⁰⁶

İnsanlıktan Çıkarma: Bu mekanizma kurban ile ilgilidir. Bireyin öz-sakındırmasının ne kadar güçlü olacağı onun kurbanı nasıl gördüğüne bağlı olarak değişir. Ötekini insani özellikleri olan, kendine benzer olarak algılamak empati duygusunu artırır ve zarar verici eylemde bulunmayı zorlaştırır. Ancak kurban insani özelliklerinden soyutlanarak duyguları, umutları kaygıları olmayan insan-altı bir canavar gibi algılanırsa kötü davranmak kolaylaşır. Bu durumda kurban ilkel, vahşi, şeytani canavar olarak görülür. Cezalandırma kurbanlar üzerinde yeterince etkili olmazsa, bu durum onların vahşi canavarlar olmalarına bağlanır ve suçluluk hissetmeden daha sert yöntemler uygulanabilir.²⁰⁷

Suç Yükleme: İnsanlıktan çıkarma mekanizması gibi suç yükleme mekanizması da kurban ile ilişkilidir. Zarar verici davranışta bulunan kişinin kurbanı suçlayarak, kendi davranışını temize çıkarma davranışdır. Bu durumda önce kurbanın saldırdığı veya davranışları ve sözleri ile kurbanın karşısındakini kışkırttığı iddia edilebilir. Örneğin terör eylemlerine katılan kişiler çok kötü sosyal şartlarda yaşadıklarını ve siyasi olarak hak arama çabalarının engellendiğini iddia ederek, kendi eylemlerinin suçunu muhalefet ettikleri hükümete yükleyebilirler. Tam tersi şekilde hükümetler de protestocuları şiddet kullanarak bastırma yoluna gidebilir ve eylemcilerin kullandığı

²⁰⁵ Bandura, "Mechanisms of Moral Disengagement", a.g.m., s. 171; Bandura, "Selective Activation and Disengagement of Moral Control", a.g.m., s. 37.

²⁰⁶ Bandura, "Mechanisms of Moral Disengagement", a.g.m., s. 172.

²⁰⁷ Bandura, "Mechanisms of Moral Disengagement", a.g.m., s. 174; Bandura, "Selective Activation and Disengagement of Moral Control", a.g.m., s. 39.

şiddeti bunun sorumlusu olarak gösterebilirler. Bu çatışmalarda bir tarafa göre kurban olan diğer tarafa göre saldırgandır.²⁰⁸

Zarar verici eylemde bulunma durumunda öz-yaptırımı azaltmak için yukarıda sıralanan ahlaki geri çekilme mekanizmaları, ilkeli bir bireyi bir anda zalim bir kimseye dönüştürmez. Değişim genellikle, bireylerin kendilerinin bile geçirdiklerinin farkında olmadıkları bir süreç içinde gerçekleşir.²⁰⁹

1.3.4. Engellenme - Saldırganlık Teorisi

Engellenme-Saldırganlık teorisinde, psikanalitik kuramdan yola çıkılarak, zarar verici davranışta bulunmanın sebebinin saldırganlık olduğu savunulmaktadır. Teori, hedefine ulaşmak isteyen birey veya grupların engellenmeleri durumunda saldırgan tepkiler verme olasılıklarının artması hipotezine dayanır.²¹⁰ Engellenme, birinin hedefine ulaşmasının veya bir kazanç elde etmesinin engellenmesidir. Saldırganlık ise bir başkasına zarar verme amacı taşıyan her türlü eylemdir.²¹¹ Çeşitli araştırmalarda engellenmiş insanların engellenmeyenlere göre, hedefine yakınken engellenenlerin de hedefine uzakken engellenenlerden daha saldırgan davranışlar gösterdiği gözlemlenmiştir.²¹²

Engellenme, saldırganlığın tek nedeni değildir; ancak önemli nedenlerinden biridir. Bireyin amacına ulaşmasına müdahale edildiği ve amaca ulaşması engellendiği zaman birey açık veya gizli, içsel veya dışsal saldırganlıkla tepki verir. Saldırganlığın dozu, engellenen eylemin önemliliği ve saldırganlık sonucunda karşılaşılabilecek cezanın büyüklüğüne göre değişebilir.²¹³

1939'da Dollard ve arkadaşları, teoriyi ortaya koyarken üç ilkeye dayandırmışlardır. Buna göre: 1) Engellenmenin her zaman saldırganlık yaratacağını ve saldırganlığın olduğu her durumda bir engellenme durumunun olduğunu, 2) Saldırganlığın göreceli olarak masum kişi ve gruplara yöneleceğini, 3) Bu yer

²⁰⁸ Bandura, "Mechanisms of Moral Disengagement", a.g.m., s. 176; Bandura, "Selective Activation and Disengagement of Moral Control", a.g.m., s. 41.

²⁰⁹ Bandura, "Selective Activation and Disengagement of Moral Control", a.g.m., s. 42.

²¹⁰ Aronson, Wilson, Akert, a.g.e., s. 693.

²¹¹ Jody C. Dill , Craig A. Anderson, "Effects of Frustration Justification on Hostile Aggression", *Aggressive Behaviour*, S. 21, 1995, s. 360.

²¹² Burger, a.g.e., s. 214.

²¹³ Suzy Fox, Paul E. Spector, "A Model of Work Frustration Aggression", *Journal of Organizational Behaviour*, S. 20, 1999, s. 916.

değiştirilmiş düşmanlığın kınama, ön yargılı muamele, yansıtma ve kalıpyargılama yoluyla rasyonalize edileceğini savunmuşlardır.²¹⁴ 1941'de Miller tarafından teoride "engellenmenin pek çok farklı tepkiye sebep olabileceği ve saldırganlığın çeşitli formlarının da bu tepkilere dâhil olduğu" değişikliği yapılmıştır.²¹⁵

Engellenme bireyin fiziki veya sosyo-kültürel çevresinden kaynaklanabileceği gibi, bireyin kendi biyolojik yetersizliklerinden veya psikolojik karmaşıklığından da kaynaklanabilir. Herhangi bir sebeple, hedefe doğru hareket halinde olan bireyin engellenmesi bir gerilimin ortaya çıkmasına sebep olur. Bu durum o kişide saldırganlık duygularını ortaya çıkarır. Ancak saldırganlık her zaman, engellenmeye sebep olana yönlendirilemeyebilir. Bu durumda birey saldırganlığını, günah keçisi olarak kabul ettiği başka bir hedefe, genellikle masum ve görece güçsüz olan bir hedefe yansıtır. Esas engellenmeye sebep olan kişi olmasa bile bir şekilde saldırganlığın yansıtılması, kişiye dolaylı bir tatmin sağlar.²¹⁶ Amerika'nın 11 Eylül olaylarından sonra, bununla ilgisiz olan Irak'a saldırması bu duruma örnek olarak gösterilmiştir. Olaylarla ilgisi olmasa da Müslüman-Arap dünyasında yer alan Irak'ın işgal edilmesi, yönetim ve halk nezdinde 11 Eylül'ün intikamı gibi kabul edilmiş ve bir rahatlama sağlamıştır.²¹⁷

Bu teori birkaç noktada eleştirilmiştir. Birinci nokta, bireylerin her engellenme durumunda değil, bazı durumlarda saldırganlaşmasıdır. Örneğin, karşısındakinin kendisini kötü niyetle engellediğini düşündüğü durumlar ile istemeden engellediğini düşündüğü durumlarda verdiği tepkiler farklı olabilir.²¹⁸

Bu teoriye yöneltilen ikinci eleştiri, herhangi bir engellenme söz konusu olmadan da bireylerin saldırganlaşabilmeleridir. Bir diğer husus da teorinin, saldırganlığın engelleyenden farklı birine yansıtıldığı durumlarda, yansıtılan grubun neye göre belirlendiğini açıklamamasıdır. Bunların yanında teori, saldırılan gruba yönelik açık ve gerçekçi düşmanlık ihtimalini yani engellenmeden saldırılması ihtimalini yok saymaktadır.²¹⁹

²¹⁴ Bkz. Asım Yapıcı, *Din, Kimlik ve Önyargı: Biz ve Onlar*, Adana, Karahan Kitabevi, 2004, s. 26.

²¹⁵ Dill, Anderson, a.g.e., s. 360.

²¹⁶ Yapıcı, a.g.e., s. 27.

²¹⁷ Kağıtçıbaşı, Cemalcılar, a.g.e., s. 234.

²¹⁸ Kağıtçıbaşı, Cemalcılar, a.g.e., s. 234.

²¹⁹ Yapıcı, a.g.e., s. 28-29; Kağıtçıbaşı, Cemalcılar, a.g.e., s. 234.

1.3.5. Dogmatik Kişilik Teorisi

Sosyal bilimlerde *psikolojik tutuculuk* olarak da ifade edilen dogmatizm kavramı bireyin yenilikler karşısında eski alışkanlıklarını değiştirememesi, tepkilerinin sınırlı olması, kabul etmediği düşüncelere karşı önyargılı, sert ve olumsuz bir tutum takınması, objektif olması gerektiğinde bile tutuculuğundan vazgeçememesi olarak kısaca tanımlanabilir.²²⁰

Dogmatik Kişilik üzerinde en çok duran araştırmacılardan birisi olan Milton Rokeach, 1960'da *Open and Close Mind* kitabında Otoriteryen Kişilik Teorisi'nin otoriteryenliği aşırı sağcılıkla sınırlayan anlayışına itiraz etmiş, aşırı solda da otoriter ideolojinin olabileceğini savunmuştur. Buna göre kişiyi otoriteryenliğe götüren ideolojinin içeriği değil, bireyin zihinsel yapılarıdır. Yani dogmatik bir zihin herhangi bir ideolojinin otoriteryeni olabilir.²²¹

Rokeach, dogmatikliğin yani dar kafalılığın (close mind) bir tür kişilik özelliği olduğunu öne sürmüştür. Buna göre dogmatik kimseler farklı inançları kabul etmezler ve kendi inançlarına aşırı derecede bağlıdırlar. En önemli özellikleri hoşgörüsüz olmalarıdır. Çelişkili bilgileri anında reddederler. Dünyayı siyah beyaz olarak algırlar ve klişelerle düşünürler. Bu yüzden önyargılıdırlar.²²²

Hem dogmatik zihin yapısına sahip hem de dindar olan bireylerin kendilerinden olmayan kişi ve gruplara şüpheyle yaklaştıkları, dünyayı biz ve bizden olmayanlar (ötekiler) olarak sınıflandırdıkları görülür. Bu yüzden kendilerinden olmayanlarla genellikle güvensiz ilişkiler kurma eğiliminde olurlar. Yeni fikir ve açılımlardan kaygı duyarlar. Yeni fikirlerin oluşturduğu belirsizliği aşmak için otoriteye uyarlar.²²³

Dogmatik kişilik teorisi, ön yargıların ortaya çıkmasında yalnızca bireysel kişilik eğilimlerinin bulunduğunu savunması, sosyo-kültürel çevre ve grup normlarının etkisini göz ardı etmesi nedeniyle eleştirilmiştir.²²⁴

²²⁰ Asım Yapıcı, "Dini Yaşayışın Farklı Görüntüleri ve Dogmatik Dindarlık", *Ç.Ü.İ.F.D.*, C. 2, S. 2, 2002, s. 108.

²²¹ Yapıcı, a.g.e., s. 34.

²²² İbrahim Gürses, *Kölelik ve Özgürlük Arasında Din: Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Psikolojik Bir Araştırma*, Bursa, Arasta Yayınları, 2001, s. 43; Yapıcı, a.g.m., s. 110.

²²³ Yapıcı, a.g.m., s. 111.

²²⁴ Aysel Kayaoğlu, "Önyargı", *Sosyal Psikoloji*, (ed.) Sezen Ünlü, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Web-Ofset, 2004, s. 192.

Allport ve Adorno çalışmalarında dindar kişilerin inançsız kişilere göre daha müsamahasız olduklarını savunmuşlardır. Onlara göre dinî inanç ve zihniyet peşin hükümlü ve otoriteryen kişiliğe yol açar. Ancak konu üzerinde daha detaylı araştırmalar yapıldığında bu tip dindarların dış güdümlü dindarlık eğilimlerine sahip oldukları görülmüştür. Nitekim Rokeach da dogmatikliğin dine has bir olgu olmadığını, herhangi bir ideolojinin de dogmatik olabileceğini bunun bir zihinsel yapı meselesi olduğunu savunmuştur.²²⁵

²²⁵ Hökeleli, a.g.e., s.190-192.

1.4. GRUPLAR VE DİN

1.4.1. Dinî Grupların Temel Nitelikleri

Sosyal psikolojide grup, iki ya da daha fazla insanın yüz yüze etkileşime girdiği, her birinin kendi grup üyeliğinin, grubun diğer üyelerinin ve ortak hedeflere ulaşmaya çalışırken kendi pozitif bağımlıklarının farkında olduğu bir oluşum olarak tanımlanmıştır.²²⁶ Gruplar, üye sayılarına, uzun ömürlülüklerine, buldukları mekânlardan etnik aidiyetlerine kadar pek çok farklı ölçüte göre tasnif edilebilirler. Üyelerinin sahip olduğu kutsal inancı da grupları tasnif etmede bir ölçüt olabilir. Nitekim tanrı ve insan arasında örüntüleşmiş özel bir ilişkiyi paylaşan bireylerin oluşturduğu grup türü *dinî grup* olarak isimlendirilmiştir.²²⁷

Dinî gruplar genel olarak *doğal dini gruplar* ve *dinden doğan/sırf dini gruplar* olmak üzere iki kategoride ele alınır.²²⁸ Doğal dini gruplar, kan veya arkadaşlık bağlarıyla bir aradadırlar. Özellikle din için bir araya gelmemişlerdir. Ancak ortak dini gelenekleri ve ritüelleri vardır. Bu tür gruplara genellikle kabilelerde rastlanır.²²⁹

Aralarındaki bağ yalnızca dindaş olmalarına dayanan gruplar ise dinden doğan/hassaten/sırf dinî gruplar olarak adlandırılırlar. Tarikatlar, cemaatler, gizli cemiyetler, mezhepler, kültler ve yeni dini hareketler sırf dinî grup kategorisinde yer alır.²³⁰ Bu gruplarda üyeler birbirlerine sıkı manevi bağlarla bağlıdırlar. Gerekğinde kan bağıını geriye atıp, grup için mücadele edebilirler. Aralarında ülkü birliği vardır.²³¹

Başlangıçta farklı kesimlerden bir araya gelip, yeni bir sistem ortaya koyma iddiasıyla yola çıkan insanlardan oluşan sırf dinî gruplar heterojen bir görünüm arz eder. Zamanla grup üyeleri ortak inanç ve ibadetleri yerine getirerek, ortak dini tecrübeleri paylaşarak birbirlerine benzerler ve homojen bir grup oluştururlar.²³²

Sırf dinî grupların özellikleri şu şekilde maddelenebilir:

²²⁶ Michael A. Hogg, Graham M. Vaughan, *Sosyal Psikoloji*, 2.b., (çev. İbrahim Yıldız, Aydın Gelmez), Ankara, Ütopya Yayınevi, 2011, s. 305.

²²⁷ Ahmet Faruk Kılıç, "Din Sosyolojisinde Dini Grup Tipolojileri", *Değerler Eğitimi Dergisi*, C. 5, S. 13, 2007, s. 38.

²²⁸ Gülay Cezayirli, "Dini Grup ve Toplumsal Grup", *A.Ü.İ.F.D.*, C. 37, 1997, s. 371

²²⁹ Cezayirli, a.g.m., s. 371; Hüseyin Bal, "Dinî Grupların Anlamı, Sınıflandırılması ve Alevi-Bektaşî Grupları", *Journal of World of Turks*, C. 3, S. 3, 2011, s. 27.

²³⁰ Kurt, a.g.e., s. 147.

²³¹ Mehmet Taplamacıoğlu, *Din Sosyolojisi*, 3.b., Ankara, A.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1983, s. 236.

²³² Yapıcı, a.g.e., s. 105.

1. Grubu bir arada tutan bazı kanaatler vardır. Bu kanaatler Tanrı ile yakınlaşma ve bağları pekiştirme, nasları açıklama ve en doğru şekilde uygulayabilme gayelerine yöneliktir.²³³
2. Grubun ortak hatıralarına dayanan duygusal güç, grubu bir arada tutan unsurlardan biridir.²³⁴
3. Sırf dinî gruplar genellikle dinî daha iyi yaşamak veya ona farklı bir yorum getirmek isteyen bir liderin ana akım dinî anlayıştan ayrılması ve bireylerin onun etrafında toplanmasıyla oluşur. Bundan ötürü grubun lideri oldukça önemlidir. Ölmesi durumunda yerine gelecek kişi eşit derecede karizmatik değilse grubun dağılması veya farklı kollara ayrılması söz konusu olabilir.²³⁵
4. Dinî gruplarda bireylerin birbirleri ile ilişkilerinden ziyade Tanrı ile ilişkileri önemlidir.²³⁶
5. Dinî grupların ilk hedefleri kendi değerlerini korumak, uygun durumda bunları yaymaya çalışmak, davranış değişikliğinin istedikleri yönde gelişmesini sağlamak ve gerektiğinde kontrol etmektir.²³⁷

Nils Holm, bireylerin dinî gruplara katılımını açıklamaya çalışan teorilerin üç genel kategoride toplanabileceğini ifade etmiştir. Bunlardan birincisi mahrumiyetler üzerinde duran teorilerdir. Buna göre bireylerin dinî gruplara katılmaları ile ekonomik, fiziksel, psişik, sosyal veya etik mahrumiyetler yaşamış olmaları arasında güçlü bir ilişki vardır.²³⁸ İkinci kategoride yer alan teoriler ise toplumda halihazırda var olan gruplar arasında oluşan gerginliklerin yeni gruplaşmalara sebep olduğu ve bireylerin de bu gruplara yönelebileceği üzerinde durmaktadır.²³⁹ Üçüncü tip teoriler ise bireyin grupla karşılaşmasından katılımına kadarki sürecin çeşitli aşamalardan oluştuğu üzerinde durulur. Bu aşamalar bireyin ilgisinin gruba çekilmesiyle başlayıp grubun iyi yönlerinin bireyin mevcut çevresinin kötü özelliklerinin ön plana çıkarılması gibi çeşitli

²³³ Cezayirli, a.g.m., s. 372.

²³⁴ Cezayirli, a.g.m., s. 372.

²³⁵ Cezayirli, a.g.m., s. 373-374.

²³⁶ Cezayirli, a.g.m., s. 374.

²³⁷ Cezayirli, a.g.m., s. 374.

²³⁸ Nils G. Holm, "Sosyal Bir Fenomen Olarak Din", (çev. Abdülkerim Bahadır), *S.Ü.İ.F.D.*, S.14, 2002, s. 282.

²³⁹ Holm, a.g.m., s. 282.

propaganda süreçleriyle devam eder ve bir noktada bireyin gruba tam müdahil olması ve geçmişiyile köprüleri yakması sağlanır.²⁴⁰

Bu teorilerden yola çıkılarak bireylerin dinî gruplara katılmalarında etkili olan nedenleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- a. Bağlanma duygusu ve aidiyet ihtiyacı.
- b. Kimlik edinme arzusu ve sosyal kabul ihtiyacı.
- c. Kimliği koruma arzusuyla emperyalizme direniş.
- d. Dinin orijinal haliyle devamını sağlama arzusu.
- e. Dinî grubun hakikatin temsilcisi olduğuna inanmak.
- f. İnancı kuvvetlendirme ve dini daha iyi yaşama arzusu.
- g. Yoksunluk ve yalnızlık hissi.
- h. Anlam arayışı.
- i. Başa çıkma ve kendini koruma.
- j. Özgürlükten kaçış.
- k. Kişisel çıkar elde etme isteği.²⁴¹

1.4.2. Dinî Gruplar ve Kimlik

Bir gruba mensup olmaları dolayısıyla bireylerin kendi kimliklerinin üstünde bir grup kimliği yani sosyal kimlik taşıdıklarına daha önce değinmiştik. Birey etnik, ulusal veya ideolojik bir grubun parçası olabileceği gibi dini bir grubun da parçası olabilir. Dinî bir grubun parçası olan bireylerin sosyal kimlikleri büyük oranda bu dine bağlı olarak gelişir. Zira dinler çeşitli inanç esasları, ibadetler, ritüeller, yasaklar ve serbest alanlar tespit etmek suretiyle bireyin hayatının pek çok alanına müdahil olurlar. Dinî grup kimliği bireylere aidiyet, sosyal izolasyondan korunma, güvenlik hissi, ekonomik imkânlar ve eğitim ihtiyacını giderme gibi çeşitli avantajlar sağlar.²⁴²

Etnik aidiyetleri ne olursa olsun bir dini benimseyen insanlar o dinin gereklerini yerine getirdikçe bir iç grup kimliği oluştururlar ve birbirlerine benzerler. Zaman zaman bu dinî kimlikler diğer bütün kimliklerden daha belirgin hale gelebilir. Örneğin

²⁴⁰ Holm, a.g.m., s. 283.

²⁴¹ Asım Yapıcı, "Biz ve Onlar: İç ve Dış Grupların Oluşumunu Besleyen Faktörler ve Aidiyet Psikolojisi", *Kur'an ve Toplumsal Bütünleşme: Mezhepler ve Dinî Gruplar Arası İlişkiler*, (ed.) Hayati Hökelekli, Vejdi Bilgin, Bursa, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2015, s. 270-273.

²⁴² Ali Ayten, "Kimlik ve Din: İngiltere'deki Türk Gençleri Üzerine Bir Araştırma", *Ç.Ü.İ.F.D.*, C. 12, S. 2, 2012, s. 107.

Müslüman Boşnaklar, Katolik Hırvatlar ve Ortodoks Sırpolar etnik olarak aynı kökenden gelirler. Ancak sahip oldukları dini kimlikleri yüzyıllar içinde onları kültürel olarak bütünüyle değiştirmiştir. Bu yüzden farklı ırklar olarak değerlendirilirler ve aralarındaki çatışmalar etnik çatışma olarak ele alınır.²⁴³

Dinî gruplar kendileri ile dış dünya arasında bazı psikolojik barikatlar kurarak özel bir grup kimliği oluştururlar. Örneğin bazı özel yasaklar, diyet biçimleri, ritüeller aracılığıyla kimlik kurulur ve grup ile öteki arasına sınır çizilir. Öteki hakkındaki önyargı ve kalıpyargılar da bu sınırları sağlamlaştırır. Grubun olumlu özellikleri, grup dışındakilerin ise olumsuz özellikleri vurgulanır. Psikolojik barikatları yeterli görmeyen gruplar fiziksel barikatlar da kurarlar. Aynı dine mensup olsalar da öteki grupların ibadethanelerinden uzak durarak, grubu ötekilerden yalıtarak, "hicret" ederek kendilerini diğer gruplardan ayırırlar.²⁴⁴

Dinî grup kimliğinin bireysel kimliği bastırarak önceden ön plana çıkması çeşitli riskleri beraberinde getirir. Dinî grubun savunduğu dava çöker ya da zarar görürse, bireysel kimliği grup kimliğinin içinde kaybolmuş olan birey, grup kimliğinin zarar görmesiyle diğer kimliğinin sağlayacağı korumadan da mahrum kalmış olur. Bu durumda intihara varan psikozlar yaşayabilir. Kendisini vakfettiği şeyin yok olmasıyla hayatı anlamsız hale gelebilir.²⁴⁵

1.4.3. Radikal Dinî Grupların Özellikleri

Bireyin bireysel benliğinin yanında bir de sosyal benliğinin olduğuna yukarıda Sosyal Kimlik Teorisi'ni izah ederken değinmiştik. Vamik Volkan, çoğu yaşamları boyunca bir araya gelmeyecek olan binlerce bireyin aynı etnik, dinî ya da ideolojik gruba ait olmalarından kaynaklanan yoğun aynılık duygusuyla birbirlerine bağlanmaları durumunu *Geniş Grup Kimliği* kavramıyla tanımlar.²⁴⁶ Bireyin hem bireysel kimliğinin hem de geniş grup kimliğinin adamakıllı biçimlenmeye başlaması bebekliğin 36.ay civarında gerçekleşir. Çocuk anneden (veya bakıcıdan) farklı bir birey olduğunu, hem annenin (veya bakıcının) hem de kendisinin benliğindeki iyi ve kötü kısımları bütün bir

²⁴³ Vamik Volkan, *Körü Körüne İnanç*, (çev. Özgür Karaçam), İstanbul, Okuyan-us Yayınları, 2005, s. 33.

²⁴⁴ Mehmet Ali Büyükkara, "Dinî Grup Yapılarında Dine İlişkin Muhtemel Anlama ve Temsil Sorunları", *Usûl*, S. 7, 2007, 113-114.

²⁴⁵ Büyükkara, a.g.m., s. 120.

²⁴⁶ Volkan, a.g.e., s. 14.

biçimde algılamaya başlar.²⁴⁷ Yine de çoğu insan, geniş grup kimliği saldırıya uğrayana kadar onun farkına varmaz. Saldırıya uğradığında ise grubun geri kalan üyelerine ne kadar benzediğini fark eder ve savunma ihtiyacı hisseder.²⁴⁸

Geniş grup aynı zamanda fundamentalist ideoloji etrafında birleşmiş bir grup da olabilir. Bireyler çoğu kez modernleşmenin, laikleşmenin ve küreselleşmenin yarattığı toplumsal ve dinî krizlere bir tepki olarak ortaya çıkan fundamentalist grupların cazibesine kapılabilirler. Kendilerini bunaltıdan, kişisel sorunlardan veya toplumsal değişimden uzak tutabilmek için fundamentalist bu gruplara bağlanabilirler.²⁴⁹ Bu tür dönemlerde ortaya çıkan fundamentalist grupların bazı ortak özellikleri vardır. Bunlar Somut imgeleri paylaşmaları, grubun diğer üyelerinin kötü niteliklerini özümsemeleri, liderin iç dünyasını özümsemeleri, seçilmiş zaferlerinin ve örselenmelerinin olması ve simgelerinin olması olarak sıralanabilir.

Paylaşılmış Somut İmgeler: Geniş grubun üyeleri, ortak yaşantılarını hatırlatan kültürel yönden önemli simgeler taşırlar. Bu simgeler grubun ortak geçmişini, değerlerini, kahramanlarını ve şiirlerini temsil eder. Geniş grup kimliğine yönelik bir tehdit durumunda, normalde içselleştirilmiş olan bu simgeler aracılığıyla kimlik dışsallaştırılabilir.²⁵⁰

Diğerlerinin Kötü Özelliklerini Özümseme: Bireyler, baskın grubun, geniş grup kimliklerine yönelik fena özellik ithamlarını içselleştirebilirler. Bu durumda kendi geniş gruplarının, diğer grubun taşıdıklarını iddia ettiği özellikleri taşıyor olarak görülebilirler. Bu durumda baskın grubun olumsuz dışsallaştırması ve yansıtması boyun eğmiş grubun kimliğinin kalıcı bir parçası haline gelir. İslamofobinin yaygın olduğu, insanların Arap erkeklerin giydiği beyaz kıyafetlere ve sakala yönelik çeşitli seviyelerde önyargılarının olduğu Amerika'da veya Avrupa ülkelerinde insanların üzerine sırt çantası atıp kaçarak şaka yapılan videolar buna örnek gösterilebilir. Bu şakayı yapan Arap kökenli Amerika veya Avrupa vatandaşları kendilerine yöneltilen "terörist" yaftasını, islamofobik bir şakayla yadsımaktadırlar.²⁵¹

²⁴⁷ Volkan, a.g.e., s. 51-52.

²⁴⁸ Volkan, a.g.e., s. 30.

²⁴⁹ Volkan, a.g.e., s. 196.

²⁵⁰ Volkan, a.g.e., s. 55-56.

²⁵¹ Bu şaka videolardan biri şu linkten izlenebilir: <https://www.youtube.com/watch?v=eAqgXhblr-w>, (08.07.2017).

Liderin İç Dünyasını Özümseme: Geniş gruplar, karizmatik ve dönüştürücü liderlerin etrafında yeni bir tür politik katılım için bir araya gelirler. Liderler kendi iç dünyalarının gereksinimlerini karşılama dürtüleri doğrultusunda geniş gruplarının psiko-sosyal ve politik kimliklerini yeniden biçimlendirirler. Ancak geniş grupların bu liderlerin peşinden gitmesi için bir *gerileme* yaşamış olmaları gerekir.²⁵²

Psikanalize ait bir kavram olan gerileme, anksiyete durumunda bireylerin temel güven duygularının sarsılmasını ve geçmiş alışkanlıklarına dönmelerini ifade eder. Kendi başına iyi veya kötü olarak nitelendirilemeyecek bir durum olan gerileme yalnızca bireylerde meydana gelmez. Kitlesele bir örselenme, toplu can veya mal kaybı, itibar kaybı veya başka bir grup tarafından aşağılanma anksiyeteye sebep olur.²⁵³ Anksiyete durumunda gruplar da gerileyebilir ve liderlerin yönlendirmesine açık hale gelirler. Bu durumda temel güvenin yerini *körü körüne güven* alır ve grup liderin söylediklerinin yapıcı veya yıkıcı olmasına aldırmadan onu takip etme eğilimi gösterir.²⁵⁴ Geniş grubun gerilediği durumlarda liderler kritik bir rol oynar. Güçlü bir lider varsa grubun gerileme durumunda kalması veya ilerlemesi yönünde tercih yapabilir. Güçlü bir lider yokken gerileme durumu oluşursa kargaşa ortaya çıkar.²⁵⁵

Gerileme durumunda lidere aşırı bir bağlılık gösterilir. Artık yönetim kadrosunda olmayan yandaşlar arasındaki toplumsal ve politik hiyerarşi silinmiştir. Lider tüm-güçlü kabul edilir. Bu nedenle sevildiği kadar korkulur da. Liderin güçlü otoritesi, grup üyelerinin sahte bir önem ve bütünlük duygusu kazanmalarına sebep olur.²⁵⁶

Seçilmiş Zafer ve Örselenmeler: Geçmişte yaşanmış belli zafer veya örselenmelerin ön plana çıkarılması geniş grup kimliğini belirleyen ve grubu geçmişine bağlayan en önemli unsurdur. Bu olaylar zaman içinde büyük ölçüde efsaneleştirilirler ve olayların içinde yer alan kişiler de geniş grup kimliğinin parçası haline gelirler. Geçmişteki zaferler, öz saygıyı yükselten duygularla dolu oldukları için bunların

²⁵² Volkan, a.g.e., s. 63-64.

²⁵³ Volkan, a.g.e., s. 82.

²⁵⁴ Volkan, a.g.e., s. 16-17.

²⁵⁵ Volkan, a.g.e., s. 84.

²⁵⁶ Volkan, a.g.e., s. 90-91.

hatırlanması gruba sevinç verir. Savaş gibi stresli zamanlarda liderler gruba moral vermek için seçilmiş zaferleri hatırlatırlar.²⁵⁷

Grubun şiddetli bir ortak kayıpla yüzleşmesi, başka bir grubun kurbanı olması veya alçalma ve incinme duyguları yaşaması *örselenme* olarak ifade edilir. Seçilmiş örselenmelerin grup kimliğindeki rolü zaferden daha karmaşıktır. Seçilmiş örselenmeler kuşaktan kuşağa aktarılır. Grubun bir kısmında sürekli bir kurban olma hissi yaratırken diğer bir kısmında ise intikam dürtüsü oluşturabilir. Yaşandığı dönemde çok etkisi olamayan bir örselenme kuşaklar sonra grubun duygularını kamçılılamak için yeniden su yüzüne çıkarılabilir. Bu durumda örselenme henüz olmuş gibi taze duygular oluşturur. Vamık Volkan'ın *zaman çökmesi* olarak adlandırdığı bu durumda geçmişe ilişkin algılar bugünün algıları ve beklentileriyle karışır ve bu da akıldışı politik kararlara yol açar.²⁵⁸

Simgeler: Geniş gruplar benzersiz olma eğiliminde olan çeşitli simgeler kullanırlar. Her grup, simgelere kendisine özgü bir değişiklik ekler.²⁵⁹ Grup bu simgelerin bilinçli olarak farkında olmasa bile bunlar grup kimliğini güçlendirir. Portreler, fotoğraflar, heykeller, mevcut ve geçmiş liderlerin seçilmiş zaferlerini gösteren eserler okullarda, bankalarda, devlet kurumlarında ve diğer önemli yerlerde sergilenir. Törenlerde ulusal marş söylenir. Bunların hepsi grup kimliğini temsil eden simgelerdir. Ancak grup kimliği tehdit edilene kadar bireyler bu simgelerin farkına varamayabilir. Tehdit durumunda ise bu simgeler temsil eden değil kimliği oluşturan bileşenler olarak algılanır. Simgelere yönelik saldırılar, grubun ortak özbenliğine ve her bir üyenin bireysel kimliğine yapılmış olarak algılanır. Simgelerine saldırılan gruplar bu sebepten ötürü şiddetli tepki gösterebilir.²⁶⁰

Yukarıda geniş grubun gerilemesinin ne anlam ifade ettiğine kısaca değinmiştik. Gerilemenin bizim konumuzla ilgisi fundamentalist grupların hepsinin gerilemiş gruplar olmasından kaynaklanır.²⁶¹ Gerilemenin, günlük hayatın ortaya çıkardığı problemlerle başa çıkabilme gibi olumlu sonuçları olsa da olumsuz sonuçları daha çok ön plandadır. Gerilemiş gruplar yönlendirilmeye açıktırlar. Grup kimliği bireysel kimliğin önüne geçmiştir. Büyüsel düşüncelere ilgi artar ve gerçeklik bulanır. Dış gruptakileri insandan

²⁵⁷ Volkan, a.g.e., s. 66-67.

²⁵⁸ Volkan, a.g.e., s. 67-70.

²⁵⁹ Volkan, a.g.e., s. 75.

²⁶⁰ Volkan, a.g.e., s. 133-134.

²⁶¹ Volkan, a.g.e., s. 202.

aşağı özelliklerle tanımlama eğilimi artar. Grup arındırmayı simgeleyen davranışlarda bulunabilir. Grup kimliğini korumak adına ötekine verilebilecek cezalar hususunda adalet anlayışı değişime uğrar. Aile rolleri değişir. Bu özellikler fundamentalist gruplarda sıklıkla bir arada bulunurlar ve bu da grubun gerileme yaşadığını gösterir.²⁶² Geniş grubun gerilemesi durumunda bireyler zarar görmüş kimliklerini onarmak için aşırı mazoşist veya sadist eylemler de dâhil olmak üzere her şeyi yapabilirler. Bu bağlamda intihar eylemlerini yapacak kişiler de bireysel kimliği onarılamayacak şekilde zarar görmüş ve bunu grup kimliği ile bastırabilmiş bireyler arasından seçilir ve geniş grubun özellikleri yüklenerek eğitilirler. Geniş grup kimliği ne kadar çok sarsılırsa bireyler onu kuşanmaya ve savunmaya o kadar istekli olurlar. Bu yüzden grup kendini ne kadar aşağılanmış, çaresiz ve stres altında hissederse normal kabul edilen üyelerin terörizme meyletmeleri de o kadar kolay olur.²⁶³ Volkan, grubun bu reaksiyonunu *psikolojik ölüm korkusu* olarak ifade etmiştir. Ona göre bu korku o kadar güçlüdür ki bireysel ölüm korkusunu bastırabilir.²⁶⁴

Vamık Volkan, özel olarak dinî aşırılıkçı fundamentalist grupların ve kültürlerin ortak yönlerini de ayrıca ele almıştır. Bu ortaklıklar hem gerilemiş geniş grup hem de fundamentalizm kavramını açıklarken değindiğimiz özelliklerden bir kısmını içine almaktadır:

1. Bir kutsal/ilahî metne sahiptirler.
2. Kutsal metni yorumlayan mutlak bir liderleri vardır.
3. Grupta mutlak sadakat söz konusudur.
4. Üyeler kendilerini hem çok güçlü hem de mağdur hissederler.
5. Grup aşırı mazoşist ya da sadist eylemlerde bulunabilir.
6. Ahlak anlayışı, kendilerine düşmanca davrananlara her türlü cezayı uygulayabilecek şekilde değişir.
7. Grup kendisi ve öteki arasında keskin sınırlar çizer ve tahkim eder.
8. Grup içindeki bireylerin aile ve cinsiyet rolleri değiştirilir.

²⁶² Volkan, a.g.e., s. 86-88.

²⁶³ Vamık D. Volkan, M. Sağman Kayatekin, "Extreme Religious Fundamentalism and Violence: Some Psychoanalytic and Psychopolitical Thoughts", *Social Dynamics of Global Terrorism and Prevention Policies*, (ed.) N. Çabuk Kaya, A. Erdemir, Amsterdam, IOS Press, 2008, s. 45-46.

²⁶⁴ Volkan, *Divandaki Düşmanlar: Bir Türk Psikanalistin Politik Psikoloji Serüveni*, a.g.e., s. 425.

9. Öteki hakkında oldukça olumsuz düşünceleri vardır.²⁶⁵

²⁶⁵ Volkan, Kayatekin, a.g.m., s. 35-37.

İKİNCİ BÖLÜM

DAİŞ'İN MÜSLÜMAN GRUPLARA YÖNELİK EYLEMLERİNİ MEŞRULAŞTIRMA STRATEJİSİ

Çalışmanın bu bölümünde DAİŞ grubunun doğuşu ve genel özelliklerine kısaca değinildikten sonra eylemleri, öteki ve kendine yönelik algıları, hedef grupları ve hedef gruplarına yönelik eylemlerini meşrulaştırması üzerinde durulacaktır. Yayınlarından elde edilen veriler paylaşıldıktan sonra bölümün son başlığında bulgular değerlendirilecektir (Kullanılan kaynakların kronolojik sıralaması için bkz. EK. 5).

2.1. DAİŞ'İN KURULUŞU VE GENEL ÖZELLİKLERİ

DAİŞ Terör Örgütünün ortaya çıkış bugünkü haline geliş sürecine girmeden önce çeşitli isimlendirmeler arasından bu çalışmada neden "DAİŞ" in tercih edildiğinin açıklanması gerekmektedir. DAİŞ'in ilk hali diyebileceğimiz grup 2006-2009 arasında kendisini "دولة الإسلام في العراق" (Irak İslam Devleti - Islamic State in Iraq – ISI) olarak isimlendirmiştir. 2013'te grup "Irak Şam İslam Devleti" (İŞİD) anlamına gelen "دولة" adını aldı. Bu ismin baş harfleri "داعش" yani DAİŞ olarak kısaltılır. İngilizce metinlerde grup İngilizce fonetikle "DAESH" veya "DAISH" olarak, İngilizce ismi olan "Islamic State of Iraq and Sham" (ISIS) veya Akdeniz'in doğu sahillerindeki bölgeye atıfla "Islamic State of Iraq and Levant" (ISIL) isimleriyle anılmıştır. Temmuz 2014'te grup ismini "الدولة الإسلامية" (İslam Devleti, Islamic State, IS) olarak değiştirmiştir.²⁶⁶

²⁶⁶ T.C. İçişleri Bakanlığı, *Türkiye'nin DEAŞ İle Mücadelesi*, 2017, https://www.academia.edu/33832608/T%C3%BCrkiyenin_DAE%C5%9E_ile_M%C3%BCcadelesi_-_Turkeys_Fight_Against_DEASH, (20.07.2017), s. 6.

Çalışmanın başlığında grubu isimlendirmek için tüm bu isim ve kısaltmalardan DAİŞ'in tercih edilmesi birkaç pratik sebebe dayanmaktadır. Öncelikle, grup Türkiye'de yaygın olarak Irak Şam İslam Devleti'nin kısaltması olan IŞİD ismiyle bilinmektedir ve DAİŞ bu ismin Arapça orijinalinin kısaltması olduğu için kullanıma daha uygundur. Orijinal kısaltmanın yaygınlaşması yabancı dillerdeki metinlerle de ortak bir isim kullanmayı kolaylaştırır. Grup son şekliyle kendisini İslam Devleti olarak isimlendirdiği halde eski kısaltmasıyla kullanımı tercih edilmiştir. Herhangi bir takyid olmaksızın İslam Devleti isminin kullanılması, grubun kendisini bütün Müslümanlar adına söz sahibi olarak görmesinden kaynaklanır. Bu iddianın taşıdığı gücendirici anlamlardan dolayı bu ismin kullanımından kaçınılmıştır. Bunların yanı sıra, DAİŞ, 30 Eylül 2013 tarihinden itibaren Türkiye tarafından terör örgütü olarak kabul edildiği²⁶⁷ ve kendi yöntemleri için terör kavramını kullanmaktan kaçınmadığı için²⁶⁸ bu çalışmada gruba DAİŞ Terör Örgütü olarak atıf yapılmıştır. Grup ideolojisini yaymak için kullandığı yöntemlerin terörizm kapsamında olduğunu inkâr etmemekte hatta yöntemlerinin insanların kalplerine korku salıyor olmasıyla övünmektedir.²⁶⁹

DAİŞ'in ortaya çıkışının izi sürüldüğünde kökenlerinin Afganistan'da Sovyet Rusya'ya karşı yapılan cihada kadar uzandığı görülmektedir. Cihadın ardından Ebu Musab el-Zerkavi grubunun el-Kaide'ye biati ile Irak el-Kaidesi ortaya çıkmıştır. Grup Saddam'ın eski bürokrat ve askerlerinin katılımıyla değişmiş, ortaya çıkan yeni oluşum Irak'ta Şii gruplara, Suriye'de ise ayaklanmalar ve rejimin saldırıları sonucu ortaya çıkan kargaşa ortamında rejime ve muhaliflere karşı savaşarak toprak elde etme yöntemiyle kendi devletini kurmaya girişmiştir.²⁷⁰ Grubun ideolojisi Irak Savaşı esnasında belirginleşmiş ve bugün radikallik ve aşırılık anlamında el-Kaide'yi bile geride bırakacak bir noktaya gelmiştir.²⁷¹

Afgan cihadının olduğu dönemlerde Irak, Şii ve Sünni nüfusun bir arada yaşadığı, Sünniler tarafından yönetilen bir ülkeydi. Amerika'nın, 11 Eylül

²⁶⁷ T.C. İçişleri Bakanlığı, a.g.e., s. 16.

²⁶⁸ Rumiya English, S. 1,

https://ia801202.us.archive.org/30/items/ISHMCRumiya1/IS_HMC_Rumiya1.pdf, (12.06.2017), s. 22.

²⁶⁹ Rumiya English, S. 11, https://ia801506.us.archive.org/1/items/pkwy84/11Rumiya_EN.pdf

(18.07.2017), s. 40; Rumiya English, S. 1, a.g.e., s. 17; Rumiya English, S. 2,

https://ia601908.us.archive.org/17/items/RUMIYAH02ID_201611/english.pdf, (12.06.2017), s. 3.

²⁷⁰ Pierre-Jean Luizard, *IŞİD Tuzağı*, 2. B., İstanbul, İletişim Yayınları, 2016, s. 11.

²⁷¹ Ulutaş, a.g.e., s. 9.

saldırılarından sonra bir günah keçisi olarak Irak'ı uzun süre işgal etmesi ve ardından çekilirken yönetimi Şiilere devretmesi bölgedeki hassas mezhepsel dengeleri sarstı. İşgalden sonra göreve gelen Irak başbakanı Nuri el-Maliki'nin, yönetimini sağlamlaştırmak için uyguladığı mezhepsel politikalar Sünnileri radikalleştirdi. Irak el-Kaidesinin "Sünnilerin intikamını alma" vaadiyle propaganda yapabilmesinin önü açılmış oldu.²⁷²

Irak el-Kaidesinin kurucusu dolayısıyla DAİŞ'in fikir babası sayılan Ebu Musab el-Zerkavi 1966 Ürdün doğumlu bedevi kökenli bir kimsedir. 18 yaşındayken babasını kaybedince okuldan ayrılmış ufak tefek suçlara karışıp hapse girmiştir. Hapisten çıkınca mücahitlere katılmak için 1989'da Afganistan'a gitmiştir. Cihattan sonra bir süre daha Afganistan'da kalıp ilişkilerini sağlamlaştırmıştır. Ülkesi Ürdün'e döndükten kısa bir süre sonra hocası Makdisi ile beraber 15 yıl hapse mahkûm edilmiştir. Cihad anlayışı da büyük oranda hapiste geçirdiği bu dönemde şekillenmiştir. Hapishanede gördüğü insanlık dışı muamele devlet görevlilerine ve tiranlara duyduğu nefreti körüklemiş, radikalliğini arttırmıştır.²⁷³ Hapiste geçirdiği dönemde netleşen ideolojisine göre, cihad önce yakın düşmana- yani Müslüman topraklardaki mürtedlere ve Şiilere- yönelik olmalıdır. Bu düşüncesi, esas düşmanın Batılı güçler olduğunu düşünen Usame b. Ladin ve el-Kaide ile temel ayrılık noktasıydı.²⁷⁴ Bu ayrılık bugün de DAİŞ ile el-Kaide'nin temel farkıdır.

Zerkavi, 1999'da hapisten çıktıktan sonra önce Pakistan'a ardından Afganistan'a geçerek çoğunluğu Levant (Suriye, Lübnan, Filistin, Ürdün ve Irak) bölgesinden gelen gençler için askeri ve ideolojik eğitim kampı kurdu. Bu grup daha sonra Irak'ın en etkili gruplarından biri olacak "Cemaat el-Tevhid ve'l-Cihad" adını aldı. Afganistan'da yakına gelen uzak düşmanla (ABD) savaşan Zerkavi daha sonra Irak'a geçti. Grup 2004'te el-Kaide'ye biat etti ve adı Irak el-Kaidesi veya Mezopotamya el-Kaidesi olarak anılmaya başlandı. Biat etmek el-Kaidenin organik bir parçası olmak, onun insan ve maddi kaynaklarından yararlanabilmek için yapılan stratejik bir hamleydi. Irak el-Kaidesi, Irak'ta ideolojisine uygun olarak yakın düşmana yani Amerikan askerleriyle iş birliği

²⁷² Barın, a.g.e., s. 228.

²⁷³ Ulutaş, a.g.e., s. 56.

²⁷⁴ Ulutaş, a.g.e., s. 48.

içinde olanlara ve Şii'lere karşı savaştı. Zerkavi, dinî bilgisi yeterli olmamasına rağmen tekfir konusunda oldukça cüretkârdı. Şii'leri kâfir olarak görüyordu. 2005'te de Şii'lere topyekûn savaş ilan etti. Ulutaş'a göre, Irak'taki işgale karşı direnişin milli bir hareket haline dönüp yabancı savaşıların varlığını alakasız hale getirmemesi için mücadelenin Şii-Sünni sahasına çekilmesi önemliydi ve Zerkavi bu yöntemi tercih etti.²⁷⁵ El-Kaide'nin merkez kadrosu, sivil Şii'lerin hedef alınmasını eleştirerek İslam Tarihi'nde bunun bir benzerinin olmadığını belirtmiş ve Irak el-Kaide'sini uyarmıştır. Ancak bu uyarı etkili olmamıştır.²⁷⁶

2006 Ocak ayında Irak el-Kaidesi ve çeşitli küçük direniş grupları Irak Mücahidin Şura Konseyi adıyla birleşti. Grubun lideri Zerkavi oldu. Bu birleşme, yabancı savaşıların Sünni-Şii çatışmasını alevlendirdiği kaygısını taşıyan yerel milliyetçi Sünni grupları yatıştırma amacı taşıyordu.²⁷⁷ Grup 22 Şubat 2006'da Irak'ta Sünni-Şii ayrımı için dönüm noktası olan, iç savaşın fitilini ateşleyen eylemi gerçekleştirdi. Samarra'da on ve on birinci imamların türbesinin bulunduğu ve on ikinci imamın da buraya geleceğine inanıldığı el-Askeri Türbesini bombaladı. Grup kesin olarak üstlenmese de, bu saldırı literatüre el-Kaide eylemi olarak geçmiştir.²⁷⁸

Zerkavi 7 Haziran 2006'da ABD'nin hava saldırısında öldürüldü. Grubun başına Ebu Eyyub el-Masrî geçti. 13 Ekim 2006'da Irak Mücahidin Şura Konseyi Irak'ta İslam devletinin kuruluşunu ilan etti.²⁷⁹ Emir olarak Ebu Ömer el-Bağdadî seçildi. Grup, devlet olduğunu ilan etmekle grup kendisini el-Kaide'nin üstünde konumlandırmış oluyordu.²⁸⁰ Devlet ilanının bir diğer amacı da yerel Sünni halk arasında gruba ve yabancı savaşıllara karşı giderek artan hoşnutsuzluğun önüne geçmekti. Bu anlamda halifenin el-Masri değil de el-Bağdadî olması da Irak'ın yerel unsurlarının desteğini sağlama amacı taşıyordu. Ancak beklenen sonuç elde edilemedi. Halkın gruba yönelik

²⁷⁵ Ulutaş, a.g.e., s. 61.

²⁷⁶ Recep Tayyip Gürler, Ömer Behram Özdemir, "El-Kaide'den Post-Kaide'ye Dönüşüm: IŞİD", *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, C. 1, S. 1, 2014, s. 125.

²⁷⁷ Gürler, Özdemir, a.g.m., s. 121.

²⁷⁸ Gürler, Özdemir, a.g.m., s. 127.

²⁷⁹ Aaron Y. Zelin, "The War Between ISIS and al-Qaeda For Supremacy of Global Jihadist Movement", *Research Note*, No. 20, 2014, http://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/ResearchNote_20_Zelin.pdf, (04.03.2017), s. 3.

²⁸⁰ Ulutaş, a.g.e., s. 65.

korkusu ve desteği azaldı. Hatta işgal güçleri el-Masri'nin başı için koyulan 5 milyon dolarlık ödülü 2008'de 100 bin dolara düşürdüler.²⁸¹

2010'da sözde devletin liderliğine Ebubekir el-Bağdadi geçti.²⁸² Aralık 2011'den itibaren ABD ordusunun Irak'tan çekilmesiyle beraber Irak'ta Nuri el-Maliki yönetimi başlamış ve Sünni siyasetçiler teröre destek suçlamasıyla tutuklanmışlardır. Sünnilerin bu uygulamaya karşı çıkmak amacıyla düzenledikleri protestolar şiddet kullanılarak bastırılmıştır. Bunun yanında Maliki, el-Kaide'ye karşı savaşan Sünnilerin oluşturduğu Sahve gruplarını da Irak Ordusuna katmayı reddetmiştir. Maliki'nin bu uygulamaları Sahve savaşçılarından bir kısmının tekrar Irak İslam Devleti'ne katılmasını ve Bağdadi'nin gücünü arttırmasını sağlamıştır. Temmuz 2012'de Bağdadi, Duvarları Yıkma Harekâtını başlattığını duyurmuştur. Birkaç gün içinde ülke genelinde çok sayıda patlama meydana gelmiş ve yüzlerce insan öldürülmüştür. Harekâtın diğer ayağında ise hapisanelerden savaşçı mahkûmların kaçması sağlanmış ve kaçanlar Irak İslam Devleti'ne katılmıştır.²⁸³

Irak bu durumdayken 2011'den itibaren Suriye İç Savaşı olarak adlandırılabilir, rejim ve muhalifleri arasındaki çatışmalar yeni denklemlerin ortaya çıkmasına ortam hazırlamıştır. 23 Ocak 2012'de el-Kaideden ayrılan bir grup mücahit Suriye'ye geçerek Esed karşıtı el-Nusra cephesinin kurulduğunu ilan ettiler. el-Nusra Suriye'deki savaşın hemen hemen bütün cephelerinde savaşmış ve halka yaptığı sosyal yardımlarla tabandan da destek bulmuştur.²⁸⁴ Mart 2013'te Rakka el-Nusra'nın eline geçince Irak İslam Devleti eski üyelerinin başarısını kendisine mal etmek için 9 Nisan 2013'te Irak İslam Devleti'nin Irak ve Şam İslam Devletine dönüştüğünü ve el-Nusra'nın devletin Suriye şubesi olduğunu duyurdu. Ancak Irak İslam Devleti'nin bu hamlesi ne el-Nusra'ya ne de onun bağlı olduğu el-Kaide'ye danışılarak yapılmıştı. El-Nusra'nın lideri Cevlani, Bağdadi'ye saygı duyduğunu ancak bu değişikliği kabul etmediklerini duyurdu. El-Kaide lideri Eymen el-Zevahiri'ye biatını ilan etti. Kasım 2013'te Eymen el-Zevahiri Irak Şam İslam Devleti'nin kendilerine danışılmadan kurulduğunu ve devleti lağvettiğini açıkladı ancak Bağdadi, kendilerini halkın

²⁸¹ Gürler, Özdemir, a.g.m., s. 122.

²⁸² T.C. İçişleri Bakanlığı, a.g.e., s. 8.

²⁸³ Gürler, Özdemir, a.g.m., s. 128.

²⁸⁴ Gürler, Özdemir, a.g.m., s. 135.

desteklediğini ve "Allah'ın emrini, mesajdaki Allah'ın emrine muhalif olana tercih ettiğini" söyleyerek DAİŞ'i dağıtmadı.²⁸⁵

DAİŞ Irak'ta doğmuş olmasına rağmen ilk topraklarını Suriye'de kazandı. Bu toprakları çoğu zaman diğer isyancı gruplardan ele geçirdi. Rakka, Deyrizor ve Fırat Vadisi Aralık 2013'te örgütün elindeydi.²⁸⁶ Ocak 2014'te Felluce DAİŞ'in eline geçti. 10 Haziran 2014'te Musul, Tikrit ve Anbar'ın büyük bölümü ele geçirildi ve örgüt Irak ve Suriye sınırının kaldırıldığını ilan etti. Musul alınınca 29 Haziran 2014'te Ebu Bekir el-Bağdadi şehirdeki bir caminin minberinde kendisini Müslümanların halifesi ilan etti. Irak Şam İslam Devleti adını evrenselliği vurgulaması için yalnızca "İslam Devleti" olarak değiştirdi.²⁸⁷ (DAİŞ'in kazandığı ve kaybettiği toprakların tarihsel çizgisi için bkz. EK.4)

İslam Devleti saldırdığında Musul'da 10.000 civarında asker vardı. Buna rağmen örgütün Musul'u neredeyse hiç dirençle karşılaşmadan ele geçirmesi bütün dünyayı şok eden ve dikkatin bölgede yoğunlaşmasına sebep olan bir gelişme idi. DAİŞ, el-Kaide'nin 2003 ve 2004'te yaptığının aksine kendisini yabancı bir işgalci güç gibi hissettirmedi. Stratejisi, ele geçirilen bölgelerde yerel iktidarı yerel aktörlere devretmekti. Rakka, Deyrizor gibi Suriye illeri ele geçirildikten sonra iktidar, İslam Devleti'nin amblemini kullanmak, İslam Devleti'ne mutlak sadakat ve ahlak kuralları konusunda İslam Devleti'nin sözünden çıkmamak şartlarıyla mahalli liderlere teslim edilmişti. Bu iktidar teslimi, uzun yıllar süren işgaller ve arkasından ortaya çıkan kaostan, Şii hükümetin keyfi uygulamalarından ve yargısız infazlarından bıkan yerel aktörlerin de özlemini karşılamıştı.²⁸⁸ Bununla beraber Suriye devlet başkanı Beşar Esed'in izlediği politikaların da DAİŞ'in hızla ilerleyişine katkısı olduğu ifade edilmektedir. 2011'den beri ülkesinde hükümete karşı ayaklanma olan Esed, başlangıçta ılımlı ve orta sınıf protestocuları aşırıcı el-Kaideci ve terörist olarak yaftalamış bunun büyük bir komplo olduğunu iddia etmiştir.²⁸⁹ Bir taraftan muhalefetin en barışçı gösterilerini bile mezhepçi ayaklanmalarını gibi gösterirken diğer taraftan

²⁸⁵ Erdem, a.g.e., s. 76.

²⁸⁶ Luizard, a.g.e., s. 61.

²⁸⁷ Barın, a.g.e., s. 230; Luizard, a.g.e., s. 117-119.

²⁸⁸ Luizard, a.g.e., s. 14-15.

²⁸⁹ Barın, a.g.e., s. 234.

hapishanelerdeki mevcut cihat yanlılarını silah arkadaşlarına katılmaları için serbest bırakarak hem batılılara hem de kendi halkına ya ben ya kaos mesajı vermiştir.²⁹⁰ Beşar Esed'in kendi halkına karşı kimyasal silah kullanması durumunda bile müdahale etmeyen ABD, Kobani gibi küçük ve stratejik olarak önemli olmayan bir bölge üzerine yapılan propagandalar üzerine koalisyon oluşturup DAİŞ'e savaş açtı ve bölgede YPG ve Haşdi Şabi gibi milis gruplarını DAİŞ'e karşı destekledi.²⁹¹

DAİŞ'in en çok dikkat çektiği ve toprak kazanarak hızla geliştiği 2014 ve 2015 yıllarına ait popülasyon tahminlerinde bulunmak mümkündür. DAİŞ tarafından ele geçirildiklerinde Rakka'da 944.000, Deyrizor'da 746.566, Haseke'de 90.095, Cerablus ve Menbiç'te ise 467.032 kişinin yaşadığı tahmin ediliyordu. Toplamda sadece Suriye'de iki milyondan fazla insan DAİŞ'in yönetimi altındaki bölgede bulunuyordu. Irak'ta ise 3.965.517 ile 4.645.517 arasında sivilin yaşadığı düşünülüyordu. Ancak DAİŞ'in savaşçı sayısının tahmin edilmesi sivillerin sayısının tahmininden biraz daha zordur. Cephede savaşanlar, inşimasi ve istişhadi operasyonlar için bekleyenler (fedai ve canlı bomba gönüllüleri), hisbe grupları, yerel savaşçılar, sınır muhafızları, istihbarat ve emniyetten sorumlu grupların hepsi bir arada düşünülduğünde 30.000 ila 100.000 arasında aktif savaşçının olduğu düşünülmektedir.²⁹² Ancak bu sayılar örgütün oldukça kapalı bir grup olmasından, farklı ülkelerde kendisine biat eden savaşçı grupların bulunmasından ve koalisyon ülkelerinin saldırıları altında büyük insan ve toprak kayıpları vermiş olmasından ötürü güncel değildir. Ağustos 2017'de Irak ve Suriye'de bulunan DAİŞ militanlarının sayısının 20 bin civarında olduğu tahmin edilmektedir. Nijerya, Libya, Filipinler Mısır, Pakistan ve Afganistan'dan DAİŞ'e biat etmiş olan grupların toplam militan sayılarının ise 10.000'den fazla olduğu düşünülmektedir. Bunların yanında "yalnız kurt" olarak ifade edilern, yabancı ülkelerde yaşayıp DAİŞ'in ideolojisini benimseyen ve bu yönde eylem yapma hazırlığı içinde olan kişilerin sayısını ise tahmin etmek mümkün değildir.²⁹³

²⁹⁰ Luizard, a.g.e., s. 73.

²⁹¹ Ulutaş, a.g.e., s. 11.

²⁹² <https://warontherocks.com/2015/02/how-many-fighters-does-the-islamic-state-really-have/>, (17.08.2017).

²⁹³ <http://aa.com.tr/tr/dunya/musul-sonrasi-deasin-son-durum-haritasi/882331> (20.08.2017).

DAİŞ'in, devlet benzeri bir idari yapılanmaya sahip olması, korku ve şiddet siyasetini benimsemesi, sözde halifelik ilan ederek etki alanını küresel düzlemde genişletmesi ve belirli bir toprak üzerinde hâkimiyet ilan edip idare etmesi onu diğer terör örgütlerinden büyük oranda ayırtmıştır.²⁹⁴ Yine de devlet tanımına da tam olarak uymadığından devlet dışı aktör konumunda ele alınmaktadır.

DAİŞ yönetimindeki topraklarda modern anlamda bakanlıklar bulunmasa da çeşitli idari birimler bulunmaktadır. Topraklar eyalet sistemiyle yönetilir. Eyaletlere dinî yargıçlar yani kadılar atanır ve bu kadılar verdikleri hükmün uygulanması için ellerinde bir polis birimi bulundurur. Bunun dışında benimsenen başka bir uygulama ise Hisbe uygulamasıdır. Bu uygulama Kuran'ın emri bi'l-maruf ve nehyi ani'l-münker (iyiliği emredip kötülükten sakındırmak) emrine dayanır. Tartıda hile yapılmasından esnafın kâr payına kadar, genel anlamda halk arasında işlerin düzgün yürümesinden sorumlu bir tür zabıta görevi yapar. Bu zabıta aynı zamanda ahlak bekçisi statüsündedir. Kamusal alanda erkeklerle kadınların ayrılması, kadınlarda tesettür zorunluluğu, dans müzik ve alkol yasağına uyulması, kadınların yanlarında mahremleri olmadan veya mahreminden alınmış izin belgesi olmadan sokakta gezmesi gibi durumları da Hisbe birimi takip eder.²⁹⁵ Hisbe aynı zamanda yöneticilerin rüşvet alıp almadıklarını da takip eder. Nitekim İslam Devleti yöneticilerinden biri olan Suriye vatandaşı Ebu Muntazer hırsızlık ve zimmete para geçirmekten yargılanmış ve kafası kesilerek çarşıya gerilmiştir. Tekelcilik ve spekülasyondan da çok kişi infaz edilmiştir.²⁹⁶ Savaş şartlarından dolayı düzenli bir eğitimden söz edilemese de yeniden açılan okullarda felsefe, tarih ve sosyal bilimler sistematik olarak yasaklanmıştır. Resim müzik ve spor da aynı şekilde müfredattan çıkarılmıştır. Kuran ve hadis eğitimi müfredatın çoğunu oluşturmaktadır.²⁹⁷ İslam devleti ilk zamanlarda yerel eğitim elemanlarını çalıştırmaya devam etmiş ve maaşlarını da düzenli olarak ödemiştir ancak bugün koalisyon saldırıları neticesinde okul eğitimi oldukça zayıflamıştır. Başlangıçta Musul Üniversitesi de kaçmayan öğretim elemanları ile faaliyetine devam etmiştir.²⁹⁸ Maliki döneminde

²⁹⁴ Murat Yeşiltaş ve diğerleri, *Sınırdaki Düşman: Türkiye'nin DAİŞ İle Mücadelesi*, İstanbul, Seta Yayınları, 2016, s. 7; Barın, a.g.e., s. 225.

²⁹⁵ Luizard, a.g.e., s. 102.

²⁹⁶ Luizard, a.g.e., s. 103.

²⁹⁷ Luizard, a.g.e., s. 105.

²⁹⁸ Luizard, a.g.e., s. 106.

misilleme olarak sık sık kesintiye uğratılan memur maaşları Şubat 2014'te İslam Devleti'nin Felluce'yi ele geçirmesiyle zekât-sadaka-cizye vergilerini yürürlüğe koymasıyla beraber düzenli olarak ödenir hale gelmiştir.²⁹⁹

DAİŞ'in çeşitli gelir kaynakları vardır. Bunlar diğer terör örgütlerinin kullandığı vur kaç yöntemleri dışında halktan toplanan vergiler veya haraç, doğal kaynakların satışı (petrol), şirketlerden alınan rüşvet, kaçakçılık, silah ticareti, rehinelere karşılığında fidye, yurt dışındaki sempatanların yardımları, ele geçirilen topraklardaki bankaların soyulması ve biat eden örgütlerden gelen gelirlerdir.³⁰⁰ Ele geçirdiği bölgelerdeki tarım toprakları da önemli bir gelir kaynağı oluşturmuştur. 2015 yılında tarım gelirlerinin 140 milyon dolar civarında olduğu bilinmektedir.³⁰¹

2.2. DİNİ MEŞRULAŞTIRIM VE DAİŞ

DAİŞ grubu Sünni Müslüman bir gruptur. Mezhepsel olarak kendilerini Selef-i Salihîn'e nispet etseler de söylemleri Cihadî Selefiler ile büyük oranda benzerlik arz etmektedir.³⁰² Din motivasyonlu bir terör grubu olarak DAİŞ amaçlarını, hedeflerini, yöntemlerini ifade ederken dinî argümanları kullanmaktadır. Hatta kendisini bir örgüt veya grup olarak değil meşruiyetini dinden alan bir devlet olarak yansıtmaktadır. Yalnızca dilde değil, bayrağında ve propaganda araçlarında da dinî sembolleri kullanarak dinî bir görüntü çizmektedir. Bu bölümde dinin nasıl meşruiyet zemini haline getirilebileceğine ve DAİŞ'in eylemlerini nasıl bu zemine bina ettiğine değinilecektir.

2.2.1. Dini Meşrulaştırım

Meşru kavramı etimolojik olarak Arapça *ş-r-a'* kökeninden gelmektedir. Kavram olarak yasal, geçerli, hukuka uygun, dine ve ilahî emre uygun, geçerli ve haklı eylem, davranış veya kural anlamlarında kullanılmaktadır. Meşruluğun sağlandığı süreç ise meşrulaştırım olarak ifade edilir. Meşrulaştırım süreci izah etme, haklılaştırma ve geçerli kılmayı içerir.³⁰³

²⁹⁹ Luizard, a.g.e., s. 23.

³⁰⁰ Barn, a.g.e., s. 231; Stefan Heißner ve diğerleri, *Caliphate in Decline: An Estimate of Islamic State's Financial Fortunes*, London, ICSR Publication, 2017, s. 7.

³⁰¹ İçişleri Bakanlığı, a.g.e., s. 68.

³⁰² Mehmet Ali Büyükkara, "Hariciliğin Modern Bir Görüntüsü Olarak Tekfircilik", *İç Tehdit ve Riskler Işığında İslam Dünyasının Geleceği*, (haz.) Ahmet Emin Dağ, İstanbul, İnsamer, 2016, s. 28.

³⁰³ Ejder Okumuş, *Dinin Meşrulaştırma Gücü*, İstanbul, Özgü Yayınları, 2005, s. 20-21.

Meşrulaştırım hem sosyal grubun davranışını açıklar hem de uygun görülen eylem normlarını haklılaştırarak grubun bir sonraki eylemine biçim verir. Genellikle mitler, öyküler, masallar, efsaneler, halk deyişleri ve tarih anlatıları gibi entelektüel olmayan formlar halinde ifade edilen meşrulaştırmalar çok yaygın olsa da meşrulaştırımın özel bir formu olarak felsefi, teolojik, politik veya ekonomik arka planı olan entelektüel meşrulaştırmalar da bulunmaktadır.³⁰⁴

Dinin sosyal işlevlerinden faydalanma amacıyla meşrulaştırmanın zeminine dini kaynakların ve dinin yerleştirilmesi ve bu kaynaklar üzerinden eylem ve davranışların haklılaştırılması, açıklanması ve geçerli kılınması süreci dinî meşrulaştırım olarak ifade edilir.³⁰⁵ Dinî meşrulaştırım yoluyla savaşlar “kutsal savaş”, sorumluluklar “kutsal görev” olarak geçerlilik ve üstünlük elde ederler.³⁰⁶ Tarih boyunca en yaygın, en derinlikli ve en etkin olarak kullanılan meşrulaştırma aracı dindir.³⁰⁷ Sosyal yapı ve kurumlar kâinattaki düzenin bir parçası olarak yorumlanır. Bu sayede mevcut sosyal düzenler, sosyal roller, kurum ve kurumların işleyişleri, sınıf ilişkileri meşrulaştırılabilir ve insanlar için daha katlanılabilir hale gelir. Teodise yoluyla kötülük İlahi adalet çerçevesine yerleştirilir. Acı çekme, sosyal adaletsizlik, doğal afetler Tanrı'nın bir planı olduğu veya Tanrı'nın adaletinin bunu gerektirdiği düşüncesiyle anlamlandırılır ve meşrulaştırılır.³⁰⁸

Bu konuda değinilmesi gereken önemli bir kavram da gayr-ı meşrulaştırma kavramıdır. Gayr-ı meşru, meşrunun zıddı, yasal veya geçerli olmayandır. Gayr-ı meşrulaştırma ise birey, grup veya eylemlerin olumsuz ifadelerle nitelendirilerek meşru alanın dışında tanımlanmasıdır. Meşrulaştırım sürecinde olduğu gibi gayr-ı meşrulaştırım süreci de dinî kaynaklara dayandırılabilir. Bu süreçte dış grup üyelerine dini metinlerde kullanılan ötekine ait sıfatlar yüklenir ve onların eylemleri hatta varlıkları dinî gayr-ı meşru alana taşınabilir.

Dinî meşrulaştırım tarih boyunca yaygın olarak otoritenin devamlılığını temin etmek amacıyla kullanılmış olsa da zaman zaman mevcut sosyal düzeni eleştirme ve

³⁰⁴ Okumuş, a.g.e., s. 25.

³⁰⁵ Okumuş, a.g.e., s. 48.

³⁰⁶ Okumuş, a.g.e., s. 49.

³⁰⁷ Ejder Okumuş, “Din-Toplum İlişkilerinde Dinî Meşruiyet ve Dinî Meşruiyet Bağlamında Geçen Yüzyılın Sosyal Görünümü”, *D.Ü.İ.F.D.*, C.3, S.1, 2001, s. 86.

³⁰⁸ Okumuş, a.g.e., s. 54.

devrim hareketlerini gerekçelendirme amacıyla da kullanılmıştır.³⁰⁹ Bu bağlamda din, mevcut otorite ve aktörleri gayr-ı meşrulaştırma aracı olarak kullanılabilir. Başka bir bakış açısıyla din, mevcut otoriteye muhalefet üretmenin meşruiyet zemini olarak da kullanılabilir. Örneğin İslam'ın biat, şura, emr-i bi'l-maruf nehy-i ani'l-münker ve cihad gibi kavramları bireylere itaat etme veya muhalefet etme haklarının olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.³¹⁰

Dinî meşrulaştırımın, din istismarına yol açması da mümkündür. Din istismarı çıkarlar için dinin kullanılması, dini asıl maksatlarının dışında kullanma, dini değerleri kullanarak didar kişilerden menfaat elde etme gibi anlamlara gelir. Hem bireysel davranışları hem de toplumsal ve siyasi davranışları gerekçelendirmek, haklı göstermek, rasyonalize etmek için dinin kullanılması mümkün olduğu gibi aynı şekilde din istismarı yapmak da mümkündür.³¹¹ Özellikle kendilerine meşruiyet zemini sağlamaya çalışan siyasetçiler ve liderler tarafından yapılan din istismarı, çeşitli dinî gruplar tarafından da kullanılabilir.

2.2.2. DAİŞ'te Dini Meşrulaştırımın Boyutları

Devlet dışı aktör olmasına rağmen devlet özellikleri de taşıyan DAİŞ, yönetimden yargı sistemine, askeri operasyonlardan hedeflerin seçimine kadar her konuda kararlarını dinî metinlere dayandırmaktadır. Kuran, Hadis, sahabe sözleri ve kendi ideolojilerine yakın olan âlimlerin sözleri üzerine davranış ve eylemlerini bina etmekte, bu kaynaklardan kendilerine meşruiyet devşirmektedirler. Bağlamlarından koparılmış ayetler ve hadisler lafzî anlamlarıyla, âlimlerin fetvaları ise tarihsel ve sosyolojik arka planlarından bağımsız düşünülerek meşrulaştırma aracı olarak kullanılmaktadır.

Dinî kaynaklar aynı zamanda düşmanların gayr-ı meşrulaştırılması için de çokça kullanılmaktadır. Askeri ve siyasi sebeplerle düşman olarak seçilen grupların öteki olma durumları dinî metinlere dayandırılmakta, düşmanlık arttıkça daha fazla ve daha güçlü dinî deliller öne sürülmektedir. Esasında kendilerini dinî meşru otorite kabul ettikleri

³⁰⁹ Okumuş, a.g.e., s. 53.

³¹⁰ Ejder Okumuş, Muhammed Yasir Okumuş, "The Legitimacy of Conflict in the Middle East", *Ortadoğu'da Devlet Dışı Aktörler ve Demokrasi*, Kırıkkale, 2016, s. 968.

³¹¹ Okumuş, a.g.e., s. 66-70.

için yalnızca gruba muhalefet etmek bile gayrı meşru alana itilmek için yeter sebep oluşturmaktadır.

Dinî meşruiyetin, din istismarına açılan bir yönünün olabileceğine daha önce değinmiştik. Bu anlamda DAİŞ din istismarının en güncel örneklerinden biridir. Zira bir taraftan Allah, İslam ve Müslümanlar adına aşırı şiddet eylemlerinde bulunmakta diğer taraftan bu eylemlerinde hem doğrudan hem de dolaylı olarak İslam ve Müslümanlara zarar vermektedir. Doğrudan zararı mevcut Müslüman devlet ve milletleri Müslüman kabul etmeyerek saldırması dolaylı zararı ise tüm dünyada islamofobiyi körükleyerek Müslümanların hayatının çok daha zorlaşmasına sebep olmasındır.

2.3. DAİŞ'İN MÜSLÜMANLARA YÖNELİK EYLEMLERİ

DAİŞ, grupların hepsinde bulunan bir zaaf olan iç grubun kayırılıp dış grubun kötülenmesi yöntemini çok güçlü bir şekilde kullanır. Kendisini ideolojik hakikatin temsilcisi olarak merkeze alır ve kendisinin yanında yer almayan, eleştiren veya çatışan bütün grupları da tek tip kavramlarla tasnif eder. Grubun dışında olanların kendilerini hangi ideolojiye nispet ettikleri önemli değildir. DAİŞ, dışındaki herkesi kendi kavram kategorileri ile yargılar ve ötekini inşa eder. Bu bölümde ötekini kategorize etmek için kullandıkları kavramlar ve ötekine yönelik eylem türleri ele alınacaktır.

2.3.1. Tanımlama: Tekfir/Dışlama/Ötekileştirme

Grubun eylemlerinde hedef olarak seçtikleri kitleleri ve onların hangi özelliklerinin hedef alınmalarına sebep olduğunu belirleyebilmek için DAİŞ'in grup dışındakileri nasıl kategorize ettiğinin bilinmelidir. Kendi söylemlerinde ötekini inşa için en çok kullandıkları kavramlar mürted (1106 kere), tağut (837 kere), müşrik (593 kere), Rafizi (499 kere), haçlı (461 kere), sahve-sahavat (188 kere) ve belam (48 kere) kavramlarıdır. Bunları yayımlarının çeşitli yerlerinde tanımlamışlardır.

Tağut: Tağut kavramına dair hem İbn Teymiyye'nin hem de Muhammed b. Abdilvahhab'ın tanımı aktarılmıştır.³¹² Bunlardan birincisi kavramı “Kulun kendisiyle haddini aştığı her ibadet edilen, tabi olunan ve itaat edilendir. Her kavmin tağutu, Allah ve Resulü'nün dışında kendisine muhakeme olunan, Allah'ın dışında kendisine ibadet edilen, Allah'ın gösterdiğinin dışında kendisine tabi olunan ve sadece Allah'a yapılması

³¹² Rumiya, S. 4, 2016, [https://tr.scribd.com/document/335782357/Rumiya-4-Rumiya-Dergisi-4-Say%C4%B1_\(24.03.2017\)_s.15-16](https://tr.scribd.com/document/335782357/Rumiya-4-Rumiya-Dergisi-4-Say%C4%B1_(24.03.2017)_s.15-16).

gerektiğini bilmedikleri bir konuda bile olsa kendisine itaat edilen” olarak tanımlamıştır. İkincisi ise “Kendisine ibadet edilen ve kendisine yapılan ibadetten de razı olan bütün ibadet edilenler, kendisine tabi olunanlar ve Allah ve Resulü’nün emretmiş olduğu itaatın dışındaki konularda kendisine itaat edilen her şey” olarak tanımlamıştır. DAİŞ söylemlerinde her iki tanıma da uygun olarak kavramı kullanmaktadır. Genellikle devlet başkanları, parti başkanları ve hükümet yetkilileri için kullanılmıştır.

Müşrik: Kavram literatürde “Allah’ın zatında, sıfatlarında, fiillerinde veya ona ibadet edilmesinde ortağı, dengi veya benzeri bulunduğu inananlar” anlamına gelmektedir. Birden fazla Tanrı’ya ibadet eden kimseler olarak da ifade etmek mümkündür. DAİŞ ise, Allah’a açıkça ortak koşanların yanında Yahudi ve Hristiyanları, demokratları, laikleri, oy kullananları, yasamada bulunanları, Allah’ın dışında kabirlere, salih zan edilen insanlara veya herhangi birilerine dua edenleri ve kabirlere kurban kesenleri de müşrik sayılmaktadır.³¹³ Esasında mürted ve müşrik kavramları için muhatap olarak kabul ettikleri kimseler hemen hemen aynıdır.

Mürted: Kavram “İslam’ı sabit olduktan sonra bir kimsenin şeriatın küfür dediği inanç, söz veya fiillerden birini işleyerek dinden dönüp kâfir olmasına verilen ıstılahın adı” olarak tanımlanmıştır.³¹⁴ Bu tanımla literatürde İslam dinine girdikten sonra dinden dönmeyi ifade eden kavramın kapsamı alabildiğine genişletilmiş, yukarıda müşrik kavramında yer alan suçların herhangi birini işleyenlerin yanında Şiiler, Sufiler, DAİŞ’e karşı savaşanlar, DAİŞ’e karşı fetva verenler hemen hemen hilafete biat etmeyen tüm Müslümanlar mürted sayılmıştır. Bununla beraber Sufileri, Şiileri, demokratları, laikleri en başta Müslüman olup sonra dinden dönmüş kimseler olarak da kabul etmezler. Aksine onların başlangıçta da Müslüman olmadıklarını düşünürler. Ancak onlara müşrik veya kâfir dediklerinde oluşacak çeşitli hukuki haklarını (zimmet talebi, Müslüman olma seçeneğinin sunulabilmesi, esir alınma vb.) yok sayabilmek ve doğrudan öldürülmeleri yönünde fetva verebilmek için mürted kavramını tercih ederler.

Haçlılar: Haçlılar 11. Yüzyıldan itibaren, Avrupa’dan yola çıkıp Kudüs’e ulaşmayı, Kudüs, Anadolu ve Ortadoğu’yu “kâfir” Müslümanların elinden almayı

³¹³ Konstantiniyye, S. 3, 2015, [https://archive.org/details/AlHayatMedyaTurkceKonstantiniyyeDergisi3.Saya_201510_\(17.03.2017\),_s.24](https://archive.org/details/AlHayatMedyaTurkceKonstantiniyyeDergisi3.Saya_201510_(17.03.2017),_s.24).

³¹⁴ Konstantiniyye, S. 1, 2015, [https://archive.org/details/AlHayatMedyaTurkceKonstantiniyyeDergisi1.Saya_\(17.05.2017\),_s.22](https://archive.org/details/AlHayatMedyaTurkceKonstantiniyyeDergisi1.Saya_(17.05.2017),_s.22).

hedefleyen savaşçı grupların adıdır. Türk İslam dünyasına yapılan savaşların tümü Haçlı Seferleri olarak adlandırılmıştır. DAİŞ grubu da Müslüman olmayan bütün milletleri “Haçlılar” olarak kategorize etmiştir. Kendileri din adına savaştıkları için gruba yönelen bütün saldırıların da dini motivasyonlarla yapıldığını ifade etmişlerdir. DAİŞ’e göre bütün dünya onlara sırf “Müslüman” oldukları için saldırmaktadır.

Sahve/Sahavat: 2006’da Irak’ta el-Kaide’nin öncülüğünde bir devlet kurulmasından hoşnut olmayan Sünni Müslümanlar tarafından kurulup, el-Kaide’ye karşı savaşan gruplardır. Türkçe “Uyanış Konseyleri” olarak da kullanılır. ABD bu gruplara silah ve cephane yardımı yapmıştır. Öyle ki 2008 yılında Irak’ta ABD’den maaş alan Sahve savaşçıların sayısı 100.000’e ulaşmıştır.³¹⁵ DAİŞ bu kavramı bütün Sünni muhaliflerini kapsayacak şekilde kullanır. Özellikle Suriye’deki rejim muhalifi silahlı gruplar “ABD işbirlikçisi Sahavat” olmakla itham edilirler. Özgür Suriye Ordusu “mürted sahavat”³¹⁶, el-Kaide’nin Şam kolu olan Nusra Cephesi ise “Sahavatın Culani (Cevlani) kolu”³¹⁷ olarak tanımlanmıştır. ÖSO ile Nusra’nın motivasyonları ve ideolojileri bütünüyle farklı olsa da DAİŞ’in diğer kategorileri gibi sahve kategorisi de indirgemecidir. Gruplar sadece DAİŞ’e muhalif Sünni olma özelliği üzerine genellenmiştir. Sahve grupları mürted kabul edildiği için onları terk etmeyen eşleri de nikâhlarının geçersiz olduğu konusunda uyarılmış ve eşlerinin yanında kaldıkları müddetçe zina etmiş sayılacakları ifade edilmiştir.³¹⁸

Belam: Belam kavramı ise Bel’am b. Baura’nın kıssasına dayanılarak ilim sahibi olup ilmiyle amel etmeyen âlimlere işaret etmek için kullanılır. Kıssaya göre Bel’am b. Baura ilimde bugünün âlimlerinden kat kat daha yüksek mevkide bir âlim idi. El-Cebbarin şehrinde yaşıyordu. Musa savaşmak için el-Cebbarin’e geldiğinde kavmi ona beddua etmesi için Bel’am’dan yardım istemiş o da Musa ve beraberindekilere beddua etmişti. Bu hareketiyle dinden uzaklaşmıştır.³¹⁹ Âlim olduğu halde hakikatten ayrıldığı rivayet edilen bu kimseden ötürü DAİŞ tağut rejimlerin hükümlerini onaylayan ve

³¹⁵ Gürler, Özdemir, a.g.m., s. 123-124.

³¹⁶ Rumiya English, S. 5, 2017, https://ia801500.us.archive.org/23/items/rumysah1-9/RUMIYAH05_EN.pdf, (12.06.2017), s. 7.

³¹⁷ Rumiya English, S. 5, a.g.e., s. 8.

³¹⁸ Rumiya English, S. 5, a.g.e., s. 7-11.

³¹⁹ Rumiya, S. 5, 2017, <https://tr.scribd.com/document/335887229/Rumiya-5-Rumiya-Dergisi-5-Say%C4%B1#download>, (24.03.2017), s. 24.

onların şeriata aykırı eylemlerine ses çıkarmayan dinî ilimlerde muteber kabul edilen bütün şahısları “Belam” olmakla itham etmektedir.

2.3.2. Öldürme, Saldırma ve Çatışma

Çatışma “toplumsal hayatta engelleme-engellenme, anlaşmazlık, ben-merkezcilik, biz-merkezcilik ve rekabetten kaynaklanan gerilim halinin meydana getirdiği karşı karşıya gelme, zıtlasma, kutuplaşma ve uzlaşmazlık” olarak tanımlanabilir.³²⁰ Dinin çeşitli düzeylerde etkili olduğu anlaşmazlık, uyumsuzluk ve gerilim durumları ise dinî çatışma olarak kategorize edilmektedir.³²¹ Bu anlamda DAİŞ’in çatıştığı ötekini dinî kavramlarla tanımlaması, çatışma yöntemlerini dinî literatürden seçmesi hatta çatışmaların gerçekleşeceği topraklar için bile dinî kaynakları esas alması, çatışmalarının dinî çatışma konusunda değerlendirilmesi gerektiğini göstermiştir.

DAİŞ’in toplumsal alanlarda zaman içinde meydana gelen değişimlere bağlı olarak ortaya çıkan din anlayışlarının tümünü reddetmesi ve hâlihazırda çatışmaların hüküm sürdüğü topraklarda bulunuyor olması taleplerini gerçekleştirmek için dinî-toplumsal çatışma yöntemini kullanmasında etkili olmuştur. Bununla beraber Müslümanların dünyanın çeşitli yerlerinde fiziksel çatışma altında mağduriyet içinde yaşıyor olmaları (Filistin, Doğu Türkistan, Myanmar, Afganistan, Irak, Suriye, Afrika’nın çeşitli bölgeleri gibi) ve Amerika ve Avrupa’daki Müslümanların ise azınlık durumunda psikolojik çatışma altında yaşamaları örgütün çatışma ideolojisinin şekillenmesinde ve üye devşirmesinde etkili olmuştur.

DAİŞ hem ele geçirdiği topraklarda yaşayan halk için hem de bu toprakların dışında kalan ülkeler ve insanlar için güvenlik riski oluşturmaktadır. Eylemlerinin hedefi birinci derecede Irak ve Suriye toprakları olsa da Pakistan, Afganistan, Somali, Nijerya, Filipinler, Türkiye, Belçika, Fransa, Almanya, Mısır ve daha pek çok ülke DAİŞ saldırılarından nasibini almaktadır. Bu eylemlerin bir kısmı bizzat örgütün talimatıyla gerçekleştirilirken bir kısmı saldırının gerçekleştiği ülkelerde bulunan DAİŞ’e biat etmiş silahlı gruplar tarafından diğer bir kısmı ise ideolojik olarak DAİŞ’i

³²⁰ Ejder Okumuş, *Din ve Toplumsal Çatışma*, İstanbul, İnsan Yayınları, 2017, s. 15.

³²¹ Okumuş, a.g.e., s. 17.

savunan ancak hilafet topraklarına hicret etmeye imkân bulamamış kişilerin kendi seçtikleri hedefe kendi belirledikleri yöntemlerle yaptıkları saldırılardır.

Örgüt, saldırıları için pek çok yöntem kullanmaktadır. Silahlı saldırılar, bombalı araç kullanma, patlayıcı yelek ile intihar saldırısı, ağır taşıt ile sivilleri öldürme, sivil cinayetleri ve adam kaçıрма bunlardan bazılarıdır.³²² Kendi sınırlarındaki muhalif sesler ve ideolojik olarak mürted/müşrik kabul ettiği kimseler için ise silahla idam, bıçakla idam, yakarak öldürme, taşlayarak öldürme, yüksek bir binadan atarak öldürme yöntemlerini kullanmaktadır.

Örgüt, herhangi bir sivil ve savaşçı ayrımı yapılmadan mümkün olduğu kadar çok kâfirin öldürülmesini tavsiye etmektedir. Gayr-ı müslim ülkelerinde yaşayanların bunun için ideal konumda oldukları gerekirse kiralık ilan vererek insanları yaşadıkları yere çekip öldürebilecekleri ifade edilmiştir.³²³ Bu tavsiyeden, bütünüyle sıradan, hiçbir askeri veya politik hedefi olmayan sade bir sivil vatandaşın bile öldürülmesinde bir sakınca görmedikleri açıkça anlaşılmaktadır. Hatta böyle bir durumda öldürülenin Müslüman olup olmadığının tespit edilmesi bile mümkün değildir.

2.3.3. İntihar Eylemleri

İntihar eylemleri örgütün en çok kullandığı ve teşvik ettiği yöntemlerdendir. Hatta dinî alanda modern olan pek çok yorumu bidat olarak değerlendirip reddetmesine rağmen intihar eylemlerinin İslam'a uygun olduğunu ispat edebilmek için nasların zahirlerinde donup kalmamak gerektiğini bile savunmuştur.

Örgüt bu eylem türünü intihar saldırısı olarak değil anlamı “(Allah’tan) şehit olmayı talep etmek” olan “İstişhad” kelimesiyle tanımlamaktadır. Allah’ın dinini yüceltmek ve şehit olmak arzusuyla yapıldığı savunulan bu eylemler istişhad operasyonları olarak kabul edilmektedir. Yine buna benzer bir eylem türü olan öleceğini bile bile büyük bir kâfir topluluğuna saldırma eylemi ise fedailik veya inğimasi operasyonu olarak tanımlanmaktadır. Bu eylemlerin bir anda binlerce kâfiri öldürmek

³²² Rumiya English, S. 9, 2017, https://ia801500.us.archive.org/23/items/rumysah1-9/RUMIYAH09_EN.pdf, (12.06.2017), s. 46-51.

³²³ Rumiya English, S. 9, a.g.e., s. 50.

ve muttakilere vaat edilen cennete ulaşmak için en kestirme yol olduğu ifade edilmiştir.³²⁴

2.3.4. Esir Alma

Esir alma eylemleri örgüt için hem maddi kaynak, hem de taleplerini veya ideolojilerini dünyaya duyurmak için bir propaganda imkânı sağlayabilir. Bu bağlamda örgütün dünya basınında duyulmasını ve insanları korkutmasını sağlayan eylemlerinden bir kısmının esirlere yönelik eylemleri olduğunu unutmamak gerekir. Ezidi esirlerin köle ve cariye olarak kullanılması, Amerikalı esir gazetecilerin infazı, Ürdünlü esir pilot ve esir TSK askerlerinin yakılarak öldürülmeleri örgütün diğer pek çok eyleminden daha fazla tepki toplamış ve örgütün bilinirliğini arttırmıştır. Bunun yanında örgüt silahlı eylem yapacak olan müntesiplerine de eylemin süresini uzatabilmeleri ve daha fazla kâfir öldürebilmeleri için muhakkak canlı kalkan olarak kullanılacak esirler almalarını tavsiye etmektedir.³²⁵

DAİŞ'in 2014'te Ezidilerin yaşadığı Sincar bölgesini ele geçirmesi ve kâfir olarak kabul ettiği Ezidilerin kadın ve çocuklarını köle ve cariyeler olarak alıp erkeklerini öldürmesi dünya basınında geniş yankı bulmuş ve örgütün bilinirliğini arttırmıştı. DAİŞ köle ve cariyelere muamele ilgili makaleler yayınlasa da³²⁶ bir DAİŞ savaşçısının karısı ile yapılan röportaj savaşçıların hayatlarında, yayımlardaki İslam hukukunun birebir tatbiki iddiasının gerçekleşmediğini göstermektedir. Savaşçıların cariyelere bütünüyle cinsel işçi muamelesi yaptıkları ve herhangi bir şekilde yayımlardaki hükümlere uymadıkları anlaşılmaktadır. Savaşçılar cariyeleri birbirlerine ödünç vermekte bir sakınca görmemekte, onları zaman zaman hastanelik olana kadar kullanmaktadırlar. Röportajda bazı cariyelerin oldukça küçük olduğundan ve yaşadıklarını kaldıramayıp intihar edenlerin bulunduğu da bahsedilmektedir. Konunun Bağdadi'ye ulaştırılması sonrasında hükümleri açıklayan broşürlerin basılıp

³²⁴ Konstantiniyye, S. 3, 2015, https://archive.org/details/AlHayatMedyaTurkceKonstantiniyyeDergisi3.Saya_201510, (17.03.2017), s. 43.

³²⁵ Rumiya English, S. 9, a.g.e., s. 47.

³²⁶ Konstantiniyye, S. 5, 2016, https://ia600202.us.archive.org/10/items/Konstantiniyye5_201603/Konstantiniyye%205.pdf, (10.03.2017), s. 12.

savaşçılara dağıtılması, savaşçıların birçoğunun İslam hukuku ile ilgili bilgisinin olmadığını düşündürmektedir.³²⁷

2.3.5. İşgal ve “Fetih”

DAİŞ’in -fetih olarak ifade etse de- işgal yoluyla toprak hâkimiyeti iddiasının olması sebebiyle diğer terör örgütlerinden ayrıldığına daha önce değinilmişti. Örgütün hedefindeki bölgeleri “iç coğrafi halka”, “yakın çevre halkası” ve “dış coğrafi halka” olarak ayırmak mümkündür.³²⁸ Buna göre iç coğrafi halka olarak kabul edilen ilk hedef bölgesi Irak ve Suriye topraklarıdır. Her iki ülkede de güçlü devlet rejimlerinin olmaması ve yönetim ve güvenlik zafiyetlerinin bulunması DAİŞ’in başlangıçtan itibaren hızlı bir şekilde hâkimiyet alanını genişletmesine imkân sağlamıştır. Hadis literatüründe yer alan kıyametten önce kâfirler ve Müslümanlar arasında gerçekleşeceği haber verilen savaş için bu ülke topraklarında yer alan bazı mekânlara da işaret edilmesi DAİŞ’in bu bölgeyi hilafetin merkezi olarak konumlandırıp propaganda yoluyla pek çok savaşçıyı da bölge çekebilmesini kolaylaştırmıştır. Yakın çevre halkası ise Ortadoğu ve Kuzey Afrika’dan oluşmaktadır. Bu bölgeler yeni savaşçıların merkeze çekilmesi ve sınırların genişlemesi için özellikle önemlidir. Uzak dış çevre halkası ise Avrupa, Amerika ve Asya’dan oluşmaktadır. Bu bölgeler ise kaos temelli sansasyonel eylemlerin gerçekleştirildiği yerlerdir. Bu bağlamda Yeşiltaş ve diğerleri, örgütün stratejisini iç halkada savunma ve yayılma, yakın çevrede emirlikler kurma ve kaos çıkarma, uzak çevrede ise saldırma ve kutuplaştırma olarak formüle etmişlerdir.³²⁹

³²⁷ Jenan Moussa, <https://twitter.com/jenanmoussa/status/89318265376319552>, (03.08.2017).

³²⁸ Yeşiltaş ve diğerleri, a.g.e., s. 15.

³²⁹ Yeşiltaş ve diğerleri, a.g.e., s. 17.

2.4. DAİŞ VE KİMLİKLER

Bu kısımda DAİŞ grubunun, araştırma sorularından DAİŞ'in fundamentalist bir grup olup olmadığı sorusuna cevap aranmıştır. Bu inceleme için "1.1.2. Fundamentalizm" başlığında yer alan, fundamentalizmin ideolojik ve örgütsel özelliklerinin tespit edildiği şablondan yararlanılmıştır. Ayrıca "1.4.3. Radikal Dinî Grupların Özellikleri" başlığında yer alan, Vamık Volkan tarafından maddelenmiş fundamentalist dinî grubun özellikleri listesi kullanılmıştır.

Fundamentalizmin beşi ideolojik, dördü örgütsel olmak üzere dokuz özelliğinin olduğuna değinilmişti. Bu özelliklere göre DAİŞ'in söylemleri aşağıdaki gibidir:

1- Dinin ötekileştirilmesine karşı tepkisellik: Bu özellik fundamentalist dindar grupların, ötekiler tarafından dinin günlük hayattan dışlanmasına tepkili olduklarını ifade eder. DAİŞ, yalnızca kendi dinlerinden olmayanların İslam dinini ötekileştirmesinden değil kendilerini Müslüman olarak vasıflandıranların da İslam'ın pek çok emrini terk etmiş olmalarından ötürü derin bir öfke içindedir. Müslümanların demokrasi yoluyla seçmiş oldukları devlet başkanlarını tağut olarak adlandırırlar ve Müslümanların tağuti sistemlerle yönetilen ülkelerde dinlerini izhar edemediklerini, dinin belli başlı gereklerini bile yerine getiremediklerini örneğin farz-ı ayn olan kıtal cihadını bile yapamadıkları savunurlar. İbadetlerini doğru düzgün yapmak isteyenlerin hapsedildiklerini iddia ederler. Onlara göre Müslümanlar askerlik, okul, mahkeme, faiz ve benzeri bir sürü harama, küfre ve şirke zorlanmaktadır.³³⁰

2- Seçicilik: Büyükkara, Seleflerin, İslam anlayışlarını "Kuran, sünnet ve selef-i salihinin sözleri"ne dayandırdıklarını söylemelerine rağmen tıpkı diğer mezheplerdeki gibi âlim kabul ettikleri kimselerin de görüşlerinden yararlandıklarını ifade etmektedir.³³¹ Kendilerini Selefî ideolojiye nispet eden DAİŞ'in durumu da bundan farklı değildir. Fıkhî konularda ayet, hadis, sahabe ve tabiinden örnekleri sıraladıktan sonra muteber gördükleri pek çok âlime atıf yapmakta, onların görüşleri arasından tercihte bulunmaktadır. Hatta sahabe görüşlerinin bile tamamına değil kendi ilkelerinin savunulduğu rivayetlere itibar etmektedirler.

³³⁰ Konstantiniyye, S. 7., 2016, https://ia601201.us.archive.org/34/items/Konstantiniyye7_20160818/Konstantiniyye%207.pdf, (10.03.2017), s. 12.

³³¹ Büyükkara, a.g.m., s. 24.

Örneğin tekfirin gerekliliği, müşriklerin tekfir edilmediği takdirde tekfir etmeyenin de kâfir olacağı konusu uzun uzun anlatılırken, hem Buharî hem de Müslim’de geçen “Bir kimse din kardeşini tekfir ederse yahut kardeşine ey kâfir derse bu tekfir sözü mutlaka ikisinden birine döner” hadisine hiç değinilmemiştir.³³² Yine bu konuyla ilgili Ehl-i Sünnet’in meşhur görüşü “Ehl-i kible tekfir edilemez” hususundan da bahsedilmemiştir.

İbn-i Teymiyye ve İbn-i Kayyim el-Cevziyye amelsiz ve günahkâr müminlerin küfre girdiklerini ancak bunun onları dinden etmeyeceğini ifade etmek için *küfr dâni küfr* (küçük küfür/küfrün berisindeki küfür) ve *küfrün la yenkul ani’l mille* (dinden etmeyen küfür) kavramlarını kullanırlar.³³³ Nitekim İbn Teymiyye’nin öğrencisi Zehebî onun “Abdeste yani namaza yalnızca mümin devam eder.”, “Kim namaza devam ediyorsa o kişi Müslüman’dır” dediğini aktarmıştır.³³⁴ DAIŞ’in yayınlarında en çok atıf yapılan âlimler olmalarına rağmen³³⁵ küfür ve irtidat ile ilgili makalelerde bu kavramlara rastlanmamıştır.

3- İkili dünya görüşü: Grup dünyayı kendileri ve ötekiler olarak keskin bir şekilde ikiye ayırmaktadır. Ötekinin, grubu az veya çok eleştirmesi, onlara az veya çok düşmanlık etmesi veya benzemesi önemli değildir. Halifeye biat etmeyen, onlara katılmayan herkes düşman saflarındandır. Bunun yanında yeryüzünü “İslam Diyarı” ve “Küfür Diyarı” olarak ikiye ayırmışlardır.

“İslam diyarı: Müslümanların otoritesi ve yönetimi altında olan ve İslami hükümlerin uygulandığı, küfür, şirk ve haramların açıkça işlenmediği, kaldırıldığı ve yasaklandığı ülkedir.

Küfür diyarı: Kâfirlerin otoritesi ve yönetimi altında olan tağuti hükümlerin uygulandığı, küfür, şirk ve haramların açıkça işlendiği ve yasaklanmadığı ülkedir.”³³⁶

Kendilerini Allah yolunda savaşıyorlar olarak, düşmanlarını ise –örneğin Şiileri- tağut yolunda savaşıyor Şeytan’ın askerleri olarak kabul ederler.³³⁷

³³² Rumiyyah, S. 9, 2017, <https://web.telegram.org/#/im?p=@BrosurKitap> (12.07.2017), s. 46-55.

³³³ Mehmet Ali Büyükkara, “Hariciliğin Modern Bir Görüntüsü Olarak Tekfircilik”, *İç Tehdit ve Riskler Işığında İslam Dünyasının Geleceği*, (haz.) Ahmet Emin Dağ, İstanbul, İnsamer, 2016, s. 17.

³³⁴ Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı, a.g.e., s. 16.

³³⁵ İbn-i Teymiyye’ye 106 yerde, öğrencisi İbn-i Kayyim el-Cevziyye’ye 57 yerde atıf yapılmıştır.

³³⁶ Konstantiniyye, S. 7, a.g.e., s. 9.

³³⁷ Rumiyyah, S. 8, 2017, <https://web.telegram.org/#/im?p=@BrosurKitap>, (12.07.2017), s. 26.

Bu konuyla ilgili çeşitli örnekler hem Volkan'ın tasnifine göre grubun incelemesi yapılırken hem de “DAİŞ’in Düşmanları” başlığında ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

4- Mutlakçılık ve yanılmazlık: Bu özellik fundamentalist grupların kutsal metnin mutlak olarak doğru olduğu ve yanılmasının mümkün olmadığını kabul etmelerini ifade etmektedir. Ancak herhangi bir dine mensup olan herkesin iddia etmesinin normal olduğu bu iddiayı salt fundamentalist grubun özelliği olarak ele almak dindar insanlara haksızlık olacaktır. Bununla beraber kutsal metnin bizatihi kendisinin değil, kendilerinin kutsal metin yorumunun/anlayışının mutlak ve yanılmaz olduğunu savunduklarını söyleyebiliriz. Grup gelenekçi, yenilikçi ve modernist bütün İslami yorumları reddetmekle kalmamış, kendisine en yakın ideolojik gruplar olan Suudi Selefilik’in önde gelen âlimlerini, Vahhabilik’in önde gelen isimlerini hatta Cihadi Selefilik’in itibar edilen âlimlerini bile reddetmiştir.

Grup bireylerin Kuran ve selef âlimlerinin yazdığı çeşitli hadis, tefsir ve fıkıh kitaplarına mutlak olarak güvenmesini ancak asla günümüz âlimlerine güvenmemesini tavsiye etmektedir. Mutlak hakikatin kitaplarda olduğunu savunmaktadır.³³⁸ Örgüt mensupları şu farzdır bu değildir diyen âlimlere inanmamaları onun yerine Kuran’ı açıp cihad ayetlerini okuyarak neyin farz olduğunu kendilerinin öğrenmeleri beklenmektedir.³³⁹

5- Milenyalistlik ve Mesihçilik: İslam literatüründe kıyamete yakın gerçekleşeceği bildirilen çeşitli olayların yer aldığı hadisler “fiten” veya “melahim” rivayetleri olarak adlandırılır. DAİŞ grubunun söylemlerinde kendilerine meşruiyet sağlamak için kıyamete yakın Müslümanlar ve diğerleri arasında gerçekleşecek büyük bir savaşa sık sık atıf yaptıkları görülür. Kıyamete yakın İstanbul’un sadece tekbirlerle fethedileceği³⁴⁰ ve bunun doğru yolda olan bir grup yani kendileri tarafından gerçekleşeceği iması yapılmaktadır.³⁴¹ Hilafetin kıyamete kadar yaşayacağı ima

³³⁸ Rumiya English, S. 4, https://ia801500.us.archive.org/23/items/rumysah1-9/RUMIYAH04_EN.pdf, (12.06.2017), s. 16-17.

³³⁹ *Dini İstismar ve Tedhiş Hareketi: Daiş*, Ankara, TDV Yayınları, 2016, s. 14.

³⁴⁰ Konstantiniyye, S. 1, a.g.e., s. 5.

³⁴¹ Konstantiniyye, S. 1, a.g.e., s. 6.

edilmektedir.³⁴² Farklı yerlerde “kıyamete kadar devam ettireceğiz”³⁴³, “kıyamete kadarki takipçilerimiz”³⁴⁴ ifadeleriyle de bu imayı dile dökmüşlerdir.

Bunların yanında grup, kıyamet alametlerini içeren rivayetlerde geçen mekân isimlerini sembol olarak kullanmaktadır. Örneğin çıkardıkları dergi için Rumiya (Roma) ismini seçmelerinin sebebi, hadislere göre kıyamete yakın fethedileceği müjdesidir.³⁴⁵ Örgütün medya ajansının ismi olan A'mak ve yabancı dillerde yayın yapan dergilerinin ismi olan Dabiq ise, başka bir rivayette kıyamete yakın Romalıların büyük bir savaş için ineceği bildirilen mekânların ismidir.³⁴⁶ Rivayete göre kıyamete yakın A'mak'ta Romalılar ile Müslümanlar arasında gerçekleşecek çatışmadan sonra ise Konstantiniyye savaşılmadan tekbirlerle (İstanbul) fethedilecektir.³⁴⁷ Bu da DAİŞ'in ilk Türkçe yayımı olan dergiye verilen isimdir. Yayınlarında özellikle Roma'lularla savaşı ve zaferi vadeden pek çok gaybi rivayete yer vermişlerdir.³⁴⁸

Yukarıda ifade edildiği gibi kıyamet ile ilgili rivayetlere sık sık atıf yapmasına rağmen grubun Türkçe yayımlarda Mesih inancına yalnızca bir yerde rastlanmıştır:

“...kıyamet kopmadan önce Mesih inene ve son savaşlarda onlara önderlik yapana kadar bu ümmetten bir grup, Allah yolunda savaşmaya devam edecektir.”³⁴⁹

6- Seçilmiş üyelik: DAİŞ, üyelerinin seçilmiş kimseler olduğunu yer yer açık ifadelerle yer yer de ima yoluyla iddia etmiştir.

“Bir zaman putları yıkmak için İbrahim'i seçen Rabbimiz bugün de İslam devletinin mücahidlerini seçti. Allah'ın fazlıyla bu putlar ve puthaneler teker teker yerle bir edildi. Diğer puthaneleri de aynı akıbetle müjdeliyoruz.”

Yukarıdaki ifadelerden DAİŞ'e katılanların “seçilmiş kimseler” olduğunu örgüt açıkça iddia etmektedir. Ancak bazı yerlerde direkt seçilme ifadesi kullanılsa da

³⁴² Konstantiniyye, S. 1, a.g.e., s. 13.

³⁴³ Konstantiniyye, S. 5, a.g.e., s. 17

³⁴⁴ Konstantiniyye, S. 5, a.g.e., s. 34

³⁴⁵ Rumiya, S. 2, 2016, <https://tr.scribd.com/document/335781713/Rumiya-2-Rumiya-Dergisi-2-Say%C4%B1>, (24.03.2017), s. 3.

³⁴⁶ Konstantiniyye, S. 1, a.g.e., s. 5.

³⁴⁷ Konstantiniyye, S. 1, a.g.e., s. 5.

³⁴⁸ Rumiya, S. 3, 2016, <https://tr.scribd.com/document/335782407/Rumiya-3-Rumiya-Dergisi-3-Say%C4%B1>, (24.03.2017), s. 30.

³⁴⁹ Rumiya, S. 4, a.g.e., s. 2.

kendileri doğru düşmanları yanlış yolda olduğu için ilahi yardımın muhakkak kendilerine geleceği belirtilmiştir.³⁵⁰ Kendilerinin Allah tarafından korunduğu ve desteklendiği inancı vardır.

“Ey hilafetin askerleri sevinin! Allah’ın izniyle devletiniz kıyamete kadar baki kalacaktır. Çünkü onu gözeten, işlerini tedbir eden, yardım eden, onu destekleyen ve ona sahip çıkan Allah’tır.”³⁵¹

Al-i İmran suresinden “Siz insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz, marufu emreder, münkerden sakındırır ve Allah’a iman edersiniz” (Ali İmran, 110) ayeti doğrudan grubu kastediyor gibi kullanılmıştır.³⁵² Allah’ın İslam Devleti topraklarında yaşayanlara hicreti lütfettiği ve onları geride kalan nicelerinden üstün kıldığı ifade edilir.³⁵³

7- Keskin sınırlar: DAİŞ toprakları, grup için hem mekânsal hem de sosyal sınırlar oluşturur. Bu sınırlar içerisinde grup kendi İslam anlayışı doğrultusunda yaşayabilir. Böyle bir imkân varken hala DAİŞ topraklarına hicret etmeyenler tağuti rejimlerin kendilerine zorla küfür ve şirke girmelerine sebep oluyorsa, örneğin askerlik yapıyorlarsa, buna zorlandıklarını söylemeleri onları mazur göstermez. Müslümanların ne olursa olsun, savaşmasalar bile vatandaş olarak İslam Devleti’ne hicret etmek zorunda oldukları ifade edilir.³⁵⁴ Hilafet topraklarına hicret eden yabancı savaşçılar örgütün belirlediği sınırlardan girdiklerinde pasaportlarını yakarlar. Bu eylem onların artık geriye dönük kimliklerinin reddettiklerini ve artık hilafet vatandaşı olduklarını gösteren sembolik bir eylemdir.³⁵⁵

Bunun yanında ilişkilerde de sınırlar oldukça belirgindir. Bir şekilde küfür veya şirkle ilişkilendirilen kişilerle en yakın aile bireyleri dahi olsa görüşülmesi yasaktır. Bu konuyu özellikle kadınlara hitap eden bir makalede işleyen DAİŞ, üyelerinin,

³⁵⁰ Rumiya, S. 8, a.g.e., s. 26.

³⁵¹ Konstantiniyye, S. 4, https://archive.org/details/Konstantiniyye4_isglobe (10.03.2017), s. 56.

³⁵² Rumiya, S. 11, 2017,

<https://ia601505.us.archive.org/18/items/Rumiya11TR/Rumiya%2011%20TR.pdf>, (12.07.2017), s. 13.

³⁵³ Rumiya, S. 11, a.g.e., s. 14.

³⁵⁴ Konstantiniyye, S. 2, 2015, https://ia601300.us.archive.org/2/items/KonstantiniyyeDergisi2/Konstantiniyye_Dergisi_2.pdf, (10.03.2017), s. 8-11.

³⁵⁵ Murat Yeşiltaş, “Apokaliptik Jeopolitik, Radikal Antagonizma ve IŞİD”, *Ortadoğu Analiz*, C. 7, S. 71, 2015, s. 65.

ailelerinden hilafete katılmayan kişilerle dostluklarını devam ettirmelerini kınamış ve yasaklamıştır.

“Bera olmaksızın vela yoktur. Yani; evet sen muvahhidlerin arasında yaşıyorsun, velan (dostluğun) da Allah, resulü ve mü'minler için tamam. Peki, Allah ve din düşmanlarından kendini temize çıkarıyor musun? Belki de telefon rehberinde ailenden, akrabalarından ve arkadaşlarından İslam Devleti'ne hakaret eden kimselerin numaraları kayıtlı. Bu devleti kuranlara düşmanlık besliyorlar. Belki de akrabalarından bazılarıyla konuşman esnasında onlar hilafete ve askerlerine düşmanlık ve nefret -ancak Allah biliyor- gösteriyorlar. Ancak sen bundan rahatsız olmuyor ve bunu önemsemiyorsun. Aksine içlerinden bazıları, İslam Devleti'ne karşı savaşın şiddetlenmesi bahanesiyle ve daha başka batıllar ve söylentilerle seni İslam Devleti'ni terk etmeye teşvik ediyor. Tüm bunlara rağmen sen hiçbir şey yapmıyorsun. Dinin ve akiden için hiç öfkelenmeden onlar gibilere saf sevgi gösteriyorsun. Aksine tüm öfkeni, eşin seni bu gibilerle görüşmeni engellediğinde eşine karşı gösteriyorsun. Çünkü onlar senin gözünde 'akrabalar'. (Yani vela bera önemli değil!)”³⁵⁶

8- Otoriter teşkilat: Halifeye biat etmek ve emirlere itaat etmek özellikle üzerinde durulan konulardandır. Biat ve emire itaat üzerine olan ayet ve hadisler, direkt olarak Halife Bağdadi kast edilmişçesine zikredilir. Örneğin “Biat etmeyen cahiliye ölümü üzerine ölür” hadisi paylaşılırken Bağdadi'ye biat etmenin vacipliği hükmü ima edilir.³⁵⁷

Son bir senedir yayınlanan dergilerde öncekilere göre biat, sadakat, lidere bağlı kalmak, gruptan ayrılıp fitne çıkarmamak gibi konuların daha sık işlendiği tespit edilmiştir. Bunun sebebinin de muhtemelen DAİŞ'in son bir yıldır yoğun saldırı altında olmasına bağlı olarak toprak kaybetmesiyle beraber gruptan ayrılanların da artması olduğu düşünülmektedir.

9- Davranışsal talepler: DAİŞ, örgütün topraklarında yaşayanlar için belirli davranışlarda bulunmalarını beklemekten daha fazlasını yapmış, bu davranışlarda bulunulup bulunulmadığını kontrol etme amaçlı “Hisbe” teşkilatını kurmuştur. Bu teşkilat, bireylerin, DAİŞ'in anlayışına göre İslam'ı doğru yaşayıp yaşamadıklarını kontrol etmektedir. Alkol ve uyuşturucu kullanımı ve satışının, kadınların tesettürsüz veya yanlarında mahremleri olmadan sokaklarda gezmesinin, sigara içilmesinin, müzik

³⁵⁶ Rumiya, S. 6, 2017, <https://tr.scribd.com/document/338525729/Rumiya-6-Rumiya-Dergisi-6-Say%C4%B1-Mobil>, (24.03.2017), s. 27.

³⁵⁷ Rumiya, S. 1, 2016, <https://tr.scribd.com/document/335781661/Rumiya-1-Rumiya-Dergisi-1-Say%C4%B1>, (24.03.2017), s. 13.

dinlenilmesinin, sihir, falcılık, kâhinlik ve sufilik faaliyetlerinin engellenmesi teşkilatın görevlerinden bazılarıdır.³⁵⁸

“İslam devleti, bırakın herhangi bir küfür veya şirk olabilecek unsuru, hiçbir harama bile göz açtırmamaktadır. İslam devleti bütün küfür ve şirk çeşitlerine savaş açmış Allah’ın fazlıyla kendi idaresinde tuttuğu alanlarda bu pisliklerin kökünü kazımıştır. Açıkta işlenen bütün haramları kaldırmış, bütün vacipleri zorla da olsa yaptırmış ve bu anlamda hiç kimseye en ufak bir taviz bile vermemiştir.”³⁵⁹

Vamık Volkan’a göre fundamentalist grubun özelliklerine birinci bölümde değinilmişti. Bu tasnife göre ise DAİŞ’te bulunması beklenen özellikler şu şekildedir:

Bir kutsal metin ve kutsal metni yorumlayan mutlak bir liderleri vardır:

Grubun ideolojisi incelendiğinde bu maddeyi doğrulamadıklarını ifade etmek gerekir. Kuran’ı yanılmaz ve mutlak kutsal metin olarak kabul etmelerine rağmen yorumlama konusunda herhangi bir liderin tek doğru yorumlayıcı olabileceğini düşünmezler. Birey ile Kuran arasında duran bütün yorumlayıcı otoriteleri reddederler. Nitekim liderleri de dini ilimleriyle ön plana çıkmış kimseler değildiler.

Grupta mutlak sadakat söz konusudur: DAİŞ'in Ağustos 2016 sonrasında yayınlanmaya başlanan Rumiya dergisinde gruba sadakate ve lidere itaate yapılan vurgu daha önce yayınlanan Dabiq ve Konstantiniye dergilerindekilere göre belirgin oranda artmıştır. Söylemlerindeki değişime bakarak muhtemelen kendilerine yönelik saldırılar ve verdikleri kayıplar sonucu, başlangıçta mutlak bir zafer vaat edilen ve kendilerini tümgüçlü hisseden üyelerin bir anksiyete durumunda oldukları ve gruptan ayrılma lidere itaat gibi çeşitli konularda problemler yaşandığını söyleyebiliriz. Özellikle 16 Ekim 2016 tarihinde sembolik olarak değer atfettikleri Dabiq bölgesinin Türkiye destekli Özgür Suriye Ordusu’nun ele geçirmesinin hem uluslararası basındaki hem bölgedeki hem de kendi içlerinde grubun itibarına ciddi bir darbe vurduğunu tahmin etmek zor değildir. Grubun sözcüsü ve önemli emirlerinden olan Ebu Muhammed el-Adnani’nin koalisyonun hava saldırısında öldürülmesinin de bir takım etkilerinin olduğu düşünülebilir.

Üyeler kendilerini hem çok güçlü hem de mağdur hissederler: Grup sık sık tüm Müslümanların bugüne kadar ne kadar acı çektiği, ezildiği, Müslüman topraklarının

³⁵⁸ Rumiya, S. 5, a.g.e., s. 9.

³⁵⁹ Konstantiniye, S. 2, a.g.e., s. 10.

kâfirler tarafından savaş arenalarına dönüştürüldüğünden yakınıdır. Aynı zamanda Allah'ın kendi yanlarında olduğu ve asla mağdur olmayacakları düşüncesi de baskındır.

“Bugün, tüm küfür milletleri, elinden gelen tüm imkânlarıyla İslam Devleti'ne savaş açmıştır ve elindeki tüm silahlarını Müslümanların üzerinde kullanmaktadır. Her türlü teknolojik, yakıcı ve yıkıcı silahlarını, çocuklar, kadınlar, yaşlılar ve masumların üzerinde denemektedir. Muvahhidler, Rabbimiz Allah'tır dedikleri ve Allah'ın şeriatını yeryüzüne hâkim kıldıkları için tüm küfür ümmetleri üzerlerine üşüştüler ve onlara yaşam hakkı vermemek için ellerinden geleni yaptılar ve hala yapmaya devam ediyorlar. Dünyanın onlarca küfür ve riddet devleti ve yüzlerce küfür ve riddet örgütü, İslam Devleti aleyhinde bir araya geldiler ve onu yok etmek için çabalamaktadırlar. Bu küfür ve riddet ehli olan zalimler, Müslümanları öldürürken her çeşit silaha başvurmaktan çekinmemektedirler. Müslümanları yakmaktan, üzerlerine evlerini yıkmaktan ve onları bombalarla parçalamaktan hiç geri durmamaktadırlar.”³⁶⁰

Yine başka bir yerde benzer şekilde kendilerine nasıl saldırıldığını, ne kadar mağdur durumda olduklarını şu sözlerle ifade ederler:

“Uzun bir zamandan sonra Allah'ın ahkâmlarını yeniden yeryüzüne hâkim kılan İslam Devleti mücahidleri, tüm küfür, şirk ve riddet taifelerinin saldırılarının hedefi haline geldiler. Tüm küfür cepheleleri kendi çapında saldırmaya başladı. Özellikle askeri, ekonomik, siyasi ve ilmi olarak kampanya üzerine kampanya başlatıp koalisyon üzerine koalisyon kurdular. İslam Devleti, dünyanın hayat bulduğu günden bugüne kadarki süreçte tarihin satırlarına bir benzerini taşımadığı bir baskı ve saldırıya maruz kalmıştır. Onlarca küfür devletleri ve yüzlerce küfür ve riddet örgütleri İslam Devleti aleyhinde hiçbir zaman olmadıkları bir koalisyonun içine girdiler. Dünyanın süper gücü olarak kendilerini addeden ülkeler en son teknoloji ile üretilen tüm askeri teçhizatlarıyla beraber saldırıya başladılar.”³⁶¹

Grup aşırı mazoşist ya da sadist eylemlerde bulunabilir: DAİŞ'in medyaya yansıtılmaktan çekinmediği hatta kendisi video ve fotoğraflar aracılığıyla servis ettiği pek çok uygulaması mazoşist ve sadist ithamlarının muhatabı olmaktadır. Esirlerini silahla değil kamera önünde kafalarını keserek öldürmesi, kadın esirleri köle olarak alması, çarmıha germe, canlı canlı yakarak öldürme, yüksek bir binadan aşağı atma gibi yöntemleri bunlardan bazılarıdır.

Grup, önce esir aldığı Ürdünlü pilot Muaz Kasasibe'nin kafese konulup canlıyken yakılmasına dair³⁶² video yayınlarken dünya basınından dikkat ve tepki toplamış bundan bir sene kadar sonra da iki esir Türk askerini benzer şekilde yakmıştır.

³⁶⁰ Rumiya, S. 4, a.g.e., s. 18.

³⁶¹ Rumiya, S. 6, a.g.e., s. 8.

³⁶² Konstantiniyye, S. 1, a.g.e., s. 23.

Gelen tepkiler üzerine Rumiya dergisinin 4. Sayısında bu yöntemi İslam Hukuku'na göre delillendirmeye çalıştıkları bir makale yayınlamışlardır.³⁶³

Bunların yanında grubun toplumda adaleti sağlamak adına uyguladığı ve İslam Hukuku'na uygun olduğunu iddia ettiği bazı cezalandırma yöntemleri de oldukça rahatsız edicidir. Örneğin eşcinsellik suçunu işleyenler, izleyicilerin huzurunda yüksek bir binanın çatısından itilerek cezalandırılmaktadır. DAİŞ'in Cezire Eyaleti'nin yayınladığı bir videoda eşcinsellikle suçlanan bir adam çatıdan atılırken çoğu çocuk olan seyircilerin kaygısız bir şekilde bekledikleri görülmektedir.³⁶⁴

Örgüt üyeleri her ay onlarca intihar eylemi (istişhad operasyonu) gerçekleştirmekte, bu eylemlerden bazıları eylemcinin hayat hikâyesi eklenerek övgülerle yayınlanmaktadır. Yalnızca askerlerin değil sivillerin de arasına karışıp patlayıcı yelekle kendilerini feda etmeyi göze alan onlarca DAİŞ militanından bahsedilmektedir.³⁶⁵

Ek olarak, Kasım 2015'te peş peşe gerçekleştirilen bir dizi saldırı³⁶⁶, Kasım 2016'da Ohio Eyalet Üniversitesine yönelik silahlı saldırı³⁶⁷, Brüksel saldırıları³⁶⁸, İstanbul'da Reina gece kulübü saldırısı³⁶⁹, Mayıs 2017 Manchester Arena saldırısı³⁷⁰, Mısır ve Sina'da kiliselere yönelik saldırılar³⁷¹, Ramazan ayında Filistin'de Yahudilere yönelik saldırı³⁷², Bağdat'ta Rafızilere yönelik bir saldırı³⁷³, "mübarek" olarak vasıflandırılmıştır. Bu eylemlere özellikle yer ayrılmış ve eylemciler övülmüştür.

Mümkün olan en çok sayıda kâfirin öldürülebilmesi için saldırı yöntemi ve silahlar için çeşitli tavsiyeler sıralanmış kalabalık ve loş ışıklı kapalı mekânların en ideal katliam yeri olduğu ifade edilmiştir. Örneğin sinema salonları, gece kulüpleri,

³⁶³ Rumiya, S. 4, a.g.e., s. 18.

³⁶⁴ <http://heavy.com/news/2016/08/new-isis-islamic-state-daesh-amaq-news-pictures-videos-wilayat-al-jazirah-wilayah-hisbah-religious-police-sharia-law-hudud-hadd-executions-stonings-floggings-full-uncensored-youtube-video/>, (27.05.2017).

³⁶⁵ Rumiya, S. 1, a.g.e., s. 36; Rumiya, S. 2, s.42; Rumiya, S. 3, a.g.e., s. 47; Rumiya, S. 10, 2017, <https://web.telegram.org/#/im?p=@BrosurKitap>, (12.07.2017), s. 38; Rumiya, S. 11, a.g.e., s. 48.

³⁶⁶ Konstantiniyye S. 4, a.g.e., s. 59.

³⁶⁷ Rumiya, S. 4, a.g.e., s. 49.

³⁶⁸ Konstantiniyye, S. 6, 2016, https://ia800407.us.archive.org/2/items/Konstantiniyye6_20160422/Konstantiniyye%206.pdf, (10.03.2017), s. 50.

³⁶⁹ Rumiya, S. 6, a.g.e., s. 17.

³⁷⁰ Rumiya, S. 10, a.g.e., s. 40.

³⁷¹ Rumiya, S. 9, a.g.e., s. 5.

³⁷² Rumiya, S. 11, a.g.e., s. 50.

³⁷³ Rumiya, S. 3, a.g.e., s. 47.

alışveriş merkezleri, kampüsler, konser salonları, popüler restoranlar kalabalık ve kapalı mekânlar oldukları için eylem yeri olarak önerilmiştir.³⁷⁴

Ahlak anlayışı, düşmana her türlü cezayı uygulayabilecek şekilde değişir: İleride değineceğimiz gibi DAİŞ grubu kendilerini bir şekilde eleştiren hemen hemen herkesi kâfir ilan etmekte ve hepsinin ölümü hak ettiğini söylemektedir. Din adamlarının öldürülmesinin gerekliliğine yönelik yazısında, kendilerine hakaret ettiğini iddia ettiği bu kimselerin nasıl öldürülebileceğine yönelik de tavsiyelerde bulunmaktadır. Öldürmek için gerekenlerin temini noktasında sıkıntı çekildiğinde malzemeleri “çalmanın” hiçbir sakıncasının olmadığı belirtilmiştir.³⁷⁵

“Bu belamların çoğunun koruması bile yoktur ve sohbet veya görev yaptıkları adresleri, dernekleri ve yerleri bellidir. Onları öldürmek için silaha bile ihtiyacınız yoktur. Elinize aldığınız herhangi bir bıçakla da onların dillerini çok rahat kesebilir ve onları çok kolay bir şekilde öldürebilirsiniz.”³⁷⁶

Oy kullanmak yoluyla Allah’ın hükmetme yetkisini insanlara devretmek şirk olarak görülür ve cezalandırılmayı hak eder.

“Tüm oy kullanma mekânlarının hedef alınmasını istiyoruz. Oraları basın, yakın, yıkın ve ateşe verin. Hem tağutları hem de referandumda oy kullanarak onlara ibadet eden tüm kâfirleri ve müşrikleri öldürün. Yeryüzünde din tamamen Allah’ın oluncaya kadar kâfirleri her şirk mabedlerinde yakalayın ve öldürün.”³⁷⁷

Biz ve öteki arasında keskin sınırlar çizer, öteki hakkında oldukça kötü düşünürler: DAİŞ grubunun söylemlerinde biz ve öteki ayrımı çok keskindir. Grubun dışında olup Müslüman olduğu kabul edilen veya Müslümanlığından dolayı övülen başka bir grup yoktur. İslam’ın bütün hükümleriyle en uygun yaşadığı yerin İslam Devleti toprakları olduğunu savunurlar. Örneğin sahavat koalisyonuna ait olarak tanımladıkları diğer Sünni gruplara ait bölgelerde insanların vahşi orman kanunlarıyla yönetildiği, herkesin kafasına göre hükmettiği, kargaşanın hâkim olduğu, hadlerin uygulanmadığı suçlamalarında bulunulur.³⁷⁸ Veya Türkiye gibi tağutların hükmettiği ülkelerde küfür ve şirkin anlatıldığı okullarda eğitim verilirken İslam Devleti

³⁷⁴ Rumiya English, S. 9, a.g.e., s. 49.

³⁷⁵ Rumiya English, S. 3, https://ia801500.us.archive.org/23/items/rumysah1-9/RUMIYAH03_EN.pdf, (12.06.2017), s. 10.

³⁷⁶ Rumiya, S. 6, a.g.e., s. 11.

³⁷⁷ Rumiya, S. 8, a.g.e., s. 21.

³⁷⁸ Konstantiniyye, S. 2, a.g.e., s. 39.

topraklarında küfre, harama, pislige bulaşmadan özgürce düşünen bireylerin yetiştirildiği anlatılır.³⁷⁹ DAİŞ'in kendisi ve ötekiler arasında çizdiği keskin sınırlara aşağıda ayrıntılarıyla tekrar değinilecektir.

Yine fundamentalist grupların belirgin özelliği olan dünyayı iyiler ve kötüler olarak ayırma olgusuna, DAİŞ'in yayımlarında sık sık rastlamak mümkün. Savaşın “rahmanın evliyalari” ile “şeytanın evliyalari” arasında olduğu belirtilmiştir³⁸⁰, “küfür diyarlarında zillet, hakaret, sıkıntı ve esaret altında yaşayanlar, izzet, onur ve nimet içerisinde özgürce İslam Devleti topraklarında yaşamaya” davet edilmiştir.³⁸¹ Yine başka bir yerde savaşın “küfür ve imanin, vela ve bera'nın” savaşı olduğu belirtilmiştir.³⁸²

Türkiye'nin Suriye'deki muhalif grupların desteğiyle Kuzey Suriye'de güvenli bölge oluşturulması amacıyla yürüttüğü Fırat Kalkanı operasyonunun asıl amacının bu bölgede “Allah'ın hükümlerini kaldırıp yeniden cahiliye” hükümlerine çevirmek olduğunu belirtmişlerdir. Bu karşılaşmada kendilerini “Rahman'ın askerleri”, kendilerine düşman olanları ise “mürted Türk ve Nusayri askerleri, mürted sahavat grupları, Rafizî milisleri, haçlı Amerikan ve Rus orduları” olarak vasıflandırmışlardır.³⁸³

Grup içindeki bireylerin aile ve cinsiyet rolleri değıştirilir: Fundamentalist dinî grupların kadın ve aile rollerine yönelik düzenlemelerde bulunduğu birinci bölümde hem fundamentalizm kavramını açıklarken hem de fundamentalist dinî grupların özelliklerini sıralarken değinmiştik. DAİŞ de bu tür grupların tipik bir örneği olarak yayınladığı dergilerin hemen hemen her sayısında kadınlara ait bir bölüm ayırmakta, onların davranış ve sosyal hayatlarına yönelik tavsiyelerde bulunmaktadır.

Allah'ın erkeklere bir lütfu olan kılıç ile cihattan geri kalan kadınların mallarıyla cihad etmelerinin gerekliliği vurgulanmış, kadın sahabelerden örnekler verilerek bugünkü kadınların elbise, takılar, davet ve benzeri şeylerle mallarını israf etmeleri kınanmıştır.³⁸⁴ Başka bir makalede kadınların hem kendilerinin sebat ve sabretmek hem de eşlerinin sebat etmesine yardım etmek sorumluluklarının olduğuna değinilmiştir. Pek çok sıkıntı çeken, eşlerini ve çocuklarını kaybeden kadın sahabelerin hayatlarından örnekler verilmiş, Müslüman kadınlarının bu gibi zor durumlarda ağlamak yerine

³⁷⁹ Konstantiniyye, S. 4, a.g.e., s. 14.

³⁸⁰ Konstantiniyye, S. 2, a.g.e., s. 24.

³⁸¹ Konstantiniyye, S. 7, a.g.e., s. 4.

³⁸² Konstantiniyye, S. 7, a.g.e., s. 51.

³⁸³ Rumiya, S. 7, a.g.e., s. 4.

³⁸⁴ Rumiya, S. 1, a.g.e., s. 26.

sahabelerin çektiği daha büyük sıkıntıları düşünerek kendisini rahatlatması gerektiği ifade edilmiştir.³⁸⁵ Kadınların evlerinden sık sık çıkmaları kınanmış asıl olanın evlerinde oturmaları zaruret halinde önce babalarının ve velilerinin izni sonra kendi kararlarına tabi olarak evden çıkabilecekleri belirtilmiştir. Kadının her yeri örtülü olsa bile avret olduğu, yalnızca evden çıkmasının bile fitne olduğu ve erkeklerle konuşursa bu fitnenin artacağı ifade edilmiştir. Bu bağlamda erkeklere de kadının evden çıkma kararının kendisine bırakılmaması tavsiye edilmiştir.³⁸⁶ Dul kadınların evlenmek konusunda çekingenlik göstermemeleri tavsiye edilmiş, gruptakilerin evlenen dulları ayıplamaları kınanmıştır.³⁸⁷ Hem kadının her zaman işlerini yürütecek, yetimlerine bakacak bir eşe ihtiyaç duyması hem de “dulların üzerinde açık olan bir fitne kapısı”nın olması dul kadınların evlenmelerini teşvik etmek için delil olarak gösterilmiştir.³⁸⁸ Kadınların evliliği ertelememelerinin evlilik, doğurma ve terbiye etme yöntemleriyle dine hizmet etmek için yaratıldıkları üzerinde durulmuştur.³⁸⁹ Bazı kadınları dünya mallarına yönelik hırslı olmaları, alışverişte israfa kaçmaları, evlerinin süs ve kıyafetlerle dolup taşması, istekleriyle eşlerini bezdirmeleri ve kötü duruma düşürmeleri eleştirilir. Bunun yerine züht içinde yaşamlarının gerekliliği ve dünya nimetlerine karşı açgözlü olmamaları tavsiye edilir.³⁹⁰ Erkeğin operasyon, ribat ve diğer işlerle uğraşırken kadının doğuran, emziren ve terbiye eden bir anne olması beklenir.³⁹¹ Kadınlar, şehit olan eşlerine olan aşırı sevgi ve bağlılıkları nedeniyle tekrar evlenmeyi reddedip küfür yurtlarına dönmekle ve çok eşliliği reddederek eşlerine hayatı zehir etmekle suçlanmıştır.³⁹²

Görüldüğü gibi özellikle kadınların aile içindeki ve dışındaki görev sorumlulukları keskin şekilde belirlenmiştir. Hemen hemen her hareketleri üzerine belirli kural ve beklentiler vardır. Oldukça ataerkil ve yer yer kalıpyargılar içeren ifadeler kullanılmıştır. Savaş odaklı bir örgüt olan DAİŞ topraklarında erkeklerden dindar ve itaatkâr savaşçılar olması beklenirken kadınların genel olarak her türlü

³⁸⁵ Rumiya, S. 2, a.g.e., s. 38.

³⁸⁶ Rumiya, S. 3, a.g.e., s. 45.

³⁸⁷ Rumiya, S. 4, a.g.e., s. 44.

³⁸⁸ Rumiya, S. 4, a.g.e., s. 45.

³⁸⁹ Rumiya, S. 5, a.g.e., s. 31.

³⁹⁰ Rumiya, S. 8, a.g.e., s. 30.

³⁹¹ Rumiya, S. 9, a.g.e., s. 18.

³⁹² Rumiya, S. 11, a.g.e., s. 13.

sıkıntıya sabreden ve erkeğin isteklerinden hoşlanmasa da yerine getiren daima hizmet eden olması beklenmektedir.

Seçilmiş zaferler ve örselenmeler: Enternasyonal bir grup olan DAİŞ'in söylemlerinde etnik aidiyet ve geçmişle ilgili atıflara nadiren rastlanmaktadır. Bunun yerine grup üyelerine aynı soydan gelen, aynı geçmişe ve kültüre sahipmiş gibi davranılmaktadır. Grubun maktul sözcüsü Ebu Muhammed el-Adnani bir konuşmasında;

“Vallahi Bedir’i Uhud’u, Mu’te’yi, Huneyn’i döndüreceğiz. El Kadisiyye’yi, Yermuk’u, Yemame’yi döndüreceğiz. Hittin’i, Ayn Calut’u döndüreceğiz. Cevla’ ve Zellaka’yı, ikinci Zellaka’yı, Balatu’s Şuheda’yı döndüreceğiz. Birinci ve ikinci Felluce’yi döndüreceğiz. Allah’a yemin olsun ki Nihavend dönecek. Ey Rafizi Safeviler boyunlarınıza dikkat edin!”³⁹³

Bir başka konuşmasında ise;

“Allah’ın önceki kavimler hakkındaki sünnetinde olduğu gibi, Firavun ailesi, Nuh ve Hud kavmi gibi yenileceksiniz. Bedir, Hendek ve Hayber’de olduğu gibi yenileceksiniz. Yermuk, Yemame, Kadisiye ve Nehavend’de olduğu gibi yenileceksiniz. Hittin ve Ayncalut’ta olduğu gibi yenileceksiniz. Ey kâfirler hepimiz yenileceksiniz! Rakka, Felluce, Musul, Tedmur ve Ramadi sizden uzak değildir.”³⁹⁴

ifadeleriyle İslam tarihindeki geçmiş zaferlerden, hepsi kendilerinin önceki soylarından atalarının zaferleriymişçesine bahsetmiştir. Bu zaferlerin bazıları sonuçları bazıları da gerçekleştiği şartlar itibariyle önemlidir. Bu sebeple grup için seçilmiş zaferlerdir. Grubun düşmanları sık sık Haçlılar, Safeviler gibi tarihteki muadillerinin isimleriyle anılmakta ve onların geçmişte Müslüman topluluklara verdikleri hasar sanki daha dün olmuş gibi gruba yansıtılmakta, grup üyeleri bu yolla galeyana getirilmektedir.

2.4.1. DAİŞ ve İslam Algısı

Din İşleri Yüksek Kurulu tarafından hazırlanan rapora göre, DAİŞ Kuran, Hadis gibi İslam’ın temel kaynaklarından yararlanırken herhangi bir usul gözetmemekte, üyelerine de hiçbir ön bilgi olmaksızın Kuran’ı okumalarında ve hüküm çıkarmalarında

³⁹³ Konstantiniyye, S. 1, a.g.e., s. 13.

³⁹⁴ Konstantiniyye, S. 4, a.g.e., s. 46.

bir sakınca olmadığını telkin etmektedir. Bu anlayışın sonucu olarak ayetler bağlamlarından koparılarak, lafzi anlamlarıyla kullanılmaktadır.³⁹⁵

Örgütün kendi yayınladığı metinler neredeyse yarı yarıya fıkhi makaleler içermektedir. Bunlardan elde edilen bilgiler ışığında grubun İslam algısını aşağıdaki gibi maddeler halinde yazmak mümkündür.

- İslam'ın şartları, Müslüman olmanın zorunlu şartlarıdır. Bunlardan birini terk eden mürted olur ve kendisiyle savaşılması gerekir. Bu kimseler başlangıçta İslam'a girmiş sayılmasalar bile onlara mürted hükümleri uygulanır. Esirlik ve zımmîlik gibi gayr-ı müslim haklarından yararlanamazlar.³⁹⁶
- Tevhid, Allah'a ne ibadette ne de hükümde şirk/ortak koşmaktır.³⁹⁷ Allah'ın indirdikleri dışındaki şeylerle hükmetmek ve Allah'ın şeriatının dışındaki şeylerle muhakeme olmak kişiyi müşrik kılar.³⁹⁸
- Demokrasi hükmetme yetkisini Allah'tan alıp insanlara verdiği için küfürdür. Bu sistemde seçenler de seçilenler de Allah'a şirk koşmuş olur.³⁹⁹
- Tağut rejimlerle yönetilen devletlerin mahkemelerin verdiği hükümleri uygulamak ve bu mahkemelere dava götürmek de kişiyi küfre sokan eylemlerdendir.⁴⁰⁰
- Hz Muhammed (s.a.v), kılıçla savaş peygamberidir.⁴⁰¹
- DAİŞ'e göre Allah'a yakınlaşmak Rabbani talepleri yerine getirmekle bu ise müşrikleri öldürmek ve boyunlarını vurmakla mümkündür. Hatta Allah bunu günahlara kefarete sayar ve bununla müminleri ateşten korur.⁴⁰²
- Şirk suçunun büyüklüğü adam öldürmekten ve kan dökmekten daha kötüdür.⁴⁰³ Müşrikleri tekfir etmeyenler, küfürlerinden şüphe duyanlar veya yollarını doğrulayanlar da kâfirdirler.⁴⁰⁴ Grup her ne kadar bunun silsile tekfiri olmadığını iddia etse ve silsile tekfirinin caiz olmadığını söylese de tekfirden açtıkları bu yolun pratikte grup içinde daha da ileri gittiği medyaya yansıyan bazı haberlerden anlaşılmaktadır. Örneğin 2015 Mart

³⁹⁵ Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı, a.g.e., s. 8.

³⁹⁶ Rumiya, S. 1, a.g.e., s. 5-11.

³⁹⁷ Rumiya, S. 3, a.g.e., s. 21.

³⁹⁸ Rumiya, S. 3, a.g.e., s. 31.

³⁹⁹ Rumiya, S. 8, a.g.e., s. 12-21.

⁴⁰⁰ Rumiya, S. 8, a.g.e., s. 47.

⁴⁰¹ Rumiya, S. 8, a.g.e., s. 23.

⁴⁰² Rumiya, S. 2, a.g.e., s. 3.

⁴⁰³ Rumiya, S. 2, a.g.e., s. 3.

⁴⁰⁴ Rumiya, S. 9, a.g.e., s. 47.

ayında grubun, şeriat kadılarında birini tekfirde ileri gittiği suçlamasıyla infaz ettiği duyulmuştur. Yine Çeçenlerden oluşan bir grup da müşrik oldukları için zekât alınması caiz olmayan Suriyelilerden zekât toplandığı gerekçesiyle örgütü tekfir etmiş ve bu grup da örgüt tarafından tekfirde aşırıya gitmekle suçlanarak infaz edilmiştir.⁴⁰⁵

- DAİŞ'in İslam anlayışına göre, ister savaşsın ister savaşmasın kâfir devletlerde yaşayan kâfirler harbi kâfir statüsündedirler. Malları ve kanları helaldir.⁴⁰⁶ Çocuklarının kaçırılması caizdir.⁴⁰⁷
- Müşriklerde asıl olan kanlarının mubah olmasıdır. Ancak zimmet, sözleşme ve eman akidleri ile masumlaştırılabilir. Sözleşmenin bozulması veya eman sürelerinin dolması durumunda kanları tekrar mubah olur. Tağut hükümetlerin olduğu devletlerde yaşayan Hristiyanlar savaşsalar da savaşmasalar da, Müslümanları kötuleseler de kötuleseler de "muharip kâfir" yani zimmet veya eman ehli olmayan kâfir statüsündedir. Yanlılıkla bile öldürülseler kanları hederdir.⁴⁰⁸
- Savaşan kadın ve çocukların öldürülmesinde icma vardır.⁴⁰⁹ Öldürülmez diyen âlimler ise bunu onların "ganimet malı" olmasına ve öldürülmelerinin bu ganimete zarar vereceği hükmüne bağlamışlardır.⁴¹⁰ Direk olarak hedef alınmadan –örneğin füze, havan, bomba, patlayıcı kemer gibi geneli hedef alan silahlarla- öldürülmeleri caizdir.⁴¹¹
- Kölelik ve cariyelik vardır. Ehl-i kitap ve müşrik savaş esirleri köle ve cariyeye olarak alınırlar. Savaşa bizzat katılmayan kadın ve çocuklar da köle ve cariyeye olarak alınabilirler.⁴¹²
- Grubun anlayışına göre insanların Kureyşi bir imama tabi olmalı ve ne olursa olsun cemaatten yani gruptan ayrılmamalıdır.⁴¹³ Cemaat ve birlik nimeti olmazsa kişi zayıf düşer, fitneye, belaya uğrar ve cahiliye ölümüyle ölür.⁴¹⁴ Gruptan ayrılanlar ve geri dönenler imanı zayıflar ve münafiklardır.⁴¹⁵ Gruptan ayrılmanın kötülüğü, olumsuzluklara rağmen grubu bölenin zillet ve yalnızlık içinde öleceği, lideri terk

⁴⁰⁵ <https://www.middleeastmonitor.com/20150310-isis-executes-one-of-its-sharia-judges/>, (22.07.2017).

⁴⁰⁶ Konstantiniyye, S. 7, a.g.e., s. 3.

⁴⁰⁷ Rumiya, S. 11, a.g.e., s. 48.

⁴⁰⁸ Rumiya, S. 9, a.g.e., s. 5-7.

⁴⁰⁹ Rumiya, S. 2, a.g.e., s. 6.

⁴¹⁰ Rumiya, S. 2, a.g.e., s. 12.

⁴¹¹ Rumiya, S. 9, a.g.e., s. 7.

⁴¹² Konstantiniyye, S. 5, a.g.e., s. 18-19.

⁴¹³ Rumiya, S. 1, a.g.e., s. 11.

⁴¹⁴ Rumiya, S. 2, a.g.e., s. 13.

⁴¹⁵ Rumiya, S. 2, a.g.e., s. 34.

etmemenin gerekliliği, gruptan ayrılanın ahirette azap çekeceği özellikle 2016 Eylül'den itibaren yayınlanmaya başlayan Rumiyağ dergisinin her sayısında ısrarla vurgulanmıştır.⁴¹⁶

DAİŞ'in İşlam algısı kendi ifadelerine göre genel hatları ile yukarıdaki gibidir. Ancak grubun İşlam algısı ile ilgili en dikkat çekici hususlardan biri yaşayan herhangi bir İşlam âliminin onların İşlam algısının doğruluğunu onaylamamasıdır. Görüşlerini kaynak olarak kullandıkları âlimlerin tamamı vefat etmiş kimselerdir. İncelenen yayınlarda geçmiş selefi ve Vahhabi ideologlar haricinde sözlerine başvurdukları kimselerden biri Şeyh Hamd el-Humeydi⁴¹⁷'dir. Âlim olarak nitelenen bu kimse ise Suudi Arabistan hükümeti tarafından el-Kaide suçlamasıyla idam edilmiştir. Her ne kadar DAİŞ Humeydi'nin kendisine biat ettiğini iddia etse de el-Kaide ve DAİŞ arasındaki ayrılıklar düşünüldüğünde hayatta olsaydı DAİŞ'i desteklemeye devam edeceği hususu meçhuldür.

2.4.2. DAİŞ'in Tebliğ Aracı Olarak Şiddet Kullanımı

DAİŞ'in oldukça renkli olarak yayınladığı propaganda dergilerinde intihar eylemlerine katılanların -DAİŞ'in ifadesiyle istişhadi eylemlere katılanların- hikâyeleri, bu eylemlerde öldürülen ve yaralananların sayıları paylaşılmakta ve eylemciler övülmektedir. Şiddeti bu kadar çok kullanmalarının sebebinin Allah'ın kanunlarını hâkim kılmak olduğunu ve dünyanın her yerinde şeriat kanunları geçerli olana kadar da savaşmaya ve öldürmeye devam edeceklerini ifade etmişlerdir.

“Bizler Allah'ın izni ve inayetiyle, yeryüzünün tümü Allah'ın şeriatıyla yönetilene kadar tüm tağutlarla ve onların yolunda savaşanlarla savaşacağız.”⁴¹⁸

Örgüt yelerinin nerede olurlarsa olsunlar müşrik/kâfir/mürted/Rafizi çeşitli sıfatlar kullandıkları grubun düşmanlarını öldürmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır.

“Tüm Muvahhid Müslümanlara çağrımız ise Rabbinizin emri gereği, müşrikleri, tağutları, tağutların askerlerini, polislerini, onları savunan belamlarını ve onların tüm destekçilerini bulduğunuz yerde öldürün. Onlar her gün sizin kardeşlerinizi öldürüyorlar. Siz de onları gördüğünüz yerde öldürün.”⁴¹⁹

⁴¹⁶ Rumiyağ, S. 3, a.g.e., s. 23.

⁴¹⁷ Dabiq, S. 13, <https://ia800202.us.archive.org/6/items/Dabiq13/Dabiq%2013.pdf>, (18.07.2017), s. 38.

⁴¹⁸ Konstantiniyye, S. 5, a.g.e., s. 4.

⁴¹⁹ Rumiyağ, S. 2, a.g.e., s. 2.

“Hem tağutları hem de referandumda oy kullanarak onlara ibadet eden tüm kâfirleri ve müşrikleri öldürün. Yeryüzünde din tamamen Allah’ın oluncaya kadar kâfirleri her şirk mabedlerinde yakalayın ve öldürün.”⁴²⁰

Yine başka bir kısımda Müşriklerden olabildiğince çok kişiyi öldürmek tavsiye edilirken bu yolla mücahitlerin ateşten korunacağı, bunun günahlarına kefaret ve kurtulmak için bir sebep olacağına, müminlerin kalplerine sevinç ve şifa vereceği ve Allah'ın kendilerini bağışlaması için bir tövbe sayılacağı ifade edilmiştir.⁴²¹

2.4.3. DAİŞ'in Kendisini Algılama Biçimi

Grupların kendilerini en iyi özelliklerin, grubun dışındakileri ise kötü özelliklerin taşıyıcıları olarak görme eğilimlerinin olduğuna birinci bölümde değinmiştik. İslam dininin kaynaklarına dayalı bir ideolojiye sahip olan DAİŞ örgütü de İslam'ın ana kaynakları olan Kuran-ı Kerim ve hadislerde yer alan bütün olumlu sıfatları kendi mensuplarına atıf yapmak için kullanırken aksi yöndeki ithamları da düşman olarak gördüğü kendisi dışındaki gruplar için kullanmaktadır.

İslam’ın kurallarıyla hükmedilmeyen topraklardan gelen savaşçılar örgütün topraklarına hicret etmiş kabul edilmekte ve *mücahitler* yani Allah yoluna savaşanlar olarak nitelenmektedir. İdeolojik olarak ise kendilerini, *birleyen* anlamına gelen *muvaahhid* sıfatıyla tasnif etmektedirler.⁴²² Mücahit sıfatı incelenen metinlerde 1424 kere, muvaahhid sıfatı ise 319 kere kullanılmıştır. En sık kullanılan bu iki ifadenin yanında kendilerini *rabbani davetçiler*⁴²³, *Konstantiniyye'yi tekbirlerle fethedecek grup* gibi ifadelerle de betimlemektedirler. Rumiya dergisinin önsözünde kendilerini ve amaçlarını kısaca şöyle ifade etmektedirler;

"Bizler Allah'a teslim olan Müslümanlarız ve yeryüzünün tümünde O'nun kanunları olan şeriati ikame edene kadar durmayacağız."⁴²⁴

Şeriatın yeryüzünde hâkim kılınması amacını gerçekleştirmek için yöntem olarak cihadı benimseyen DAİŞ, kendileri dışında cihad ettiklerini iddia eden diğer örgütlere de üstü kapalı çağrı yapmakta, cihadın tek bir bayrak altında ve bir liderin

⁴²⁰ Rumiya, S. 8, a.g.e, s. 21.

⁴²¹ Rumiya, S. 2, a.g.e., s. 3.

⁴²² Konstantiniyye, S. 7, a.g.e., s. 1.

⁴²³ Konstantiniyye, S.1, 2015, s. 10.

⁴²⁴ Rumiya, S.1, a.g.e., s. 1.

rehberliğinde olması gerektiğini vurgulamaktadır.⁴²⁵ Bu ifadelerinden Allah yolunda cihad ettiklerini iddia etseler dahi kendilerine katılmaksızın savaşanları da eleştirdikleri anlaşılmaktadır. Kendilerini bütün dünyanın karşısında konumlandıran grup, doğru yolda oldukları için herkesin kendilerine düşman olduğuna inanmaktadır.

"Bütün dünyanın bizimle savaşmak için toplanmasının sebebi; bizlerin tek ve ortağı olmayan Allah'a ibadeti emrediyor, buna teşvik ediyor, bunun için dostluk ediyor, terk edeni tekfir ediyor, Allah'a ibadette şirkten uyarıyor, bu konuda sert davranıyor, bunun için düşmanlık yapıyor, bunu yapanı tekfir ediyor oluşumuzdur. Bu bizim davetimiz ve bu bizim dinimizdir. Sadece bunun için dünyayla savaşıyoruz ve onlar da bunun için bizimle savaşıyorlar."

Başka bir pasajda ise İslam Devleti mücahitlerinin uzun zaman sonra Allah'ın ahkâmlarını yeryüzünde hâkim kıldıkları için tüm küfür, şirk ve riddet taifelerinin hedefi haline geldiği ifade edilmektedir.⁴²⁶ İslam Devleti'ne Allah'ın dinini ikame etme ve şeriatıyla hükmetme nimetinin nasip edildiğini savunmaktadırlar.⁴²⁷ Amerika'nın bile sağlayamadığı adalet ve çoğulculuğu sağlamış olmakla övünmektedirler.

"Dünyanın değişik yerlerinde meydana gelen hiçbir zulüm burada yoktur. En büyük adalet havariliğini yapan ABD çok basit olan siyah ve beyaz tendeki insanları bile birleştirememiştir."⁴²⁸

Yukarıda sıralanan özellikler DAİŞ'in narsist bir şekilde kendisini bütün diğer Müslümanlardan üstün gördüğünü ve İslam'ı en iyi yaşayan grup olarak sunduğunu açıkça göstermektedir. Ancak Koalisyon ülkeleri ve Irak ordusunun Musul'u DAİŞ'ten almasının ardından, örgütün hükmü altında yaşayan sivillerin ve hicret ederek örgüte katılıp pişman olanların etki altında kalmadan konuşma fırsatları olmuştur. Bu bağlamda geri dönebilenlerin ve Musul'un alınmasıyla beraber kamplara yerleştirilen sivillerin ifadelerinden örgütün bütünüyle kendisini yansıttığı gibi olmadığı anlaşılmaktadır. Bazı emirlerin ve askerlerin yolsuzluk yaptığı, masum sivillerin de öldürüldüğü, yabancı savaşçıların kayırıldığı ve DAİŞ savaşmayı zorunlu kılmadığını iddia etse de savaşmayanların çeşitli hizmetlerden mahrum edildiği iddia edilmiştir. Bu iddialardan en çarpıcı olanlardan birisi de şüphesiz ırkçılık iddiasıdır. İslam'ın ırkçılık

⁴²⁵ Rumiya, S. 1, a.g.e., s. 9.

⁴²⁶ Rumiya, S. 6, a.g.e., s. 8.

⁴²⁷ Rumiya, S. 8, a.g.e., s. 4.

⁴²⁸ Konstantiniye, S. 2, a.g.e., s. 18.

konusunda çok kesin yasaklamaları olmasına ve DAİŞ'in de –son alıntıda görüldüğü gibi- yayımlarında hükmettikleri toprakları eşitlik cenneti gibi tasvir etmesine rağmen Hindistan kökenli bir mücahit kendilerinin derilerinin renginden dolayı tuvalet temizliğinden sorumlu olduklarını aktarmıştır.⁴²⁹ Büyükkara'nın Bülent Tokgöz'den aktardığı bir anekdot bu bağlamda oldukça manidardır. Arap mücahitlere katılmak için yola çıkan birkaç Türk mücahit yolda Özbek mücahitlerle karşılaşır. Özbekler onlara nereye gittiklerini sorunca “Araplara” cevabını verirler. Bunun üzerine Özbekler “Bulaşık yıkamaya mı?” derler. Bu kısa anekdot gönüllü savaşçıların, savaştıkları bölgelerde yalnızca yerel halkla değil kendi aralarında da uyum içinde yaşamasının zor olduğuna işaret etmektedir.⁴³⁰ DAİŞ grubunun eşitlik, adalet ve kardeşliği vurgulayan tüm ifadelerine rağmen dönenlerin tanıklıklarından, bu konuda aksi yönde pratiklerinin olduğunu çıkarmak mümkündür.

Metinlerde sık sık peygamberlere ve onların zaferlerine değinilmekte ve örgütün mensupları bu zaferlerde peygamberin yanında olan doğru yoldaki insanlarla özdeşleştirilmektedir. Örneğin Konstantiniyye dergisinin 1. sayısında, örgütün mensuplarının geldikleri ülkelerde ne kadar ötekileştirildikleri, inançlarına izin verilmediği, İslam'da haram olan çeşitli eylemlere zorlandıkları ifade edildikten sonra Kur'an'ın Lut'un (a.s) kurtarılmasıyla ilgili ayetlerine yer verilmiş ve örgüt mensupları bu ayette Lut'un (a.s) beraberindekilerle özdeşleştirilmiştir.⁴³¹ Yine benzer şekilde aynı sayının 27.sayfasında Hz. Muhammed ve İbrahim'in putları kırmak için seçilmeleri gibi, İslam Devleti mücahitlerinin de bu iş için Allah tarafından *seçildiği* ifade edilmiştir. Bu bağlamda yazıda put kırmanın peygamberlerin işi olduğu belirtilmiş ve insanlar tarafından put haline getirilen kabirleri yıkan DAİŞ mensupları peygamberlerle özdeşleştirilmiştir.⁴³²

Grubun olumlu özellikleri, grubun dışındakilerin ise olumsuz özellikleri abartılmıştır. Allah'ın muvahhid mücahitleri kabir ve saray tağutlarına kölelik etmekten, pis bir deyyus olarak geride kalanlarla oturup kalkmaktan, küfür diyarında ikamet eden mürtedlerle beraber oturup kalkmaktan, başkaldıranlardan, haricilerden ve benzeri bidat

⁴²⁹ Peter R. Neumann, <http://edition.cnn.com/2015/09/21/opinions/isis-defectors-neumann-amanpour/>, 24.03.2017.

⁴³⁰ Mehmet Ali Büyükkara, “Ahrâr-Aksâ Çatışması Vesilesiyle Yabancı Savaşçıları Yeniden Konuşmak”, *Ortadoğu Analiz*, C. 8, S. 77, 2016, s. 59.

⁴³¹ Konstantiniyye, S. 1., a.g.e., s. 6.

⁴³² Konstantiniyye, S. 1., a.g.e., s. 27.

gruplardan olmaktan koruduğu ifade edilmiştir. Bunun için Allah'a çokça şükredilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur.⁴³³

Diğer cihadî grupların arasında muteber kabul edilen pek çok İslam bilginini dahi tekfir eden DAİŞ, yalnızca kendilerinin kurucularından sayılan Ebu Musab ez-Zerkavi'yi ilim ve ameli birleştirmesiyle, âlim olup cihada devam etmesi sebebiyle övmüştür.⁴³⁴

DAİŞ gelecekte mutlak bir zaferlerinin olacağına, bunun kendilerine vaat edildiğine dair kesin bir inanca sahiptir. Hatta bundan şüphe dahi etmeyi küfür sebebi saymaktadır:

"... her ne kadar bütün milletler üzerimize üşüşse de (...) Allah'ın yardımıyla yeryüzüne hükmedeceğiz. Her kim bu konuda şüphe duyar veya buna dil uzatırsa o ortalığı karıştıran kâfirlerden olmuş olur."⁴³⁵

"Ey hilafetin askerleri sevinin! Allah'ın izniyle devletiniz kıyamete kadar baki kalacaktır. Çünkü onu gözeten, işlerini tedbir eden, yardım eden, onu destekleyen ve ona sahip çıkan Allah'tır."⁴³⁶

Yukarıda sıralanan özellikler bir arada değerlendirildiğinde grubun kendini İslam'ın hükümlerinin uygulanması noktasında zirvede kabul ettiği görülmektedir. Grubun seçilmiş olduğuna, peygamberlerin yolundan gittiğine, dünyada ve ahirette çeşitli şekillerde mükâfatlandırılacağına inanılır ve sık sık grup üyelerinin ümitsizliğe düşmemesi tavsiye edilip, doğru yolda oldukları için muhakkak Allah'tan yardım görecekları vaat edilir.

2.4.4. DAİŞ ve Ötekiler

DAİŞ'in ötekileri tasnif edebilmek için kullandığı kâfir, müşrik, tağut, sahve, haçlı ve belam kavramlarına daha önce değinilmişti.

Grup kendisini Allah tarafından kurtarılmış, grubun dışında kalanları ise "pis bir deyyus" olarak görmektedir.⁴³⁷ Kendilerinden olmayan herkesi haçlılar, batıl ehli, Rafizî, sahavat (Amerika ile müttelik olan Sünni gruplar), tağut, Dürzî, Nusayrî ve bunlar gibi onlarca sıfatla dışlamakta ve aşağıda detaylarıyla ele alınacağı gibi

⁴³³ Rumiya, S. 2., 2016, a.g.e., s. 14.

⁴³⁴ Rumiya, S. 1., s. 35.

⁴³⁵ Rumiya, S. 2., a.g.e., s. 18.

⁴³⁶ Konstantiniyye, S. 7, a.g.e., s. 9.

⁴³⁷ Rumiya, S. 2., a.g.e., s. 14.

öldürmelerini gerekli görmektedir. Yalnızca çeşitli Müslüman grupları tekfir etmekle kalmaz bireysel olarak da pek çok insanın şirk içinde olduğunu iddia ederler. Hatta DAİŞ'e göre bu insanları şirkle itham etmekten çekinenlerin de imanlarında problem vardır.

"Seçimlerde ve demokrasi referandumlarında oy verenler ve beşeri kanunların geçerli olduğu mahkemelerde muhakeme olanlar gibi tağutların hükmünü ve yasalarını kabul edenler, tağutlara iman etmiş, onların kulu olmuş ve İslam'ın aslından, yani Allah'tan başka hak ilah olmadığına, yani Allah'ın dışında ibadet edilmeyi ve itaat edilmeyi hak eden başka mabud olmadığına şahidlik etmekten ve İslam'ın hakikatinden, yani ihlas ve Allah'a teslimiyetten çıkmıştır. Her kim böyle kimseleri Müslüman, muvahhid, tağutlardan sakınan ve tağutlara küfredenler olarak sayarsa, bu kimse kabrine girmeden önce yeniden İslam dinine dönsün."⁴³⁸

Batılı koalisyon güçleri ve sivil olsalar da Batı ülkelerinde yaşayanlar "Haçlılar" olarak nitelendirilir. İran için ise sık sık Safevîler ifadesi kullanılır.⁴³⁹

Bir taraftan öldürmenin her türlüünü tavsiye eden, çeşitli yöntemler öneren ve yol gösteren DAİŞ'in çevre hassasiyetini gösteren bir tavsiyesi de oldukça ironiktir. Grubun 2015'te İslam Devleti topraklarına hicret etmek isteyenler için hazırladığı kılavuzda gelenlere yanlarında güneş enerjisiyle çalışan şarj aleti getirmeleri tavsiye edilmiştir. Bu yöntemin hem bağımsızlık vereceği, hem ekolojik olduğu hem de israf ve kirliliği minimuma indireceği dolayısıyla daha çok sevap kazandıracığı ifade edilmiştir. Çevre duyarlılıkları ile düşmanlarına olan katı tutumları arasındaki zıtlık dikkat çekicidir.⁴⁴⁰

⁴³⁸ Rumiya, S. 3, a.g.e., s. 22.

⁴³⁹ Konstantiniye, S. 1, a.g.e., s. 18-19.

⁴⁴⁰ "Hijrah to the Islamic State", 2015, <https://ia800300.us.archive.org/33/items/GuideBookHijrah2015-ToTheIslamicState/7-Hijrah2015-ToTheIslamicState.pdf> (27.03.2017), a.g.e., s. 9.

2.5. DAİŞ'İN DİĞER MÜSLÜMAN KİŞİ VE GRUPLARLA İLGİLİ ALGI VE TUTUMLARI

DAİŞ'in genel olarak öteki tasniflerine değinildikten sonra bu bölümde özel olarak Müslüman ülke, grup ve şahısları nasıl değlendirdiklerine değinilecektir. DAİŞ kendilerini Müslüman olarak kategorize etseler bile pek çok grubun Müslümanlığını kabul etmemektedir. Sık karşılaşılan örneklerden biri Rafızilerin, demokratların, Nusayrîlerin ve Alevilerin Müslüman sayılmayacağı iddiasıdır.

"Kendilerini İslam'a nispet eden Rafıziler, demokratlar, Nusayrîler, Aleviler gibi hakiki anlamda hiç İslam'a girmemiş kişiler..."⁴⁴¹

Hemen hemen DAİŞ'e biat etmeyen herkes tekfir edilmiştir. Kendilerine Allah'ın dinini ikame etme ve şeriatıyla hükmetme nimeti verilmişken, diğer Müslümanların ihtilaf ve ayrılık sahibi sapık ve saptırıcı fırkalar yoluyla kendilerine muhalefet ettikleri ithamında bulunmuşlardır.⁴⁴²

2.5.1. Müslüman Ükelere ve Gruplara Karşı Tutumları

Müslüman ülkelerin yöneticilerini şeriata uyamamaları ve gayr-ı müslimlerle ittifak etmeleri sebebiyle tağutlar olarak gören DAİŞ yayımlarında pek çok liderden de ismen bahsetmiş bir kısmını mürted olmakla suçlamıştır. Amerika'nın mazlumlara yardım etmek adına kendileriyle savaşmasının maskaralık olmadığı asıl maskaralığın kendisini İslam'a nispet eden hayvanların, Şam'da Müslümanlara yapılan şeyi gördüğü halde onun doğrulaması olduğunu söylemişlerdir.⁴⁴³

Türkiye Cumhuriyeti: Coğrafi yakınlık ve bazı yayımların dilinin Türkçe olması sebebiyle Türkiye'de yaşayan gruplardan ve Türk devletinden Konstantiniyye ve Rumiya dergilerinde sık sık bahsedilmiştir. Bunları siyasiler ve resmi kurumlar, tarih, din adamları ve siviller kategorilerinde toplamak mümkündür.

Siyasi figürlerden DAİŞ'in hedef tahtasına aldığı isimlere bakıldığında ilk yayımlarda özellikle PKK ile bağlantısından dolayı HDP'ye yönelik düşmanlık daha sık görülmektedir (Selahattin Demirtaş "tağut" olarak nitelendirilmiştir⁴⁴⁴). Zamanla bu

⁴⁴¹ Rumiya, S. 1., a.g.e., s. 3.

⁴⁴² Rumiya, S. 8, a.g.e., s. 4.

⁴⁴³ Konstantiniyye, S.7, a.g.e., s. 51.

⁴⁴⁴ Konstantiniyye, S.2., a.g.e., s. 17; Konstantiniyye, S.1., a.g.e., s.

düşmanlık “Necmettin Erbakan ve kâfir öğrencileri” ifadesiyle eski Refah Partisi Genel Başkanını ve mevcut Ak Parti teşkilatlarını da içine alacak şekilde genişlemiştir.⁴⁴⁵

“Ey muvahhidler! Ey tevhid mücadelesi verenler! Sözlü olarak verdiğiniz bu mücadelenizi artık cihadla devam ettirin! Size küfrü ve şirki dayatanlara siz de tevhid ve İslam’ı dayatın! Bu uğurda canlarınızı feda etmekten çekinmeyin! Kâfirlere korku salın! Rahatlarını bozun ve tuğyanlarına son verin! İslam’a ve Müslümanlara savaş açan Erdoğan ve destekçilerini hedef alın! Ak parti hükümetini, binalarını ve üyelerini hedef alın! Ak parti il ve ilçe başkanlarını hedef alın! Gençlik kolları başkanlarını ve diğer tüm yönetici ve üyelerini hedef alın! Ak partiyi destekleyen, onları meşrulaştıran ve ona oy vermeye davet eden tüm belam âlimlerini hedef alın! Onlar, kardeşlerinizin kanlarını akıttığı gibi sizde onların kanlarını akıtın!”⁴⁴⁶

Konstantiniyye dergilerinde adı sık sık tağut olarak geçen Erdoğan'a yönelik ithamlar DAİŞ'le sınır ötesi silahlı mücadelenin başlamasına bağlı olarak git gide daha ağır hale gelmiştir. 24 Ağustos 2016'da sınır ötesinde Türk askerleri Fırat Kalkanı Operasyonuna başlamışlardır. Akabinde Kasım 2016'da yayınlanan RumiyaH dergisinde Müslüman Kardeşler (DAİŞ Mürted Kardeşler kullanımını tercih ediyor) grubunun bir Amerika projesi olduğundan bahsedilmiş ve bundan en çok etkilenenlerin, en çok bozulan, şirke bulaşan, müşriklerle dostluk kuran grubun da tağut Erbakan'ın öğrencileri ve dolayısıyla Erdoğan ve destekçilerinin olduğu ifade edilmiştir.⁴⁴⁷ Aynı sayıda yayınlanan Ebu Bekir Bağdadi'nin konuşmasında ise Türkiye'nin artık cihad alanına dâhil edildiği belirtiliyor ve güvenliğinin korkuya, rahatının dehşete çevrilmesi emrediliyor. Türk askerinin kanının değersizlikte ve alçaklıkta köpeğin kanı gibi olduğu ifade ediliyor.⁴⁴⁸ Bu tarihten önce de DAİŞ üyeleri hem sınırlarda hem de ülke sınırları içerisinde pek çok patlama ve intihar saldırı yapmış olsalar da örgüt pek çoğunu üstlenmiyordu. Ancak bu yayından çok kısa süre sonra 1 Ocak 2017'de gerçekleştirilen 38 kişinin ölümüne 70 kişinin ise yaralanmasına sebep olan Reina gece kulübüne yönelik saldırıyı birkaç saat içinde üstlenmesi şaşırtıcı olmamıştır.

Türkiye'nin artık cihat alanı olduğu ve Türkiye'deki muvahhidlerin her türlü yolla mürted Türkleri öldürmesinin gerekliliği Bağdadinin cihat çağrısının yayınlandığı RumiyaH dergisinin üçüncü sayısından sonra hemen hemen her sayıda tekrarlanmıştır.

⁴⁴⁵ RumiyaH, S. 4, a.g.e., s. 12.

⁴⁴⁶ RumiyaH, S.4, a.g.e., s. 10.

⁴⁴⁷ RumiyaH, S.3, a.g.e., s. 2.

⁴⁴⁸ RumiyaH, S.3, a.g.e., s. 16.

“Onları bulduğunuz yerde öldürün. Her toprağın üstünde, her göğün altında ve her türlü yollarla onları arayın. Haçlı Avrupa'nın kapılarında dilenen mürted ihvancı Türk, kendisinin ve hükümetinin rahat ve güven içinde kalacağını zannetti. Ey her yerdeki gayretli Müslümanlar! Ey sadık muvahhidler! Ey Vela ve Bera ehli! Şam'da, Allah'ın diniyle savaşmak ve nurunu söndürmek için ayaktakımı rezil sahavatları toplayan bu lanetli adam, elini Müslümanların kanına bulayarak, onların dinlerini ve mahremlerini hor görerek, insan veya taş olduğunu gözetmeden, evleri bombaladı ve evleri, sakinlerinin başlarına yıktı. Bunun için bizler, her sadık muvahhidi mürted laik Türk hükümetinin her yerdeki organlarını, emniyet teşkilatlarını, askeri birimlerini, iktisadi yerlerini, medyalarını ve hatta tüm dünyadaki beldelede onu temsil eden elçiliklerini ve konsolosluklarını hedef almaya çağırıyoruz.”⁴⁴⁹

Yukarıda izah edildiği gibi git gide dozajının arttığı görülen düşmanlığın asıl sebebi grubun 2016'nın sonlarında başlayıp hala devam eden Fırat Kalkanı Harekâtında verdiği kayıplar, Türkiye'den Suriye sınırına geçişin engellenmesi için duvar örülmesi, DAİŞ'in hücre evlerinin tespit edilmesi ve etkisiz hale getirilmeleri için yapılan operasyonlardaki artış olmasına rağmen Rumiya dergisinde merhum Erbakan ve Erdoğan'ı neden tekfir etiklerine dair bir makale yayınlamışlardır. Buna göre laik sistemi meşrulaştırmış olmaları, insanları bu sistem için oy kullanmaya teşvik etmeleri, Allah'ın indirdikleriyle hükmetmeyen mahkemelere izin vermeleri, kâfirlerle dost olmaları, Allah'ın haram kıldıklarını serbest bırakıp helal kıldıklarını yasaklamaları, kendilerine itaat edilmesi ve tabi olunmasını istediklerinden dolayı tağut olmaları Erdoğan ve Erbakan'ın kâfir olmalarına delil gösterilmiştir.⁴⁵⁰

Ancak Konstantiniye dergileri yayınlanırken (Mayıs 2015 - Ağustos 2016) Türk hükümetini açıkça hedef göstermeyen DAİŞ'in Rumiya dergilerinde (Eylül 2016 – Temmuz 2017) siyasilerden sivillere, emniyet mensuplarından yargı mensuplarına kadar herkesi canla başla tekfir etmesini yalnızca fikhî kaygılarla olarak açıklamak zordur. Nitekim Rumiya dergisinin beşinci sayısında “Türkiye'nin Cürümleri” başlıklı infografik yayınlanmış ve esas düşmanlık sebeplerinin askeri olduğu görülmüştür. Buna göre Türkiye, İncirlik üssünü haçlı koalisyonuna açması, NATO üyesi olması, kâfir laik bir hükümete sahip olması, mücahitleri tağut hükümetlere teslim etmesi, Kobani sınır kapısını açması, Horosan'a yönelik haçlı saldırılarına izin vermesi, Irak ve Şama

⁴⁴⁹ Rumiya, S. 4, a.g.e., s. 6.

⁴⁵⁰ Rumiya, S. 4, a.g.e., s. 11-16.

yönelik haçlı saldırılarına izin vermesi, Halep kırsalındaki Müslümanları bombalaması, Irak hükümetine destek olması, peşmergelere destek olması dolayısıyla suçludur.⁴⁵¹

Resmi kurumlardan Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı hedef gösterilmiştir. Diyanetin DAIŞ hakkında yayınladığı rapora cevap niteliğinde "Hıyanet Raporu" yazısı yayınlanmış, bu yazıda dönemin Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Görmez için "basiretsiz, arsız" yakıştırmaları yapılmıştır. Bu kurumun zaten Atatürk'ün dini yok etmek için kurdurduğu, karşı çıkanları astığı belirtilmiştir. Bazen batılı hak gibi söyleyerek bazen de hakkı söyleyerek insanları dinden uzaklaştırmakla itham edilmiştir. İslam dinini laik dine uydurmaya çalışmakla suçlanmıştır.⁴⁵² Kurum bünyesindeki imam ve hatipler "satılık belamlar" olarak nitelendirilmiştir.⁴⁵³ Milli Eğitim Bakanlığı ise şirk ve küfür içerikli eğitim verdiği, eğitim şartlarının tesettüre uymadığı, Atatürk putuna saygı törenleri yapıldığı, eğitimin paralı ve zorunlu olmasının haksızca olduğu, coğrafya ve fen derslerinin ateist bir anlayışla şekillendiği suçlamalarının muhatabıdır.⁴⁵⁴ Milli Eğitim'e yönelik suçlamaları içeren makalede Türkiye'deki grupların hassasiyetine dokunmak için bilinçli olarak yanlış verilmiş iki bilgi vardır. Birincisi "şirk içerikli Andımız okunuyor" ifadesidir.⁴⁵⁵ Andımızın okunması 2013 yılında kaldırılmış bir uygulamadır. Ancak Andımızın okunmasına karşı Kürt vatandaşlarımızın duyarlılığının olduğu bilindiğinden bu bilgi yok sayılmıştır. Net bir şekilde yanlış verilen ikinci bilgi ise "şeriatı getirmek isteyenlere düşman ve terörist yaftası vuran Milli Güvenlik dersi okutuluyor" bilgisidir. 2012'de kaldırılmış olmasına rağmen Milli Güvenlik Derslerinde kısmen mağdur edilen dindar grupların hassasiyetlerine dokunmak adına ders hâlihazırda okutuluyor gibi gösterilmiştir.⁴⁵⁶

Abbasiler döneminin ihtişamından bahseden DAIŞ arkasından Müslümanların bir kısmının batıla daldığını ifade etmiş ve bu batıl dönemden hiç söz etmeden Atatürk'e geçmiştir. Atatürk'ten sonra ise "türbelerde dua eden tağut Recep Tayyip Erdoğan'ın geldiği belirtilmektedir.⁴⁵⁷ Farklı bir yerde Osmanlı devletinden, son dönemlerinde

⁴⁵¹ Rumiya, S. 5, a.g.e., s. 13.

⁴⁵² Konstantiniyye, S.3, a.g.e., s. 44-49.

⁴⁵³ Konstantiniyye, S. 3, a.g.e., s. 45.

⁴⁵⁴ Konstantiniyye, S. 4, a.g.e., s. 5-11.

⁴⁵⁵ Konstantiniyye, S. 4, a.g.e., s. 11.

⁴⁵⁶ Konstantiniyye, S.4, a.g.e., s. 11.

⁴⁵⁷ Konstantiniyye, S. 3, a.g.e., s. 64.

küfrü, şirki ve kabirperestliği iyice açığa çıkmış olarak söz edilmiştir.⁴⁵⁸ DAİŞ tarihsel gerçekliği çarpıtmış, Müslümanların geçmişini müntesiplerine aktarırken kendi ideolojisi çerçevesinde yeniden şekillendirmiştir. Başka bir yerde ise Türklerin geçmişte de muvahhidleri katlettiği iddia edilmiştir:

“Mürted Türklerden olan muvahhidlerin katillerinin torunları bugün, Müslümanların devletini ve cemaatini yok etmek için, daha önceki öncülerinin yaptığını yapmaya çalışmaktadırlar.”⁴⁵⁹

Sivil halkın tağutu tanımadığı, telaffuz bile edemediği, çoğunluğun kelime-i şehadetin anlamını bilmediği, dini birkaç ahlak kuralından ibaret zannettiği, türbe ve kabirlerde dua ettiği, halkın çoğunun sakal ve çarşaf gibi şiarlardan rahatsız olduğu, cihadı bilmediği, mücahidi terörist tağut askerini şehit zannettiği, çoğunun namaz kılmadığı ibadetlerin birazını yaptığı, çoğunun tesettürsüz olduğu, camiye gitmediği, namazı bilmediği, gidenlerin abdesti Fatiha’yı bilmediği, her sokak başında içkili yerlerin, genelevlerin, iddia bayilerinin olduğu, eroinin küçük yaşlarda bile yaygın olduğu, genelev patroniçesinin vergi rekortmeni olabildiği ifade edilmiştir. Görüldüğü gibi tekfire varan boyutlardaki bu suçlamaların müsebbibi olarak da Diyanet gösterilmiştir.⁴⁶⁰ Halkın genelinin türbelerde dua ettiği, buralarda kurban kestiği, ihtiyaçlarının karşılanmasını istediği bundan dolayı şirke düştükleri ifade edilmektedir.⁴⁶¹ Türkiye’de en yaygın olan ve halkın %85’inin bulaştığı küfür olarak da “hükmetme yetkisinin Allah’tan alınıp tağutlara verilmesi” olduğu bildirilmiştir.⁴⁶²

DAİŞ’in Türkiye’deki sivil halkla ilgili ifadelerinde dikkat çeken hususlardan biri de etnik ayrışmaya sebep olabilecek söylemler kullanmasıdır. Konstantiniyye dergisinin ilk sayısında “Özellikle Türkiye’deki, Kuzey Irak’taki ve İran’daki Kürtlere sesleniyoruz” ifadeleriyle özel cihat çağrısı yapılmıştır.⁴⁶³ Bir sonraki sayıda ise “İslam Devleti Kürtlere Neden Savaşmaktadır” isimli bir makale yayımlayarak etnik olarak Kürtlere savaş açmış gibi yansıtılmaktan rahatsızlık duyduklarını aslında yalnızca, mürted PKK ve yandaşlarıyla savaştıklarını belirtmişlerdir.⁴⁶⁴ Konstantiniyye dergisinin

⁴⁵⁸ Rumiya, S. 4, s.

⁴⁵⁹ Rumiya, S. 4, a.g.e., s. 6.

⁴⁶⁰ Konstantiniyye, S. 3, a.g.e., s. 47.

⁴⁶¹ Rumiya, S. 7, a.g.e., s. 17.

⁴⁶² Rumiya, S. 8, a.g.e., s. 14.

⁴⁶³ Konstantiniyye, S. 1, a.g.e., s. 19.

⁴⁶⁴ Konstantiniyye, S. 2, a.g.e., s. 16-19.

7. Sayısında esir TSK askeri ile röportaj yapılmış, asker sık sık Kürt olduğu için kendisiyle ilgilenilmediğini, Recep Tayyip Erdoğan Iğdır'dan istediği kadar oy alamadığı için veya Kürt olduğu için önemsenmediğini vurgulamıştır. Asker beş yerde farklı ifadelerle bu hususa dikkat çekmiş ve Kürtlere askere gitmemelerini tavsiye ettiğini belirtmiştir.⁴⁶⁵ Askerin sözlerinin tamamen tarafsızca aktarıldığı ifade edilmesine rağmen örgütün askerin sözlerini manipüle etmiş olabileceğini düşünmek çok da haksızlık değildir. Türk devletine muhalif iki gruptan birincisi olan mütedeyyinlerin basit bir iki özgürlükle nasıl devletle uzlaşmaya gittiği, ancak diğer muhalif unsur olan Kürtlerin “yedi milletin razı edemediği asimile olmayan halk” olduğu ifade edilmiştir. Bölgenin Erdoğan tarafından halkın nefret ettiği PKK'ya servis edildiği, PKK'nın Kürtlerin temsilcisiymiş gibi muhatap alındığı ifade edilmiştir.⁴⁶⁶ Bu bağlamda Said Nursi'nin tekfirine iki makale ayıran grubun, onun etnik kökeninin Kürt olmasına değinmemesinin de Kürt sempatanlarını gücendirmemek istemesine bağlamak güç değildir.⁴⁶⁷

Konstantiniyye dergisinin 1. sayısında Türkiye'den getirilen etlerle ilgili bir fetva yayınlanmış ve şüpheli oldukları gerekçesiyle bu etleri yemenin haram olduğu belirtilmiştir.⁴⁶⁸

Rumiyah dergisinin 4. Sayısında yer alan DAİŞ'in resmi sözcüsü Ebu Hasan el-Muhacir'in konuşmasında, daha önce Bağdadi'nin yaptığı Türkiye topraklarında cihad çağrısı tekrarlanmış ve birincil hedeflerin hükümete yardım eden kolluk güçleri olduğu ifade edilmiştir. Ancak kurumlara saldırı çağrısına rağmen yine de küfür bakımından en ileride olanların ilim adamları olduğu belirtilmiştir. Din adamları için “sapık âlimler”, “havlayan köpekler”, “küfür davetçileri” sıfatları kullanılmıştır.⁴⁶⁹ Türkiye'de Cübbeli Ahmet Hoca olarak bilinen Ahmet Mahmut Ünlü "satılık belam mürted cübbeli Ahmet" ifadesiyle tekfir edilenlerin yanında yer almıştır. Yine Türkiye'deki çeşitli gruplar tarafından önemsenen birbirinden alabildiğine farklı görüşlere sahip Mustafa İslamoğlu, Ahmet Mahmut Ünlü, Fethullah Gülen, Abdülaziz Bayındır ve Mehmet Görmez'in fotoğrafları isimleri zikredilmeksizin "Kötü Âlimler Hakkında Konuşup Onları Deşifre

⁴⁶⁵ Konstantiniyye, S. 7, a.g.e., s. 16-17.

⁴⁶⁶ Konstantiniyye, S. 2, a.g.e., s. 50.

⁴⁶⁷ Konstantiniyye, S. 7, a.g.e., s. 21.

⁴⁶⁸ Konstantiniyye, S.1, a.g.e., s. 11.

⁴⁶⁹ Rumiyah, S. 4, a.g.e., s. 6.

Etmenin Vacipliği" makalesinde kullanılmış, aynı makalede Diyanet İşleri'nin bir programından alınmış fotoğraf "sapık din görevlileri" alt notuyla yer almıştır.⁴⁷⁰

Suudi Arabistan: Metinlerde Suud ailesinden genellikle *Alu's-Suud Tağutları* veya *Al-i Selul* olarak, Suudi müftülerinden ise *Alu'ş-Şeyh Mürtedleri* olarak bahsedilmektedir.⁴⁷¹ Suudi Arabistan yöneticilerine ve din adamlarına yönelik özel bir öfkenin olduğu dikkat çekmektedir. Diğer Cihadi selefi gruplar gibi DAİŞ'in de kutsal topraklarda hüküm süren Suudi yöneticilerin Amerika ile yakın ittifak ilişkileri içinde olmasını kabullenemediğini tahmin etmek güç değildir. Nitekim sık sık Müslüman ülkeler saldırı altındayken Suud hükümetinin neden Amerika ile müttefik olduğu sorulmaktadır. Bu yüzden "haçlı kölesi" ve "Yahudi dostu" olarak nitelenmişlerdir.⁴⁷²

"Al-i selul ve cezire yöneticileri savaş ehli değildir. Buna dayanacak da değildir. Onlar ancak refah ve rahatlık ehlidirler. Sarhoşluk, fuhuş, raks ve şölen ehlidirler. Yahudi ve haçlıları korumada azıttılar. Kalplerine zillet, rezillik ve kölelik sevdirmiş."⁴⁷³

Kral Selman "tağut" ve "haçlıların uşağı" olmakla suçlanmıştır.⁴⁷⁴ Yöneticilerin İslam'ı bozan unsurlardan bulaşmadıkları kalmamışken müftülerin hala onları savunabilmek uğruna delilleri tahrif etmesi eleştirilmiştir.⁴⁷⁵ Suud müftülerinden Abdulaziz el-Şeyh "Doların ve Dinarın şeyhi Suud belanı" olarak nitelendirilmiştir.⁴⁷⁶ Kutsal toprakların Müslüman bir ülke sınırları olduğunu kabul etmeyen DAİŞ, "fetih" için Allah'tan yardım istemektedir:

"Allah-u Tealadan İslam Devleti mücahitlerine temkin vermesini, esir Mekke ve Medine'yi Al-i Selul tağutlarından -Allah onları kahretsin- özgürleştirmeyi ve şeriatin hükmü gölgesinde bize hac ve umre yapmakla rızıklandırmasını istiyoruz."⁴⁷⁷

İran: İran'a yönelik düşmanlık, hükümet ve politikalarından ziyade halkının inançları ile ilgilidir. İran halkının çoğunluğunun Şii olması ve devletin resmi

⁴⁷⁰ Rumiya, S. 3, a.g.e., s. 31-34.

⁴⁷¹ Rumiya, S. 1, a.g.e., s. 13-15.

⁴⁷² Konstantiniye, S. 2, a.g.e., s. 26.

⁴⁷³ Konstantiniye, S. 2, a.g.e., s. 26.

⁴⁷⁴ Konstantiniye, S. 2, a.g.e., s. 43; Konstantiniye, S. 4, a.g.e., s. 54.

⁴⁷⁵ Konstantiniye, S.7, a.g.e., s. 52.

⁴⁷⁶ Konstantiniye, S. 7, a.g.e., s. 52.

⁴⁷⁷ Rumiya, S. 1, a.g.e., s. 22.

mezhebinin Şiilik olması DAİŞ'in İran'dan nefret etmesi için yeterli gerekçelerdir. İleride DAİŞ'in günümüz Şiilerine yönelik düşünceleri detaylarıyla ele alınacaktır.

İran'ı, İslam kültür ve tarihin bir parçası olarak kabul etmezler. Fars kültürünü önceleyen Safevîlerin bir devamı olarak görürler. İran'dan bahsedilen yerlerde sık sık Safevîler ifadesi kullanılmaktadır. Günümüz İran'ı ile Safevîlerin ne kadar benzediği, her ikisinin de müşriklerle beraber hareket etmekten çekinmediği, İslam dinine değil Rafizîlik dinine bağlı oldukları ifade edilir.⁴⁷⁸ Tıpkı Anadolu topraklarında hala Roma kültürünün ve Romalıların yaşaması gibi, İran topraklarında da Safevîlerin yaşadığı iddia edilir. Bu ifadeler DAİŞ'in, tek ve mutlak hakikat olarak kabul ettiği kendi İslam algısına uymayan devletlerin Müslümanlığını reddettiğini hatta tarihsel gerçekliği bile bu bağlamda yorumladığını gösterir. Yüzlerce senedir bu topraklarda yaşayan Müslümanların varlığını bile reddetmekte ve kendilerine göre yeni bir gerçeklik kurgulamaktadırlar. Bu kurguya göre İslam yalnızca Irak ve Şam topraklarının bir kısmında yaşanmakta ve dünyanın geri kalanı fethedilmeyi beklemektedir. Bu düşünceler grubun anlayışındaki zaman çökmesini açıkça göstermektedir. Daha önce de ifade edildiği gibi zaman çökmesinin yaşandığı durumlarda geçmişe ilişkin algı ve tutumlar bugünün algılarıyla karışır ve akıldışı politik kararların alınmasına sebep olur.

İran'ın manevi lideri Ayetullah Hamaney'in fotoğrafı hedefte gösterilerek⁴⁷⁹, bir önceki lider Ayetullah Humeyni ise "tağut" suçlamasıyla paylaşılmıştır⁴⁸⁰.

Türkiye, Suudi Arabistan ve İran sık sık ve detaylı olarak ele alınmıştır ancak bu durum diğer Müslüman ülkelerin benzer suçlamalara muhatap olmadığı anlamına gelmemektedir. Afganistan'dan Tunus'a bütün Müslüman ülkeler en azından DAİŞ'e destek olmamak, cemaatten ayrılmak ve yeryüzünde İslam'ın yaşandığı tek devlet olduğu iddia edilen DAİŞ'e karşı savaşmakla suçlanmaktadırlar.

2.5.2. Düşman Müslüman Gruplar ve Nitelikleri

Gruba biat etmeyen bütün Müslümanları tekfir etmekte bir beis görmeyen DAİŞ çeşitli Müslüman veya Müslüman kökenli grupları yayımlarında ismen anmış ve bazılarının tekfir edilme sebeplerini de sıralamıştır. Bu bağlamda Rafizîler, Nusayriler,

⁴⁷⁸ Dabiq, S. 13, a.g.e.,s. 10-12.

⁴⁷⁹ Dabiq, S. 13, a.g.e., s. 10.

⁴⁸⁰ Dabiq, S. 13, a.g.e., s. 38.

Batınîler, Kaderîler, Dürzîler, Hululîler ve Sufiler gibi grupların, onlar kendilerini İslam'a nispet etseler dahi mürted oldukları hükmünü vermiştir.⁴⁸¹ Bu gruplara müşrik değil de mürted hükmünü verilmesinin sebebinin ise onların müşrik gibi cizye ve kölelik hukukundan yararlanmalarına imkân vermemek olduğu belirtiliyor. Mürted olmalarına rağmen hakiki anlamda İslam'a girip çıkmış kimseler olmadıklarına dikkat çekiliyor.

Dürzî ve Nusayrîlerin ittifakla mürted oldukları, kestiklerinin yenmeyeceği, kadınlarının nikâhlanamayacağı belirtilmiş bunların mürted olmaları itibariyle cizye hukukundan da yararlanamayacağı beyan edilmiştir.⁴⁸²

2.5.2.1. Rafizîler

DAİŞ'in en ciddi düşmanlık beslediği gruplardan biri Rafizîler olarak tanımladığı Şiiilerdir. Hem mevcut sınırları içinde Şii milislerle yaptıkları çalışmalar, hem de dünyanın geri kalanında yaşayan sempatizanları yoluyla kaç Rafizî'nin hangi yollarla öldürüldüğü haberleri hemen her sayıda yer almaktadır.

DAİŞ'in tasnifine göre Şii ve Rafizî tanımlamalarının kapsamları aynı değildir. Şii kavramı, Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın faziletini kabul etmekle beraber halife olarak Hz. Ali'nin seçilmiş olmasını tercih eden grupları ifade eder. Ancak bu gruplar tarihte kalmıştır. Şimdiki Şiiiler ise kabirlere tapan ve sahabeye lanet eden Rafizîlerdir.⁴⁸³

Hz. Ali'nin, Hz. Peygamber tarafından halife olarak tayin edildiği inancı hatta aşırıya kaçıp kimilerinin Hz. Ali'yi ilahlaştırmalarının, Ehl-i Beytin imamlığı meselesinin dinin bir temeli haline gelmesinin, on bir imam ve sözde on ikinci imam beklentisinin İslam dışında bir dini inanç olduğu ifade edilmiştir. İslam'a kitap ehlinin ve putperestlerin dininden çok şey katmaları sebebiyle son raddede ortaya çıkan şeyin Rafizîlik adındaki yeni bir din olduğu İslam'la alakasının olmadığı iddia edilmiş, bugün Şii inancının “necis inançlar karmaşası” olduğu belirtilmiştir.⁴⁸⁴

⁴⁸¹ Rumiya, S. 1, a.g.e., s. 2.

⁴⁸² Rumiya, S. 1, a.g.e., s. 32.

⁴⁸³ Dabiq, S. 13, a.g.e., s. 38.

⁴⁸⁴ Rumiya, S. 8, a.g.e., s. 10-11.

DAİŞ'e göre Şii inancının İslam diniyle bağı, Hristiyan ve Yahudilerin İbrahim (a.s.)'in dini ile olan bağları kadardır. İslam Devleti'nin kuruluşunun günahlardan masum olan bir İmam'a bağlamaları, bu imamın gayb dâhil her şeyi bilmesi, imamın Allah tarafından tayin edilmiş olacağı inancı, imama mutlak itaatin gerekeceği düşüncesi Rafizilik dininin üzerine bina edildiği temel görüşlerdir. DAİŞ'e göre Rafiziler dalalet ve sapmalarını bu görüşler üzerine bina etmişlerdir.⁴⁸⁵

Rafizîlere itham edilen en açık suçlar İslam dini haricinde yeni bir din icat etmek, kabir ziyaretleri ve çeşitli ayinlerinde şirke girmektir. Kabir şirkinin ilk defa Rafizîler tarafından başlatıldığı iddiasındadırlar.⁴⁸⁶ Rafizilerin kalplerinin, Allah'tan çok kabirlere bağlı olduğu ifade edilir. Sahabelerin çoğunu tekfir ederler, onları lanetler ve onlardan nefret ederler.⁴⁸⁷ Özellikle Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman'dan şiddetle nefret eder ve her fırsatta tekfir ederler. Hz. Aişe'yi ve dolayısıyla Hz. Peygamber'in onurunu aşağılarlar. 12 İmam'ı fanatik bir şekilde severler. Onları peygamberlerin çoğuna tercih eder ve hatta onlara Allah'ın sıfatlarını yüklerler.⁴⁸⁸

Ancak Rafizilerin neden benzer suçlarla suçladıkları tüm diğer gruplardan daha fazla düşmanlık gösterdikleri hakkında kesin bir ifade kullanılmamıştır. Bu noktada bölgedeki en yakın düşman olmaları ve İran gibi büyük bir devlet tarafından destekleniyor olmalarının Şii'lerin diğer gruplardan daha fazla düşmanlık çekmelerine sebep olduğunu söylemek yanlış değildir.

“Rafizi sürülerine ve mürtetlere ölümün ve yıkımın türlü türlü çeşitlerini tattırmadan bu mübarek ayın geceleri üzerinizden geçmesin. İşte bugün onlar, sahanıza girdiler. Mecusilerin torunlarının, daha önce Allah'ın şeriatıyla hükmettiğiniz beldelerde dolaştığı bir yaşamda hayır yoktur. O zaman onlara pustular atın, bombalı saldırılar düzenleyin, keskin nişancı silahlarıyla başlarını yarın ve bomba yüklü araçların rüzgârıyla topluluklarını yok edin.”⁴⁸⁹

Bunların haricinde Rafiziliğin Yahudi İbn Sebe tarafından kurulduğu da iddia edilmiş ancak bu iddiayı destekleyen herhangi bir delil gösterilmemiştir.⁴⁹⁰

⁴⁸⁵ Rumiya, S. 9, a.g.e., s. 36-41.

⁴⁸⁶ Rumiya, S. 7, a.g.e., s. 11.

⁴⁸⁷ Dabiq, S. 13, a.g.e., s. 36.

⁴⁸⁸ Dabiq, S. 13, a.g.e., s. 37.

⁴⁸⁹ Rumiya, S. 11, a.g.e., s. 29.

⁴⁹⁰ Konstantiniyye, S. 6, a.g.e., s. 16.

Rafizîlerin, Sünnilere merhamet etmediği ve etmeyeceği vurgulanır. Onlarla işbirliği yapan Sünniler ahmaklıkla suçlanmaktadır ve asla dost kabul edilmeyeceklerine dair uyarılırlar. Yerel halk Rafizîleri dost zannetse de onların her fırsatta Sünnileri hapsettiği, işkence ettiği, ırzına saldırdığı ifade edilir.⁴⁹¹

DAİŞ'in Rafizilere yönelik tutumu, el-Kaide ile olan temel ayrılık noktalarından biridir. Ebu Musab ez-Zerkavî Rafizilerin kanının kirli olduğunu ve dökülmesi gerektiğini savunur. Bu yüzden grup her gün Rafizi yerleşim yerlerinin bombalarla patlatmalarıyla övünür. El-Kaide ise "pagan mürted" Rafizilerin kanın dökülmesini haram kabul etmesi sebebiyle eleştirilir.⁴⁹²

Yukarıda sıralanan suçlamalar sebebiyle Rafizîlerin dinden dönmüş müşrik kimseler oldukları, buldukları yerde öldürülmelerinin gerektiği, yeryüzünde tek bir Rafizî kalmayana kadar gece ve gündüz onlarla mücadele edilmesinin gerektiği savunulur.⁴⁹³

2.5.2.2. Sufiler

DAİŞ'e göre erken dönem Sufiler yalnızca vesvese ve zühdü abartan hatalı görüşleri az olan kimselerdir.⁴⁹⁴ Ancak günümüzde Sufiler veya tasavvuf ehli kimseler kabirlere tapan, "sapık ve saptıran gruplar"dır.

"İslam Âlimleri (...) kendilerini İslam'a nispet edip küfre bulaşan küfrü ve şirki babalarından miras alan topluluklara mürted hükmünü vermişlerdir."⁴⁹⁵

Tasavvuf grupları, ölmüş Allah dostlarından medet ummak, türbelerde dua ve ibadet etmek, Allah ile aralarına Şeyh'in girmesine müsaade etmekle suçlanırlar.

"Bu tarikatlar arasında şirk, geniş bir şekilde yayılmıştır. Öyle ki; büyükler bu şirklerle yaşlanmış, küçükler de bu şirkler üzerine yetişmiştir. Bela büyümüş, musibet artmıştır. Onlar ölülerin fayda ve zarar verebildiğini zannetmektedirler. Dua, istiğase, tevekkül, kurban kesmek, tavaf gibi çeşitli ibadetleri onlara yöneltiyorlar. Kralların, vatandaşlarla aralarında vasıta olan adamları bulunduğu gibi bunlar da ölülerin, kendileri ile Allah arasında vasıta olduklarını iddia ediyorlar. Allah, müşriklerin bu iddialarından çok yücedir. Aynı şekilde batıllarında tağutlarına ve şeyhlerine uymaktadırlar. Tüm

⁴⁹¹ Konstantiniyye, S. 3, a.g.e., s. 7.

⁴⁹² Dabiq, S. 13, a.g.e., s. 42.

⁴⁹³ Dabiq, S. 13, a.g.e., s. 45.

⁴⁹⁴ Dabiq, S. 13, a.g.e., s. 38.

⁴⁹⁵ Rumiya, S. 1, a.g.e., s. 31.

sözlerinde ve fiillerinde onlara kör bir itaatle itaat edip sözlerini dinlemektedirler. Aralarında basit farklılıklar bulunmakla birlikte bu saydığımız şeyler bugün dünyadaki tüm sufi tarikatların ortak noktasıdır. Bildiğimiz ya da duyduğumuz ya da kendileri hakkında okuduğumuz sufi tarikatların hepsi bu ya da başka bir kapıdan şirke düşmüştür.”⁴⁹⁶

Sufilerin bir diğer suçu da Kuranın asıl maksadını ve manasını yok etmeye veya onu gizleyip asıl kendi maksatlarını ortaya koymaya çalışmalarıdır.⁴⁹⁷ DAİŞ’e göre Müslümanlardan kimse Sufilerin tekfirinde duraksamaz. Sufiler için “müşrik” ve “sapık” ifadelerini kullanırlar.⁴⁹⁸

2.5.2.3. *Nurcular*

Konstantiniyye Dergisinin 7.sayısı, Türkiye'de kendilerini Nur Cemaatine nispet eden Fethullah Gülen grubunun 15 Temmuz 2016'da teşebbüs ettiği ve milli beraberlikle bastırılan kanlı darbe girişiminin sonrasında yayınlanmıştır. Bazı ifadelerle Türkiye vatandaşları hali hazırda konu ile ilgili hassasiyetlerini koruyorken bu hassasiyetlerin üzerine gitmek hedeflenmiştir. DAİŞ, gruplaşmalardan ve grupların kırılma noktalarından faydalanmak istemiştir.

Böyle bir durumda kafası karışması mümkün sempatanlarına seslenen DAİŞ, yaşananlardan sonra yine de hükümetin desteklenmesinin doğru olmadığını "Müslümanların herhangi bir tağutun yanında maslahat ve benzeri gerekçelerle yer almamaları gerekir." sözleriyle belirtmiştir.⁴⁹⁹ Bunu söyleyenlerin *belam* olduğunu, kendilerine muvahhid deseler bile kâfir olduklarını belirtmiştir.

Konstantiniyye dergisinin 7.sayısında "Küfür Risaleleri" başlığıyla kapak konusu Said Nursî ve risaleleri olarak belirlenmiştir. Bu konuya 14 sayfa ayrılmış, risalelerden çeşitli pasajlar alınarak neden tekfir ettiklerini izah etmişlerdir. Nursî'den *asrın saptırıcı tağutu, şirkte zirve yapmıştır* ifadeleriyle, İslam anlayışından *sapık inanç* ve takipçilerinden de *mürted nurcular* olarak bahsedilmiştir.⁵⁰⁰ Rumiya dergisinde devam niteliğinde 9 sayfalık bir başka makale yayınlanmış ve tekrar risalelerden örneklerle Said Nursî'nin küfrü ispata çalışılmıştır. Şakirtlerinin de küfür, şirk ve fesatta

⁴⁹⁶ Rumiya, S. 5, a.g.e., s. 10.

⁴⁹⁷ Rumiya, S. 3, a.g.e., s. 7.

⁴⁹⁸ Rumiya, S. 9, a.g.e., s. 49.

⁴⁹⁹ Konstantiniyye, S. 7, a.g.e., s. 2.

⁵⁰⁰ Konstantiniyye, S. 7, a.g.e., s. 21-34.

hocalarını kat kat geçtikleri ifade edilmiştir. İslam Devleti hâkim olduğunda asla bu tarzda sapıklıklara müsaade edilmeyeceği belirtilmiştir.⁵⁰¹

Said Nursi'nin risalelerini rehber edinen Yeni Asya, Şûrâ, Kurdoğlu, Med-Zehra, Gülen Hareketi, Yazıcılar, Tenvir İhlas Nur, Envar, Sözler, Nesil ve Zehra grupları da “şirk kaynağından beslenenler olarak betimlenmiştir. Aralarında küfür, şirk, bidat ve sapıklık olarak çok fark olmadığı ifade edilmiştir. Yönetime sızmak için her türlü küfür ve şirke bulaşmak, namazı orucu ve İslam'ın pek çok farzını kendi hedefleri uğruna terk etmekle suçlanmışlardır. Cemaatin “kendisini feda eden ablalar” olarak andığı kadın üyelerine fuhuş ve benzeri her türlü münkeratı işlettiği ifade edilmiştir.⁵⁰²

2.5.2.4. Müslüman Kardeşler

İhvan-ı Müslimin veya Müslüman Kardeşler isimli Mısır kökenli hareket, DAİŞ tarafından hedef gösterilen gruplardan biridir. Grubun ismi, yayınlarda orijinal haliyle değil "mürted kardeşler"⁵⁰³veya "ihvanı müflisin"⁵⁰⁴ şeklinde kullanılır.

Grup Rafizîler, Hristiyan ve Yahudilerle iyi ilişkiler içinde olması, seçimlere katılması, anayasal demokratik düzeni savunması, pasifizmi tercih edip şiddet kullanmayı reddetmesi, tekfir konusunda mürcie gibi tutum takınması sebebiyle suçlanmakta ve tekfir edilmektedir.⁵⁰⁵

Yine başka bir kısımda Muhammed Mursi için “sapık menhecin tağutları İsmail Haniye ve Muhammed Mursi”⁵⁰⁶ ifadesi kullanılmıştır.

2.5.2.5. Mürcîler

DAİŞ, irca ehlini veya mürcieyi, “İslam'ın beş farzını inkâr etmeyip tek eden kimselerin tekfir edilmemesi gerektiğini ve onların durumunu Allah'ın bileceğini söyleyen grup” olarak tanımlamaktadır.⁵⁰⁷

İrca ehli olarak tanımladıkları gruba yönelik temel suçlama bir kimsenin tekfir edilmesi hususunda cehaleti mazeret olarak görmeleridir. Bunun anlamı, bir kimsenin

⁵⁰¹ Rumiya, S. 3, a.g.e., s. 13.

⁵⁰² Konstantiniyye, S. 7, a.g.e., s. 3.

⁵⁰³ Rumiya, S. 1, a.g.e., s. 10.

⁵⁰⁴ Konstantiniyye, S. 2, a.g.e., s. 39.

⁵⁰⁵ Konstantiniyye, S. 6, a.g.e., s. 15-32.

⁵⁰⁶ Rumiya, S. 7, a.g.e., s.9.

⁵⁰⁷ Rumiya, S. 1, a.g.e., s. 8.

yaptığı eylemin, söylediği sözün küfre sebep olabileceğini bilmeme ihtimalinden dolayı tekfir edilmesinin caiz görülmemesidir. DAİŞ'e göre, cehaleti mazeret kabul eden irca ehli, tağut ve müşrikleri dost edinmiş, onlarla savaşanları Haricilikle itham etmiş ve öldürmenin vacip olduğu fetvalarını vermişlerdir.⁵⁰⁸ İhvan-ı Müslimîn irca ile suçlanmıştır.⁵⁰⁹ Kâfir ve müşrikleri tekfir etmemek, yani bu konuda irca göstermek, "küfür" kabul edilmiş ve bu küfrün Türkiye'de çok yaygın olduğu ifade edilmiştir.⁵¹⁰

2.5.2.6. El Kaide ve Taliban

DAİŞ'in kuruluşu ve genel özellikleri konusunda grubun el-Kaide ile olan geçmişine ve ayrılık noktalarına değinilmişti. Bir diğer cihad grubu olan Taliban'a yönelik suçlamalar ile el-Kaide'ye yönelik suçlamalar benzer olduğu için her iki gruba yönelik ithamlar bu başlık altında ele alınmıştır.

Nusra Cephesi olarak da bilinen Şam el-Kaide'si için *hüsranı uğramış riddet cephesi* ifadesi kullanılmıştır.⁵¹¹ Yine başka bir yerde *el-Kaide ve Taliban gibi sapık cemaatler* ifadesiyle literatürde aynı başlık altında yer alan gruplar rağmen eski müttefiklerini sapık olarak değerlendirmişlerdir.⁵¹²

Rumiyah dergisinin 10.sayısında Taliban Hareketinin neden mürted olduğuna kısaca değinilmiştir. Buna göre Taliban'ın bir takım uluslararası çıkarlar uğruna Rusya ile müttefik olması ve tıpkı el-Kaide ve Şam'daki diğer sahve grupları Haçlı Devletleri ve tağut hükümetleri temsilen İslam Devleti'ne karşı savaşa soyunması mürted olarak itham edilmesini gerektiren suçlarıdır.⁵¹³

Her iki grup da Rafizîlere karşı yumuşak olmakla, onlara yönelik saldırıları kınamakla suçlanmışlardır.⁵¹⁴ Buradan anlaşılacağı gibi El-Kaide'nin lideri Eymen el-Zevahiri ile DAİŞ'in kurucusu olarak görülebilecek Ebu Musab el-Zerkavi'nin fikirlerindeki en ciddi ayrılık noktası olan Şiiler'e yönelik sertlik ve toplu tekfir konuları bugün de DAİŞ'in el-Kaide ve Taliban'ı suçlaması için taban oluşturan görüştür.

⁵⁰⁸ Konstantiniyye, S. 3, a.g.e., s. 16.

⁵⁰⁹ Konstantiniyye, S. 6, a.g.e., s. 27.

⁵¹⁰ Rumiyah, S. 9, a.g.e., s. 55.

⁵¹¹ Konstantiniyye, S. 7, a.g.e., s. 54.

⁵¹² Konstantiniyye, S. 1, s. 28.

⁵¹³ Rumiyah, S. 10, a.g.e., s. 49.

⁵¹⁴ Dabiq, S. 13, a.g.e., s. 39.

El-Kaide'nin lideri Eymen el-Zevahiri ise "kafa karıştırıcı liderlik yapısına sahip kafası karışmış bir adam" olarak vasıflandırılmıştır.⁵¹⁵

2.5.2.7. Bazı Müslüman Şahsiyetler

Yayımlarında çeşitli görüşlerden pek çok âlimi tekfir eden DAİŞ'in hayatta olan hiçbir âlimin görüşüne kaynak olarak atıf yapmadığını söylemek mümkündür. Bu âlimlerin bir kısmının tekfir sebebi tek tek zikredilse de çoğunluğu genel küfürleri sayılarak toplu olarak tekfir edilmiştir. Bu kimselerin itham edildikleri suçlar şunlardır: İlimleri ile amel etmezler, açık olanı terk edip belirsiz olanla amel ederler, Allah'ın hükmünü gizlerler, Allah ve resulüne karşı yalan söylerler, Allah'a verdikleri sözü bozarlar ve Allah'ın ayetlerini az bir ücret karşılığı satarlar.⁵¹⁶

Cihadi Selefi grupların önemli âlimlerinden olan Ebu Muhammed el-Makdisi ve Ebu Katade el-Filistini hem açıkça hem de ima yoluyla hedef alınmıştır. Fotoğrafları "iki belam" ifadesiyle paylaşılmış bu fotoğrafın yanına da cihada çıkmayıp "kadınların odalarında otururken fetva veren ilim eşeklerinden" bahsedilmiştir.⁵¹⁷ Yine başka yerlerde "sapıklığın iki lideri" olmakla itham edilmiş⁵¹⁸ "ilmin eşiği Makdisi"⁵¹⁹ ve "sapkın yalancı Ebu Katade"⁵²⁰, "Cihadın Yahudileri"⁵²¹ ifadeleriyle vasıflandırılmışlardır.

Yusuf el-Kardavî "belâm" ve "küfrün liderlerinden" sıfatlarıyla anılmıştır.⁵²² Esed rejimin yanında yer alan Ramazan el-Butî "tağut" olarak isimlendirilmiştir.⁵²³ Celaleddin Afganî'nin fotoğrafı ise "Rafizî, Modernist, Mason" alt ifadesiyle kullanılmıştır.⁵²⁴

Yukarıda bahsi geçen isimler ilimleriyle amel etmemekle, tağutların yüzüne karşı hakkı söylememekle, tağutların şirki reddetmemekle veya karşı çıkmamakla, ribat

⁵¹⁵ Dabiq, S. 12, a.g.e., s. 60.

⁵¹⁶ Rumiya English, S. 7, <http://qb5cc3pam3y2ad0tm1zxuhho-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2014/09/Rumiya-issu-seven.pdf>, (12.06.2017), s. 21.

⁵¹⁷ Konstantiniyye, S. 2, a.g.e., s. 14.

⁵¹⁸ Rumiya, S. 1, a.g.e., s. 38.

⁵¹⁹ Konstantiniyye, S. 2, a.g.e., s. 42.

⁵²⁰ Konstantiniyye, S. 6, a.g.e., s. 31.

⁵²¹ Rumiya, S. 8, a.g.e., s. 54.

⁵²² Rumiya, S. 1, a.g.e., s. 39.

⁵²³ Rumiya, S. 1, a.g.e., s. 38.

⁵²⁴ Konstantiniyye, S. 6, a.g.e., s. 16.

etmemek, hakkı açıklamamak, insanları doğru yola irşad etmemek, kâfirlerin Müslümanlara yönelik saldırılarına karşı çıkmamakla suçlanmaktadır.⁵²⁵

Eymen ez-Zevahiri, Tarık Abdulhalim, Hani es-Sıbai de Makdisi ve Katade gibi “Cihadın Yahudileri” olarak adlandırılmışlardır.⁵²⁶ Suriyeli muhalif grupların yanında yer alan Ebu Basr et-Tartusi ise mürted olmakla itham edilmiştir.⁵²⁷

İsimleri ve fotoğraflarıyla hedef gösterilenler arasında Türkiye’den dönemin Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Görmez, Akabe grubunun lideri Mustafa İslamoğlu, Cübbeli Ahmet Hoca olarak bilinen ve İsmailağa Cemaatinin içinde kendi grubu olan Ahmet Mahmut Ünlü, Gülen Grubunun/Fetullahçı Terör Örgütünün lideri Fetullah Gülen, Furkan Vakfı’nın lideri Alparslan Kuytul, İlahiyat Profesörü Abdülaziz Bayındır, İlahiyatçı yazar Ali Rıza Demircan ve Ubeydullah Arslan yer almaktadır. Bu kişiler “saray belamları” ve “kâfir” olarak nitelendirilmişlerdir.⁵²⁸ (bkz. Ek-1) Lütfü Özşahin de kâfirlikle itham edilen bir diğer isimdir.⁵²⁹

Cübbeli Ahmet için “köpek gibi İslam Devleti ve Müslümanlar aleyhinde dilini sarkıtp solumakta ve her fırsatta delilsiz ve mesnetsiz bir şekilde Müslümanları kötölemektedir” ifadesini kullanan DAİŞ, bundan birkaç cümle sonra ise İslam anlayışları Cübbeli ile taban tabana zıt olan Mustafa İslamoğlu, Caner Taslaman ve Hasan Onat’ı kâfir ve belam olmakla suçlamış yine bu isimlerin yanında İslam’a yaklaşımları farklı olan Hilmi Demir ve Abdullah Yolcu’yu da tekfir etmiştir.⁵³⁰

Suud Selefîyesinden Suudi Arabistan eski müftüsü Abdülaziz İbn-i Baz, İslam İşbirliği Teşkilatı Genel Sekreteri Yusuf bin Ahmed el-Useymin, Suudi âlimler Abdullah İbn-i Cibrin, Salih b. el-Favzan, Selman el-Avde, Sefer el-Havali, Mısırlı Selefî âlim Ebu İshak el-Huveyni, el-Adavi, Rabi el-Madhali, Mukbil b. Hadi el-Vadi’i, Ömer el-Hadduşî, Mustafa es-Sıbai de “tağut âlimleri ve sapıklık davetçileri” olmakla itham edilmiştir.⁵³¹

⁵²⁵ Rumiya, S. 1, a.g.e., s. 37.

⁵²⁶ Rumiya, S. 8, a.g.e., s. 55-57.

⁵²⁷ Rumiya, S. 11, a.g.e., s. 38.

⁵²⁸ Rumiya, S. 3, a.g.e., s. 31-34; Rumiya, S. 6, a.g.e., s. 9-10.

⁵²⁹ Rumiya, S. 6, a.g.e., s. 9.

⁵³⁰ Rumiya, S. 6, a.g.e., s. 9.

⁵³¹ Rumiya, S. 4, a.g.e., s. 29.

Amerikalı vaizlerden Yusuf Hamza ise yalnızca mürted olmakla itham edilmemiş, Türkiye’yi ziyareti esnasında suikastının da planlandığı ancak başarılı olunamadığı itiraf edilmiştir.⁵³²

Bu isimlerin yanında Afganistan, Tacikistan, Libya, Irak, Filistin, Çeçenistan ve Mısır’da cihat gruplarını yönetmiş buldukları ülkede cihadın sona ermesinden sonra parlamentoda grubunu temsil etmiş mücahit liderler de tekfir edilmiştir. Abdul Rasul Sayyaf, Burhanuddin Rabbani, Ahmet Şah Mesud, Abdullah Nuri (Tacikistan), Amir Khatib (Tacikistan), Abdulhakim Belhadj (Libya), Şerif Şeyh Ahmed (Somali), Ali Bapir (Irak), Mahmud el-Mashhadani (Irak), Muhammed Ebu Samra (Mısır), Abbud al-Zumar (Mısır), Ahmed Kadyrov (Çeçenistan), Ramzan Kadyrov (Çeçenistan), Ahmed Zakayev (Çeçenistan) ve Hamas liderleri mürtedlikle itham ettikleri onlarca isimden yalnızca bir kısmıdır. Tekfir edilmelerinin sebebi demokratik partiler kurmaları, Allah’ın hükümleriyle hükmetmeyen parlamentoya girmeleri ve müşrik rejimlerle müttefik olmalarıdır.⁵³³

Bangladeş hükümeti tarafından 2016’da idam edilen Bangladeş Cemaat-i İslami grubunun lideri Motiur Rahman Nizami de mürted olmakla itham edilmiştir.⁵³⁴

Bu bölümde DAİŞ’in tekfir ettiği ve hedef gösterdiği belirtilen isimlerin İslam anlayışları, Modernistlik - Gelenkçilik çizgisindeki yerleri ve Selefilğe yakınlıkları tamamen farklı bir çalışma konusu olsa da bu isimlerin hiçbirinin İslam anlayışları söz konusu olduğunda aynı yerde durmadıklarını anlamak zor değildir. Bazıları “Cihadi İdeolog” olarak bilinirken, bazıları geleneğin bazıları ise modernleşmenin en hırslı savunucularıdır. İslam anlayışları aynı olmayan bu isimlerin hepsinin aynı konu üzerinden tekfir edilmesi mümkün değildir. Ancak DAİŞ’in bu isimlerin hepsini aynı kefedeyi değerlendirip aynı şekilde tekfir etmesini mümkün kılan bazı ortak noktaları vardır: DAİŞ halifesine biat etmemeleri, onlarla savaşa devam eden hükümetlerine karşı çıkmamaları ve medyada DAİŞ’i –hepsi aynı düzeyde olmasa da- eleştirmeleri. Nitekim İslam Devleti mücahitlerine bu isimleri öldürmeleri için yapılan çağrıda kullanılan “sabah-akşam İslam Devleti’ne dil uzatan, tevhid dinini kötüleyen, Müslümanlara ve

⁵³² Rumiya, S. 8, a.g.e., s. 56.

⁵³³ Rumiya English, S. 5, a.g.e., s. 28-30.

⁵³⁴ Dabiq, S. 12, a.g.e., s. 38.

mücahitlere hakaret eden küfrün önderleri”⁵³⁵ ifadesi bu isimlerin tekfirle muhatap olmalarının sebebinin İslam anlayışları değil DAİŞ’e yönelik tutumları olduğunu göstermektedir.

2.5.3. DAİŞ’in Düşman Müslüman Gruplara Yönelik Eylemlerini Meşrulaştırma Stratejisi

Yukarıda DAİŞ’in kendilerini Müslüman olarak gören gruplara yönelik tutumlarını ayrıntılı olarak ele aldık. Bu izahlarda DAİŞ’in kendisine biat etmeyen bütün şahıs ve grupları tekfir ettiği, mürted olarak kabul ettiği ve öldürülmesini gerekli olarak gördüğü açıktır. Bu kısımda Sosyal Psikolojinin terör eylemlerinin meşrulaştırılmasında kullanılan metotları inceleyen teorilerine dayanılarak DAİŞ’in Müslümanlara yönelik eylemlerini nasıl meşrulaştırdığına yer verilecektir.

1.2. Başlığında ele aldığımız teorilerden özellikle iki tanesi grubun üyelerini öteki Müslüman gruplarla savaşmaya ikna etme sürecini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Bunlar Bilişsel Çelişki Teorisi ve Ahlakî Geri Çekilme Teorisidir.

Bilişsel çelişki teorisinin tercih edilmesinin sebebi, dinî kaynaklarda Müslüman öldürmemek konusunda kesin ve açık hükümler olmasına rağmen DAİŞ’in Müslümanların öldürülmesine yönelik fetva vermesi noktasında ortaya çıkan çelişkiyi nasıl çözümlediğinin incelenmek istenmesidir.

Hucurat suresinde Allah, savaşan iki Müslüman topluluktan bahsederken her ikisi için de “mümin” kelimesini kullanmıştır. Dokuzuncu ayette “Eğer müminlerden iki grup birbiriyle vuruşurlarsa...” buyurulmuştur. Bu sebepten ötürü ehl-i sünnet âlimleri şiddetli husumet ve savaş durumlarında dahi tekfir yöntemini kullanmamışlardır.⁵³⁶ Nitekim başka bir ayette “Bir müminin, hata ile olması haricinde, başka bir mümini öldürmeye hakkı yoktur(...)”⁵³⁷ Sonrasında ise “Kim bir mümini kasten öldürürse, cezası içinde temelli kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, onu lanetlemiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır” buyurulmuştur.⁵³⁸ Yine başka ayetlerde “bir insanı öldüren bütün insanlığı öldürmüş gibi olur”⁵³⁹, “Meşru bir hak karşılığı

⁵³⁵ Rumiya, S. 6, a.g.e., s. 10.

⁵³⁶ Büyükkara, “Hariciliğin Modern Bir Görüntüsü Olarak Tekfircilik”, a.g.m., s. 41.

⁵³⁷ Nisa Suresi, 4/92.

⁵³⁸ Nisa Suresi 4/93.

⁵³⁹ Maide Suresi, 5/32.

olmadıkça Allah'ın haram kıldığı canı öldürmeyin”⁵⁴⁰ ve “Haklı bir neden için olmadıkça Allah'ın haram kıldığı cana kıymayın”⁵⁴¹ buyurulmuştur. Ayet ve hadislerin hepsinin uygulanması gerektiğini söyleyen ancak bir kısmını alıp bir kısmını bırakan DAİŞ'in, bu ayetlerdeki açık hükme muhalefet etmesinin bir bilişsel çelişki doğuracağı muhakkaktır. İlk bakışta bu çelişkinin, hedef kitle tekfir edilerek aşıldığı görülse de tekfir sürecinin bilişsel çelişki teorisi ışığında detaylı olarak incelenmesi uygun görülmüştür.

Teoriyi izah ederken çelişen iki biliş söz konusu olduğunda birey veya grubun çeşitli yöntemlerle bu çelişkiyi giderdiğini belirtmiş ve bu yöntemleri aşağıdaki gibi sıralamıştık:

Adil dünya anlayışı: Buna göre içinde yaşanılan toplum, ya da karşı gruplar adaletsiz ve gayrı meşru davranmaktadır. Onların yaptıklarıyla kendilerine yapılanları hak etmektedirler.

“Bugün, tüm küfür milletleri, elinden gelen tüm imkânlarıyla İslam Devleti'ne savaş açmıştır ve elindeki tüm silahlarını Müslümanların üzerinde kullanmaktadır. Her türlü teknolojik, yakıcı ve yıkıcı silahlarını, çocuklar, kadınlar, yaşlılar ve masumların üzerinde denemektedir. Muvahhidler, Rabbimiz Allah'tır dedikleri ve Allah'ın şeriatini yeryüzüne hâkim kıldıkları için tüm küfür ümmetleri üzerlerine üşüştüler ve onlara yaşam hakkı vermemek için ellerinden geleni yaptılar ve hala yapmaya devam ediyorlar.”⁵⁴²

DAİŞ, grubun üyelerine İslam Devleti topraklarında yaşasalar da yaşamasalar da buldukları yerde bu adaletsizliğe karşı çıkmalarını, Müslümanların veya grubun saldırı altında olduğu gibi onlara saldıranların da emniyet içinde yaşamasına imkân verilmemesi gerektiğini ifade etmektedir.

“Onlar nasıl gece gündüz bombalar ve uçaklarla Müslümanları öldürüyorsa, siz de aynı şekilde onları hedef alın. Nasıl ki; uçakları ile Müslümanların evlerini yok ediyorlarsa, siz de onların evlerini hazırladığımız patlayıcılar ile yerle bir edin. Onlar nasıl ki; bugün Müslümanların üzerine bombalar yağdırıyorlarsa siz de onların üzerlerine bombalar yağdırın ve onları beklemedikleri yerlerinden vurun!”⁵⁴³

⁵⁴⁰ En'am Suresi, 6/151.

⁵⁴¹ İsra Suresi, 17/33.

⁵⁴² Rumiya, S. 4, a.g.e., s. 18.

⁵⁴³ Rumiya, S. 8, a.g.e., s. 27.

Rumiyah English dergisinin her sayısında bir bölüm “adil terör taktikleri”ne ayrılmıştır. “Yalnız kurt” tanımını kullanmaktan kaçınan DAİŞ, bu bölümlerde hilafete biat etmiş ancak hicret etme imkânı bulamamış kişilere çeşitli eylem ve yöntem tavsiyelerinde bulunmaktadır. Eylemlerin kâfirler tarafından hak edilmiş olduğuna inandıkları için “adil terör” ifadesini kullanmışlardır.⁵⁴⁴ (bkz. Ek-2 ve Ek-3) Nitekim 22 Mayıs 2017’de İngiltere’de Manchester Arena’ya yapılan saldırı “adil terör operasyonu gerçekleştirildi” ifadesiyle yayınlanmıştır.⁵⁴⁵

Sosyal Destek: DAİŞ’in başlangıçta halka ve savaşçılara bol bol maddi yardımlarda bulunduğu bilinmektedir. Konstantiniyye dergisinin ilk sayısında Yermük Kampı’na gidip insanların erzak ve diğer ihtiyaçlarını karşıladıklarını ve insanların kendilerine ne kadar minnettar olduğunu aktarmışlardır.⁵⁴⁶ Benzer şekilde Dabiq dergisinin 2. Sayısında da yetimlere yardım edildiği bildirilmiştir.⁵⁴⁷

Ele geçirdiği topraklardaki petrol zenginliğinden dolayı DAİŞ’in en zengin terör örgütlerinden biri olduğu bilinmektedir. Mensuplarına maddi olanaklar sunmakta zorlanmamıştır. Örgütü terk etmiş veya örgütten ele geçirilen topraklarda yaşayanlarla yapılan röportajlarda üyeler, gruba katılmak için Suriye’ye gelenlerin yol masraflarının karşılandığını, aylık maaş aldıklarını ve ücretsiz sağlık hizmeti aldıklarını nitekim bunun cazibesine kapılarak gruba katıldıklarını anlatmışlardır.⁵⁴⁸ Grubun, hicret etmek isteyenlere yardımcı olmak için yayınladığı kitapçıkta da Türkistan’da hilafet topraklarına katılmak isteyen ancak parası olmayan birinin halifeye mektupla durumunu bildirmesi, bunun üzerine bütün yol ve konaklama masraflarının en iyi şekilde karşılandığı anlatılıyor.⁵⁴⁹

Başta istişhad operasyonları gerçekleştirenler olmak üzere mücahitlere manevi destek de sunulmaktadır. Yayınlarında bazen birkaç sayfada onların hikâyeleri aktarılmakta ve cesaret ve dindarlıkları övülmektedir. Örneğin İngiliz mühtedi Ebu

⁵⁴⁴ Rumiyah English, S. 2, a.g.e., s. 12.

⁵⁴⁵ Rumiyah, S. 10, a.g.e., s. 5.

⁵⁴⁶ Konstantiniyye, S. 1, a.g.e., s. 31-32.

⁵⁴⁷ Dabiq, S. 2, https://ia801206.us.archive.org/0/items/DABIQ_02_2014_/DABIQ_02_2014_.pdf, (18.07.2017) s. 38.

⁵⁴⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=wGom-2PR1uM> (10.07.2017).

⁵⁴⁹ “Hijrah to the Islamic State”, a.g.e., s. 6.

Abdullah el-Britani⁵⁵⁰ ve Amerikalı Ebu Süleyman eş-Şami⁵⁵¹ bunlardan bazılarıdır. Sık sık taltif edilen ikinci bir grup da gayr-ı müslim topraklarına tek başlarına eylemler yapan kişilerdir. Bu kişiler bazen örgütün talimatı ile bazen ise örgütün ideolojisinden esinlenerek kendilerinin planladığı ve örgütün sahiplendiği eylemler ile özellikle Avrupa ve Amerika'da silahlı öldürme ve yaralama eylemleri yaparlar. Bu kişilerin fotoğrafları üniversite yıllığı gibi renkli ve neşeli bir temada yayınlanmış ve “İslam Devleti”nin Haçlı Topraklarındaki Şövalyelerine Katılın” çağrısı yapılmıştır.⁵⁵²

Rüyaların, gerçekliğe tercih edilmesi: Grubun rüyalar üzerine inşa ettiği inançlara yayınlarında rastlanmamıştır. Hatta aksine kabirperestlerin sapıtma nedeni olarak da ibadet ettikleri kabirler hakkında uydurulan hikâyeler, rüyalar ve kıssalara inanmaları olduğunu ifade etmiş ve bunu kınamışlardır.⁵⁵³

Ancak çeşitli mistik olaylarla kendilerinin doğru yolda olduğunu kanıtlama çabası da rüya ile meşruiyet ispat etmeye çalışmak gibidir. Ebu Musab ez-Zerkavi'den nakledilen bir sohbette Felluce'deki savaş esnasında açlıktan kıvranan mücahitlerin bir karpuz bulup onu günlerce doya doya yedikleri anlatılmıştır.⁵⁵⁴ Yine benzer şekilde çok susadıklarında da bir eve girmiş, evde bu dünyadan olamayacak güzellikte üç tulum su buldukları aktarılmıştır.⁵⁵⁵ Çatışmalar kızıştığında nereden geldiği belli olmayan at kişnemelerinin duyulması, beyni parçalanmış bir mücahidin beyni toplanıp sarıldıktan bir süre sonra iyileşmiş olması Zerkavi'den aktarılan konuşmadaki diğer gerçeküstü olaylardır. Bu ve benzeri anekdotlar grubun kendilerinin doğru yolda olduğunu, düşmanlarının ise hakikate karşı savaşan kimseler olduğunu göstermek ve grup üyelerini motive etmek için aktarılır.

Sorumluluğun dağıtılması ve Ahlâki Geri Çekilme: Bilişsel çelişkinin giderilmesini sağlayan bu son iki yöntem bireyin yaptığı eylemin sonuçlarından kendisini sorumlu tutmamasını sağlar. Üyelerin saldırı eylemlerinden önce yaşayacakları tedirginliğe karşı çeşitli uyarıların yapıldığı bir bölümde onlara eylemden önce kendilerine sürekli olarak yaptıklarının bir ibadet olduğunu ve Allah'ın

⁵⁵⁰ Rumiya English, S. 3, a.g.e., s. 14.

⁵⁵¹ Rumiya, S. 8, a.g.e., s. 52.

⁵⁵² Rumiya English, S. 5, a.g.e., s. 4.

⁵⁵³ Rumiya, S. 7, a.g.e., s. 16.

⁵⁵⁴ Rumiya, S. 10, a.g.e., s. 10.

⁵⁵⁵ Rumiya, S. 10, a.g.e., s. 10.

Müslümanları, kâfirleri buldukları yerde öldürmekle yükümlü kıldığını hatırlatmaları tavsiye edilir. Bu tavsiye, eylemin sorumluluğunun bütünüyle Allah'a ait olduğu ve insanın yalnızca itaat etmekte olduğunu ima etmektedir.⁵⁵⁶

Ahlaki geri çekilme mekanizmaları da benzer şekilde eylemlerin kabul edilebilir olmasını sağlayan mekanizmalardır. Bunlar da aşağıdaki gibidir:

Ahlaki meşrulaştırma: Yukarıda DAİŞ'in öteki kategorilerine ve kâfir kategorisinin ne kadar genişletildiğine ayrıntılı olarak değinmiştik. Bu kategoride yer alanlara yapılan her türlü eylem müstahak olarak görülmektedir. Canları ve malları için hiçbir güvence söz konusu değildir. Bu görüş, ayetlere dayanılarak meşrulaştırılmaktadır. Tek başına "kâfirleri bulduğunuz yerde öldürün"⁵⁵⁷ ibaresinin bütün diğer savaş hukuku ve insan haklarına yönelik ayetleri neredeyse neshettiği anlayışı hâkimdir. Örneğin kâfirlerin mallarından söz edilirken mallarının da kanları gibi Müslümanlara helal olduğu çünkü onların Müslümanlarla (bir başka ifadeyle DAİŞ'e karşı) savaştıkları zaman aralarındaki anlaşmaların bozulduğu hükmünü vermektedirler.⁵⁵⁸

Örtmeceli dil kullanımı: DAİŞ öldürme eylemlerini infaz ve İslami literatürdeki "kisas" kavramıyla, öleceğini bile bile düşmana saldırma eylemini "inğimesi" kavramıyla, intihar eylemlerini ise "istişhad" kavramlarıyla ifade etmektedir. Bu kavramların hepsi ifade ettikleri eylemin korkunçluğunu örten, eylemi hem uygulayanlar hem de kurbanlar için kabul edilebilir kılan kavramlardır. Söz konusu kavramlar zaman zaman aman kendi anlayışları yönünde tevil de edilmiştir. Örneğin kisas öldüren kişinin idam edilmesi anlamına gelse de Ürdünlü pilot Kasasibe'nin yakılması olayında pilotun bombalarla pek çok sivil hedef almasının kisası olarak canlı canlı yakılmasının gerekliliği ispat edilmeye çalışılmıştır.⁵⁵⁹

İslam Hukuku'nda intihar büyük günahlardan sayılır ve kendini öldüren kişinin ebedi olarak cehennemde kalacağı hükmü verilir. Ancak DAİŞ inğimesi ve istişhadi operasyonlara, öleceklerini bile bile katılan kişilere en üst mertebe olan şehadeti vaat

⁵⁵⁶ Rumiya English, S. 9, a.g.e., s. 50.

⁵⁵⁷ Tevbe, 9/1.

⁵⁵⁸ Rumiya English, S. 8, <https://ia801603.us.archive.org/14/items/fdgdfa/Rumiya%208%20-%20EN.pdf> (12.06.2017), s. 12.

⁵⁵⁹ Rumiya, S. 4, a.g.e., s. 18.

etmektedir. Bu iki eylemin kendini öldürmekle ilgili olmadığına ispatı için de dinî kaynaklar ciddi şekilde yorumlanmaktadır.⁵⁶⁰ Bu bağlamda kavramların ifade edilmesinde intihar kelimesinin kullanılmaması, eylemin niteliğini örtmek için yapılmış bilinçli bir tercihtir.

DAİŞ'in kullandığı bir diğer dikkat çekici ifade de “özgürleştirme” ifadesidir. DAİŞ ele geçirdiği topraklar için İslam Hukuku literatüründe karşılığı olan fetih kelimesinin yanında bir de özgürleştirme kavramını kullanmaktadır. Kavramın hali hazırda Müslüman milletlerin yaşadığı ancak “tağut”ların yönettiği bölgelerin ele geçirilmesi için kullanıldığı tahmin edilmektedir.⁵⁶¹

Avantajlı mukayese: Bilindiği gibi avantajlı mukayese iki durumu kıyaslayarak sonra olanı, önce olandan dolayı haklı çıkarma yöntemidir. DAİŞ zarar verici pek çok eylemini, geçmişte dünya Müslümanlarına yapılmış eylemlerin birer karşılığı olarak yaptığını ifade etmektedir.

“Bizi yakarak öldürenleri yakmamızda, bizi boğanları boğmamızda, evlerimizi başlarımıza yıkanların evlerini başlarına yıkmamızda hiçbir beis yoktur.”⁵⁶²

“İşte İslam Devleti, kendisine saldıran ve Müslümanları her türlü yakıcı ve patlayıcı silahla öldüren zalimlere, hak ettikleri karşılığı vermektedir ve vermeye de devam edecektir.”⁵⁶³

“Ey tağutlar! Hep sizler mi Müslümanları öldürecek ve yakacaksınız? Artık acı çekme sırası sizde! Bize tattırdığınız acıyı, hatta daha fazlasını siz çekeceksiniz. Artık dilediğiniz gibi Müslümanları öldüremeyeceksiniz. Ve öldürdüğünüz her Müslümanın hesabını verecek ve tattırdığınız her acıyı kendiniz tadacaksınız.”⁵⁶⁴

Sorumluluğun yer değiştirmesi: DAİŞ grubu hemen hemen bütün öldürme eylemlerinde bunun Allah'ın iradesi doğrultusunda olduğunu, muvahhidlerin Allah istediği için öldürmelerinin gerektiğini ifade etmektedir.

“Ey şirki yeryüzünden kaldırıp tevhidi hâkim kılmak isteyen muvahhidler! Küfrün önderlerini öldürerek Allah'ın bu konudaki emrine imtisal edin! Ey Allah Resulü'nün

⁵⁶⁰ Konstantiniyye, S. 3, a.g.e., s. 41-43.

⁵⁶¹ Konstantiniyye, S. 1, a.g.e., s. 33; Rumiyyah, S. 1, a.g.e., s. 24.

⁵⁶² Rumiyyah, S. 4, a.g.e., s. 18.

⁵⁶³ Rumiyyah, S. 4, a.g.e., s. 20.

⁵⁶⁴ Rumiyyah, S. 4, a.g.e., s. 20.

sünnetini ihya etmek isteyen muvahhidler! Allah Resulü'nün küfrün önderleri hakkındaki suikast sünnetini yaşatın!"⁵⁶⁵

Ağustos 2014'te Amerikalı gazeteci James Foley'in boğazına bıçak dayalı halde seri bir şekilde son sözlerini söylediği ve sonrasında boğazının kesildiğini gösteren video şüphesiz örgütün medyada en çok dikkat çeken propaganda videolarından biriydi. Videoda Foley'e Guantanamo mahkûmlarının kıyafetlerini hatırlatan turuncu tulum giydirilmiş olması dikkat çekici sembolik anlamı olan bir ayrıntıydı. Bu videodaki sözlerinde Foley, pek çok fırsat verilmesine rağmen Amerikan hükümetinin grubun taleplerini karşılamayarak kendisini ölüme terk ettiğini, kendisinin Afganistan, Irak, Somali vb. Müslüman ülkelerde yaşayanlar gibi ülkesinin dış politika kararlarının bir kurbanı olduğunu ifade etmektedir.⁵⁶⁶ Bulunduğu durumdan ötürü Foley'e bir metnin ezberletilmiş olduğunu tahmin etmek zor değildir. Bunun yanında Foley'in durumu Dabiq dergisinde tekrar ele alınmış ve okuyuculara esirlerin ölümünden dolayı neden örgütün suçlanamayacağı izah edilmiştir. Bu açıklamalara göre Amerikan hükümetinin, Foley'in durumu hakkında bilgilendirildiği, Müslüman mahkûmlarla takas talep edildiği ancak Amerika'nın kibirle bu teklifi reddettiği ifade edilmektedir. Örgüt, Amerika'nın Irak'a hava saldırısı başlatması üzerine yeni bir mesajla James Foley'in infaz edilmesinin söz konusu olduğunu bildirmiş ancak bu bildiri de kayıtsızlıkla karşılanmıştır.⁵⁶⁷ Obama hükümeti, örgütün taleplerini karşılamada tereddütlü davranmıştır. Hava saldırılarının durdurulmaması ise bardağı taşıran son damla olmuştur.⁵⁶⁸ İşte bu gerekçelerle örgüt Foley'in öldürülmesinden kendi hükümetinin sorumlu olduğunu ifade etmektedir.

Benzer şekilde esir TSK askeri oldukları iddia edilen Fethi Şahin ve Seftir Taş'ın infazından da Türk hükümeti suçlu gösterilmiştir. Aralık 2016'da yayınlanan videoda esirler önce kafes içinde gösterilmiş, daha sonra el ve ayakları üzerinde yürütülerek infaz edilecekleri noktaya getirilmişlerdir. Burada –muhtemelen okutulan veya ezberletilen- son sözlerini söylemişlerdir. “Ey Türkiye halkı bizim bu duruma düşmemizin sebebi AKP hükümetidir”, “Kurtarılmayı bekledik ancak TSK bize değer vermedi”, “ Ey Erdoğan bizim bu hale köpek gibi düşmemizin sebebi sensin” gibi

⁵⁶⁵ Rumiya, S. 5, a.g.e., s. 8.

⁵⁶⁶ Dabiq, S. 3, a.g.e., s. 39.

⁵⁶⁷ Dabiq, S. 3, a.g.e., s. 3-4.

⁵⁶⁸ Dabiq, S. 3, a.g.e., s. 37-38.

ifadeler kullanmışlardır. Bu ifadeler yapılan eylemden kurbanların ve mensup oldukları hükümetlerin suçlanmasına açık birer örnektir.⁵⁶⁹

Sonuçların önemsizleştirilmesi veya çarpıtılması: Grubun ay boyunca yapmış olduğu eylemler ve sonuçları çeşitli infografikler halinde dergilerde yayımlanmaktadır. Bu infografiklerde abartılı olarak ölü ve yaralı sayıları, imha edilen askeri araç tipleri, varsa elde edilen askeri ekipmanların sayıları ve modelleri ayrıntılı olarak paylaşılır. Bu infografiklerde kullanılan dil bütünüyle değer yargılardan arınmış ve rakamlara dayalıdır. “200 ölü onlarca yaralı”, “60 günde 900’den fazla yaralı” gibi ifadeler öldürülenlerin ve yaralananların herhangi bir anlam ifade etmediğini göstermektedir. Kurbanların bu kadar istatistiksel ifade ediliyor olması, onların insan olarak kabul edilmediğini, insan hayatına kastetmekle askeri araçlara zarar vermek arasında bir değer ayrımı yapmadıklarını göstermektedir. (Ek-4 İnfografik örneği)

İnsanlıktan çıkarma: Ebu Musab ez-Zerkavi’den aktarılan konuşmada Felluce’deki Amerikalı askerlerin “bok böcekleri ve sinekler” gibi öldürüldüğünün ifade edilmesi bu konudaki örneklerden biridir.⁵⁷⁰ Yine Zerkavi’nin Usame b. Ladin’e yönelik bir mektubundan aktarılan pasajda, Rafizîler için “gizlenmiş yılan, hile ve kötülüğün örümcekleri, sinsi düşman, ölümcül zehir” ifadeleri dikkat çekicidir.

Örgütün bir önceki sözcüsü Ebu Muhammed el-Adnanî’nin konuşmalarında ise “deyyus” ifadesi kullanılmıştır.⁵⁷¹ Mevcut sözcüsü Ebu’l-Hasan el-Muhacir de aynı şekilde sözlerinde “deyyus” kelimesini kullanmıştır. Her iki sözcü de bu sıfatı Suriye’deki Sünni muhalif gruplar için kullanmışlardır.⁵⁷²

Bu ifadelerden örgütün düşmanlarını kendilerinin dengi olan insanlar olarak görmedikleri anlaşılmaktadır. Gayr-ı Müslim Amerikan ordusu, Şiiler veya Sünni Muhalifler arasında onlar için bir fark yoktur. Hiçbiri insan olarak kabul edilmeye değen düşmanlar değildir.

Suç yükleme: Medyayı uzun süre meşgul eden ve örgütün tanınmasını sağlayan “Ürdünlü pilot Muaz Kasasibe’nin canlı olarak yakılması” hadisesini DAİŞ,

⁵⁶⁹ <http://heavy.com/news/2017/01/isis-islamic-state-amaq-news-the-cross-of-the-shield-turkey-turkish-soldiers-burned-to-death-execution-wilayat-halab-aleppo-syria-english-translation-subtitles-video/>, (27.07.2017).

⁵⁷⁰ Rumiya, S. 10, a.g.e., s. 9.

⁵⁷¹ Konstantiniyye, S. 1, a.g.e., s. 19; Konstantiniyye, S. 3, a.g.e., s. 7.

⁵⁷² Rumiya, S. 9, a.g.e., s. 26.

Konstantiniyye dergisinin 1. Sayısında “Mürted pilot kadın ve çocukları acımasızca katlettikten sonra kısas yapıldı” ifadesiyle paylaşmış ve bu durumdan pilotun kendisini ve hükümetini sorumlu tutmuştur.⁵⁷³ Bu noktada kısas ifadesiyle örtmeceli dil yöntemi kullanılmış ve diri diri yakılmasının suçu kurbanın kendisine yüklenmiştir. Yine canlı canlı yakma hususunda yayınlanan bir makalede kâfirlerin cürümleri sayılmış ve bunlara karşılık yakma eyleminin bir hak olduğu ifade edilmiştir.

“Kâfirler, hemen hemen her gün attıkları bombalarla Müslümanları yakarak öldürmektedirler. Attıkları bombalarla çoğu zaman kadın, çocuk ve yaşlı kimseler de yanarak ölmektedir. Yakarak öldürmek, Allah’ın kısas olarak bize vermiş olduğu bir haktır.”⁵⁷⁴

Dabiq dergisinin 12. sayısında ise infaz fotoğrafları paylaşılan iki kişinin, kâfir milletler ve örgütler tarafından terk edildikleri için infaz edildikleri ifade edilmiştir.⁵⁷⁵ Bu örneklerden anlaşılacağı gibi DAİŞ özellikle esirlere yönelik öldürme eylemlerinde, eylemin açık aktörü olduğu halde suçu, takas veya taviz tekliflerini kabul etmeyen hükümet ve milletlere yüklemektedir. Grubun ve eylemcilerin sorumluluktan sıyrılabilmeleri ve eylemin daha kabul edilebilir hale gelmesi için özellikle esirlere yönelik muamelelerin meşrulaştırılmasında en etkin kullanılan yöntemdir.

2.6. DEĞERLENDİRME

Çalışmanın bu bölümünde DAİŞ veya İslam Devleti olarak bilinen devlet benzeri terör yapılanmasının ortaya çıkışına değinilmiş, eylemleri ve eylemlerine meşruiyet zemini oluşturmak için kullandığı İslam kaynaklarını yorumlama biçimi kendi yayınlarındaki söylemlerine dayanılarak analiz edilmiştir. Akabinde birinci bölümde tanımlandığı şekliyle fundamentalist grupların özelliklerini taşıyıp taşımadığı incelenmiştir. Yine kendi söylemlerinde “düşman öteki”ni nasıl inşa ettikleri incelendikten sonra son kısımda sosyal psikolojinin metotları kullanılarak eylemlerini üyelerinin ve grubun dışındakilerin nazarında nasıl meşrulaştırdıkları analiz edilmiştir.

DAİŞ’in din yoluyla meşrulaştırdığı eylemlerinin 1) Dışlama, ötekileştirme ve tekfir, 2) Öldürme, saldırma ve çatışma, 3) İntihar eylemleri, 4) Esir Alma, 5) İşgal

⁵⁷³ Konstantiniyye, S. 1, a.g.e., s. 23.

⁵⁷⁴ Rumiya, S. 4, a.g.e., s. 18.

⁵⁷⁵ Dabiq, S. 12, a.g.e., s. 64.

olarak kategorize edilebileceği görülmüştür. Eylem türlerine kısaca değinildikten sonra eylemlerin yöneltildiği hedeflerle ilgili söylemlerin analizine geçilmiştir.

Grubun eylemleri ve eylemlerini üzerine bina ettiği meşruiyet zemini dikkate alındığında din motivasyonlu terör örgütü olduğu varsayımımız doğruluk kazanmaktadır. Her ne kadar belirli mekânsal sınırları varmış gibi görüldüğü için kendisini devlet olarak adlandırırsa da söylemlerinde herhangi bir mekânsal sınırı kabul etmedikleri, yeryüzünün tamamına kendi ideolojilerini yaymak niyetinde oldukları açıktır.

DAİŞ'in ideolojik ifadeleri incelendiğinde fundamentalist dindarlığın tanımlanan özelliklerini büyük oranda taşıdığı görülmüştür. Dini günlük hayattan dışlamaya çalışan sekülerlere olduğu kadar Allah'ın bazı hükümlerini uygulayıp bazı hükümlerini uygulamayan Müslümanlara karşı da öfkelidirler. Önce ideolojinin değil davranışların tesis edilip arkasından İslam'a bunu onaylatmaya çalışmaları kaynaklar arasında seçici davranmalarına ve zaman zaman çelişkiye düşmelerine sebep olmuştur. Dünyanın iyiler ve kötüler olarak ayrıldığı fikrine sıkı sıkıya sarılmışlardır. Kendilerini mutlak hakikatin temsilcisi karşılarında olan herkesi ise kötünün ve şeytanın takipçisi olarak kabul etmişlerdir. İslam'da fiten rivayetleri olarak bilinen kıyamete ilişkin rivayetlere sık sık atıfta bulunmuşlar ve bu rivayetlerin kendi gruplarına işaret ettiği imajını oluşturmaya çalışmışlardır. Grubun yanında olanların Allah tarafından seçilmiş kişiler olduğu inancı vardır. Grubun içindekiler ve dışındakiler arasındaki sınırlar mekânsal ve sosyal olarak keskin çizgilerle belirlenmiş bu sınırlara uymak selefî terminolojiden “vela ve bera” kavramı ile ifade edilmiştir. Gruba dâhil olanların İslam Hukuku'nun en lafızcı yorumlarında belirtilen davranış kalıplarına sıkı sıkıya uymaları beklenmiş uymayanlara cezai müeyyide uygulayacak ekipler kurulmuştur. Bir bütün olarak değerlendirildiğinde grubun tepkisel olması, fikirler arasında seçici davranması, çok keskin ikili dünya görüşünün olması, milenyalist rivayetleri önemsemesi, üyelerinin seçilmiş kişiler olduğu inancı, grubun sınırlarının çok keskin olarak belirlenmesi, grup içindekilerden belirli davranış taleplerinin olması söylemlerinde belirgin olarak görülen fundamentalist özelliklerdir.

Fundamentalizm kavramının dinî grupları genelleme ve indirgeme riski taşıdığına birinci bölümde değinilmişti. Bu anlamda tek bir tasnifin kullanılmasının indirgeme tehlikesine düşürebileceği göz önüne alınarak ikinci bir fundamentalist

grubun özellikleri listesinden de yararlanılmıştır. Politik psikanalist olan Vamık Volkan'ın tanım ve tasniflerine göre grubun söylemleri incelenmiştir. Grup üyelerinden mutlak sadakat beklendiğine dair pek çok söyleme rastlanmıştır. Bu söylemlerin özellikle grubun düşüşe geçtiği ve buna bağlı olarak geri dönmeye çalışanların olduğunun bilindiği son dönemlerde yoğunlaştığı görülmüştür. Grubun söylemlerinde hem Allah'ın kendilerinin yanında olduğuna inanmaları sebebiyle çok büyük bir güç sahibi oldukları iddialarına hem de bütün dünyanın onlar saldırdığı, kadın ve çocuklarını öldürdüğünden yakınmalarına rastlanmıştır. Grubun eylemlerinde kurbanlarına en ufak bir sempati beslemedikleri ne kadar çok insan ne kadar çok acı çekerek öldürülürse o kadar iyi bir eylem gerçekleştirdiklerine inandıkları görülmüştür. Grubun ahlak anlayışına göre kâfir olarak tanımladıkları ötekilere her türlü cezayı reva gördükleri açıktır. Daha önce de ifade edildiği gibi grup üyeleri ile dış grup arasında keskin sınırlar çizilmiş, içeridekiler ne kadar hakikati temsil ediyorsa dışarıdakilerin o kadar kötülüğü temsil ettiği ifade edilmiştir. Kadın ve aile rolleri detaylı olarak belirlenmiştir. Toplu olarak değerlendirildiğinde Volkan'ın tarifindeki mutlak sadakat, tümgüçlü ve mağduriyet hissi, mazoşist ve sadist eylemler, düşmana her türlü cezayı reva görecektir şekilde ahlak anlayışının değişikliğe uğraması, grup ve öteki arasında keskin sınırlar, aile ve cinsiyet rolleri ile ilgili talepler ve öteki hakkındaki olumsuz kanaatler özelliklerini taşıdığı görülmüştür. Bunlara dayanılarak DAİŞ grubunun din anlayışının fundamentalist olarak değerlendirilebileceğine kanaat getirilmiştir.

Sonraki kısımda DAİŞ'in İslam algısı, kendilerini algılama biçimleri ve ötekine yönelik tutumları genel hatlarıyla ele alınmıştır. Bu genel bakıştan sonra ise özel olarak Müslüman ülkeler, gruplar ve bazı şahıslarla ilgili tutumları değerlendirilmiştir. Grubun eylemlerini meşrulaştırma ve ötekini gayrı meşrulaştırmaya yönelik söylemleri incelenmiştir. Eylemlerinin haklılığını savunmak için yoğun şekilde dinî metinlerden yararlandığı tespit edilmiştir. Aynı şekilde eylemlerinin uygulanacağı hedeflerin tespitinde de dinî gayr-ı meşrulaştırmalar kullandığı görülmüştür. Ancak bunların büyük kısmında siyasi ve askeri olarak hali hazırda hedefinde olan kimseler olduğunu ve askeri olarak hedef seçildikten sonra buna uygun dinî gayr-ı meşrulaştırma ifadelerinin üretildiği tespit edilmiştir. Müslümanlar söz konusu olduğunda DAİŞ'in kendilerini olumlayan az sayıda grup ve kişi haricinde hiç kimsenin Müslümanlık iddiasına itibar etmediği ortaya konmuştur. Tağutlara oy vermek, onlar için askere gitmek, Allah'ın

hükümlerinden başka kanunlar yasamak ve bu kanunlara uymak suçlarından Müslüman demokratik devletler tekfir edilmiştir. Krallıkla yönetilen Suudi Arabistan ve Ürdün'ün ise en belirgin suçlanma sebebi kâfir ülkelerle müttefik olmalarıdır. İran Şii olması dolayısıyla tekfir edilmiştir. Şiiler, İslam inancını değiştirmek ve bütünüyle sapkın fikirlerle dolu yeni bir inanç sistemi belirlemekle, Sufiler ve Nurcular inançlarında mistik öğelerin bulunmasıyla tekfir edilmişlerdir. Sufilerin ve Şiilerin kabir ziyaretlerini önemsemeleri onların tekfir edilmelerindeki ortak özelliklerden biridir. El-Kaide ve Taliban'ın tekfir sebebi tam olarak belirli olmamakla beraber, DAİŞ'e biat etmeyip aksine ona karşı savaşıyor olmaları muhtemel sebeptir. Müslüman Kardeşler demokrasiyi benimseyip seçimlere katıldıkları için mürtetlikle suçlanmaktadır. Ayrıca kendileri kadar cüretkârca tekfir metodunu kullanmayan kimseler de "Mürçi" olmakla suçlanmıştır. Bunların yanında İslam Dünyasının tanınmış ve kendilerine göre takipçileri olan pek çok ilim adamı da ismen tekfir edilmişlerdir. Genel itibariyle bakıldığında DAİŞ, kendisinden başka hiç kimsenin Müslümanlığına itibar etmiyor olarak görünmektedir. Bu bakımdan Müslüman-Gayr-ı Müslim ayrımı yapmadan herkesi hedef alabileceği açıktır. İkinci araştırma sorumuz olan "DAİŞ'in hedef seçiminde dini gayrı meşrulaştırmanın etkisi var mıdır" sorusunun olumlu cevaplandığı görülmüştür.

Araştırmanın üçüncü sorusu haksız yere insan öldürmenin haram oluşu İslam Hukukunun sabit bir hükmüyken DAİŞ'in öldürmede aşırıya gitmesi durumu iki bilginin çelişkili olduğu bir durum olduğu için DAİŞ'in hangi mekanizmaları kullanarak bilişsel çelişkiyi giderdiği sorusuydu. Grubun adil dünya anlayışı, sosyal destek, sorumluluğun dağıtılması ve ahlaki geri çekilme mekanizmalarını kullanarak bu çelişkiyi gidermeye çalıştığı görülmüştür. Öldürülenlerin bunu hak ettikleri, yıllardır acı çektirilen Müslümanların kanları için kısas olarak öldürdükleri ifade edilmiştir. Savaşçılara ganimet payları ve öldüklerinde ailelerin bakımları yoluyla destek olunmuştur. Eylemlerin Allah'ın iradesi olduğu ifade edilerek sorumluluk Allah'a havale edilmiştir. Ancak rüya görme mekanizmasının kullanıldığına dair bir veriye rastlanmamıştır.

Son sorumuz ise DAİŞ'in aşırı sadist şiddet eylemlerinin uygulanmasında hem eylemcinin öz yaptırım mekanizmalarını devre dışı bırakmak hem de sempatizanlarının nazarında haklılaştırmak için hangi yöntemleri izlediği idi. Çalışmada DAİŞ'in ahlaki geri çekilme mekanizmalarını kullandığı görüldü. Bu bağlamda örgütün ahlaki

meşrulaştırma, örtmeceli dil kullanımı, avantajlı mukayese, sorumluluğun yer değiştirilmesi, sorumluluğun yayılması, sonuçların önemsizleştirilmesi, insanlıktan çıkarma ve suç yükleme mekanizmalarını kullandığı sonucuna varılmıştır.

SONUÇ

Afganistan'daki çatışma ortamının meyvelerinden olup ilk etapta el-Kaide'den çok da farklı görünmeyen DAİŞ, Musul gibi büyük bir şehri ele geçirmesi, hilafet ilan etmesi ve medyaya yansıyan sansasyonel eylemleri ile 2010'larda adını duyurmuştur. Örgüt Suriye ve Irak'ta bulunan güvenlik ve otorite boşluklarından yararlanarak hızla yayılmış, İslam Hukukunun en lafzi yorumları üzerine inşa ettiği devlet sistemiyle dikkatleri üzerine çekmiştir. Birkaç yıl içinde siyah savaşı kıyafetleri, Hz. Muhammed'in mührünü üzerinde taşıyan bayrakları ile dünyanın en tanınmış ve medyatik terör örgütü haline gelmiştir.

Bu çalışmada grubun bir proje mi yoksa kendiliğinden ortaya çıkmış siyasi bir grup mu olduğu tartışması üzerinde durulmamıştır. Bunun yanında grubun aslında Saddam sonrası Nuri el-Maliki'nin sert mezhepçi politikaları ve Obama hükümetinin Sünnileri değil Şii'leri muhatap alması üzerine oluşan siyasi bir tepki hareketi olduğu ve "radikal İslamcılık" kisvesinin yalnızca bağışçı ve yabancı savaşçıları bölgeye çekmek için kullanılan bir kılıf olduğu iddialarına da değinilmemiştir. Yalnızca grubun söylemleri ve eylemlerini meşrulaştırması konularına yoğunlaşmıştır. Grubun politik düzlemde temsil ettikleri, grup üzerinden yürütülen vekâlet savaşları, aktörlerinin ne kadarının gerçek ne kadarının proje olduğu konuları Uluslararası İlişkiler ve Siyaset bilimcilerinin çalışma alanlarına giren sorulardır. Bu çalışmada hedeflenen ise kendisini teokratik bir devlet olarak yansıtan, medyayı benzerlerinden kat kat daha etkin şekilde kullanan ve söylemlerinin bütünü İslami kaynaklara dayanan bir grubun, ötekini inşası ve ötekine yönelik eylemlerini meşrulaştırma noktasında kullandıkları yöntemleri analiz etmektir.

Birey ve grup düzeyinde terör eylemlerinin analiz edilmesi için kullanılan bilişsel çelişki ve ahlaki geri çekilme teorilerinden yararlanılarak grubun söylemleri analiz edilmiştir. DAİŞ'in propaganda araçları yoluyla şiddet eylemlerine bulaşmamış insanları, nasıl birer terörist veya terör destekçisine dönüştürebileceği bu amaç doğrultusunda hangi mekanizmalardan yararlandığı üzerinde durulmuştur. Grubun uygulamaları ve söylemleri arasında çelişkilerin bulunduğu ancak bu çelişkilerin ustaca gizlendiği tespit edilmiştir. Grubun medyadaki yansıması ne kadar acımasız görünse de kendi söylemlerinin medyadaki haber dilinden çok daha acımasızca olduğu

görülmüştür. Müslüman ülke ve grupları hatta söylem düzeyinde kendilerinden çok az farklı olanları bile topyekun tekfir etmekten çekinmedikleri tespit edilmiştir.

Doğal süreçte ortaya çıkmış olsa da proje olsa da söylemleri ve eylemleri ile hem Müslümanlara hem de Müslümanlar dışındaki gruplara zarar veren ve her yayında daha cüretkarca ve daha fazla zarar vermekle tehdit eden bu grubun söylemlerinin analiz edilmesi varsa çelişkilerin ortaya konması zorunludur. Zira grup dağılsa da yaydığı ideolojinin etkilediği bireylerin etkinlik alanının nereye kadar olduğunu tahmin etmek güçtür. Hatta bölgenin durumu düşünüldüğünde yeni bir Sünni yapılanmanın, DAİŞ 2'nin ortaya çıkmasının çok sürmeyeceği de analistler tarafından öngörülmektedir.

Bu çalışmanın tamamlandığı tarihlerde koalisyonun ağır saldırıları altında grubun Suriye ve Irak'taki topraklarının büyük kısmını kaybettiği ve her geçen gün medyaya daha fazla DAİŞ'ten kaçış haberlerinin yansıdığına belirtilmesi gerekir. Üzerinden zaman geçtikçe ve dönenlerin tecrübeleri dinlendikçe grubun iç yüzü hakkında daha doğru bilgilerin elde edilebilmesi ve daha bütünlüklü bir çerçeve çizilebilmesi mümkün olacaktır.

Gruba katılanlar ve motivasyonları konusu da bu çalışmada ele alınmayan konulardandır. DAİŞ'in söylemleri ile geri dönenler ve kurtarılanların söylemleri arasındaki farklılıklar, DAİŞ'e gidenlerin motivasyonları, geri dönmeye karar vermelerine neden olan süreçler çalışılması gereken konulardır.

Yukarıda ifade edilenler ışığında, konu ile ilgilenen araştırmacıların çalışmaları için araştırma önerileri şu şekilde sıralanabilir:

a. DAİŞ'e katılan bireylerden seçilen örneklerle çeşitli mülakatlar gerçekleştirilip, gruba katılma sebepleri, gruba katılmadan önce ve sonraki dindarlık durumları ve kişiliklerinin grup içinde geçirdiği dönüşümler üzerine nitel çalışmalar yapılmalıdır. Bu mülakatlar hem savaşta aktif görev alanlarla hem de sivillerle yapılabilir.

b. DAİŞ'in yayınladığı yazılı dokümanlar üzerine detaylı içerik analizi yapılabilir ve konu ağırlıkları, eylem türlerinin istatistiksel dağılımı, hedeflerin istatistiksel dağılımları gibi veriler tespit edilebilir.

c. DAİŞ'in hakimiyeti altında yaşamış çocuklarla özel çalışmalar yürütülebilir. Hem DAİŞ'in çocukları endoktrinasyon sürecinin anlaşılması hem de çocukların yeniden topluma kazandırılabilmesi için bu konunun üzerinde durulması önemlidir.

Son olarak değinilmesi gereken bir diğer husus da İslamofobi ve yabancı savaşçı konusunun dönüşümlü olduğudur. Kısmen grubun eylemleri kısmen de grubun eylemlerini politik söylemlerinde oy toplama amacıyla kullanan siyasetçilerin etkisiyle İslamofobinin yükselişe geçmesinin gelecekte daha fazla problemlere sebep olacağı açıktır. Bu çalışmada gösterilmeye çalışıldığı gibi Müslümanlar da en az gayr-ı müslimler kadar hatta belki de daha fazla DAİŞ'in hedefindedir. Buna rağmen Müslümanların DAİŞ'in resmi sözcüleri muamelesi görmeleri, her ortamda Müslüman terörist grupları olumsuzlamalarının beklenmesi, bazen de hiçbir şey beklenmeyip kendiliklerinden nefret objeleri haline gelmelerinin ortaya çıkaracağı yaralama, sakatlama, öldürme eylemlerinin artması yalnızca Müslümanların toplu olarak gerilemesi ile sonuçlanabilir. Birey ve grupların saldırı altında olduklarını düşünmeleri, sosyal hayattan engellenmiş hissetmeleri, kendileri aleyhinde kayırmaların söz konusu olduğunu, sistemin dışına itildiklerini fark etmeleri onların tepkiselleşmesine sebep olacaktır. Tepkiselleşme bilinç düzeyinde de bilinçaltı düzeyde de gerçekleşmesi mümkün bir durumdur. Bilinçaltı düzeyde tepkiselleşme en hafifinden buldukları ülkelerde entegrasyon sorunları yaşamalarına veya yaşadıkları ülkeyi sahiplenmemelerine sebep olabilecek bir durumdur. Tepkiselleşen Müslümanlar belki de yaşadıkları ülkeye yapılan saldırıları, sistemin dışına itilmeyenler kadar sahiplenemeyeceklerdir.

Umberto Eco'ya göre, toplumun dışına itilen bireyler için öğretinin ne olduğunun önemi yoktur. Onları çeken, sapkın inancın vadettiği umuttur. Bir grup ne kadar sistemin dışına itilirse ve ne denli ana akımın yıkımını isteyen hortlaklar muamelesi görürse o kadar kötü ve toplum dışı olur.⁵⁷⁶ Bu durum, çok açık fakat politikacıların sık sık görmezden gelmeye meyilli oldukları bir durumdur.

Araştırmanın çeşitli sınırlılıklarının olduğu ve pek çok soruya yanıt vermekten aciz olduğu aşikârdır. Ancak sınırlı da olsa alandaki bir boşluğu doldurması ve yeni çalışmalar için yol açması temenni edilmektedir.

⁵⁷⁶ Umberto Eco, *Gülün Adı*, 8. b., çev. Şadan Karadeniz, İstanbul, Can Yayınları, 1997, s. 234.

KAYNAKLAR

Kitaplar

- AKBULUT ALBAYRAK Şule, *Hristiyan Fundamentalizmi*, İstanbul, Etkileşim Yayınları, 2007.
- ARONSON Elliot - WILSON Timothy D. - AKERT Robin M., *Sosyal Psikoloji*, çev. Okhan Gündüz, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2012.
- ATAÖV Türkkaya, *Amerika'da Hristiyan Köktendinciliği*, İstanbul, İleri Yayınları, 2010.
- AYDINALP Halil, *İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör*, Ankara, Birleşik Yayınevi, 2011.
- AYDINALP Halil, *Yüksek Din Öğretimi ve Dinî Köktencilik*, İstanbul, Çamlıca Yayınları, 2011.
- AYVERDİ İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul, Kubbealtı Neşriyat, 2005.
- BARIN Hilal, *Tedirgin Nefret: İslamofobi ve DAİŞ*, İstanbul, Tezkire Yayıncılık, 2016.
- BULUT Halil İbrahim, *İslam Mezhepleri Tarihi*, Ankara, DİB Yayınları, 2006.
- BÜYÜKKARA Mehmet Ali, *İhvan'dan Cuheyman'a Suudi Arabistan ve Vahhabilik*, İstanbul, Rağbet Yayınları, 2013.
- BÜYÜKKARA Mehmet Ali, *Çağdaş İslamî Akımlar*, İstanbul, Klasik Yayınları, 2016.
- ÇAYIR Celal, *Din Şiddet İlişkisi: Şiddetin Meşrulaştırılmasına Yönelik Tutumlar Üzerine Bir Araştırma*, İstanbul, Seda Özalit, 2014.
- DEMİR Ömer - ACAR Mustafa, *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, 2. B., Ankara, Vadi Yayınları, 1997.
- ECO Umberto, *Gülün Adı*, 8. B., (çev. Şadan Karadeniz), İstanbul, Can Yayınları, 1997.
- ERDEM Süleyman, *Cihatçılar: el-Kaide ve IŞİD'e Katılanların Hikayesi*, İstanbul, Yakın Plan Yayınları, 2016.

- GÜRSES İbrahim, *Kölelik ve Özgürlük Arasında Din: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Sosyal Psikolojik Bir Araştırma*, Bursa, Arasta Yayınları, 2001.
- HADDURİ Macid, *İslam Hukuku'nda Savaş ve Barış*, (çev. Fethi Gedikli), İstanbul, Yöneliş Yayınları, 1999.
- HAMDANİ Mahmood, *İyi Müslüman, Kötü Müslüman*, (çev. Sevinç Altınçekiç), İstanbul, 1001 Kitap Yayınları, 2005.
- HOGG Michael A., VAUGHAN Graham M., *Sosyal Psikoloji*, 2.B., (çev. İbrahim Yıldız, Aydın Gelmez), Ankara, Ütopya Yayınevi, 2011.
- HOFFER Eric, *Kesin İnançlılar*, 7. B., (çev. Erkil Günur), İstanbul, İm Yayıncılık, 1998.
- HORTAÇSU Nuran, *En Güzel Psikoloji Sosyal Psikoloji*, Ankara, İmge Kitabevi, 2012.
- HÖKELEKLİ Hayati, *Din Psikolojisi*, Ankara, TDV Yayınları, 2008.
- JUERGENSMEYER Mark, *Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence*, London, University of California Press, 2000.
- KAĞITÇIBAŞI Çiğdem, CEMALCILAR Zeynep, *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş*, 16.B., İstanbul, Evrim Yayınevi, 2014.
- KARLSSON Ingmar, *Din, Terör ve Hoşgörü*, (çev. Turhan Kayaoğlu), İstanbul, Homer Kitabevi, 2005.
- KURT Abdurrahman, *Din Sosyolojisi*, 3.B., İstanbul, Sentez Yayıncılık, 2012.
- LUIZARD Pierre-Jean, *İŞİD Tuzağı*, 2.B., İstanbul, İletişim Yayınları, 2016.
- MAVİLİ AKTAŞ Aliye, *Küçük Gruplar, Dinamikler ve Grup Süreci*, Ankara, Mustafa Kitabevi, 2001.
- OKUMUŞ Ejder, *Dinin Meşrulaştırma Gücü*, İstanbul, Özgü Yayınları, 2005.
- OKUMUŞ Ejder, *Din ve Toplumsal Çatışma*, İstanbul, İnsan Yayınları, 2017.
- ÖZEL Ahmet, *İslam ve Terör: Fikhî Bir Yaklaşım*, 2.B., İstanbul, Küre Yayınları, 2014.

- ÖZKAN Ali Rafet, *Fundamentalist Hristiyanlık: Yedinci Gün Adventizmi*, Ankara, Alperen Yayınları, 2002.
- PROCTER Paul, *Longman Dictionary of Contemporary English*, Essex, Longman House, 1992.
- ROY Olivier, *Küreselleşen İslam*, (çev. Haldun Bayrı), 2. B., İstanbul, Metis Yayınları, 2013.
- SAKALLI Nuray, *Sosyal Etkiler: Kim Kimi Nasıl Etkiler*, 4.B., Ankara, İmge Kitabevi, 2013.
- SAMİ Şemsettin, *Kâmus-ı Türkî*, 5.B., İstanbul, Kapı Yayınları, 2011.
- ŞEN Osman, *Din, Terörizm ve el-Kaide*, Ankara, Sarkaç Yayınları, 2011.
- TAPLAMACIOĞLU Mehmet, *Din Sosyolojisi*, 3.B., Ankara, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1983.
- TURNER Bryan S.(ed.), *The Cambridge Dictionary of Sociology*, New York, Cambridge University Press, 2006.
- ULUTAŞ Ufuk, *The State of Savagery: ISIS in Syria*, Ankara, Seta Yayınları, 2016.
- VOLKAN Vamık D., *Körü Körüne İnanç: Kriz ve Terör Dönemlerinde Geniş Gruplar ve Liderleri*, (çev. Özgür Karaçam), İstanbul, Okuyan Us Yayıncılık, 2005.
- VOLKAN Vamık D., *Divandaki Düşmanlar: Bir Türk Psikanalistin Politik Psikoloji Serüveni*, (çev. Serap Erdoğan Taycan), İstanbul, Alfa Basın Yayın Dağıtım, 2013.
- YAPICI Asım, *Din, Kimlik ve Önyargı: Biz ve Onlar*, Adana, Karahan Kitabevi, 2004.
- YEŞİLTAŞ Murat ve diğerleri, *Sınırdaki Düşman: Türkiye'nin DAİŞ ile Mücadelesi*, İstanbul, Seta Yayınları, 2016.

Makaleler

- ALMOND A. Gabriel - SIVAN Emmanuel – APPLEBY R. Scott, "*Fundamentalism: Genus and Species*", *Fundamentalism Comprehended*, ed. Martin E. Marty - R. Scott Appleby, Chicago, University of Chicago Press, 1999, ss. 399-424.
- ALSAYYAD Nezar, "*Radikal Dinciliğin Kenti*", (çev. Şevket Emek Ataman), *Fundamentalist Kentin Olabilirliği: Dindarlık ve Kentsel Mekanın Yeniden Üretimi*, ed. Nezar AlSayyad – Mejgan Massoumi, İstanbul, Litera Yayıncılık, 2015, ss. 21-56.
- ALTEMEYER Bob – HUNSBERGER Bruce, "*Authoritarianism, Religious Fundamentalism, Quest, and Prejudice*", *The International Journal for the Psychology of Religion*, C. 2, S. 2., Taylor and Francis, 1992, ss. 113-133.
- ANDAÇ DEMİRTAŞ Hanife, "*Sosyal Kimlik Kuramı: Temel Kavramlar ve Varsayımlar*", *İletişim: araştırmaları*, C. 1., S. 1., İletişim Araştırmaları ve Uygulama Merkezi, 2003, ss. 123 –144.
- BAHARÇİÇEK Abdulkadir, "*Radikalleşmenin Önlenmesi ve Terörle Mücadele Üzerinde Demokratikleşmenin Rolü, Terörün Sosyal Psikolojisi*", (ed.) Murat Sever - Hüseyin Cinoğlu - Oğuzhan Başbüyük, Ankara, Polis Akademisi Yayınları, 2010, ss. 25-38.
- BAL Hüseyin, "*Dinî Grupların Anlamı, Sınıflandırılması ve Alevî-Bektaşî Gruplar*", *Journal of World of Turks*, C. 3, S. 3, 2011, ss. 25-47.
- BANDURA Albert, "*Mechanisms of Moral Disengagement*", *Origins of Terrorism: Psychologies, Ideologies, Theologies, States of Mind*, (ed.) W. Reich, Cambridge, Cambridge University Press, 1990, ss. 161-191.
- BANDURA Albert, "*Selective Activation and Disengagement of Moral Control*", *Journal of Social Issues*, C. 1, S. 46, Birleşik Krallık, Blackwell Publishing Inc., 1990, ss. 27-46.
- BEYAZYÜZ Murat - GÖRAL ALKAN F. Sevinç - GÖKA Erol, "*Fundamentalizmin Psikolojisi*", *Avrasya Dosyası*, C. 13, S. 3, ASAM Dergi, 2007, ss. 355-384.
- BULUT Halil İbrahim, "*Dinî Şiddetin Fikri Arka Planı Olarak Haricilik ve Günümüze Yansımaları*", *Usûl*, S. 11, 2009, ss. 41-54.

- BÜYÜKKARA Mehmet Ali, "*Biz Artık O Sapkınlardan Değiliz: Seleflerin Seleflerden Teberrileri Üzerine Değerlendirmeler*", *İslamiyât*, C. 10, S. 1, Ankara, 2007, ss. 57-76.
- BÜYÜKKARA Mehmet Ali, "*Dinî Grup Yapılarında Dine İlişkin Muhtemel Anlama ve Temsil Sorunları*", *Usûl*, S. 7, 2007, ss. 107-136.
- BÜYÜKKARA Mehmet Ali, "*Günümüzde Seleflilik ve İslamî Akımlara Etkisi*", *Tarihte ve Günümüzde Seleflilik*, İstanbul, Ensar Neşriyat, 2014, ss. 485-524.
- BÜYÜKKARA Mehmet Ali, "*Hariciliğin Modern Bir Görüntüsü Olarak Tekfircilik*", *İç Tehdit ve Riskler Işığında İslam Dünyasının Geleceği*, (haz.) Ahmet Emin Dağ, İstanbul, İnsamer, 2016, ss. 13-46.
- BÜYÜKKARA Mehmet Ali, "*Ahrâr- Aksâ Çatışması Vesilesiyle Yabancı Savaşçıları Yeniden Konuşmak*", *Ortadoğu Analiz*, C. 8, S. 77, Ankara, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2016, ss. 59-61.
- CEZAYİRLİ Gülay, "*Dini Grup ve Toplumsal Grup*", *A.Ü.İ.F.D.*, C. 37, Ankara, 1997, ss. 365-376.
- ÇAĞLA Cengiz, "*Fanatizm ve Sivil Toplum Üzerine Sorular*", *Cogito: Fanatizm*, S. 53, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2007, ss. 15-25.
- DİLL Jody C. - ANDERSON Craig A., "*Effects of Frustration Justification on Hostile Aggression*", *Aggressive Behaviour*, S. 21, New Jersey, Wiley&Sons Inc., 1995, ss. 359-369.
- EMERSON Michael O. - HARTMAN David, "*The Rise of Religious Fundamentalism*", *Annual Review of Sociology*, S. 32, California, Annual Reviews Publication, 2006, ss. 127 – 144.
- ERGİL Doğu, "*Terörizmin Mantığı ve Hedefi*", *A.Ü.S.B.F. Dergisi*, C. 46, S. 1-2, Ankara, AÜSBF Yayınları, 1999, ss. 171-181.
- ERTEN Yavuz – ARDALI Cahit, "*Saldırganlık, Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları*", *Cogito*, S. 6-7, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1996, ss. 143-164.

- ES-SALİHİ Azmi M. - ÖZ Mustafa, "*Hariciler-Kültür ve Edebiyat*" TDV *İslam Ansiklopedisi*, C. 16, İstanbul, Diyanet Vakfı Yayınları, 1997, ss. 175-178.
- FOX Suzy – SPECTOR Paul E., "*A Model of Work Frustration – Aggression*", *Journal of Organizational Behaviour*, S. 20, New Jersey, John Wiley & Sons Ltd., 1999, ss. 915-931.
- FURSETH Inger, "*Neden Kentte?*", (çev. Şevket Emek Ataman), *Fundamentalist Kentin Olabilirliği: Dindarlık ve Kentsel Mekanın Yeniden Üretimi*, ed. Nezar AlSayyad – Mejgan Massoumi, İstanbul, Litera Yayıncılık, 2015, ss. 57-91.
- GÖKA Erol, "*Fanatizmin Psikolojisi ve Türklerin Psikolojisinde Fanatizm*", *Cogito: Fanatizm*, İstanbul, Yapı Kredi Yayıncılık, 2007, ss. 37-61.
- GÜLER İlhami, "*Kuran'da Cihadın Teoloji-Politiği*", *İslamiyât*, S. 1, 2002, ss. 75-90.
- GÜRLER Recep Tayyip – ÖZDEMİR Ömer Behram, "*el-Kaide'den Post-Kaide'ye Dönüşüm: IŞİD*", *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, Sakarya, Sakarya Üniversitesi Yayınları, C. 1, S. 1, 2014, ss. 113-155.
- HOFFMAN Bruce, "*Holy Terror: An Act of Divine Duty*", *The World Today*, C. 52, S. 3, Royal Institute of International Affairs, Londra, 1996, ss. 79-81.
- HOLM Nils G., "*Sosyal Bir Fenomen Olarak Din*", (çev. Abdülkerim Bahadır), *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 14, 2002, ss. 271-286.
- HÖKELEKLİ Hayati, "*İnanç Farklılıklarının Psikolojik ve Kültürel Temelleri*", *İslam Psikolojisi Yazıları*, İstanbul, DEM Yayınları, 2009.
- KARADENİZ Akın, "*Kuran'da Kutal-Cihad Farkı ve IŞİD Terör Örgütü*", *TESAM Akademi Dergisi*, C. 3, S. 1, 2016, ss. 151-173.
- KARATAŞ Zeki, "*Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*", *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, C. 1, S. 1, 2015.
- KAYAOĞLU Aysel, "*Önyargı*", *Sosyal Psikoloji*, (ed.) Sezen Ünlü, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Web-Ofset, 2004, ss. 179-197.
- KILIÇ Ahmet Faruk, "*Din Sosyolojisinde Dini Grup Tipolojileri*", *Değerler Eğitimi Dergisi*, C. 5, S. 13, 2007, ss. 37-58.

- KILINÇ Sibel, TORUN Fuat, "*Adil Dünya İnancı*", *Psikiyatri'de Güncel Yaklaşımlar*, C. 3, S. 1, 2011, ss. 1-14.
- KIRBAŞOĞLU Mehmet Hayri, "*Maziden Âtiye Selefî Düşüncenin Anatomisi*", *İslâmiyât*, C.10, S.1, Ankara, 2007, ss. 139-160.
- KÖSE Saffet, "*Cihad Şiddete Referans Olabilir Mi?*", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 9, Mehir Vakfı Yayınları, Konya, 2007, ss. 37-70.
- KRUGLANSKİ Arie W. et al., "*The Psychology of Radicalization and Deradicalization: How Significance Quest Impacts Violent Extremism*", *Advances in Political Psychology*, S. 35, Wiley Periodicals Inc., Massachusetts, 2014, ss. 69-93.
- MAIKOVICH Andrea Kohn, "*A New Understanding of Terrorism Using Cognitive Dissonance Principles*", *Journal for the Theory of Social Behaviour*, C. 35, S. 4, Blackwell Publishing, Oxford, 2005, ss. 373-397.
- NEUMANN Peter, "*Contering Online Radicalization in America*", *Homeland Security Project Report*, Bipartisan Policy Center, Washington, 2012.
- OKUMUŞ Ejder, "*Din-Toplum İlişkilerinde Dinî Meşruiyet ve Dinî Meşruiyet Bağlamında Geçen Yüzyılın Sosyal Görünümü*", *D.Ü.İ.F.D.*, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Diyarbakır, 2001, ss. 81-94.
- OKUMUŞ Ejder – OKUMUŞ Muhammed Yasir, "*The Legitimacy of Conflict in the Middle East*", *Ortadoğu'da Devlet, Devlet-Dışı Aktörler ve Demokrasi*, KODAMER, Kırıkkale, 2016, ss. 959-970.
- ÖZEREN Süleyman - SÖZER M. Alper - DEMİRCİ Süleyman, "*Terör Örgütlerinde Militan Kimlik Profili: Türkiye'de Hizbullah Örneği*", *Terörün Sosyal Psikolojisi*, (ed.) Murat Sever - Hüseyin Cinoğlu - Oğuzhan Başbüyük, Ankara, Polis Akademisi Yayınları, 2010, ss. 139-165.
- ÖZERKMEN Necmettin, "*Terör, Terörizm ve Radikal İslamcı Terör*", *DTCF Dergisi*, C. 44, S. 2, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara, 2004, ss. 247-265.

- PAÇACI Mehmet - GÜLER İlhami - KUTLU Sönmez, "Soruşturma", *İslâmiyât*, C.10, S.1, Ankara, 2007, ss. 161-179.
- SEZEN Abdulvahid, "İman Gelişimi - Dinsel Fundamentalizm İlişkisi: Üniversite Öğrencileri Örneği", *D.E.Ü.İ.F.D.*, S. 28, İzmir, 2008, ss. 203-232.
- ŞEKER B. Dilara - İLHAN TUNÇ Aynur - ŞAHİN Erdal, "Van İli Örneğinde Terör Suçlarına Karışan Kişilerin İç Göç, Sosyal Psikolojik ve Eğitim Açılarında Değerlendirilmesi", *Terörün Sosyal Psikolojisi*, (ed.) Murat Sever - Hüseyin Cinoğlu - Oğuzhan Başbüyük, Ankara, Polis Akademisi Yayınları, 2010, ss. 229-254.
- TAJFEL Henri, "Social Psychology of Intergroup Relations", *Annual Review of Psychology*, S. 33, California, Annual Reviews Publication, 1982, ss. 1-39.
- VOLKAN Vamık D., KAYATEKİN M. Sağman, "Extreme Religious Fundamentalism and Violence: Some Psychoanalytic and Psychopolitical Thoughts" *Social Dynamics of Global Terrorism and Prevention Policies*, (ed. N. Çabuk Kaya, A. Erdemir), Amsterdam, IOS Press, 2008, ss. 27-51.
- WELLMAN James K. - TOKUNO Kyoto, "Dinsel Şiddet Kaçınılmaz mıdır?", çev. İhsan Çapcıoğlu, *Dinî Araştırmalar*, C. 7, S. 20, Ankara, 2004, ss. 361-368.
- WILLIAMS Rhys H., "Amerikan Ulusal Kimliği, Modern Kentin Yükselişi ve Radikal Protestanlığın Doğuşu", (çev. Şevket Emek Ataman), *Fundamentalist Kentin Olabilirliği: Dindarlık ve Kentsel Mekanın Yeniden Üretimi*, (ed.) Nezar AlSayyad – Mejgan Massoumi, İstanbul, Litera Yayıncılık, 2015, ss. 127-165.
- YAPICI Asım, "Dini Yaşayışın Farklı Görüntüleri ve Dogmatik Dindarlık", *Ç.Ü.İ.F.D.*, C. 2, S. 2, Adana, 2002, ss. 75-117.
- YAPICI Asım, "Biz ve Onlar: İç ve Dış Dinî Grupların Oluşumunu Besleyen Faktörler ve Aidiyet Psikolojisi", *Kur'an ve Toplumsal Bütünleşme: Mezhepler ve Dinî Gruplar Arası İlişkiler*, Bursa, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2015, ss. 247-279.
- YEŞİLTAŞ Murat, "Apokaliptik Jeopolitik, Radikal Antagonizma ve İŞİD", *Ortadoğu Analiz*, Ankara, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2015, ss. 64-66.

Diğer Kaynaklar

Aaron Y. Zelin, "*The War Between ISIS and al-Qaeda For Supremacy of Global*

Jihadist Movement", *Research Note*, No. 20, 2014,

http://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/ResearchNote_20_Zelin.pdf, (04.03.2017).

Diyanet İşler Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu, *Dinî İstismar ve Tedhiş Hareketi*, Ankara, TDV Yayınları, 2016.

Jenan Moussa, <https://twitter.com/jenanmoussa/status/89318265376319552>, (03.08.2017).

SEZEN Abdulvahid, *Üniversite Örnekleminde İman Gelişimi ve Fundamentalizm İlişkisi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İzmir, 2008.

T.C. İçişleri Bakanlığı, *Türkiye'nin DEAŞ İle Mücadelesi*, 2017, https://www.academia.edu/33832608/T%C3%BCrkiyenin_DAE%C5%9E_ile_M%C3%BCcadelesi_-_Turkeys_Fight_Against_DEASH (20.07.2017).

YALÇIN Özgen, *Ahlaki İhlallere Tanıklıkta Ahlaki Geri Çekilme: Ahlaki Temel ve İç Grup/Dış Grup Durumlarında Gözlenen Farklılıklar*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2014.

<https://www.middleeastmonitor.com/20150310-isis-executes-one-of-its-sharia-judges/>, (22.07.2017).

<https://www.youtube.com/watch?v=wGom-2PR1uM> (10.07.2017).

<https://warontherocks.com/2015/02/how-many-fighters-does-the-islamic-state-really-have/>, (17.08.2017).

<http://aa.com.tr/tr/dunya/musul-sonrasi-deasin-son-durum-haritasi/882331> (20.08.2017).

DAİŞ'in e-Dergileri

Hijrah to the Islamic State, 2015,

<https://ia800300.us.archive.org/33/items/GuideBookHijrah2015-ToTheIslamicState/7-Hijrah2015-ToTheIslamicState.pdf>, (05.02.2016).

Dabiq, S. 1, Haziran 2014,

<https://ia801906.us.archive.org/32/items/Dabiq.1/Dabiq%20%201.pdf>,
(18.07.2017).

Dabiq, S. 2, Haziran 2014,

https://ia801206.us.archive.org/0/items/DABIQ_02_2014_/DABIQ_02_2014_.pdf, (18.07.2017).

Dabiq, S. 3 Temmuz 2014,

https://ia601203.us.archive.org/11/items/DABIQ_03_2014_english_/DABIQ_03_2014_.pdf, (18.07.2017).

Dabiq, S. 5, Ekim 2014,

https://ia801200.us.archive.org/13/items/DABIQ_05_2014_/DABIQ_05_2014_.pdf, (18.07.2017).

Dabiq, S. 7, Ocak 2015,

https://ia801201.us.archive.org/17/items/DABIQ_07_2015_/DABIQ_07_2015_.pdf, (18.07.2017).

Dabiq, S. 8, Mart 2015,

https://ia801202.us.archive.org/3/items/DABIQ_08_2015_/DABIQ_08_2015_.pdf, (18.07.2017).

Dabiq, S. 9, Mayıs 2015, https://ia600208.us.archive.org/35/items/dabiq-magazine-9_201602/dabiq-magazine-9.pdf, (18.07.2017).

Dabiq 10, Haziran 2015,

https://ia801302.us.archive.org/1/items/Dabiq10_20150714/Dabiq%2010.pdf,
(18.07.2017).

Dabiq, S. 11, Ağustos 2015,

https://ia601200.us.archive.org/3/items/DABIQ_11_2015_/DABIQ_11_2015_.pdf, (18.07.2017).

Dabiq, S. 12, Kasım 2015,

https://ia601203.us.archive.org/17/items/DABIQ_12_2015_/DABIQ_12_2015_.pdf, (18.07.2017).

Dabiq, S. 13, Ocak 2016,

<https://ia800202.us.archive.org/6/items/Dabiq13/Dabiq%2013.pdf>, (18.07.2017).

Konstantiniyye, S. 1, Mayıs 2015,

<https://archive.org/details/AlHayatMedyaTurkceKonstantiniyyeDergisi1.Saya>, (17.05.2017).

Konstantiniyye, S. 2, Temmuz 2015,

https://ia601300.us.archive.org/2/items/KonstantiniyyeDergisi2/KonstantiniyyeDergisi_2.pdf, (10.03.2017).

Konstantiniyye, S. 3, Eylül 2015,

https://archive.org/details/AlHayatMedyaTurkceKonstantiniyyeDergisi3.Saya_201510, (17.03.2017).

Konstantiniyye, S. 4, Kasım 2015, https://archive.org/details/Konstantiniyye4_ismglobe, (10.03.2017).

Konstantiniyye, S. 5, Ocak 2016,

https://ia600202.us.archive.org/10/items/Konstantiniyye5_201603/Konstantiniyye%205.pdf, (10.03.2017).

Konstantiniyye, S. 6, Nisan 2016,

https://ia800407.us.archive.org/2/items/Konstantiniyye6_20160422/Konstantiniyye%206.pdf, (10.03.2017).

Konstantiniyye, S. 7, Ağustos 2016,

https://ia601201.us.archive.org/34/items/Konstantiniyye7_20160818/Konstantiniyye%207.pdf, (10.03.2017).

Rumiyah, S. 1, Eylül 2016, <https://tr.scribd.com/document/335781661/Rumiyah-1-Rumiyah-Dergisi-1-Say%C4%B1>, (24.03.2017).

Rumiyah, S. 2, Ekim 2016, <https://tr.scribd.com/document/335781713/Rumiyah-2-Rumiyah-Dergisi-2-Say%C4%B1>, (24.03.2017).

Rumiyah, S. 3, Kasım 2016, <https://tr.scribd.com/document/335782407/Rumiyah-3-Rumiyah-Dergisi-3-Say%C4%B1>, (24.03.2017).

Rumiyah, S. 4, Aralık 2016, <https://tr.scribd.com/document/335782357/Rumiyah-4-Rumiyah-Dergisi-4-Say%C4%B1>, (24.03.2017).

Rumiyah, S. 5, Ocak 2017, <https://tr.scribd.com/document/335887229/Rumiyah-5-Rumiyah-Dergisi-5-Say%C4%B1#download>, (24.03.2017).

Rumiyah, S. 6, Şubat 2017, <https://tr.scribd.com/document/338525729/Rumiyah-6-Rumiyah-Dergisi-6-Say%C4%B1-Mobil>, (24.03.2017).

Rumiyah, S. 7, Mart 2017, https://archive.org/details/Rumiyah7TR_201703, (09.04.2017).

Rumiyah, S. 8, Nisan 2017, <https://web.telegram.org/#/im?p=@BrosurKitap>, (12.07.2017).

Rumiyah, S. 9, Mayıs 2017, <https://web.telegram.org/#/im?p=@BrosurKitap>, (12.07.2017).

Rumiyah, S. 10, Haziran 2017, <https://web.telegram.org/#/im?p=@BrosurKitap>, (12.06.2017).

Rumiyah, S. 11, Temmuz 2017,

<https://ia601505.us.archive.org/18/items/Rumiyah11TR/Rumiyah%2011%20TR.pdf>, (12.06.2017).

Rumiyah English, S. 1, Eylül 2016,

https://ia801202.us.archive.org/30/items/ISHMCRumiyah1/IS_HMC_Rumiyah1.pdf, (12.06.2017).

Rumiyah English, S. 2, Ekim 2016,

https://ia601908.us.archive.org/17/items/RUMIYAH02ID_201611/english.pdf, (12.06.2017).

Rumiyah English, S. 3, Kasım 2016,

https://ia801500.us.archive.org/23/items/rumysah1-9/RUMIYAH03_EN.pdf,

(12.06.2017).

Rumiyah English, S. 4, Aralık 2016,

https://ia801500.us.archive.org/23/items/rumysah1-9/RUMIYAH04_EN.pdf,

(12.06.2017).

Rumiyah English, S. 5, Ocak 2017, [https://ia801500.us.archive.org/23/items/rumysah1-](https://ia801500.us.archive.org/23/items/rumysah1-9/RUMIYAH04_EN.pdf)

[9/RUMIYAH04_EN.pdf](https://ia801500.us.archive.org/23/items/rumysah1-9/RUMIYAH04_EN.pdf), (12.06.2017).

Rumiyah English, S. 7, Mart 2017, <http://qb5cc3pam3y2ad0tm1zxuhho->

[wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2014/09/Rumiyah-issue-](http://qb5cc3pam3y2ad0tm1zxuhho-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2014/09/Rumiyah-issue-seven.pdf)

[seven.pdf](http://qb5cc3pam3y2ad0tm1zxuhho-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2014/09/Rumiyah-issue-seven.pdf), (12.06.2017).

Rumiyah English, S. 8, Nisan 2017,

<https://ia801603.us.archive.org/14/items/fdgdfa/Rumiyah%208%20-%20EN.pdf>,

(12.06.2017).

Rumiyah English, S. 9, Mayıs 2017,

https://ia801500.us.archive.org/23/items/rumysah1-9/RUMIYAH09_EN.pdf,

(12.06.2017).

Rumiyah English, S. 11, Temmuz 2017,

https://ia801506.us.archive.org/1/items/pkwy84/11Rumiyah_EN.pdf,

(18.07.2017).

EKLER

EK. 1

Rumiyah Dergisi, S. 6, s. 27.

EK. 2

JUST
TERROR TACTICS

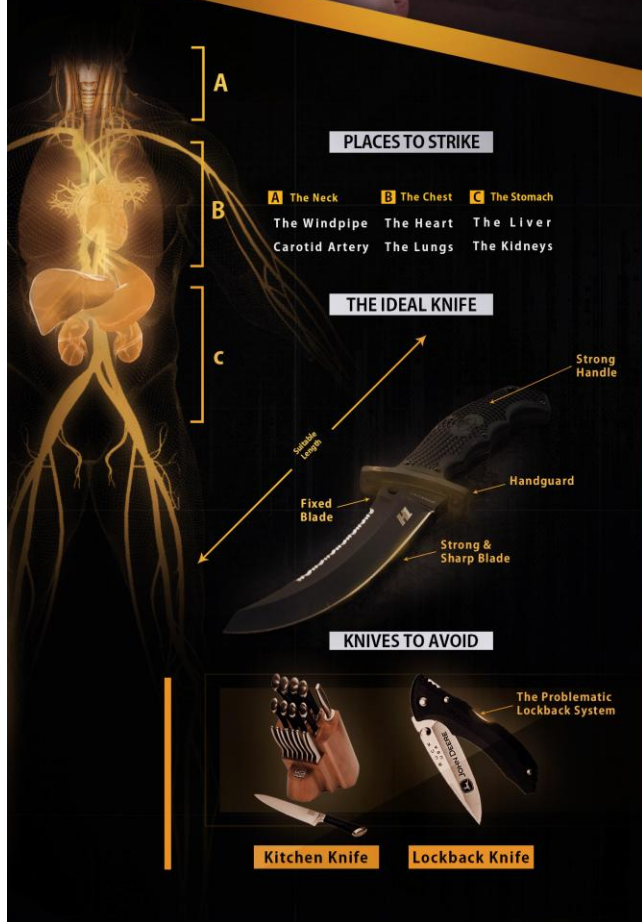

KNIFE ATTACKS

PLACES TO STRIKE

A The Neck	B The Chest	C The Stomach
The Windpipe	The Heart	The Liver
Carotid Artery	The Lungs	The Kidneys

THE IDEAL KNIFE

KNIVES TO AVOID

Kitchen Knife **Lockback Knife**

TARGETS

LONE
Victim
For Prolonged Terror Campaign

SMALL
Groups
For Shocking Terror (If One Is Capable)

LARGE
Groups
Not Advised

For More Info, Refer to Rumiyah #2

Rumiyah English, S. 4, s. 8.

ADİL TERÖR TAKTİKLERİ

KAMYON SALDIRISI

İdeal Araç:

Hafif Yükseltilmiş Madeni
Bir Şasesi ve
Tamponu
Olması

İyi Hız
Yapması

Çift Tekerlekli Yük
Taşıyan Bir Kamyon
Olması

Araç Nasıl Temin Edilebilir:

- 1 Satın alma
- 2 Kiralama
- 3 Eğer gücü yeterse kâfirlerden ganimet almak
- 4 Kandırma ile de olsa bir kâfir veya mürtedden ödünç almak

Geniş ve
Ağır Olması

1

2

3

4

İdeal Hedefler:

- 1 Büyük açık hava festivalleri, kongreler, kutlamalar ve geçit törenleri
- 2 Kalabalık yaya sokakları, ana yaya yolları
- 3 Açık hava pazarları
- 4 Açık hava mitingleri

1

2

3

4

RUMIYAH

EK.4

IRAK – ŞAM İSLAM DEVLETİ’NİN TARİHSEL SÜRECİ VE BAZI SALDIRILARI

2002	Ebu Musab el-Zerkavi, “Cemaat el-Tevhid ve’l-Cihad” grubunu kurdu.
19 Mart 2003	ABD, Irak’ı işgal etti.
17 Ekim 2004	Cemaat el-Tevhid ve’l-Cihad, el-Kaide’ye biat etti. Irak el-Kaide’si adını aldı.
15 Ocak 2006	Irak’taki bazı cihat grupları Mücahidin Şura Konseyi adı altında birleşti.
22 Şubat 2006	Konsey, Samarra’da bulunan el-Askerî Türbesi’ni bombaladı.
7 Temmuz 2006	Zerkavi, ABD hava saldırısında öldürüldü. Grubun başına Ebu Eyyub el-Masri geçti.
13 Ekim 2006	Konsey, Irak İslam Devleti’nin kuruluşunu ilan etti. Ebu Ömer el-Bağdadi lider seçildi.
7 Mart 2010	Irak seçimlerinde Nuri el-Maliki başbakan seçildi.
18 Nisan 2010	El-Masri ve el-Bağdadi ABD ve Irak Ordusu’nun ortak hava saldırısında öldürüldüler. Yeni lider Ebubekir el-Bağdadi oldu.
15 Mart 2011	Rejimin, göstericilere ateş açması sonucu Suriye İç Savaşı başladı.
Aralık 2011	ABD ordusu Irak’tan çekildi.
23 Ocak 2012	Bir grup el-Kaide militanı Suriye’de el-Nusra Cephesi’ni kurdu.
Temmuz 2012	Bağdadî, Irak’ta “Duvarları Yıkma Harekatı”nı başlattı.
Mart 2013	Rakka şehri el-Nusra’nın eline geçti.
9 Nisan 2013	Bağdadî, Irak Şam İslam Devleti’nin kurulduğunu ilan etti.
14 Ocak 2014	Rakka, DAİŞ’in eline geçti.
Haziran 2014	DAİŞ, Irak ve Suriye arasındaki sınırın kaldırıldığını duyurdu.
9 Haziran 2014	DAİŞ Musul’u ele geçirdi.
29 Haziran 2014	Ebu Bekir el-Bağdadi halifelliğini ilan etti. Grubun adını “İslam Devleti” olarak değiştirdi.
13 Ağustos 2014	Irak ve Suriye’de ABD öncülüğündeki koalisyon güçlerinin hava saldırıları başladı.
Ocak 2015	DAİŞ, Irak ve Suriye’de 90.800 km² alanı kontrol ediyor.
31 Mart 2015	Irak ordusu Tikrit’i DAİŞ’ten geri aldı.
17 Mayıs 2015	DAİŞ, Ramadi şehrini ele geçirdi.
20 Temmuz 2015	DAİŞ, Şanlıurfa/ Suruç’ta düzenlenen mitingde canlı bomba patlattı.
Eylül 2015	DAİŞ üzerine Rusya hava saldırıları başladı.
10 Ekim 2015	Ankara canlı bomba saldırısı
13 Kasım 2015	Paris saldırıları.
12 Ocak 2016	Sultanahmet/İstanbul canlı bomba saldırısı
9 Şubat 2016	Irak ordusu, Ramadi’yi DAİŞ’ten geri aldı.
19 Mart 2016	İstiklal caddesi/ İstanbul canlı bomba saldırısı

22 Mart 2016	Brüksel saldırıları
1 Mayıs 2016	Gaziantep Emniyet Müdürlüğü'ne bombalı araçla saldırı
28 Haziran 2016	Atatürk Havalimanı'nda silahlı saldırı
14 Temmuz 2016	Nice (Fransa) saldırısı
26 Temmuz 2016	Irak ordusu, Felluce'yi DAİŞ'ten geri aldı.
Temmuz 2016	DAİŞ'in kontrol ettiği alan 68.300 km ² 'ye düştü.
20 Ağustos 2016	Gaziantep, kına gecesinde canlı bomba saldırısı
24 Ağustos 2016	Fırat Kalkanı Harekâtı başladı.
16 Ekim 2016	DABIQ, Türkiye tarafından desteklenen Suriyeli muhalifler tarafından ele geçirildi.
21 Aralık 2016	Berlin Yılbaşı saldırıları
31 Aralık 2016	İstanbul gece kulübü saldırısı
19 Şubat 2017	Musul'un batı kısmı DAİŞ'ten geri alındı.
22 Mart 2017	Westminster saldırısı
7 Nisan 2017	Stockholm saldırısı
22 Mayıs 2017	Manchester saldırısı
3 Temmuz 2017	Londra köprüsünde saldırı
10 Temmuz 2017	Irak ordusu Musul'un tamamını geri aldı.

EK. 5

DABIQ	1. Sayı	Haziran 2014	The Return of Khilafah
DABIQ	2. Sayı	Haziran 2014	The Flood
DABIQ	3. Sayı	Temmuz 2014	A Call to Hijrah
DABIQ	5. Sayı	Ekim 2014	Remaining and Expanding
DABIQ	7. Sayı	Ocak 2015	From Hypocrisy to Apostasy: The Extinction of the Grayzone
DABIQ	8. Sayı	Mart 2015	Shariah Alone Will Rule Africa
DABIQ	9. Sayı	Mayıs 2015	They Plot and Allah Plots
Konstantiniyye	1. Sayı	Mayıs 2015	Konstantiniyye'nin Fethi
DABIQ	10. Sayı	Haziran 2015	The Law of Allah or the Laws of Men
Konstantiniyye	2. Sayı	Temmuz 2015	Hilafet'le Savaşmak Riddet Midir?
DABIQ	11. Sayı	Ağustos 2015	From the Battle of al-Ahzab to the War of Coalitions
Konstantiniyye	3. Sayı	Eylül 2015	İstişhadi Operasyonların Caizliği ve Fazileti
DABIQ	12. Sayı	Kasım 2015	Just Terror
Konstantiniyye	4. Sayı	Kasım 2015	Sen Onları Birlik Sanırsın Oysa Kalpleri Paramparçadır
DABIQ	13. Sayı	Ocak 2016	The Rafidah: From Ibn Saba to the Dajjal
Konstantiniyye	5. Sayı	Ocak 2016	Küfredenler İse Tağutun Yolunda Savaşlılar
Konstantiniyye	6. Sayı	Nisan 2016	Mürted Kardeşler
Konstantiniyye	7. Sayı	Ağustos 2016	Küfür Risaleleri
Rumiyah TR/EN*	1. Sayı	Eylül 2016	Kalkın ve Kardeşlerinizin Öldüğü Şey Üzere Ölü
Rumiyah TR/EN	2. Sayı	Ekim 2016	Müşrikleri Bulduğunuz Yerde Öldürün
Rumiyah TR/EN	3. Sayı	Kasım 2016	Evlerin En Dayanaksız Örümcek Evidir
Rumiyah TR/EN	4. Sayı	Aralık 2016	Hicret Kâfirlerle Savaş Devam Ettiği Sürece Bitmez
Rumiyah TR/EN	5. Sayı	Ocak 2017	Suriye'deki Sahavatlara Kuruntu ve Tağutlara Tevekkül Eden Bir Topluluktur
Rumiyah TR/EN	6. Sayı	Şubat 2017	Diyorlar ki, "Bize Bir Felaket Gelmesinden Korkuyoruz"
Rumiyah TR/EN	7. Sayı	Mart 2017	İslam Devleti'nin Kurulması
Rumiyah TR/EN	8. Sayı	Nisan 2017	Müminler Arasında Öyle Erkekler Vardır Ki: Şeyh Ebu Süleyman eş-Şami

Rumiyah TR/EN	9. Sayı	Mayıs 2017	Muharip Hristiyanların Hedef Alınmasının Hükümü
Rumiyah TR/EN	10. Sayı	Haziran 2017	Doğu Asya'da Cihad
Rumiyah TR/EN	11. Sayı	Temmuz 2017	Ganimet, Fey ve İhtitabın Hükümü

***Rumiyah dergilerinin bazı sayılarında kapak konusu olmadığı için başlangıç makalelerinin başlığı kapak konusu olarak kabul edilmiştir.**

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Beyza OKUMUŞ
Tez Adı	DAİŞ'in Müslümanlara Yönelik Eylemlerini Meşrulaştırma Stratejisi
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri
Tez Türü	Yüksek Lisans Tezi
Tez Danışman(lar)ı	Prof. Dr. Hayati HÖKELEKLİ
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) izni	☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☒ Tezimin sadece içindekiler, özet, kaynakça ve içeriğinin % 10 bölümünün fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin vermiyorum
Yayımlama izni	☐ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin Veriyorum

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih : 08.08.2017

İmza :